9. BASIM

DEMİR ÖKÇE

JACK LONDON

JACK LONDON
DEMİR ÖKÇE
BORDO-DÜNYA KLASİKLERİ
TÜRKÇESİ : OSMAN ÇAKMAKÇI
ISBN: 975-6323-48-5

Jack London

(D. 12 Ocak 1876, San Francisco - Ö. 22 Kasım 1916, Glen Ellen, California, ABD). İşi dolayısıyla sürekli gezen bir astrologun oğluydu. Annesinin ve London soyadını aldığı üvey babasının yanında yetişti. On dört yaşında yoksulluktan kurtulma ve serüvenlere atılma umuduyla okulunu bıraktı. Tayfa olarak çalıştığı bir gemiyle Japonya'ya gitti. 1893'teki iktisadi kriz sonrasında yük trenleri ile ülkeyi dolaşarak mitingler düzenleyen işsizler ordusuna katılıp hemen bütün ABD'yi dolaştı. 1894'te militan bir sosyalist oldu. London; Danvin, Marx ve Nietzsche'nin eserlerinin basitleştirilmiş biçimlerini okuyup bir senteze vararak beyaz ırkın üstünlüğünü savunan görüşlerle sosyalizmi kendine özgü bir tarzda kaynaştırdı. California Üniversitesi'ne girdikten bir yıl sonra okulu bırakarak Klondike bölgesinde altın arayanlara katıldı. Ertesi yıl beş parasız ve işsiz olarak geri döndü. Şansını yazarlıkta denemeye karar verdi.Günlük çalışma programları hazırlayarak yazmaya başlayan London baladlar, soneler, fıkralar, korku ve macera öyküleri yazmaya başladı. İlk kitabı The Son ofthe Wötf (Kurt Kanı; 1900) geniş bir okur kitlesine ulaştı. London üretken bir yazardı. On yedi yıl içinde kitaplarının sayısı elliyi buldu. Bir tekneyle Güney Pasifik'e açıldıktan sonra, orada yaşadıklarınıThe Cruise of the Snark'ta (Snark'ın Seferi; 1911) anlattı. Çevreye uyumu ve vahşi hayatın çekiciliğini anlattığı Alaska öykülerini içeren Cali ofthe Wild (Vahşetin Çağrısı; 1903), Buming Daylight (Yanan Gün Işığı; 1910) en önemli eserleri arasındadır. 1910'da California'da Glen Ellen yakınlarındaki bir çiftliğe yerleşerek ömrünün geri kalan bölümünü 'Kurt Evi' adını verdiği çiftlik evinde geçirdi.

Ölümüne kadar toplumcu görüşlerine ihanet etmedi ve devrimcilerin gözünde bir kahraman olarak kaldı. Özyaşamsal (otobiyografik) romanı Martin Eden'da (Martin Eden; 1909) yansıttığı gibi yazın serüveni boyunca büyük bir enerjiyle çalıştı. Bu eserinden başka, iki özyaşamsal romanı daha vardır: The Road (Demiryolu Serserileri; 1907) ve John Barleycorn (Bir Alkoliğin Anılan; 1913). Uzun yıllar böbreklerinden rahatsız olan London, bir yemek sırasında aniden fenalaşıp kırk yaşında hayata gözlerini yumdu. Kitapları yabancı dillere en çok çevrilmiş ABD'li yazarlardan biridir. London'ın Türkçe'de yayımlanan eserlerinden bazıları şunlardır: Deniz Kurdu, İnci Peşinde, Güneş Çocuğu, Yaşama Hırsı, Ateş Yakmak, Şafak Kızı, Acı Kuvvet, Can Yoldaşı, Açlar Ordusu, Ay Vadisi, Cinayet Şirketi, Alaska Kid, Beyaz Diş.

Önsöz

Jack London, macera romanları ve öyküleri yazarı olarak bilinir. Tanıtımdan da çıkartılabileceği gibi, çoğu roman ve öyküsü, doğrudan onun hayat deneyimleri ile, tutunabilme mücadelesi ile ya da kendini hayata dayatma, "herkes gibi biri olmama" kaygıları ile ilişkilendirilebilir. Bu yönden bakıldığında, London kimi, neyi anlatırsa anlatsın, anlattıklarının içinde az ya da çok kendisi de vardır. Edebiyatçılar, eleştirmenler, onun Martin Eden romanının özyaşamöyküsel roman olduğunda hemfikirdirler.
Bu tür metinleri, yazarın doğrudan kendi adıyla kendini anlattığı "anı" metinlerinden ayıran yan, son tahlilde bu metinlerin "kurmaca" oluşudur. Anlayacağımız, yazar istediği kadar kendi hayatının sularında, yaşantı ve birikimlerinde dolansın; metnin malzemesi, başta kendi adı olmak üzere, birebir gerçek ile örtüşmediği sürece, bu metin bir "kurmacadır," öteki deyişle anı ya da anıbelge değildir.
Bir şeyi çok iyi biliyoruz: Yazarın "kurmacada" (edebiyat metninde) bir araya getirdiği, kullandığı malzeme istediği kadar "gerçek"in hafifçe oynanmış parçalan olsun, diyelim ki, olaylar, kişiler, coğrafya, mekânlar vb., büyük ölçüde

"gerçek"e dayansın, yine de bu özellik o metnin "gerçekçi" olmasının güvencesini sağlamaz. Tersine, malzemesi alabildiğine tasanmsal, hayali ya da fantastik olandan
derlenmiş bir "bilimkurgu" romanı ya da öyküsü pekâlâ çarpıcı ölçüde "gerçekçi" olabilir; bize politik, bilimsel, teknolojik bir sorunsalın, öteki deyişle gerçekliğin kapılarını sonuna kadar açabilir.
Dilimize "bilimkurgu" diye girmiş olan sciencefiction, aslında bilim-kurmaca anlamına gelmektedir. Kökenleri, 19. yüzyılın gotik romanlarına, fantastik-macera romanlarına, yolculuk öykülerine, hatta bir ucuyla masallara kadar uzanan bilimkurgu, özellikle "gelecek tasarımları"na yöneldiği yerde, "ütopya" türüne ya da geleneğine yaklaşır. Yayınevimizce peş peşe yayınladığımız üç büyük, klasik ütopya metni (Ütopya, Yeni Atlantis, Güneş Ülkesi] daha iyi bir gelecek toplumu tasarımlandır. Bu tasarımlar olumlu ise mesele yoktur; geleceğe bakış olumsuz, karamsar ise, karşımızda bir anti ütopya ya da negatijütopya var demektir. Örneğin günümüzde (sinemada) sıkça rastlanan, geleceğin ve teknolojinin olumsuz etkileriyle toplumun bugünkünden çok daha kötü olacağına işaret eden filmler, birer negatif ya da karşı ütopya örnekleridir.
Edebiyatta, Orwell'in çok bilinen 1984'ü ve Huxley'in Cesur Yeni Dünya'sı, Jack London'ın Demir Ökçe'sinden sonra kaleme alınmıştır. Özellikle 1984, eleştirmenlerce, çağrışım yaptırdığı kapalı bir bürokrasi yönetimine teslim olmuş toplum modeliyle, emek ve çalışma ile kurduğu ilişkiyle ve insanın manipülasyonuna yaklaşımıyla, soğuk savaş döneminde, sırıtan bir antikomünizm propagandasının aracı olarak değerlendirildi.
Bu metinleri önceleyen Demir Ökçe, uzak bir gelecekte topluma yönelik bir tasarım olmaktan çok, yaşadığı günlerin sancılarından hareketle yakın bir geleceğin endişelerine, muhtemel gelişmelerine işaret eden bir roman.
Demir Ökçe'nin politik kahramanı, az çok Jack London'a, daha doğrusu, onun Martin Eden adlı öz-yaşamöyküsel romanındaki mücadeleci kişiye yakın düşüyor. Romanın

kahramanı ErnestEver-hard'ın politik mücadelesini, onun ölümünden sonra eşi Avis anlatır. Teknik olarak edebiyatta sıkça kullanılan bu tür "çerçeve" anlatımlar, öteki deyişle, öyküdeki kurmaca, birinin ağzından geriye dönüşlü anlatım tekniği, elbette romanı bir bilimkurgu yapmaya yetmiyor. Ne var ki, romana "üçüncü bir el" tarafından yerleştirilen dip notlar, olayları bir anda 2700 yılının zaman düzlemine taşıyıp okurun oradan geriye bakmasını istiyor. Anlayacağımız, olaylar gelecekte değil de, yazarın ölümünden kısa bir süre sonra yaşanıyor; değerlendirilişi ise iki ayrı düzlemde gerçekleşiyor.

Karşımızda, tipik sayılmayacak bir bilimkurgu örneği bulunduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü bu metin, bilimkurgunun yapısal birçok özelliğini dışta bırakmaktadır.

Demir Ökçe iki düzlemli bir kitap bizce: Birinci düzlemi, yazarın, (gizlenmez bir heyecanla verdiği) sosyalizm dersleri oluşturuyor. Özellikle toplantılarda ya da (piskopos örneğinde olduğu gibi) ikili konuşmalarda, biraz da Platon diyaloglarına (Sokrates tekniğine) özenmiş gibi görünen yazar, kavranılan adım adım birbirinden türeterek, üstelik bu türetme sırasında karşısındakinin ya da karşısındakilerin kendi deneyim ve birikimlerini kullanarak (Sokrates) kavramdan cümleye, tespite gidiyor (Bkz. Özellikle 26-50 sayfalardaki piskoposu ikna etme bölümleri).

Bu didaktik kaygı, elbette, romanın yapısını olumsuz etkiliyor; karşımızda biraz da tiyatro kokan, derme çatma kotarılmış "konuşma sahneleri" var. Zorlama, yer yer öyle ileriye gidiyor ki, Emest Everhard, müstakbel eşi Avis'in evinde, kadının ve babasının servetinin "kanlı" olduğunu ileri sürerken, iddiasının kanıtı, fabrikada çalışırken kolu kopmuş seyyar satıcı Jackson sokaktan geçiyor. (Avis ve babası, o fabrikanın hisse senetlerine sahiptirler.) Bu "bilgi türetme", ikna etme bölümlerinde, din adamları ve kilise gibi, idealizmin temsilcisi olan metafizikçi düşünürler de nasiplerini alıyorlar. Diyaloglar üzerinden örtük olarak bilineni ya da hiç bilinmeyeni türetme yöntemi ağır basınca, anlaşılır bir şekilde, kişilerin karakterleri, psikolojileri ikinci

düzleme çekiliyor. İnsanlar, figürleşip yazarın kendilerine taksim ettiği düşüncelerin temsilcisine dönüşüyorlar. Doğrunun ve sosyalizmin temsilcisi ErnestEverhard yüceliyor, mitik kahraman düzlemine geçiyor. Olup biteni sonradan anlatan eşi Avis'in kocasına ve eylemlerine duyduğu büyük bağlılık, onun anlatırken ErnestEverhard'ı daha da "büyütmesine" yol açıyor.
Her metni, en başta tarihsel bağlamı içinde değerlendirme zorunluluğumuzu unutmazsak, Jack London'ın bu metni kaleme aldığı 20. yüzyılın hemen başında, "bu tür bir didaktik kaygının," dönemin toplumunda işlevsel ve anlaşılır olduğunu kabul etmek zorunda kalırız. Bu kaygının, metinde dikkati çektiğimiz aksaklıkları nereye kadar bağışlatabileceği de, okura kalmış bir karar olsa gerekir.
Ne var ki, metnin ikinci düzlemi, işaret ettiği tehlikeyle, faşizmin ayak seslerini, içinde yaşanılan günlerin pratiklerinden türeterek, metni "gerçekçi" edebiyatın içine yerleştiriyor.
Jack London, gemi azıya almış oligarşiyle el ele veren kapitalizmin, toplumu, insanların yaşamını kâbusa çeviren bir baskı yönetimine yol açtığını hatırlatıyor. Demir Ökçe, emek ile sermaye arasındaki çelişkinin uç sınırında faşizmin nasıl palazlanıp ortaya çıkacağının önsezilerini sunuyor okura. Çok değil, metnin yazılışından yaklaşık 30 yıl sonra Alman faşizminin çizmeleri Polonya'ya girecek, İtalyan faşist yönetimi, London'ın kitabını yasaklayacak, 1929 yılında ancak çok pahalı bir basımının satılmasına göz yumacaktır.
Demir Ökçe, Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce yazılmıştı. 1908 yılında Amerika'da daha sonra FBI olarak bilinecek olan Federal Soruşturma Bürosu kuruldu.
1920 yılında, London'ın ölümünden dört yıl sonra, J. Edgar Hoover yönetimindeki timler, işçileri evlerinden çıkartarak dövdü, yayın organları kapatıldı, matbaalar tahrip edildi, on bin aktif politikacı hapse atıldı. Edgar Hoover, 1924'te, adı FBI olarak değişen büronun başına geçirildi.
1922'de faşistler İtalya'da yönetimi ele geçirdiler. 1929'da rejim, Demir Ökçe'nin, işçi sınıfının alabileceği ucuz bütün

baskılarını toplayıp el değmez pahalılıktaki birkaç kitabı serbest bıraktı.
London, büyük kentlerin, sermaye birikim süreçleri sonucunda "gettolara" dönüşeceğini de bu metniyle ilk görenlerdendi. İşçi sınıfının yoksulluğu, eğitimsiz, sağlık hizmetlerinden yoksun sersefil hayatı, onun ölümünden yıllar sonra da bir gerçek olarak kaldı.
Orwell'in 1984'te biraz da sinsice yürüttüğü antikomünist, ucuz politika ile karşılaştırıldığında, Demir Ökçe'nin gerek insanlığın büyük çoğunluğunun yanında durma kaygısıyla, gerek yaklaşmakta olanın ayak seslerini yaşanan günün pratikleri içinde duyurmasıyla, insancıl, dolayısıyla da her dönemin metni olma özelliğini koruyacağı bellidir.
Veysel Atayman Temmuz 2004, İstanbul

I. Kartalım

Yumuşak, hafiften esen yaz rüzgârı, dev servi ağaçlarının dallarını hareketlendiriyor. Wild-Water Deresi'nin küçük, tatlı dalgalan, derenin yosunlu taşlan üzerinde ufak dalgalar oluşturuyor. Güneşte kelebekler dans ediyor ve her yerden insanın uykusunu getiren an vızıltısı yükseliyor. Her şey öylesine sessiz ve sakin; burada oturmuş düşünüp taşınıyorum ve huzursuzum. Beni huzursuz eden, bu sessizlik. Gerçek değilmiş gibi geliyor insana. Bütün dünya sessiz ama bu, fırtına öncesinin sessizliği. Kulaklarımı ve bütün duyulanını yaklaşan fırtınanın belirtilerini yakalamak için zorluyorum. Ah, zamanından önce kopmasa o fırtına! Zamanından önce kopmasa!*
Huzursuz olmamda pek şaşılacak bir yan yok.
İkinci Devrim büyük oranda Emest Everhard'ın eseriydi. Elbette, Avrupalı liderlerle işbirliği yapmıştı. Everhard'ın yakalanması ve gizlice idam edilmesi M. S. 1932 yılı baharının en büyük olayıydı. Yine de devrim yapmak için o kadar iyi hazırlanmıştı ki, yoldaş komplocuları onun planlarım çok az bir karışıklık ve gecikmeyle uygulamayı başarmışlardı. Everhard'ın idamından sonra karısı,

California'da, Sonoma Hills'de, küçük bir dağ evinde yaşamak için Wake Robin Lodge'a gitti.
Düşünüyorum, düşünüyorum, sonunda düşünmekten kendimi bir türlü alamıyorum. Hayatın kargaşası içinde o kadar uzun süre yaşadım ki, şimdi bu huzur ve sessizlik beni bunaltıyor. Ölümün çılgın girdabını ve giderek yaklaşan afeti düşünmekten kendimi alamıyorum bir türlü. Kulaklarım işkence görenlerin çığlıklarıyla çınlıyor. Geçmişte* olduğu gibi şimdi de, körpe, güzel insan etinin yaralanıp ezilişini, ruhların gururlu gövdelerden vahşice çekilip koparıldığını ve sonra da, Tanrı'nın karşısına fırlatılıp atıldığını görebiliyorum. Biz zavallı insanlar, kendi sonlarımıza işte böyle ulaşıyor, dünyaya sonsuz barışı ve mutluluğu, katliamla ve yok ederek getirmeye çabalıyoruz. Üstelik yalnızım. Olacakları düşünmediğim zamanlar, geçmişte olanları ve şimdi artık olmayanları -Kartalım'ı- düşünüyorum; yorulmak nedir bilmeyen kanatlarıyla, boşluğu döve döve yükselen, yukarıya, güneşine, insan özgürlüğünün alev alev yanan idealine doğru uçan Kartalımı düşünüyorum. Burada boş boş oturup onun yarattığı bu büyük olayı, elim kolum bağlı bekleyemem, ama o, yarattığı büyük olayı görmek için burada olmayacak. Bütün gençlik yıllarım bu davaya adadı Kartalım ve bu uğurda hayatını verdi. Bu, onun ellerinin emeğidir, o yaptı.**

* Burada Avis Everhard kuşkusuz Chicago Komünü'ne atıfta bulunuyor.
** Avis Everhard'ın kanısına saygı duymakla birlikte, kocası Everhard'ın İkinci Devrimi planlayan birçok etkili liderden sadece biri olduğunu belirtmemiz gerek. Ve biz bugün, yüzyıllar gerisine bakarak, şunu güvenle söyleyebiliriz ki, o yaşasaydı bile İkinci Devrim sonuç olarak bundan daha az felaket dolu olmayacaktı.

Bu nedenle, endişeli bekleyiş dönemimde, kocam hakkında yazacağım. Onun kişiliğine herkesten çok ben ışık tutabilirim, ama yine de, böylesine soylu bir kişilik yeterince

hakkı verilerek anlatılmış olamaz. Muhteşem bir insandı; ona olan aşkım bencilliğinden sıyrıldığında, en derin üzüntüm, sabahlan gündoğumunun tanığı olmak için burada bulunmayışıdır. Başarısız olamayız, yenilgiye uğrayamayız; çünkü o, başarmamız için her şeyi fazlasıyla sağlam ve güvenli kurdu. Lanet olsun sana Demir Ökçe! Çok geçmeden, insafına terk edilmiş insanlığın göğsünden çekeceksin ayağını. Bir işaretle bütün dünya işçileri ayaklanacak. Dünya tarihinde şimdiye kadar böyle bir şey görülmemiş olacak, işçilerin dayanışması sağlanacak ve dünya tarihinde ilk kez bütün dünyayı baştan sona saracak, uluslararası bir devrim gerçekleşecek.*
Görüyorsunuz ya, tehdit eden, yaklaşan şeyle doluyum tepeden tırnağa. Gece gündüz onu öylesine yoğun yaşadım ki artık aklımdan çıkmıyor. Bu nedenle, yaklaşan fırtınayı düşünmeden, kocamı düşünemiyorum. O bütün bu hareketin ruhuydu. Bu ikisini düşüncemde bile nasıl birbirinden ayırabilirim?
* İkinci Devrim gerçekten uluslararası bir devrim, çok geniş kapsamlı bir plandı; öyle ki yalnızca tek bir insanın zekâsı tarafından geliştirilmesi imkânsızdı. Emek, bütün dünyanın oligarşilerinde, ayaklanmak için bir işaret bekliyordu. Almanya. İtalya, Fransa ve Avustralya emekçi ülkeleriydi yani sosyalist devletlerdi. Devrime yardım etmeye hazırlardı. Cesurca yardım ettiler ve bu nedenle, İkinci Devrim kırılıp önlendiğinde, onlar da dünyanın birleşik oligarşik yönetimleri tarafından ezildiler ve sonra sosyalistlerin yerine oligarşik yönetimler geçti.
Daha önce de söylediğim gibi, onun kişiliğini yalnızca ben aydınlatabilirim. Onun özgürlük için çalıştığını ve nice çileler çektiğini herkes bilir. Ama ne kadar çok çalıştığını ve ne kadar büyük bir ıstırap çektiğini ben herkesten çok daha iyi biliyorum; çünkü bu ıstıraplı yirmi yıl boyunca onunla birlikteydim ve onun sabrını, yorulmak bilmez çabasını, yaklaşık iki ay önce uğruna canını verdiği davaya, kendini sonuna kadar adayışını kimse benden daha iyi bilemez.

Şimdi ErnestEverhard'ın hayatıma nasıl girdiğini, onunla ilk kez nasıl karşılaştığımı, hangi aşamalardan geçerek onun bir parçası olduğumu ve hayatımda yaptığı büyük değişiklikleri sade bir dille anlatmaya çalışacağım. Böylelikle onu benim gözlerimle görecek ve onu, benim onu tanıdığım gibi tanıyacaksınız. Açıklanması uygun düşmeyecek kadar özel ve tatlı şeyler hariç elbette.
Onunla ilk kez Şubat 1912'de, babamın Berkeley'deki evine akşam yemeğine misafir olarak geldiğinde karşılaşmıştım.* Bende bıraktığı ilk izlenimlerin pek de olumlu olduğunu söyleyemem.
Avis Everhard'ın babası John Curıningham, California'dakl Berkeley Devlet Üniversitesi’nde profesördü. Fizik alanını seçmişti, ayrıca birçok orijinal araştırmalar yapardı ve bir bilim adamı olarak hayli ünlüydü. Bilime yaptığı en büyük katkı, elektron üzerine yaptığı çalışmaları ve Enerji ve Maddenin Tanımı adlı anıtsal eseridir. Bu kitabında hiçbir itiraz kabul etmeyecek biçimde, maddenin (kütlenin) nihai biriminin ve enerjinin son çözümlemede özdeş olduğunu kanıtlamıştı. Bu düşünce daha önce radyoaktivite adlı yeni bilim alanında araştırmalar yapmış olan Sir Oliver Lodge ve diğer öğrencileri tarafından geliştirilmiş, ama kanıtlanamamıştı.
Yemekte bulunan birçok kişiden biriydi. Oturma odasında toplanmış ve diğerlerinin gelmesini beklemiştik. Toplanmış olanlarla bağdaşmayan bir hali vardı içeri girerken. Babamın kendince tanımladığı gibi "Vaizlerin Gecesi"ydi ve Ernesthiç kuşku yok ki, kilise adamlarının arasında sırıtıyordu. Orada yeri yoktu.
Her şeyden önce giysisi üzerine oturmamıştı. Koyu renkli, hazır giyim, üzerinde berbat bir şekilde duran takım elbisesi vardı. Gerçekte hiçbir hazır takım elbise onun bedenine ömür boyu uymadı. Ve o gece, hep olduğu gibi, kasları yüzünden kumaş buruşmuş, ceket fazla gelişmiş omuzlan üzerinde kırış kırış olmuştu. Boynu, para için dövüşen* bir boksörünki gibi kalın ve güçlüydü. İşte babamın keşfetmiş olduğu sosyal filozof ve eski nalbant bu, diye düşündüm.

Şişkin kasları ve bir boğanınki gibi kalın boynuyla, gerçekten bir nalbant gibi görünüyordu. Onu hemen kafamda sınıflandırdım. Bir tür dahi, diye düşündüm, işçi sınıfının Kör Tom'u."
Sonra, bir de benimle el sıkışması vardı ki! Tokalaşması sert ve güçlüydü, ama bana kara gözleriyle dik ve cüretli bakıyor; fazlasıyla cüretli, diye düşünmüştüm. Anlıyorsunuz ya, o günlerde kendi sosyal çevremin bir varlığıydım ve güçlü sınıfsal içgüdülerim vardı.
* O günlerde cüzdanlarını ortaya koyup dövüşmek erkekler arasında âdetti. Çıplak elleriyle dövüşürlerdi. Dövüşenlerden biri baygın ya da ölü olarak yere devrildiğinde ayakta kalan parayı alırdı.
** Bu belli belirsiz atıfta bulunulan Tom, Hıristiyanlık Çağında, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yansında dünyada fırtınalar yaratan kör bir zenci müzisyendi.
Kendi sınıfımdan bir insanın bile, bana böylesine dik dik, küstahça bakması neredeyse bağışlanamaz bir şeydi. Bu bakışlar karşısında gözlerimi yere indirmekten kendimi alamayacağımı biliyordum. Onu geçip sevdiğim insanlardan biri olan Piskopos Morehouse'u selamlamak için döndüğümde biraz olsun rahatladım. Piskopos Morehouse orta yaşlı, sevimli ve ciddi bir adamdı. Görünüşüyle İsa'ya benziyordu, iyi kalpli biri ve ayrıca mesleğinin uzmanı bir din adamıydı.
Benim haddini bilmeyiş olarak algıladığım bu küstahlık, ErnestEverhard'ın yaratılışının karakteristik özünün bir parçasıydı. Sade ve doğrudandı, hiçbir şeyden korkmuyordu; kibarlık adına, toplum hayatının gerektirdiği, yapılması zorunlu birtakım davranışlarla vakit kaybetmeyi reddediyordu. "Hoşuma gitmiştin," diye açıkladı bana çok uzun zaman sonra; "ne diye hoşuma giden şeyle gözlerimi doldurmayacaktım ki?" Hiçbir şeyden korkmadığını söylemiştim. Gerçekte aristokrat olmayanların saflarında yer almamasına rağmen, doğuştan aristokrattı. İnsanüstü bir varlıktı o. Nietzsche'nin* tanımladığı sansın hayvan, ayrıca ateşli bir demokrattı.

Öteki misafirleri ağırlamaya dalınca, belki de edindiğim ilk olumsuz izlenimin de etkisiyle, bu işçi sınıfı filozofu tamamen aklımdan çıkmıştı. Ama yine de bir iki kez gözüme ilişti. Özellikle, önce papazlardan birini, daha sonra diğerini dinlerken, gözlerinde beliren
Friedrich Nietzsche, Hıristiyanlık Çağında, on dokuzuncu yüzyılda çılgın bir filozoftu. Gerçeğin vahşi kıvılcımlarını yakalamıştı, ama kendisini insanlık düşüncesinin büyük bir dairesi içinde düşünmüş ve sonra çıldırmıştı.
Pırıltı gözüme çarptı. Mizah duygusu var, diye düşündüm. Kötü elbise giymesini bağışladım. Ama giderek zaman geçiyor, yemeğin sonuna geliniyordu; papazlar, durmadan işçi sınıfı, bu sınıfın kiliseyle ilişkileri ve kilisenin bu ilişkiler konusunda neler yaptığını ve daha neler yapacağını konuşuyorlardı, ama konuşmak için ağzını bir kez olsun açmamıştı. Ne var ki babamın Ernest'in hiç konuşmamasından rahatsız olduğunu fark ettim.
Bir ara babam, bir sessizlik anından yararlanarak, Ernest'ten bir şeyler söylemesini istedi, ama Ernest omuzlarını silkti, "Söyleyecek bir şeyim yok," diyerek tuzlu bademleri yemeye devam etti.
Ama babam öyle kolay kolay göz ardı edilemezdi. Bir süre sonra, "Aramızda işçi sınıfının bir üyesi bulunuyor," dedi. "Bize ilginç ve değişik olacak yeni bir bakış açısıyla söyleyecekleri olduğundan eminim. Bay Everhard'dan söz ediyorum."
Konuklar, nezaketen ilgi gösterip Ernest'in, görüşlerini anlatması için ısrar ettiler. Ona karşı tavırları öylesine hoşgörülü ve cana yakındı ki, gerçekten de onu himaye eden bir hava oluşmuştu. Ernest'in papazların bu tutumlarını sezip onlarla içten eğlendiğini fark ettim. Çevresindekilere şöyle bir göz gezdirdiğinde, bakışlarındaki ve gözlerindeki kahkaha parıltısını gördüm.
"Ben din konusunda tartışmaya girecek kadar güzel konuşmasını bilmiyorum," diye söze başladı ve sonra, alçakgönüllü ve kararsız bir tavırla duraksadı.

"Devam et," diye üstelediler. Dr. Hammerfield, "Bizler gerçeğin herhangi bir insanda da olabileceğine inanırız, yeter ki düşünceleri içten olsun," dedi.
"Öyleyse içtenliği gerçekten ayırt edebiliyorsunuz?" dedi Ernest gülerek.
Dr. Hammerfield ne diyeceğini şaşırdı bir an, cevap vermeye çabaladı; "En iyilerimiz bile yanılabilir genç adam, en iyilerimiz bile."
Ernest anında değişti. Adeta başka bir adam oluverdi.
"Pekâlâ, öyleyse," diye cevap verdi, "hepinizin yanıldığını söyleyerek söze başlamama izin verin. İşçi sınıfı hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz, hatta bu konuda en ufak bir bilginiz bile yok. Sizin sosyolojiniz, düşünme yönteminiz gibi hatalı ve değersiz."
Söyleyiş biçimiyle kıyaslanınca söyledikleri hiç de fazla bir şey değildi. Daha ağzını açar açmaz yerimden sıçradım. Sesinin tonu da bakışları kadar küstahçaydı. Bu, beni baştan aşağı ürperten bir ses tonuydu. Bütün masadakiler de sarsılmış, tekdüzelikten ve uyuşukluktan bir anda sıyrılmışlardı.
"Bizim düşünme yöntemimizde bu kadar korkunç derecede bozuk, hatalı ve değersiz olan yan nedir, genç adam?" diye sordu Dr. Hammerfield. Sesinden ve konuşma tarzından, duyduğu hoşnutsuzluk açıkça belli oluyordu.
"Sizler metafizikçisiniz. Metafiziği kullanarak her şeyi kanıtlayabilirsiniz. Bu böyle olunca, her metafizikçi başka metafizikçilerin düşüncelerinin yanlış olduğunu kanıtlayabilir, huzur içinde bağdaş kurup oturabilir. Sizler düşünce dünyasının anarşistlerisiniz. Ve sizler dünyaya çılgınca yön veriyorsunuz. Her biriniz kendi yarattığınız dünyada, kendi hayal ve isteklerinizin yarattığı bir dünyada yaşıyor, içinde yaşadığınız gerçek dünyayı bilmiyorsunuz. Sizin düşüncenizin gerçek dünyadaki yeri, zihinsel sapıklıktan başka bir şey değil.
"Bu masada oturmuş sizin konuşmalarınızı dinlerken bana neyi hatırlattınız, biliyor musunuz? Bir iğnenin ucunda kaç tane meleğin dans edebileceği biçimindeki alabildiğine

heyecan verici bir konuyu, büyük bir ciddiyetle ve bilgelikle tartışan ortaçağ skolastiklerini. İşte, sayın baylarım, sizler yirminci yüzyılın düşünce hayatından on bin yıl önce ilkel bir ormanda büyü yaparak insanları tedavi eden Kızılderili sihirbaz doktorlar kadar uzaksınız."

Ernest konuşurken gerçekten öfkeli bir hali vardı. Yüzü ışıl ışıl, gözleri çakmak çakmaktı, öfke parıltısı bir yanıp bir sönüyor, çenesi ve ağzı öfkeyle geriliyordu. Ama bu, onun sonradan alışacağım kendine özgü davranışlarından sadece biriydi. Her zaman insanları heyecanlandırırdı. Öfkesinin mükemmel, balyoz gibi inen tavrı her zaman dinleyenlerin kendilerini unutmasını sağlardı. Bu masadakiler de şimdi kendilerini unutuyorlardı. Piskopos Morehouse öne doğru eğilmiş, dikkatle dinliyordu. Dr. Hammerfield'ın yüzü, sıkıntı ve öfkeden kıpkırmızı kesilmişti. Diğerleri de öfkelenmişti, ama birkaçı sözüm ona bıyık altından, üstünlük taslayan bir şekilde gülüyordu. Bana gelince, bu durumu çok eğlenceli buluyordum. Babama baktım, içimize sokmaktan suçlu olduğu bu insandan yapılma bombanın yaptığı etkiden keyiflenmişti, kahkahalarla gülecek diye korkuyordum.

"Kullandığınız terimler oldukça belirsiz," diye sözünü kesti Ernest'in Dr. Hammerfield. "Bize metafizikçiler diyerek tam olarak neyi anlatmak istediğinizi açıklayabilir misiniz?"

"Size 'metafizikçiler' diyorum, çünkü metafizik bir yolla akıl yürütüyorsunuz," diye devam etti Ernest. "Akıl yürütme yönteminiz bilimin tam karşıtı. Vardığınız sonuçların hiçbir geçerliliği yok. Soyutta her şeyi kanıtlayabilirsiniz, ama yine de hiçbir şeyi kanıtlamış olmazsınız. Aynı düşünceye varan iki kişi çıkmaz aranızdan. Her biriniz evreni ve kendinizi açıklamak için kendi bilinç sınırlarınızın içine kapanıp kalıyorsunuz. İnsanın, bilinci bilinçle açıklamaya çalışması, çizmesinin konçlarından kendini çekerek havalandırmaya çalışmasına benzer."

"Anlamıyorum," dedi Piskopos Morehouse. "Bana öyle geliyor ki, aklın yarattığı her şey metafizikseldir. Bütün bilimlerin en doğrusu ve en inandırıcısı olan matematik bile tamamen metafizikseldir. Bilimsel bir akıl yürütmenin her bir

düşüncesi metafiziktir. Kuşkusuz bu konuda bana katılıyorsunuzdur, öyle değil mi?"
"Söylediğiniz gibi, anlamıyorsunuz," diye karşılık verdi Ernest. "Metafizikçi, kalkış noktası olarak kendi öznelliğini temel alıp tümdengelim yoluyla akıl yürütür. Bilim adamı ise deneylerin sonuçlarını kendine temel alarak, tümevarım yoluyla akıl yürütür. Metafizikçi kuramdan gerçeklere ulaşır, bilim adamı gerçeklerden kurama ulaşır. Metafizikçi evreni kendine göre açıklar, bilim adamı evrene göre kendini açıklar."
Tanrı'ya şükür ki bilim adamı değiliz," diye mırıldandı, kendini beğenmiş bir şekilde Dr. Hammerfield.
"Nesiniz öyleyse?" diye sordu Ernest.
"Filozofuz."
"İşte şimdi yaş tahtaya bastınız," diye güldü Ernest. "Siz gerçek ve sağlam topraktan ayrılıp uçan makine yerine bir sözcükle gökyüzüne yükseliyorsunuz. Lütfen yeryüzüne inin ve bana felsefe sözcüğüyle tam olarak neyi anlatmak istediğinizi söyleyin bakalım."
"Felsefe... (Dr. Hammerfield lafın burasında durup gırtlağını temizledi) öyle bir şeydir ki, yalnızca ruh ve yaratılış yönünden filozof olanların anlayabileceği bir tanımı vardır. Deney tüplerine burunlarını sokmuş, dar kafalı bilim adamları felsefeyi anlayamaz."
Ernest, bu saldırıyı duymazdan geldi, ama rakibine karşı hemen saldırıya geçmek onun âdetiydi, bu defa, saf yürekli bir kardeşlik taşıyan yüzü ve ses tonuyla yine konuşmaya başladı.
"Öyleyse size yapacağım felsefe tanımını mutlaka anlayacaksınız. Ama başlamadan önce, sözlerimde yanlış bir şey bulduğunuzda müdahale etmenizi ya da bir metafizikçi gibi suskun dinlemenizi rica edeceğim. Felsefe, bütün bilimler içinde kapsamı en geniş olanıdır. Felsefenin akıl yürütme yöntemi de herhangi bir bilimin yöntemi gibidir; yani bütün bilimlerin yararlandığı akıl yürütme yöntemi. Aynı akıl yürütme yöntemiyle felsefe, bütün bilim dallarını büyük bir bilim olarak bir araya toplar. Spencer'in dediği gibi;

herhangi bir bilim dalının verileri, parçalan birleştirilmiş bilgilerdir. Felsefe, bütün bu bilim dallarından elde edilen bilgileri birleştirir. Felsefe, bilimlerin bilimidir, ana bilimdir de diyebiliriz, isterseniz. Nasıl buluyorsunuz bu tanımımı?" "Çok saygıdeğer bir tanım, fena sayılmaz," diye mırıldandı Dr. Hammerfield. Ama Ernest acımasızdı. "Unutmayın ki," diye uyardı, "benim bu tanımım metafiziği inkâr eden bir tanımlamadır. Şimdi benim tanımımda bir boşluk bulmazsanız, bundan böyle metafizik tartışmalarına girme hakkınızı kaybediyorsunuz demektir. Ömür boyu bu boşluğu aramakla geçirmek ve onu bulacağınız ana kadar da metafiziksel bir suskunluk içinde beklemek zorundasınız."

Ernest bekledi. Sessizlik uzadı, dayanılmaz bir hal aldı. Dr. Hammerfield bozulmuş, aynı zamanda da şaşırmış, Ernest'in balyoz gibi inen saldırısı onu afallatmıştı. Böyle sade ve doğrudan tartışma yöntemlerine alışkın değildi. Masada oturanlara yalvaran gözlerle baktı, ama kimse onun yerine cevap vermeye yanaşmıyordu. Bu sırada babamın, peçetesini yüzüne bastırıp gülmemek için kendini tuttuğunu gördüm.

"Metafizikçileri saf dışı etmenin başka bir yolu daha vardır," dedi Ernest, Dr. Hammerfield'ın tamamen yenik düştüğünü gördükten sonra. "Bu da, onları kendi eserleriyle yargılamaktır. Onlar, şu insanlık için havada hayaller yaratmaktan, kendi gölgelerini Tanrı sanmaktan başka ne yapmışlardır? İnsanları güldürüp eğlendirme konusunda epey katkıları olmuştur, kabul ediyorum, ama insanlık için yararlı sayılabilecek ne yapmışlardır? Yüreğin, duyguların merkezi olduğuna dair felsefe yaparlarken, bu sözcüğü yanlış kullandıysam beni hoş görün, bilim adamları yüreğin kan dolaşımının merkezi olduğunu keşfetmişlerdi. Onlar açlık ve vebayı Tanrı'nın afetleri olarak ilan ederken, bilim adamları tahıl ambarlan kuruyor ve şehirlerde lağım kanalları açıyorlardı. Onlar kafalarında, keyiflerine göre Tanrılar yaratırken, bilim adamları yollar ve köprüler yapıyorlardı. Onlar dünyayı evrenin merkezi olarak tanımlıyorlardı, öte yandan bilim adamları Amerika'yı

keşfediyor, yıldızlan ve bu yıldızlan yöneten yasaları bulabilmek için uzay araştırmaları yapıyorlardı. Kısacası, metafizikçiler insanlık için hiçbir şey, kesinlikle hiçbir şey yapmamışlar, bilimin ilerleyişi karşısında, adım adım geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Bilimsel açıdan kanıtlanan olaylar, onların öznel açıklamalarını yıkar yıkmaz, bu kanıtlanmış olayların tanımını da içine alan ve daha geniş bir alana yayılan, yeni öznel açıklamalar yumurtlamaya başlamışlardır. İşte, yüzyıllar da geçse bütün bu işleri sürdürmekten hiç vazgeçmeyeceklerini düşünüyorum. Baylar, bir metafizikçi sihirbaz bir büyücüdür. Sizin, balina yağı ile beslediği kürkten bir tanrı yapan Eskimo'yla aranızdaki fark, yalnızca aynı düşünceye birkaç bin yıl arayla sahip olmaktan ibarettir. Bu kadar."
"Yine de Aristo mantığı Avrupa'yı on iki yüzyıl boyu yönetmiştir," dedi Dr. Ballingford böbürlenerek. "Ve Aristo bir metafizikçiydi."
Dr. Ballingford masadakilere şöyle bir göz gezdirdi, söylediklerini onaylayan baş eğmeler ve gülümsemelerle karşılaştı.
"Çok zavallı bir örnek seçtiniz," diye karşılık verdi Emest. "İnsanlık tarihinin en karanlık dönemine değiniyorsunuz. Gerçekten de bu dönemi Karanlık Çağlar diye adlandırıyoruz. Bilimin metafizikçiler tarafından ezildiği, fiziğin sadece Felsefe Taşı'nı aramaya indirgendiği, kimyanın simyaya dönüştüğü, astronominin astroloji olduğu bir dönemdir bu dönem. Ne yazık ki, Aristo'nun düşüncelerinin egemenliği etkisini böyle göstermiştir!"
Dr. Ballingford'un yüzü bir an sıkkın bir ifade aldı, ama sonra gülümseyerek şöyle dedi:
"Bu çizdiğiniz korkunç tablonun gerçek olduğunu kabul etsek bile, yine de insanlığı bu karanlık dönemden çıkarıp, daha sonraki yüzyılların aydınlığına götürecek birikimi sağlayanın, metafizik düşüncenin ta kendisi olduğunu itiraf etmeniz gerekir."
"Metafiziğin bu dediğiniz şeyle uzaktan yakından bir ilgisi yok," diye karşılık verdi Ernest.

"Ne?" diye bağırdı Dr. Hammerfield. "O çağlara rastlayan keşif yolculuklarına zemin hazırlayan, bu tür düşünce ve varsayımlar değil miydi yani?"
"Ah, sevgili bayım," diye gülümsedi Ernest, "ben sizin saf dışı kaldığınızı sanıyordum. Henüz benim felsefe tanımımda bir boşluk bulamadınız ve şimdi temelden sarsılmış bir durumdasınız. Ama bu metafizikçiler-de her zaman görülen bir alışkanlıktır, bu yüzden bağışlıyorum sizi. Tekrar ediyorum, hayır, metafiziğin bu ilerlemeyle hiçbir ilgisi yoktur. Ekmek ve yağ, ipek ve mücevherat, dolar ve sent, ha aklıma gelmişken söyleyeyim, Hindistan'a giden karayollarının ticarete kapanması, işte keşif yolculuklarının nedeni bunlardı. 1453'te İstanbul alınınca, Türkler Hindistan'a giden kervan yollarını kapadı. Avrupalı tüccarlar kendilerine yeni bir yol aramak zorunda kaldılar. İşte, bu keşif yolculuklarının asıl nedeni budur. Kristof Kolomb, Hindistan'a giden yeni bir yol bulmak için denize açıldı. Bütün tarih kitapları bunun böyle olduğunu yazar. Bu arada tesadüfen dünyanın yaratılışı, doğası, büyüklüğü ve biçimi hakkında yeni bulgular elde edildi ve Ptoleme sistemi terk edildi."
Dr. Hammerfield homurdandı.
"Benimle aynı düşüncede değil misiniz?" diye sordu Ernest. "Öyleyse nerede yanılıyorum?"
"Şimdilik görüş açımın doğruluğunda ısrar ediyorum," diye buruk bir ses tonuyla karşılık verdi Dr. Hammerfield. "Bu, şimdi burada, giremeyeceğimiz kadar uzun bir hikâye."
"Bir bilim adamı için hiçbir hikâye çok uzun değildir," dedi Ernesttatlı tatlı. "İşte bu nedenle bilim adamı bir yerlere ulaşır. Bu yüzden bilim Amerika'yı keşfetmiştir."
Bütün geceyi olduğu gibi anlatmayacağım; ErnestEverhard'ı tanıdığım bu ilk saatlerin her dakikasını, her ayrıntısını hatırlamak benim için büyük bir sevinç kaynağı.
Büyük bir çarpışma oluyordu, papazların yüz ifadeleri, özellikle Ernest, onlara romantik filozoflar, hokkabazlar ve benzeri şeyler dedikçe, kıpkırmızı kesiliyor ve kalpleri heyecandan küt küt atıyordu. Ernest, onları yeniden gerçeğe

çekmek için onların sözlerini ağızlarına tıkamak zorunda kalıyordu. Her mat edici hamleden sonra, "Gerçek dostum, inkâr edilemez bir gerçek!" diyordu zafer kazanmışçasına. Kendini hep gerçeklerle savunuyordu. Onları sarsmak için gerçeklerle ayaklarına çelme takıyor, gerçeklerle onlara tuzak kuruyor, gerçeklerin bordasından onlara bombardıman yağdırıyordu.

"Siz gerçeğin mihrabına tapınıyorsunuz," diye alay etti onunla Dr. Hammerfield.

"Olgulardan öte Tanrı yoktur ve Bay Everhard da onların peygamberidir," diye araya girdi Dr. Ballingford.

Ernest gülümseyerek onaylayıcı bir işaret yaptı.

"Ben Teksas'lı insana benzerim," dedi. Diğerleri bu sözün anlamını açıklaması için ısrar edince devam etti. "Evet, örneğin Missouri'li biri her zaman, 'İnanmam için göster,' der. Ama Teksas'lı, 'İnanmam için avucuma koy,' der. Bu da onun bir metafizikçi olmadığını gösterir."

Kısa bir süre sonra, tam Ernest metafizikçi filozofların gerçeğin sınamasından hiçbir zaman geçer notu alamadıklarını ileri sürerken, Dr. Hammerfield aniden ileri atılarak sordu:

"Neymiş şu gerçeğin denemesi, genç adam? Sizden çok daha akıllı insanların kafalarını çağlar boyu uğraştıran bu şeyin ne olduğunu bize açıklamak lütfünde bulunur musunuz?"

"Elbette," diye cevap verdi Ernest. Kendisine bu kadar çok güvenmesi, onu dinleyenleri öfkeden kudurtuyordu. "Akıllı kafalar gerçeği bulmak için uzun, zahmetli ve sonuçsuz uğraşlara girişmişlerdi, çünkü gerçeği aramak için gökyüzüne uçmuşlardı; ayaklan yerden kesilmeyip, güzelim toprakta kalsalardı, gerçeği kolayca bulabilirlerdi. Evet, bu akıllı adamlar her pratik edimiyle, gerçeğin ta kendisini sınadıklarını ve kendi hayatları üzerinde düşündüklerini göreceklerdi."

"Sınama! Sınama," diye tekrarladı sabırsızlıkla Dr. Hammerfield. "Sözlerinizi böyle uzun girizgâhlarda dolaştırmayın. Uzun zamandır aradığımızı verin bize,

gerçeğin, doğrunun sınanmasının sonuçlarını; onu bize verin de birer tanrı olup çıkalım."
Sözlerinde ve bu sözleri söyleyiş biçiminde, masadakilerin birçoğunun gizliden gizliye hoşuna giden ama yalnızca Piskopos Morehouse'u tedirgin etmişe benzeyen, saldırgan ve alaycı bir kuşkuculuk vardı.
"Dr. Jordan* bunu çok anlaşılır bir biçimde açıklamıştır," dedi Ernest. "Onun gerçeğinin, doğrunun sınanması dediği şuydu; 'İşe yarar mı? Hayatını koyabilir misin bu işe?'"
"Pöh!" diye sırıttı Dr. Hammerfield. "Piskopos Berkeley'i** hiç hesaba katmıyorsunuz. Ona bugüne kadar henüz doyurucu bir cevap veren çıkmadı."
"Metafizikçilerin en asili!" diye güldü Ernest. "Ama talihsiz bir örnek verdiniz. Sonunda, Berkeley'in kendisinin de kabul ettiği gibi, metafiziği işlemedi."
Dr. Hammerfield öfkeliydi, haklı olarak öfkeliydi. Sanki Ernest'i hırsızlık yaparken ya da yalan söylerken yakalamıştı.
"Genç adam," diye gürledi, "sizin bu söylediklerinizin değeri yok. Bu gece söyledikleriniz saçma ve yersiz. Bunlar, hiçbir temeli olmayan, alçakça ve haksız tahminler."
"Beni yere vurdunuz," diye mırıldandı Ernestal çakgönüllü bir tavırla. "Yalnız bana ne ile darbe vurduğunuzu anlayamadım. Bunu, bana somut bir biçimde açıklamalısınız Doktor."
"Açıklayacağım, açıklayacağım," diye geveledi Dr. Hammerfield. "Nereden biliyorsu nuz bunları söyleyin bakalım? Piskopos Berkeley'in kendi metafiziğinin işe yaramadığını kabul ettiğini bilemezsiniz. Kanıtınız yok. Onun metafiziği her zaman işe yaramıştır, genç adam."
* Dr. Jordan, Hıristiyanlık Çağında, on dokuzuncu yüzyılın sonları ile yirminci yüzyılın başlarında yaşamış ünlü bir eğitimci. Stanford Oniversitesi'nin rektörüydü, zamanında büyük iyilikler yapmıştı.
** Berkeley, maddenin varlığını reddeden düşüncesiyle zamanının filozoflarını uzun süre şaşkına çeviren tekçi bir idealist düşünürdü. Ama sonunda, bilimin yeni ampirik gerçekleri, filozoflar tarafından genel bir kabul görünce onun bu zekice savı, kendiliğinden yok oldu.

"Berkeley'in metafiziğinin işe yaramadığını kanıtlayacak en somut olay..." Ernest sözün burasında bir an durdu. Oldukça sakindi. "Berkeley'in evlere duvarlardan değil de her zaman kapılardan girmesidir. Karnını ekmekle, yağla, et kızartmasıyla doyurmasıdır. Sakalını keskin bir jiletle tıraş etmesidir."
"Ama bunlar günlük olaylar!" diye bağırdı Dr. Hammerfield. "Oysa metafizik, düşüncenin eseridir."
"Ve bu olaylar düşünce düzleminde etkili olurlar öyle mi?" diye sordu Ernest yumuşak bir ses tonuyla.
Öteki onaylayan bir şekilde başını salladı.
"Öyleyse, sayısız melek, bir iğnenin ucunda dans edebilir - düşüncede elbette," diye devam etti Ernest dalgın dalgın. "Ve balina yağı ile beslenen kürkten bir tanrı var olabilir- düşüncede elbette. Öyle sanıyorum ki Doktor, siz de düşüncede yaşıyorsunuz, öyle mi?"
"Düşüncem benim krallığımdır," oldu cevap.
"Bu, havada yaşadığınızı söylemenin bir başka yolu. Ama yemek zamanlarında ya da bir deprem olduğunda, yeryüzüne geri döndüğünüzden eminim. Yoksa, söyleyin bana Doktor, bir deprem sırasında, fani vücudunuzun manevi bir tuğla tarafından yaralanacağından hiç korkmuyor musunuz?"
Aynı anda, bilinçsiz bir hareketle, Dr. Hammerfield elini basma, saçlarının altındaki yara izine götürdü. Ernest farkında olmadan can alıcı bir benzetme yapmıştı. Dr. Hammerfield Büyük Deprem'de* üstüne devrilen bir bacanın altında kalarak neredeyse ölecekti. Herkes kahkahalarla gülmeye başladı.
"Evet?" diye sordu Ernest, masadaki kahkahalar kesildiğinde. "Karşı savlarınızı bekliyorum."
Ve ortalığa çöken sessizliğin içinde yeniden sordu, "Evet, cevabınız?" Sonra da ekledi; "İyiydi, ama yeterince iyi değildi savınız."
Ama Dr. Hammerfield geçici olarak tartışma dışı kalmıştı. Savaş yeni yönlerde gelişiyordu şimdi. Ernest, din adamlarını bütün köşelerde sıkıştırıyordu. İşçi sınıfını tanıdıklarını ileri

sürdükleri zaman, onlara işçi sınıfı hakkında hiç bilmedikleri temel gerçekleri anımsatıyor ve onları, bu konuda söylediklerini çürütmeye zorluyor, gerçekleri veriyordu, her zaman gerçekleri, onları havadaki yolculuklarından gerisin geriye, yere ve onun gerçeklerine indiriyordu.
Şimdi, bu sahne nasıl da canlanıyor gözümün önünde! Ernest'in o insana meydan okuyan sesi şimdi bile kulaklarımda; olgular aracılığıyla onları berbat haşlayışı; her bir olgu bir kamçı olmuş, vurup duruyordu onları. Acımasızdı. Rakiplerinin vermeye hazır oldukları ödünlerle yetinmiyor** ve hiçbir konuda uzlaşmaya yanaşmıyordu.

* M.S. 1906 yılında San Francisco'yu harabeye çeviren Büyük Deprem.
** Bu örnek, zamanın geleneklerinden kaynaklanıyor. Vahşi hayvanlar gibi ölümüne dövüşen erkekler arasında mağlup olan adam. silahlarını bırakırsa, onu öldürmek ya da canını bağışlamak kazananın elindeydi.

Onlara indirdiği o son darbeyi, asla unutmayacağım.
"Bu akşam, birçok kez farkına varmadan yaptığınız itiraflarınızla ve bilinçsiz sözlerinizle işçi sınıfı hakkında hiçbir şey bilmediğinizi kabullenmek zorunda kaldınız. Ama bu yüzden suçlanamazsınız. İşçi sınıfını nasıl tanıyabilirsiniz ki? Onlarla aynı yerlerde yaşamıyorsunuz. Sizler kapitalistlerle aynı çayırda ödüyorsunuz. Bunun olmaması için bir neden yok. Sizlerin cebinizi dolduran, karnınızı doyuran, bu akşam giydiğiniz giysilerle sizi giydiren işte bu kapitalist sınıftır. Ve siz de bunlara karşılık, patronlarınızın çok hoşlarına giden ve kurulu toplum düzenine zarar vermeyen, onlar tarafından kabul gören metafizik içerikli vaazlar veriyorsunuz."
Bu sözler üzerine masadan bir itiraz uğultusu yükseldi.
"Ah, yanlış anlamayın, sizin içtenliğinizden hiç kuşkum yok," diye devam etti Ernest. "İçtensiniz. İnandığınız vaazları veriyorsunuz. Kapitalist sınıfın gözündeki gücünüz ve değeriniz de buradan geliyor. Ama inançlarınızı değiştirirseniz, kurulu düzeni değiştiren inançlara sahip

olursanız, vaazlarınız patronlarınız tarafından hoş karşılanmayacak ve hemen işinizden olacaksınız.* Haklı değil miyim?"
Bu defa hiç itiraz eden olmadı. Hepsi onaylayıcı bir sessizliğe büründü. Bir tek Dr. Hammerfield bunu kabul etmedi ve şöyle dedi:
* Bu dönemde birçok papaz kabul edilemez doktrinleri vaaz ettikleri için kiliseden atılmıştı. Özellikle vaazlarında sosyalizm izi görülenler, hemen işten uzaklaştırılırdı.
"İnançlarının yanlış olduğu görülünce istifaya çağırılıyorlar."
"İnançlarının kabul edilemez olduğunu söylemenin bir başka yolu bu söylediğiniz," diye cevap verdi Ernest, sonra da devam etti. "İşte bu yüzden ben de size diyorum ki, gidin güzel güzel vaazınızı verin, paranızı kazanın, ama Tanrı aşkına, işçi sınıfım rahat bırakın. Siz düşmanların safında yer alıyorsunuz. İşçi sınıfıyla ortak hiçbir yanınız yok. Başkaları sizler için çalıştığından elleriniz pamuk gibi yumuşak. Karınlarınız çok yemekten yağ bağlamış, göbek salmışsınız." (Sözün burasında Dr. Ballingford yüzünü hafifçe buruşturdu ve masadaki herkes onun heybetli göbeğine baktı.) "Sizin ruhunuz, kurulu düzenin temel direklerini iyice sağlamlaştıracak düşünce ve öğreti harcıyla dolu. İsviçreli muhafızlar* gibi paragözsünüz (kabul ediyorum, içten paragözlersiniz). Size ekmeğinizi ve ücretinizi verenlere sadık kalınız. Vaazlarınızı vermeye devam ederek, işverenlerinizin çıkarlarını koruyun. Ama işçi sınıfına sokulup ona sahte önderlik yapmayın. Siz, her iki kampta birden, aynı anda dürüstçe yer alamazsınız. İşçi sınıfı şimdiye kadar siz olmadan da yürümüştür yolunda. İnanın bana, işçi sınıfı siz olmadan da yoluna devam edecektir. Dahası, siz olmadan çok daha iyi yürüyecektir işçi sınıfı."
* Halkı tarafından idam edilen Fransa Kralı XVI. Louis'in kiraladığı yabancı uyruklu saray muhafızları.

II. Meydan Okumalar

Misafirler gittikten sonra babam kendini bir koltuğa attı ve çılgınca gülmeye başladı. Annemin ölümünden bu yana onun ilk defa bu kadar içtenlikle güldüğünü görüyordum.
"Dr. Hammerfield'in hayatında böyle bir şeyle hiç karşılaşmadığına bahse girerim," diyerek güldü. "Din konusunda tartışmaya girecek kadar güzel konuşmak! Ernest'in konuya nasıl da bir kuzu gibi uysalca başladığını fark ettin mi? Sonra nasıl da çabucak kükreyen bir aslan kesildiğini? Son derece disiplinli bir kafası var. Eğer enerjisini o yöne çevirmiş olsaydı iyi bir bilim adamı olabilirdi."
Ernest Everhard'ın çok ilgimi çektiğini söylememe gerek yok elbette. Söyledikleri ve bunları söyleyiş biçimiyle değil, bir erkek olarak da beni çok etkilemişti. Böyle bir insana hiç rastlamamıştım. Sanırım, yirmi dört yaşıma basmış olmama rağmen, evlenmemiş olmamın nedeni buydu. Ondan hoşlanmıştım. Bunu kendime itiraf etmeliydim. Benim ondan hoşlanmam, zekâsından ve tartışma gücünden başka bir şeylere dayanıyordu. Şişkin pazılarına ve kaim boynuna rağmen, ben-de masum bir çocuk izlenimi bırakmıştı. Kibirli bir aydın görüntüsünün altında, duygulu ve ince bir ruhun gizlendiğini anlamıştım. Sanırım kadınlık sezgilerim aracılığıyla farkına varabildiğim birtakım izlenimler yaratmıştı bende.
Onun o tok sesinde, yüreğime işleyen bir vurgu vardı; bu ses hâlâ kulaklarımda çınlıyordu ve onun sesini yeniden duymak istediğimi hissediyordum. Yüzünün derin, hırslı ciddiyetini bozan gözlerindeki o kahkaha pırıltılarım yine görmek istiyordum. Belirsiz ama daha derin duygular sokuluyordu yüreğime. Onu daha ilk akşam neredeyse sevmeye başlamıştım. Ama onu bir daha hiç görmeseydim, bu karmakarışık, belirsiz duygularımın silinip gideceğinden ve onu kolaylıkla unutacağımdan da eminim.
Ama kaderimde onu yeniden görmek varmış. Babamın sosyolojiye karşı yeni yeni duymaya başladığı merak ve bu konuda konuşma ve tartışmalar yapmak için evimizde yapılan yemekli toplantılar, bizi ister istemez sık sık karşılaştırıyordu. Babam bir sosyolog değildi. Annemle

evliliği mutlu yıllar yaşatmıştı ona. Kendi bilim dalı olan fizik alanında yaptığı araştırmalar da onu mutlu ediyordu. Ama annem ölünce, kendi çalışmaları bile onun boşluğunu dolduramadı. Önceleri avunmak için felsefeyle ilgilendi. Sonra bu ilgi giderek büyüdü. Ekonomiye ve sosyolojiye yöneldi. Yüreğinde güçlü bir adalet duygusu vardı ve çok geçmeden haksızlıkların düzeltilmesi için, toplumdaki eşitsizliği kıyasıya eleştiren bir adam olup çıktı. Bu işin sonunun bizim için nereye varacağından hiç kaygı duymadan, onda doğan bu ilginin işaretlerini saygıyla izliyordum. O da sonucunu hiç düşünmeden, bir delikanlı heyecanıyla bu yeni arayışların içine daldı.
Bir bilim adamı olarak uzun yıllardır laboratuarda çalışmaya alışmıştı. İşte bu yüzden oturma odamızı bir sosyoloji laboratuvarına dönüştürdü. Bu odada, her türden, her sınıftan insanlar, bilim adamları, politikacılar, bankerler, işçi liderleri, sosyalistler ve anarşistler bir araya geliyordu. Onları kendi aralarında tartışmaya kışkırtıyor, sonra onların hayat ve toplum hakkındaki görüşlerini çözümlüyordu.
Ernest'le "Papazlar Akşamı"ndan kısa bir süre önce tanışmıştı. Misafirler gittikten sonra, onunla nasıl tanıştığını öğrendim, bana anlattı. Bir akşam, bir sokaktan geçerken, sabun sandığının üstünde bir grup işçiye söylev veren bir adamı dinlemek için durmuştu. Bu adam Ernest'ti. Sosyalist partinin ileri gelen önderlerinden biriydi ve ayrıca sosyalizm felsefesinin ünlü adlarındandı. En soyut sorunları, sade bir dille ve açık seçik bir biçimde anlatmayı bilen, bu doğuştan eğitimci ve yorumcu, emekçilere ekonomi politiği açıklayabilmek için bir sabun sandığının üstüne çıkmayı küçültücü bir davranış olarak kabul etmiyordu.
Babam onu dinlemek için durmuş, söylevi ilgisini çekmiş, konuşmacıyla bir tanışma ayarlamış, biraz sohbetten sonra, papazların
geleceği akşam yemeğine onu da davet etmişti. Babam, yemekten sonra, onu ne kadar az tanıdığını anlattı. Soyu iki yüz yıl önce Amerika'ya yerleşmiş olan Everhard'lara dayanmasına rağmen, işçi sınıfından bir ailenin oğluydu.* On

yaşındayken küçük bir fabrikada çalışmış, sonra da bir nalbandın yanma çırak olarak girmiş, kısa zamanda bir nalbant olup çıkmıştı. Kendi kendini yetiştirmişti, kişisel çabasıyla Almanca ve Fransızca öğrenmişti; o sırada Chicago'da zorluklar içinde mücadele veren sosyalist bir yayınevine, bilimsel ve felsefi kitaplar çevirerek, karnını zor doyuracak kadar parayı güç bela kazanıyordu. Ayrıca, bu kazanca, çok az satan kendi ekonomik ve felsefi çalışmalarından gelen, çok kısıtlı bir telif ücreti de arada bir ekleniyordu.
İşte o akşam yatmaya gitmeden önce, onun hakkında bütün öğrendiklerim bunlardı ve yatakta hafızama işleyen sesini dinleyerek uzun süre gözlerim açık yattım. Düşüncelerimden korkmaya başlamıştım. Ernest, benim sosyal sınıfımdan hiçbir erkeğe benzemiyordu, öylesine yabancı ve öylesine güçlüydü ki! O üstün havası hem başımı döndürüyor, hem de beni korkutuyordu, öyle ki hayal gücümün bir ara beni, onun sevgilisi ve karısı olarak canlandırdığının farkına vardım. Bazı erkeklerin gücünün, kadınlar için dayanılmaz derecede çekici olduğunu çok duymuştum, ama o gereğinden de fazla güçlüydü. "Hayır! Hayır!" diye haykırdım.
* O zamanlar Amerika'da doğan yerli halkla, göçmen halk arasındaki ayrım keskin ve tiksindiriciydi.
"Bu imkansız, çok saçma!" Ve ertesi sabah uyandığımda onu yeniden görmek isteğiyle yanıyordum. Bir tartışmada onun zaferine tanık olmak, karşısındakiler! savaşa çağıran sesinin yankısıyla titremek, kendine güveni ve gücüyle, karşısındakini hiçe sayan tavrıyla, onların körelmiş düşüncelerini çürütürken onu hayranlıkla seyretmek arzusu doldurdu yüreğimi yine. Kabadayılık taslıyorsa da bunun ne zararı vardı ki? Kendi deyimiyle bu "işe yarıyor", etki yaratıyordu. Her şey bir yana, onun kaba dille konuşmasını seyretmek çok güzel bir şeydi. İnsanı bir çarpışmanın eşiğindeymiş gibi heyecanlandırıyordu.
O akşamı izleyen birkaç gün, babamdan ödünç aldığım Ernest'in eserlerinden bazılarını okumakla geçti. Yazıya

döktüğü sözleri de, dışa vurduğu düşünceleri gibi açık seçik ve inandırıcıydı. İnsan kuşku duymaya başladığında bile, söylediklerini inandırıcı kılan, kesin bir sadeliği vardı dilinin. Kolay anlaşılabilirlik yeteneği vardı. Mükemmel bir yorumlayıcıydı. Yine de üslubunun yetkinliğine rağmen, yazılarında hoşuma gitmeyen birçok şey vardı. Sınıf çatışması diye adlandırdığı kavrama, emek ile sermaye arasındaki uzlaşmazlığa, çıkar çatışmasına gereğinden fazla vurgu yapıyordu.

Babam coşkun bir sevinç içinde, Dr. Hammerfield'ın Ernest hakkında edindiği kanıyı bana anlattı. Dr. Hammerfield'e göre Ernest, "yetersiz bilgisiyle ukalalık taslayan, küstah bir kabadayıydı. Ayrıca, onunla yeniden karşılaşmayı hiç arzu etmiyordu.

Ama Piskopos Morehouse, Ernest'e büyük bir ilgi duymuş, onunla tekrar görüşmek için can atıyordu. "Güçlü bir genç," diyordu; "ve canlı, çok canlı. Ama kendine çok güveniyor, aşın güveniyor."

Ernest bir gün öğleden sonra babamla birlikte geldi. Piskopos onlardan önce gelmişti, birlikte verandada çay içiyorduk. 'in sürekli olarak Berkeley'de takılmasının nedenini de söyleyeyim, yeri gelmişken; o sırada, üniversitede, özel biyoloji dersleri alıyordu ve "Felsefe ve Devrim"* adlı yeni bir kitabın üzerinde çalışıyordu.

Ernest adımını atar atmaz sanki veranda ansızın küçüldü. Bedenen aşırı iri olduğundan değil. Boyu bir yetmiş beş kadardı, ama etrafında çok uzunmuş gibi bir hava yaratıyordu. Beni selamlamak için eğildiğinde, heyecanını ele vermeden edemedi. O katı bakışları, elimi sımsıkı kavrayan elinin söyledikleriyle çelişir gibiydi. Elimi kendinden emin ve sert bir şekilde sıktı. Gözleri de elleri kadar güven doluydu. İlk günkü gibi bana uzun süre bakan gözlerinde, bu kez bir soru var gibiydi.

"Sizin 'İşçi Sınıfı Felsefesi' adlı kitabınızı okudum," dedim. Gözleri parladı.

"Umarım," diye cevap verdi, "bu kitabın hangi okuyucu için yazıldığını dikkate almışsınızdır."

"Evet aldım, ben de bu yüzden sizinle bir kavgaya tutuşmak istiyorum," diye meydan okudum.
* Bu kitap, Demir Ökçe'nin altında geçen üç yüzyıl boyunca gizlice basıldı durdu. Çeşitli baskılarından birkaç örnek, Ardis Milli Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.
"Benim de sizinle paylaşacak bir kozum var. Bay Everhard," dedi Piskopos Morehouse.
Bu çifte meydan okuma karşısında, Ernest çocukça omuzlarını silkti ve bir fincan çayı kabul etti.
Piskopos önümde şöyle bir eğildi ve önceliği bana bıraktığını belirtti.
"Sınıflar arasındaki kini körüklüyorsunuz," dedim. "İşçi sınıfının dar ve kaba yanlarına seslenmek bence bir yanlış, hatta suç. Sınıf kini anti-sosyal bir duygudur ve bana öyle geliyor ki aynı zamanda anti-sosyalist-çedir."
"Suçsuzum," diye cevap verdi. "Benim bugüne kadar yazdığım tek bir satırın, ne özünde ne de biçiminde sınıf kini yoktur."
"Amma da yaptınız!" diye bağırdım sitemle ve kitabını alıp açtım.
Kitabın sayfalarını karıştırırken, o gülümsüyor ve sakin sakin çayını yudumluyordu.
"Sayfa yüz otuz iki," diye yüksek sesle okumaya başladım; " 'Böylece sosyal gelişmenin bu aşamasında sınıf mücadelesi, ücretleri ödeyen sınıf ile ücretli sınıf arasında patlak verir.'"
Zafer kazanmış bir tavırla yüzüne baktım.
"Burada sınıf kininden söz edilmiyor," diye gülümsedi.
"Ama," diye cevap verdim, "'sınıf mücadelesi' diyorsunuz."
"Sınıf kininden başka bir şey bu," diye karşılık verdi. "Ve bana inanın, biz kini, hıncı körüklemeyiz. Biz, sınıf mücadelesinin, sosyal gelişmenin bir yasası olduğunu söylüyoruz. Bunun sorumlusu biz değiliz. Biz sınıf mücadelesi yapmayız. Yalnızca onu açıklarız, tıpkı Newton'un yerçekimini açıkladığı gibi. Biz sınıf mücadelesini üreten çıkar çatışmasının doğasını açıklıyoruz."
"Ama çıkar çatışması diye bir şey olmamalıdır!" diye bağırdım.

"Ben de yürekten katılıyorum size," diye cevap verdi. "İşte biz sosyalistler de bu çıkar çatışmasının ortadan kalkması için çabalıyoruz. İzin verirseniz birkaç satır da ben okuyayım." Kitabını aldı ve birkaç sayfa geri çevirdi. "Sayfa yüz yirmi altı; 'İlkel kabile komünizminin ortadan kalkması ve özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla başlayan sınıf mücadelesi döngüsü, sosyal varlığı sürdürmeyi sağlayan araçların, özel mülkiyet olmaktan çıkartılmasıyla son bulacaktır.'"
"Ama ben sizinle aynı düşüncede değilim," diye araya girdi Piskopos, solgun yüzü heyecanından biraz kızarmıştı. "İddianız yanlış; emek ile sermaye arasında çıkar çatışması diye bir şey yoktur ya da daha doğrusu olmaması gerekir."
'Teşekkür ederim," dedi Ernest ciddi bir sesle. "Son söylediğinizle benim iddialarımı desteklemiş oldunuz."
"Ama ne diye bir çatışma olsun ki?" diye sordu Piskopos hararetle.
Ernest omuzlarını silkti. "Çünkü böyle yaratılmışız, sanıyorum."
"Ama böyle yaratılmadık!" diye bağırdı öteki.
"İdeal insandan mı söz ediyorsunuz?" diye sordu Ernest. "Bencil olmayan, tanrıya benzeyen insandan mı söz ediyorsunuz? Öyle az ki böyle insan, hatta yok. Yoksa sıradan, ortalama insandan mı söz ediyorsunuz?"
"Sıradan ve ortalama insandan," oldu cevap.
"Zayıf, saf, yanlış yapmaya hazır insandan mı?"
Piskopos Morehouse başını salladı.
"Ve bayağı, bencil insandan mı?"
Yeniden başını salladı Piskopos.
"Dikkat edin!" diye uyardı Ernest. "Bencil dedim."
"Ortalama insan bencildir," diye yüreklice kabullendi Piskopos.
"Elinin erdiği her şeyi ister?"
"Mümkün olan her şeye sahip olmak ister, üzücü ama gerçek."
"O halde şimdi avucuma düştünüz." Ernest bu sözleri söylerken, çenesi bir kapanın yayı gibi kapandı. "İzin verin

de göstereyim size. Şimdi tramvayda çalışan bir işçiyi ele alalım."
"Sermaye olmasaydı tramvayda çalışamazdı," diye sözünü kesti Piskopos.
"Doğru, ama siz de kabul edersiniz ki, kârı ortaya çıkaran emek olmasa sermaye de yok olacaktı."
Piskopos sessizdi.
'Tamam mı?" diye üsteledi Ernest.
Piskopos başını salladı.
"İkimizin düşüncesi de karşılıklı olarak birbirini götürür," dedi Ernest, önemsiz bir şeyden söz ediyormuş gibi heyecanlanmadan konuşuyordu. "Ve böylece konuşmaya başladığımız noktaya dönmüş oluyoruz. Yeniden başlayalım. Tramvay işçileri emeği sağlar. Hissedarlar sermayeyi sağlar. Emek ve sermayenin ortak çabasıyla da para kazanılır.* Kazanılan bu parayı kendi aralarında bölüşürler. Sermayenin payına düşene kâr, emeğin payına düşene ücret denir."
"Çok güzel," diye araya girdi Piskopos. "Bu paylaşmanın dostça yapılmaması için hiçbir neden yok."
"Az önce bir konu üzerinde anlaştığımızı hemen unuttunuz," diye karşılık verdi Ernest. "Ortalama insanın bencil olduğu konusunda anlaşmıştık. İnsan neyse odur. Siz her şeye gökyüzünden bakma alışkanlığınızla, göğe yükseldiniz ve aslında var olan değil de olması gerektiği gibi olan insanlar arasında para bölüştürüyorsunuz. Ama gerçeğe dönecek olursak, emekçi, bencil olduğundan, bu paylaşımdan elinden geldiğince fazlasını almak isteyecektir. Kapitalist, bencil olduğundan, bu paylaşımdan elinden geldiğince fazlasını almak isteyecektir. Eğer bir şey sınırlı bir miktardaysa ve iki insan bu şeyden mümkün olduğunca büyük paylar almak istiyorlarsa, burada sermaye ile emek arasında bir çıkar çatışması söz konusu olur. Bu uzlaştırılamaz bir çatışmadır. Dünya üstünde işçiler ve kapitalistler oldukça, bu paylaşım üzerinde kavga etmeye devam edeceklerdir. Bu öğleden sonra San Francisco'da olsaydınız, yürümek zorunda kalacaktınız. Çünkü tek bir tramvay çalışmıyor."

* O günlerde, ulaşım araçtan yağmacı grupların (tekellerin) denetimi altındaydı ve kârları çok yüksekti.
"Gene mi grev?"* diye sordu Piskopos telaşla.
"Evet, tramvay şirketinin kârlarının paylaşılması konusunda kavga ediyorlar."
Piskopos Morehouse birden heyecanlandı.
"Yanlış bir iş!" diye bağırdı. "İşçiler ileriyi göremeyecek kadar dar görüşlüler. Böyle davranırlarsa, bizim onlardan yana olmamızı nasıl umabilirler..."
"Yürümek zorunda kaldığımızda," dedi Ernest muzipçe.
Ama Piskopos Morehouse duymazlıktan gelip devam etti.
"Onların bakış açılan çok dar. İnsan insan olmalı, vahşi hayvan değil. Şimdi şiddet ve kıyım olacak, yas tutan dullar ve yetimler olacak. Sermaye ve emek dost olmalı. Ortak çıkarları için el ele çalışmalılar."
"Ah, yine havalara çıktınız," dedi Ernest soğuk bir sesle. "Hadi yeryüzüne ininiz. Unutmayın ki, ortalama insanın bencil olduğu konusunda anlaşmıştık."
"Ama bencil olmamalı!" diye bağırdı Piskopos.
Bu tür kavgalar o akla sığmaz anarşik çağda çok yaygındı. Kimi zaman işçiler işi bırakırdı. Kimi zaman kapitalistler işçilerin çalışmasına izin vermezdi. Böylesi anlaşmazlıkların olduğu şiddet ve kargaşa içinde birçok mülk talan edilir, birçok hayat kaybedilirdi. O dönemin bir başka geleneği olan, daha aşağı sınıftaki insanların, eşleriyle kavga ettiklerinde evdeki mobilyaları kırıp dökme alışkanlıkları gibi, bu grevlerdeki kanlı olaylar bizim aklımızın alamayacağı bir olgudur.
"Bu konuda ben de size katılıyorum," diye kabaca cevap verdi Emest. "Bencil olmaması gerek, ama böyle domuzca bir ahlak üstüne kurulmuş sosyal düzende yaşadığı sürece bencil olmaya devam edecektir."
Piskopos korkmuş gibiydi, babam gülmemek için kendini zor tutuyordu.
"Evet, domuzca bir ahlak," diye devam etti Ernest'in safsızca. "Kapitalist sistemin anlamı bu. Kilisenizin

desteklediği, kürsünüzde her zaman vaaz verdiğiniz şey bu. Domuzca bir ahlak! Bunun başka bir adı yok."
Piskopos sanki yardım istermiş gibi babama döndü, ama o gülerek başını salladı.
"Korkarım, Bay Everhard haklı," dedi. "'Laissez-faire'*, herkes kendini düşünsün ve benden sonra kıyamet kopsun, işte sizin aşıladığınız anlayış bu. Geçen akşam Bay Ever-hard'ın dediği gibi, siz kilise adamlarının işlevi, kurulu düzenin devamını sağlamaya yardımcı olmak ve toplum da bu temel üzerine kurulmuş."
"Ama bu İsa'nın öğretisi değil!" diye bağırdı Piskopos.
"Bugünlerde Kilise İsa'nın öğretisini öğretmiyor ki," diye karşılık verdi hemen Ernest. "Emekçilerin, Kilise'yle hiçbir alışverişlerinin olmayacak olmasının nedeni de bu. Kilise, kapitalist sınıfın işçi sınıfını gaddarlıkla ve vahşice sömürüp ezmesine gözünü yummakta ve onaylamaktadır."
"Kilise buna göz yummuyor," diye karşı çıktı Piskopos.
"Kilise buna karşı da çıkmıyor," diye cevap verdi Ernest. "Kilise buna karşı çıkmadığı sürece, buna göz yumuyor demektir. Kilise'nin kapitalist sınıf tarafından desteklendiğini de unutmamak gerekir."
"Olaylara bu ışığın altından bakmamıştım," dedi Piskopos safça. "Yanılıyor olmalısınız. Bu dünyada üzücü ve kötü birçok şey olduğunu ben de biliyorum. Kilise'nin şeyi... sizin proletarya* dediğiniz şeyi kaybettiğini de biliyorum."
"Siz hiçbir zaman proletaryaya sahip olmadınız," diye bağırdı Ernest. "Proletarya, Kilise'nin dışında ve Kilise'siz gelişip büyüdü."
"Seni tam anlayamadım," dedi Piskopos yavaşça.
"Öyleyse izin verin de açıklayayım. On sekizinci yüzyılın sonlarına doğru toplum yaşamına makinelerin girişi ve fabrika sisteminin gelişmesiyle, çalışan büyük emekçi kitleleri topraktan sökülüp ayrıldı. Eski çalışma düzeni bozuldu. Çalışan insanlar köylerinden sürülüp, sanayi şehirlerine doluştular. Analar ve çocuklar, yeni makinelerin başında çalışmaya koyuldu. Aile yaşamı yok oldu. Koşullar korkunçtu. Kanlı bir hikâyedir bu."

"Biliyorum, biliyorum," diye sözünü kesti Piskopos Morehouse, yüzünde kederli bir ifade belirmişti. "Korkunçtu. Ama bu bir buçuk yüzyıl önce olmuştu."
Bırakınız yapsınlar.
* Latince proletarii sözcüğünden türetilmiştir. Proletarii, Servius Tullius döneminde, devlete nesil yetiştirmek yönünde bir değeri olanlara verilen isimdi. Başka bir deyişle, servet, konum ya da istisnai kabiliyetleri yönünden hiçbir değerleri yoktu.
"Ve işte o zaman, bir buçuk yüzyıl önce, çağdaş proleterya doğdu," diye devam etti Ernest. "Ve Kilise onun varlığını görmezden geldi. Kapitalistler, bu halk mezbahalarını kurarlarken, Kilise sustu. Karşı çıkmadı, bugün de karşı çıkmıyor. Austin Lewis'in* o dönem hakkında konuşurken söylediği gibi, kime 'Kuzularımı besle' emri verildiyse, o kimseler, bu kuzuların köle olarak satılmalarını ve gıklarını bile çıkarmadan ölümüne çalışmalarını sağladılar." Kilise sustu o zaman, sözlerime devam etmeden önce bana açıkça aynı düşüncede olup olmadığımızı söylemelisiniz. Kilise o zaman sustu mu, susmadı mı?"
Piskopos Morehouse tereddüt etti. Dr. Hammerfield gibi, o da, Ernest'in deyimiyle, 'cepheden saldırıya' alışık değildi.
"On sekizinci yüzyılın tarihi yazılmıştır," dedi Ernest. "Eğer Kilise susmamış olsaydı, hiç kuşkusuz tarih kitaplarında susmamış olduğu yazardı."
"Korkarım, Kilise sesini çıkarmadı," diye itiraf etti Piskopos.
"Ve bugün de aynı suskunluğu sürdürüyor."
"Bu noktada size katılmıyorum," dedi Piskopos.
* Hıristiyanlık Çağının 1906 yılının sonbahar seçimlerinde, Sosyalist Parti listesinden California Valiliği'ne aday gösterilmişti. İngiltere doğumlu olan Lewis, politik ekonomi ve felsefe üzerine birçok kitabın yazandır ve zamanının Sosyalist liderlerinden biridir.
** Tarihte, Hıristiyan Çağında, on sekizinci yüzyılın ikinci yansında İngiliz fabrikalarında çalışan, kadın ve çocuk kölelere karşı yapılanlardan daha korkunç bir sayfa daha

yoktur. Böyle sanayi cehennemlerinde, o günlerin büyük servetleri elde edilmiştir.
Ernest durdu, karşısındakine dikkatle baktı ve meydan okumayı gördü.
"Pekâlâ," dedi. "Göreceğiz. Chicago'da, doksan sent kazanabilmek için bütün bir hafta boyunca çalışan kadınlar var. Kilise buna karşı çıktı mı?"*
Everhard, önceleri "Ayaklanma Savaşı" diye bilinen savaşı ve Güney Kilisesi'nin kölelik savunmalarını sıralasaydı, daha iyi bir örnek vermiş olurdu. Bu savunmalardan birkaçını, dönemin belgelerinden seçerek, buraya ekliyorum. M. S. 1835 yılında, Presbiteryen Kilisesi'nin Genel Kurulu şu açıklamayı yapmıştı; "Kölelik hem Eski hem de Yeni Ahit'te kabul edilmiş ve Tanrı'nın egemenliği tarafından kınanmamıştır." Charleston Baptist Cemiyeti, M. S. 1835'te şu açıklamayı yapmıştı; "Köle sahiplerinin kölelerine hükmetme hakkı, bütün her şeyi yaratan Yaratıcı tarafından açıkça tanınmıştır. Tanrı, nesnelerin mülkiyet hakkını canının istediğine vermekte kesinlikle serbesttir." Virginia Randolph-Ma-con Metodist Koleji İlahiyat Profesörü Rahip E. D. Simon şunları yazmıştı; "Kutsal Kitap'taki bazı bölümler su götürmez bir şekilde köleyi mal olarak satın alma hakkını onaylamaktadır, bu hakka ilişkin çeşitli örnekler de verilmiştir. Satın alma ve satma hakkı açıkça belirtilmiştir. Bu konuda, Tanrı'nın buyurduğu Yahudi kurallarına ya da yüzyıllardır süregiden uygulamaya ya da Yeni Ahit ve ahlak yasalarına bakacak olursak, köleliğin ahlaksızca bir şey olmadığı sonucuna vardık. İlk Afrika kölelerinin yasal olarak köle ilan edildiklerini düşünürsek, çocuklarının da köle olarak kabul edileceği zorunlu bir sonuçtur. Böylece Amerika'da var olan köleliğin haklı olarak kurulduğunu görmekteyiz."
Bu sözlerin bir kuşak kadar sonra Kilise tarafından kapitalist mülkiyeti savunmak için kullanıldığını görmek şaşırtıcı olmamalıdır. Asgard'daki büyük müzede, Henry van Dyke'ın yazdığı "Uygulama Üzerine Denemeler" adlı bir kitap vardır. Bu kitap, Hıristiyanlık Çağının 1905 yılında yayımlanmıştı. Kitaptan anlayabildiğimiz kadanyla, Van Dyke bir kilise

adamı olsa gerek. Bu kitap, Everhard'ın burjuvazi düşüncesi diye adlandırdığı şeye iyi bir örnektir. Charleston Baptist Cemiyeti'nin yukanda alıntılanan bildirisiyle, yetmiş yıl sonra Van Dyke'ın söyledikleri arasındaki benzerliğe dikkat edin; "İncil, Tanrı'mn dünyanın sahibi olduğunu öğretmektedir. Tanrı, genel yasalara uyarak, bu mülkünü, istediği kişiye, canının istediği gibi dağıtır."

"Bunu ilk defa duyuyorum," oldu cevap. "Haftada doksan sent ha! Bu korkunç bir şey!"

"Kilise buna karşı çıktı mı?" diye üsteledi Ernest.

"Kilise'nin bundan haberi yok." Piskopos terliyordu.

"Yine de Kilise'ye 'Kuzularımı besleyin,' emri verilmişti," dedi Ernest küçümser bir tavırla. Bir an durup sonra, "Alaycı sözlerim için beni bağışlayın Piskopos. Ama sizlerle konuşurken sabrımızın tükenmesine sanırım şaşırmıyorsunuzdur. Kapitalistlerin emrindeki kiliseleriniz, Güney'deki dokuma fabrikalarında çocukların çalıştırılmasına karşı çıktı mı? Altı, yedi yaşlarındaki çocuklar, her gece on iki saat süren vardiyalarda çalışıyorlar. Kutsal güneş ışığını görmekten bile yoksunlar. Sinekler gibi ölüyorlar. Kârlar onların kanlarıyla besleniyor. Bu parayla New England'da görkemli kiliseler yapılıyor. Ve siz bu muhteşem kiliselerde, bu çocukların kanlarıyla göbeklerini şişirmiş o kazanç sahipleri adına, tatlı tatlı vaazlar veriyorsunuz."

"Bilmiyordum," diye mırıldandı Piskopos çaresiz bir tavırla. Sanki içi bulanıyormuş gibi yüzü solmuştu.

"Öyleyse karşı çıkmadınız?"

Piskopos başını salladı.

"Öyleyse Kilise on sekizinci yüzyılda olduğu gibi bugün de dilsiz."

Piskopos suskundu, Ernest sesini ansızın yükseltti.

"Ve unutmayın ki, kilise adamlarından kim buna karşı çıkarsa hemen işinden atılır."

"Bunun doğru bir şey olduğunu düşünmüyorum," diye karşı çıktı Piskopos.

"Siz karşı çıkacak mısınız?" diye sordu Ernest.

"Bizim bu bölgede, böyle haksızlıkları bana gösterin, karşı çıkacağım."
"Göstereceğim," dedi Ernest sakin bir sesle. "Şu anda hizmetinizdeyim. Sizi cehennemde bir yolculuğa çıkaracağım."
"Ben de karşı çıkacağım." Piskopos koltuğunda doğruldu ve o kibar yüzünde bir savaşçının çizgileri belirdi. "Kilise suskun kalmayacak!"
"İşinizden atılacaksınız," diye uyardı Ernest onu.
"Ben size bunun tersini kanıtlayacağım," oldu Piskopos'un karşılığı. "Eğer bütün dedikleriniz doğruysa bile, Kilise'nin bu olayları bilmediği için suskun kaldığını size kanıtlayacağım. Dahası, ben sanayi toplumundaki korkunç şeylerin, kapitalist sınıfın bunları bilmeyişinden ileri geldiğine inanıyorum. Bilgi edinir edinmez bütün yanlışlıklarını düzeltecektir. Bilgiyi vermek görevi, Kilise'ye düşmüştür."
Ernest güldü. Gülüşü kabacaydı ve bir içgüdüyle Piskopos'u savunmayı üstüme aldım.
"Unutmayınız ki," dedim, "siz madalyonun tek yüzünü görüyorsunuz. Çok iyi yönlerimiz de var bizim. Siz sadece, kötü yanlarımızı görüyorsunuz. Piskopos Morehouse haklı. Endüstrinin yarattığı haksızlıkların, sizin sözlerinizle dehşetin nedeni, yöneticilerin bunu bilmemesidir. Sınıflar arasındaki uçurumu Çok derinmiş gibi gösteriyorsunuz."
"Vahşi Kızılderililer bile, kapitalist sınıf kadar zorba ve acımasız değildir," diye karşılık verdi Ernest; o sırada ona karşı büyük bir kin duydum.
"Bizi tanımıyorsunuz," diye cevap verdim. "Biz ne zorbayız, ne de acımasız."
"Kanıtlayın," dedi meydan okur gibi.
"Nasıl kanıtlayabilirim? Sizin gibi birine hem de!" Giderek öfkelenmeye başlıyordum.
Başını salladı. "Bunu bana kanıtlayın demiyorum, kendinize kanıtlayın."
"Ben biliyorum," dedim.
"Hadi, hadi çocuklar," dedi babam yatıştıran bir sesle.

"Umurumda değil..." diye söze başladım gururla, ama Ernest sözümü kesti.
"Yanılmıyorsam, siz ya da babanız, her ikisi de aynı kapıya çıkar zaten, Sierra Fabrikaları'na para yatırmışsınız."
"Bunun konumuzla ne ilgisi var?" diye bağırdım.
"Pek fazla bir ilgisi yok," dedi sakin bir sesle. "Yalnız, şu giydiğiniz elbise kan lekesi içinde. Yediğiniz yiyecekler de kan kokuyor. Evinizin çatı kirişlerinden küçük çocukların, güçlü erkeklerin kanı damlıyor. Bunların damla damla çevreme düştüğünü duymam için gözlerimi bir parça kapatmam yeterli. Tıp, tıp, tıp..."
Bunları söylerken, bir yandan da gözlerini kapayıp koltuğunda kendini geriye attı. Kızgınlık ve kınlan onurumun hüznüyle gözyaşlarına boğuldum. Hayatımda kimse bana böyle kaba davranmamıştı. Piskopos ve babam da benim gibi allak bullak olmuşlardı. Konuşmayı başka bir yöne çevirmeye çalıştılar, ama Ernest gözlerini iri iri açarak bana baktı ve bir el hareketiyle aradan çekilmelerini istedi. Ağzı gerilmiş, gözleri kısılmıştı, gözlerinde en küçük bir sevinç pırıltısı yoktu. Bana ne diyecekti, bana nasıl bir suçlama yöneltecekti, bunu hiçbir zaman öğrenemedim. Çünkü tam o anda kaldırımdan geçen bir adam durdu, bize baktı. İriyan, yoksul kıyafetli, sırtında bambu kamışlar ve kumaştan yapılma sehpalardan, sandalyelerden oluşan ağır bir yük taşıyordu. Mal satmak için içeri girip girmemekte tereddüt ediyormuş gibi eve bakıyordu.
"Bu adamın adı Jackson'dır," dedi Ernest.
"Böyle seyyar satıcılık* yapacağına, gidip bir işte çalışacak kadar da güçlü," diye lafı yapıştırdım hemen.
"Ceketinin sol koluna dikkat edin," dedi Ernest yumuşak bir sesle.
Baktım, ceketinin kolu boşta sallanıyordu.
"Sizin çatınızdan damlayan kanın bir kısmı, bu kesik koldan akıyor işte," diye devam etti Ernest aynı yumuşak ve hüzünlü sesle. "Kolunu Sierra Fabrikaları'nda kaybetti ve siz de yaralanmış bir at gibi ölmesi için onu sokağa attınız. 'Siz' derken, sizin ve öteki hissedarların fabrikayı yönetmek için

parayla tuttuğu yöneticileri, müdürleri kastediyorum. Bu bir kazaydı.
* O günlerde seyyar satıcı denilen binlerce yoksul vardı. Bunlar, bütün ticari mallarını yanlarında taşır, kapı kapı dolaşırlardı. Bu, enerji israfından başka bir şey değildi. Dağıtım, toplumun genel sistemi gibi karışık ve akıl dışıydı.
Şirkete birkaç dolar fazla kazandırmak için oldu kaza. Kolunu tarağın dişlisine kaptırdı. Makinenin dişleri arasında gördüğü taş parçasını orada bırakabilirdi, en fazla makinenin dişini kırardı. Bu taşı çıkarmak için uğraşırken kolunu, parmak uçlarından ta omzuna kadar dişliye kaptırdı. Geceydi. Fabrikalar mesai yapıyordu. Kazanç su gibi akıyordu. Şirket, o mevsim ortaklarına yüksek kâr payı dağıtmıştı. Jackson saatlerdir çalışıyordu, kasları gevşemişti artık, hareketleri yavaşlamıştı. Makineye kapılmasının nedeni de bu oldu. Bir karısı ve üç çocuğu var."
"Peki şirket ne yaptı onun için?" diye sordum.
"Hiçbir şey. Oh, bağışlayın, unutuyordum, bazı şeyler yaptı elbette. Jackson'ın hastaneden çıktıktan sonra açtığı tazminat davasını düşürdü. Şirket, çok iyi avukatlar çalıştırır, biliyorsunuz."
"Hikâyenin tamamını anlatmadınız," dedim kendimden emin bir şekilde. "Belki de hikâyenin hepsini bilmiyorsunuz. Belki adam bir küstahlık etti."
"Küstah mı! Ha! Ha!" Gülüşü şeytancaydı. "Ulu Tanrım! Küstahmış! Kopuk koluyla küstah biri ha! Tam tersine, alçakgönüllü, uysal bir işçiydi, bugüne kadar kimse onun için küstah demedi."
"Ama mahkeme," diye üsteledim. "Bu davada sizin anlattıklarınızın dışında bir şey olmasaydı, mahkemede onun aleyhine karar verilmezdi."
"Şirketin baş avukatı Albay Ingram'dır.
Çok güçlü bir avukattır." Ernest kısa bir süre büyük bir ciddiyetle gözlerimin içine baktı. "Size bir öneride bulunacağım, Bayan Curıningham. Jackson olayını bir araştırın."

"Buna karar vermiştim zaten," diye karşılık verdim soğuk bir sesle.
"Pekâlâ," dedi yüzü sevinçle aydınlanarak. "Size bu adamı nerede bulabileceğinizi de söyleyebilirim. Ama Jackson'ın kolu yüzünden duygularınızın nasıl değişeceğini düşündükçe sizin adınıza korkuyorum."
İşte Piskopos ve ben, Ernest'in meydan okumalarını böylece kabullenmiş olduk. Beni, kişiliğime ve sınıfıma yöneltilen haksız bir suçlamayla baş başa bırakarak gittiler. Bu adam bir hayvandı. O an ondan nefret ediyor ve işçi sınıfından bir adamın ancak bu kadar kibar davranabileceğini düşünerek kendimi avutuyordum.

III. Jackson'ın Kolu

Jackson'ın kolunun hayatımda önemli bir rol oynayacağı hiç aklıma gelmezdi. Onu ilk gördüğümde, üstümde büyük bir etki yaratmadı. Körfezin yakınlarında, bataklığın kenarında, köhne* bir kulübede oturuyordu. Evin çevresindeki su birikintilerinin üzerinde, yeşile çalan, kalın bir çamur tabakası yüzüyor, dayanılmaz bir koku saçıyordu.
Bana denildiği gibi, alçakgönüllü ve yumuşak bir adamdı. Benimle konuşurken, bir yandan da elindeki hasın örüyordu. Bütün alçakgönüllülüğüne rağmen, bana şu sözleri söylerken sesinde bir acının varlığını hissettim; "Bana bir bekçilik** de mi veremezlerdi?"
O günlerde çok sayıda çalışan işçinin başlarını soktuğu, harabeye dönmüş, çökmüş evler için kullanılan bir sıfat. Bu evlere kira verilirdi elbette, hem de durumlarına göre şaşılacak derecede yüksek kiralar ödenirdi mal sahiplerine.
" O günlerde hırsızlık şaşılacak derecede yaygındı. Herkes herkesin malını çalardı. Toplumun efendileri, ya yasal olarak çalar, ya da hırsızlıklarım yasalara uydururken, daha yoksul sınıflar yasadışı olarak yaparlardı bu işi. Korunmadığı sürece hiçbir şey güvenlikte değildi. Muazzam sayıda insan, malı mülkü korumak için bekçi olarak çalıştırılırdı. Zenginlerin evleri banka kasası ve kale karışımı bir şey haline gelmişti.

Bugün, çocuklarımızın başkasının malını çalma eğilimi o zamanlarda evrensel bir şey olan çalma özelliğinin temel bir mirası olarak görülebilir.
Ondan pek bilgi alamadım, aptal bir görünüşü vardı ama hasır örmekteki becerisi böyle olmadığım gösteriyordu. Bu aklıma bir soru getirdi.
"Nasıl oldu da kolunu makineye kaptırdın?" diye sordum.
Durdu, düşünerek dalgın dalgın bana baktı, sonra başını salladı. "Bilmem. Oldu işte."
"Dikkatsizlik mi?" diye kurcaladım.
"Hayır," diye cevap verdi. "Böyle denemez. O gece fazla mesai yapıyordum, bir parça yorgun olduğumu hissediyordum. On yedi yıldır fabrikalarda çalışıyorum ve kazaların çoğunun, paydos düdüğünden* hemen önce meydana geldiğine tanık oldum. Paydos düdüğünden bir saat önce yapılan kazaların, diğer zamanlarda yapılan kazalardan çok daha fazla olduğunu söyleyebilirim. İnsan saatlerce çalıştıktan sonra gücünü kuvvetini kaybeder. Bunu rendelenmiş, doğranmış, parçalanmış çok insan gördüğüm için söylüyorum."
"Çok mu gördünüz böylelerini?" diye sordum.
"Yüzlerce, yüzlerce ve bunların arasında da sürüyle çocuk vardı."
Bazı korkunç ayrıntıların dışında, kaza hikâyesi daha önce dinlediğimin aynısıydı. Makineyi kullanma talimatnamesine aykırı bir davranışta bulunup bulunmadığını sorduğumda başını salladı.
"Sağ elimle kayışı çıkarıp, sol elimle de taşı almak istedim," dedi.
* İşçiler vahşi, çığlık çığlık ve sinir bozucu buharlı düdüklerle işbaşı yapar ve aynı düdükle işi bırakırlardı.
"Kayışın iyice çıkıp çıkmadığına durup bakmamıştım. Sağ elimin bu işi gerektiği gibi yaptığını sanıyordum, oysa kayış takılı kalmış. Sol elimi hızla uzattım. Ama kayışın ancak yansı çekilmiş. Ve kolum böylece ezildi işte."
"O sırada korkunç acı çekmiş olmalısınız," dedim sevgiyle.

"Elbette, insanın kulağına, kemiklerinin çatırdaması hiç de hoş gelmiyor," diye cevap verdi.
Açtığı tazminat davasının ayrıntılarını pek hatırlamıyordu. Kesin olarak bildiği tek şey, kendisine tek kuruş ödeme yapmadıklarıydı. Kanısına göre ve kendi deyimiyle mahkemenin aleyhine karar vermesi, ustaların ve müdür yardımcısının, gerçeği söylememeleri yüzünden olmuştu. Onların ifadesi, kendi sözleriyle, "olmaması gerektiği gibiydi." Bunun üzerine ben de gidip onları bulmaya karar verdim.
Bir şey çok açıktı, Jackson acınacak bir durumdaydı. Karısının sağlığı bozuktu ve hasır örerek ve seyyar satıcılık yaparak ailesini beslemeye yetecek kadar para kazanamıyordu. Kirasını birkaç aydır ödeyemiyordu ve on bir yaşındaki en büyük oğlu fabrikada çalışmaya başlamıştı.
Ben kapıdan çıkarken son sözleri, "Bana bir bekçilik falan verebilirlerdi," oldu.
Jackson'ın davasına bakan avukatla, mahkemede tanık olarak dinlenen müdür yardımcısı ve iki ustayla konuştuktan sonra, Ernest'in söylediklerinde doğruluk payı olduğunu kabul etmeye başlamıştım.
Bir bakışta, avukatının güçsüz ve yetersiz bir hukukçu olduğunu sezdim ve bu yüzden Jackson'ın davayı kaybetmesine hiç şaşırmadım. Kendi kendime böyle bir avukat seçmekle sonucu daha baştan hak etmiş, diye düşündüm. Ama hemen Ernest'in sözleri geldi aklıma; "Şirket çok iyi avukatlar tutmuştu," ve "Albay Ingram güçlü bir avukattır," demişti Ernest. Hızla bir düşündüm. Şirketin, elbette çok iyi avukatlar tutacak parası olacağı, bir işçinin bir fabrika sahibiyle yanşamayacağı kafama dank etti. Ama bu yalnızca küçük bir ayrıntıydı. Bana kalırsa Jackson'ın davayı kaybetmesi için daha geçerli bir neden olmalıydı.
"Davayı neden kaybettiniz?" diye sordum. Avukat bir an için şaşırdı, hatta hüzünlü bir ifadeyle yüzünü buruşturdu. Bu zavallı küçük yaratığa elimde olmadan acıdım. Sonra sızlanmaya başladı avukat. Doğuştan ağlamaklı ve daha beşikte ezilmeyi kabullenmiş biriydi. Karşı taraf lehine ifade

veren tanıklardan yakınıyordu. Tanıklar, yalnızca öte tarafın işine yarayacak şeyler söylemişlerdi. Onların ağzından Jackson lehine tek bir söz alamamıştı. Kimin ekmeğine yağ süreceklerini biliyorlardı. Jackson'a gelince, o da ahmağın tekiydi. Albay Ingram'ın sözcük oyunlarına gelmiş, şaşırmıştı. Albay Ingram zeki bir sorgucuymuş. Jackson'a hep kendisine zarar verecek şeyler söyletmiş.
"Eğer insan haklıysa nasıl olur da kendi aleyhine sözler söyleyebilir?" diye sordum.
"Haklılıkla ne ilgisi var bunun?" diye karşı bir soru sordu. "Şu kitapları görüyor musunuz?" Yoksul yazıhanesinin duvarlarındaki cilt cilt kitapları gösterdi. "İşte ben bunları okuyarak yasalar ile hak arasındaki ayrımı kavrayabildim. Hangi avukata isterseniz sorun. Pazar okuluna giderek hakkın ne olduğunu öğrenebilir bir insan. Ama yasaların ne olduğunu öğrenmek için bu kitaplara başvurmanız gerek."
"Yani Jackson haklıydı da, davayı kaybetti mi demek istiyorsunuz?" diye sordum çekine çekine. "Bana Yargıç Caldwell'in mahkemesinde adalet olmadığını mı söylemek istiyorsunuz?"
Tıknaz avukat, bir an baktı yüzüme, sonra yüzündeki bütün mücadele azmi bir anda siliniverdi.
"Davayı kazanma ihtimalim hiç yoktu," diyerek yeniden sızlanmaya başladı. "Hem Jackson'ı, hem de beni ahmak yerine koydular. Nasıl kazanma şansım olabilirdi ki? Albay Ingram büyük bir avukat. Albay Ingram büyük bir avukat olmasaydı, Sierra Fabrikaları'nın, Erston Toprak Sendikasının, Berkeley Konsolide Şirketinin, Oakland, San Leandro ve Pleasanton Elektrik Şirketlerinin hukuk danışmanı olabilir miydi hiç? Bir şirket avukatı* o ve şirket avukatlarına aptallık etsinler diye para vermezler.
* Bir şirket avukatının işlevi, birtakım kurnazlıklarla, şirketlerin para çalma eğilimlerine hizmet etmekti. O dönemde Birleşik Devletlerin Başkanı olan Theodore Roosevelt'in Harvard'da yapılan bir diploma töreninde şu sözleri söylediği kayda geçmiştir: "Hepimiz biliyoruz ki, içinde bulunduğumuz koşullar altında, servetin toplandığı

merkezlerdeki Baro'nun en etkili ve yüksek paralarla hakkı ödenmiş avukatlarının görevi, ister birey, ister şirket olsun, zengin müşterilerinin çıkarını, halkın çıkarlarını korumak için yapılmış yasaları patronlarının yararına işler hale getirmek için yasaları çarpıtmaktır."

Sierra Fabrikaları'nın ona yılda yirmi bin dolan boşuna mı ödediğini sanıyorsunuz? Çünkü bu adam, şirket için yirmi bin dolar değerinde. Bu yüzden ödüyorlar o parayı. Ben bu kadar etmem. Eğer etseydim, böyle iş bulamayan, açlıktan ölen, Jackson gibilerinin davalarını alan biri olmazdım zaten. Bu davayı kazansaydım ne kadar para alacaktım dersiniz?"

"Elindekini avucundakini alırdınız, büyük olasılıkla soyardınız onu," diye cevap verdim.

"Elbette bunu yapardım," diye öfkeyle bağırdı. "Ben de yaşamak zorundayım, değil mi?"*

"Onun kansı ve üç çocuğu var," diye azarladım.

"Benim de karım, çocuklarım var," diye karşılık verdi. "Açlıktan ölüp gitseler, benden başka başını çevirip bakacak kimseleri yok."

Yüzü yine yumuşadı birden. Saatinin kapağını açtı ve bana saatin kapağına yapıştırılmış bir kadınla iki küçük kızın resimlerini gösterdi.

"Bakın, bunlar da benimkiler. Zor günler yaşıyoruz, zor günler. Jackson'ın davasını kazanabilseydim, onları köye yollayacaktım. Burada sağlıklı yaşamaları olanaksız. Ama onları gönderecek param yok."

Gitmek için ayağa kalktım, adam gene sızlanmaya başladı.

"Kazanmak için en küçük bir şansım yoktu. Albay Ingram'la Yargıç Caldwell çok yakın arkadaşlardır.

* Bütün toplumu saran öldürücü didişmeyi çok iyi anlatan tipik bir örnek. İnsanlar aç kurtlar gibi birbirlerine saldırırlardı. Büyük balık, küçük balığı yutardı. Jackson bu küçük balıklardan sadece birisiydi.

Eğer karşı sorguda onların tanıklarından gerektiği gibi ifadeler alabilseydim, yine de bu dostluk yüzünden dava aleyhimize sonuçlanırdı, demek istemiyorum. Ama Yargıç Caldwell'ın benim istediğim şekilde sorgu yapmamı önlemek

için elinden geleni yaptığını söylemem gerek. Başka nasıl olacaktı, Yargıç Caldwell ve Albay Ingram aynı kulübün üyesi. Aynı semtte oturuyorlar. Ben öyle sosyete semtlerinde ev tutamam. Karıları her gün birbirlerinin evinden hiç çıkmıyor. Aralarında hep iskambil oynarlar, oyun partileri düzenlerler."

"Yine de Jackson'ın, davasında haklı olduğu kanısında mısınız?" diye sordum, kapının eşiğinde bir an durarak.

"Kanısında falan değilim. Haklı olduğunu biliyorum," diye cevap verdi. "İlkin ben de gösteriş yapıyor sandım. Ama kanma bir şey söylemedim. Onun üzülmesini istemiyordum. Köye gitmek için uzun zamandır hazırlanıyordu. Davayı kaybetmem onun için ağır bir darbe oldu."

Davada tanıklık eden ustalardan Peter Donnelly'ye şu soruyu sordum. "Jackson'ın makinenin hasara uğramaması için uğraşırken yaralandığını, neden mahkemede söylemediniz?"

Bir karşılık vermeden önce uzun uzun düşündü. Sonra kaygılı gözlerle etrafına bakındı ve, "Çünkü iyi bir karım ve seyretmeye doyamadığım üç tane çok tatlı çocuğum var, nedeni bu."

"Anlayamıyorum," dedim.

"Başka bir deyişle, böyle ifade vermem benim için hayırlı olmazdı," diye cevap verdi. "Yani..." diye söze başladım. Ama heyecanla sözümü kesti. "Yanisi bu. Yıllardır çalışırım fabrikalarda. Tezgâhın başına geçtiğimde daha küçücük bir çocuktum. O zamandan beri durmaksızın çalışıyorum. Ayrıcalıklı sayılabilecek bu konuma çok çalışarak ulaştım. Bugüne bugün ustayım ben, anlıyor musunuz? Ama bu fabrikada boğulsam beni kurtarmak için tek bir kişi elini uzatır mı? Eskiden sendikalıydım. Ama iki grev sırasında şirketten yana tavır takındım. "Sarı"ya çıkardılar adımı. Bugün davet etsem benimle bir kadeh atacak tek bir insan bile çıkmaz şu koca fabrikada. Şu kafamdaki yara izlerini görüyor musunuz? Tuğlalarla taşa tuttular beni. Adımı lanetle anmayacak tek bir tezgâh çırağı bulamazsınız. Benim biricik dostum şirkettir. Onu savunmak benim işim değil,

ama şirket yöneticilerinden yana olmak benim, evimin ekmeği, yağı, çocuklarımın hayatı demek. İşte bu yüzden hiçbir şey söylemedim."
"Jackson'ın ne suçu var?" diye sordum.
'Tazminat alması gerekirdi. O iyi bir işçiydi, kimseyle hır gürü olmamıştı."
"Öyleyse, mahkemede doğruyu söyleyeceğine yemin ettiğin halde, gerçeği söyleme özgürlüğün yoktu?"
Başını salladı.
"Gerçeği, bütün gerçeği, yalnızca gerçeği söylemek!" dedim zafer kazanmış bir tavırla.
Yüzü yine heyecanlı bir hal aldı. Başını kaldırdı, bana doğru değil, gökyüzüne bakıyordu.
"Çocuklarım için," dedi, "vücudumun da, ruhumun da cehennem ateşinde yanmasına razıyım."
Müdür yardımcısı Henry Dallas tilki suratlı bir adamdı. Önce beni küstahça şöyle bir süzdü ve konuşmak istemedi. Davanın gidişi ve onun tutumu hakkında ağzından tek bir söz alamadım.
Ama öteki ustayla biraz daha rahat konuşma fırsatı buldum. James Smith yüz çizgileri sert bir adamdı ve yanına sokulduğumda yüreğimin sıkıştığını hissettim. Onun da üstü kapalı sözlerinden özgürce tanıklık edemediğini anladım. Konuştukça zekâ düzeyinin akranlarının ortalamasından daha yüksek olduğunu görmeye başladım. O da Peter Donnelly gibi Jackson'ın tazminat alması gerektiğini savunuyordu. Hatta daha da ileri giderek, bir kaza sonucu çaresiz kaldığı için bir işçinin sokağa atılmasının vicdansızlık, gaddarlık olduğunu söyledi. Ayrıca, fabrikalarda bu tür kazaların sık sık olduğunu ve şirketin açılan tazminat davalarında tazminat ödememek için sonuna kadar mücadele etme politikası güttüğünü anlattı bana.
"Bu hissedarlar için yılda yüz binlerce dolar masraf demektir," dedi. Bu söz üzerine, babama ödenen son kâr payını hatırladım, o parayla bana alınan güzel gece elbisesini, kendisine aldığı kitapları düşündüm. Ernest'in, elbisemin kan lekelerine batmış olduğu sözü geldi aklıma ve

elbiselerimin altında tüylerimin diken diken olduğunu hissettim.
"Mahkemede tanıklık ederken ifadenizde, Jackson'ın makinenin hasara uğramasını engellemek isterken kazaya uğradığını belirttiniz mi?" dedim.
"Hayır, belirtmedim," diye cevap verdi ve dudakları acıyla büzüldü. "Jackson'ın kendi ihmali ve dalgınlığı sonucu bu kazanın meydana geldiğini, şirketin bu kazadan hiçbir şekilde sorumlu tutulamayacağını söyledim."
"Dikkatsizlik yüzünden mi oldu kaza peki?" diye sordum.
"Öyle diyelim, ya da ne isterseniz öyle deyin. Yalnız kesin olan bir şey varsa, o da insanın saatler boyu ara vermeden çalıştıktan sonra yorgun düşeceğidir."
Bu adam ilgimi çekmeye başlamıştı. Gerçekten zeki bir adamdı.
"Siz çoğu işçiden daha iyi bir eğitim görmüşsünüz," dedim.
"Lisede okumuştum," diye cevap verdi. "Kapıcılık yaparak eğitimimi tamamladım. Üniversiteye gitmeyi de istiyordum. Ama babam öldü ve ben de fabrikalarda çalışmaya geldim." Sanki güçsüz bir yönünü itiraf eder gibi çekingen bir sesle sürdürdü. "Doğa bilimleri uzmanı olmak istiyordum. Hayvanları severim. Ama fabrikada çalışmak zorunda kaldım. Ustalığa terfi edince evlendim, arkadan da çoluk çocuk geldi... Eh, artık kendi kendimin patronu değildim."
"Bu sözlerinizle ne demek istiyorsunuz?" diye sordum.
"Neden mahkemede öyle tanıklık ettiğimi anlatıyordum size... Neden verilen talimata uyduğumu."
"Kimin talimatı?"
"Albay Ingram'ın. Göstereceğim kanıtlan o söyledi bana."
"Ve senin tanıklığın Jackson'a davasını kaybettirdi?"
Başını salladı, yüzü bir anda kıpkırmızı kesildi.
"Ve Jackson'ın da eline bakan bir karısı ve iki çocuğu var."
"Biliyorum," dedi sessizce, ama yüzü iyice kızarmıştı.
"Bana söylesenize," diye devam ettim, "Lisede okumuş bir adamın, bir mahkemede yalancı tanıklık yapacak bir insana dönüşmesi kolay oldu mu?"

Birden parladı adam ve beni korkuttu. Çok ağır bir küfür savurarak sanki bana vurmak ister gibi yumruklarını sıktı.
"Özür dilerim," dedi sonra. "Hayır, hiç de kolay olmadı. Ama şimdi gitseniz iyi olacak. Benden bütün istediklerinizi öğrendiniz. Ama gitmeden önce size bir şey söylememe izin verin. Size söylediklerimi başka bir yerde anlatmanız hiçbir işinize yaramaz. Böyle bir durumda her şeyi inkâr ederim, nasıl olsa tanık da yok. Gerekirse, mahkemede tanık sandalyesine otursam bile doğru söyleyeceğime yemin ettikten sonra yine gerçeği inkâr ederim."
Smith'le görüştükten sonra babamın Kimya binasındaki odasına gittim ve orada Ernest'e rastladım. Hiç beklenmedik bir karşılaşmaydı bu, ama beni gene sert bakışlarıyla karşıladı, güçlü elleriyle sıktı elimi. Gene o kendine özgü rahat ve güvenli hali üzerindeydi. Sanki aramızdaki son fırtınalı buluşma tamamen unutulmuştu, ama ben tartışmamızı unutacak bir halde değildim.
"Jackson davasını araştırdım," dedim ansızın.
Hemen dikkat kesildi, sözlerimin gerisini getirmemi bekledi. Ama gözlerinden, eski düşüncelerimin temelinden sarsıldığını sezdiğini anladım.
"Berbat bir oyuna getirilmiş," diye itiraf ettim. "Ben... ben... bizim çatıdan onun da kanının damladığını düşünüyorum."
"Elbette," diye karşılık verdi. "Eğer Jackson ve ötekilere insanca davranılsaydı, kâr paylan böyle büyük olmayacaktı."
"Bu güzel elbiseleri giymekten artık zevk alamayacağım," diye ekledim.
Karşısında ezilmiş ve onurumun kırılmış olduğunu hissediyordum ama günah çıkartıcımın Ernest olması, yine de içimde tatlı duygular uyandırıyordu. O anda da, her zaman olduğu gibi, gücü beni ona çekiyordu. Sanki bir huzur ve koruma dalgası yayıyordu çevresine.
"Çul giymekten de zevk alamayacaksınız artık," dedi ciddi bir sesle. "Çul üreten fabrikalar da var biliyorsunuz ve oralarda da aynı şeyler oluyor. Her yerde aynı şeyler oluyor. Böylesine gururlandığımız uygarlığımız kan üzerine

kurulmuş, öylesine kan emmiş ki, ne sen kaçabilirsin bu kan lekesinden, ne ben, ne de bir başkası. Kimlerle konuştunuz?"
Olup bitenleri bütün ayrıntılarıyla anlattım ona.
"Ve hiçbiri de özgür insanlar değillerdi," dedi. "Hepsi o acımasız sanayi makinesine bağlanmışlar. Bu trajedinin en acıklı yanı, işçilerin bu makineye yürekten bağlarla zincirlenmiş olmalarıdır. Çocuklarını koruma içgüdüsüne sahip genç yüreklerdir onlar. Bu içgüdü, sahip oldukları bütün ahlak kurallarından daha güçlüdür. Babamdan bilirim! Yalan söyledi, hırsızlık yaptı, ağzıma bir lokma ekmek koymak, kardeşlerimin karnını doyurmak için bir yığın onursuz iş yaptı. Sanayi makinesinin tutsağıydı ve o makine onun da hayatını öğüttü, öldürünceye kadar yıprattı."
"Ama siz," diye sözünü kestim. "Siz kesinlikle özgür bir insansınız."
"Bütünüyle değil," diye karşılık verdi. "Yalnızca bu makineye yürekten bağlarla zincirli değilim. Çok şükür ki çocuklarım yok, halbuki ölesiye severim onları. Ve bir gün evlenecek olsam bile çocuk sahibi olmaya cesaret edemem."
"Bu çok yanlış bir düşünce," diye bağırdım.
"Yanlış olduğunu biliyorum," dedi hüzünlü bir sesle. "Ama bu yararlı bir düşünce. Ben bir devrimciyim ve devrimcilik tehlikeli bir iştir."
Alaylı bir tavırla gülmeye başladım.
"Eğer gece evinize girip Sierra Fabrikası'nın hisse senetlerini çalmaya kalkışsam, babanız ne yapardı?"
"Yatağının baş ucunda hep bir tabanca bulundurur," diye cevap verdim. "En kötü ihtimalle sizi vurur."
"Ve eğer ben ve daha birkaç kişi, peşine bir buçuk milyon* insan takıp zenginlerin evlerine girerse, bir hayli tabanca patlar, değil mi?"
"Evet, ama siz bunu yapmazsınız," diye karşı çıktım.
"Benim yaptığım kesinlikle bu. Ama bizim amacımız tek tek zenginlerin evlerindekini almak değil, bu zenginliğin bütün kaynaklarını, bütün madenleri, demiryollarını, fabrikaları, mağazaları ele geçirmektir. Devrim budur. Bu son derece tehlikeli bir iştir. Çok silah patlayacak, korkarım benim

tahmin ettiğimden bile fazla. Ama dediğim gibi, bugün kimse davranışlarında özgür değildir. Hepimiz sanayi makinesinin çarklarında tutsağız. Gördünüz ki, siz de öylesiniz, bulup konuştuğunuz adamlar da öyle. Gidip daha başkalarıyla da konuşun. Gidip Albay Ingram'la konuşun. Jackson davasının gazetelere yansımasını önleyen muhabirlerle, o gazeteleri yöneten editörlerle konuşun. Hepsinin, makinenin tutsakları olduğunu göreceksiniz."
Az sonra, konuşma sırasında ona, mesai süresince işçilerin kaza geçirme risklerinin ne olduğunu sorduğumda, bana istatistik rakamlarıyla dolu bir söylev çekti.
"Bunları bütün kitaplarda bulabilirsiniz," dedi. "Rakamları karşılaştırınca, sabahın ilk saatlerinde kaza oranının çok düşük olması na karşılık, işçiler yorulup, kas ve algılama faaliyetleri yavaşladıkça kazaların giderek arttığı görülüyor.

* Bu sayı 1910 yılında Birleşik Devletler'de sosyalistlerin aldığı oy sayısını gösteriyor. Oy sayısındaki hızlı artış, devrim partisinin hızla büyüdüğünü göstermektedir. Birleşik Devletler'de Sosyalist Parti 1888 yılında 2068; 1902 yılında 127,713; 1904 yılında 435,040; 1908 yılında 1,108,427 ve 1910 yılında 1.688,211 oy almıştı.
"Babanızın hayatının ve organlarının bir işçiye oranla üç kat daha fazla güvenlik içinde bulunduğunu biliyor musunuz? Bu doğru. Sigorta* şirketleri bunu biliyor. Bin dolarlık bir kaza sigortası için babanızdan yılda dört dolar yirmi sent alırken, bir işçi için aynı sigortaya yılda on beş dolar isterler."
"Ya sizin için?" diye sordum. Bu soruyu sorduğum anda onun için çok kaygılandığımı hissettim.
"Ah, bir devrimci olarak benim yaralanma ya da öldürülme olasılığım bir işçiden en az sekiz kat fazla," diye cevap verdi umursamazca. "Patlayıcı maddeler üzerinde çalışmalar yapan kimyacılardan, işçilere oranla sekiz kat fazla yıllık ödenti ister sigortalar. Beni sigortalamaya yanaşacaklarını ise hiç sanmıyorum. Neden sordunuz?"
Göz kapaklarım kırpıştı, yüzümün kızardığını hissettim. Onun için kaygılandığımı anladığından değil, kendi kendimi ele

verdiğim için utanıyordum.
Bu sırada babam içeri girdi ve birlikte eve dönmeye hazırlandık. Ernest, babamdan alcı yüzyılların korkunç mücadeleleri içinde, ne kadar serveti olursa olsun hiç kimse sürekli bir güvenlik içinde değildi. Ailelerinin huzuru için korkanlar, sigorta diye bir şey çıkarmışlardı. Bu akıl çağında yaşayan bize göre, böylesi bir kurum gülünecek kadar saçma ve ilkel görünüyor. Ama o çağlarda, sigorta çok önemli bir konuydu. İşin asıl gülünç yanı. sigorta şirketleri sık sık yağma edilir ve şirketlerin yöneticileri tarafından şirketlerin parası aşırılırdı.
birkaç kitabı geri verdi ve çıkıp gitti. Ama tam dışarı çıkacakken dönüp bana şunları söyledi:
"Bu arada, siz kendi rahatınızı, ben de Piskopos'un rahatını kaçırdığımıza göre, Bayan Wickson ile Bayan Pertonwaithe'i görmeye gitseniz iyi olur. Onların kocaları, sizin de bildiğiniz gibi, fabrikaların en büyük iki hissedarıdır. Bütün insanlık gibi bu iki kadın da makineye bağlıdır, ama öyle bir bağlanmışlar ki makinelerin tepesine çıkmış oturuyorlar.

IV. Makinenin Köleleri

Jackson'ın kolunu düşününce allak bullak oluyordum. Gerçekle karşı karşıyaydım. Hayatımda ilk kez hayatın kendisini görüyordum. Üniversite hayatım, eğitim ve kültür gerçekliğin dışındaydı. Orada kâğıt üzerinde çok güzel görünen hayat ve toplum kuramlarından başka hiçbir şey öğrenmemiştim, ama şimdi hayatın kendisini görüyordum. Jackson'ın kolu hayatın bir gerçeğiydi. "Gerçek, baylar, inkâr edilemez gerçek!" sözleri kulağımda çınlıyordu.

Bütün toplumun kan üzerine temellenmesi bana imkânsız, canavarca bir şeymiş gibi geliyordu. Ama işte Jackson ortadaydı ve ondan kaçamıyordum. Ve aklım, hep Kuzey Kutbu'nu gösteren pusulanın ibresi gibi, sürekli ona yöneliyordu. Ona canavarca davranılmıştı. Daha büyük kâr payları ödensin diye, onun kanının bedeli ödenmemişti. Bu kâr paylarını alan ve gelirlerini artırmak için Jackson'ın kanından yararlanan, refah içinde yüzen yirmi kadar aile tanıyordum. Ama toplum, bu insanın başına gelen korkunç olayla hiç ilgilenmeden yoluna devam ederse, ileride
pek çok insanın aynı acımasızlığa uğramayacağını kim savunabilirdi? Ernest'in sözünü ettiği, haftada doksan sente çalışan Chicagolu kadınları, Güney'deki dokuma fabrikalarında çalışan çocuk köleleri düşündüm. Sırtımdaki giysinin kumaşını dokurken, küçük beyaz ellerinden damlayan kanların kumaşı boyadığını gözlerimle görür gibi oluyordum. Sonra düşüncelerim yine Sierra Fabrikaları'na ve paylaşılan kârlara dönüyor, elbisemin kol ağızlarından, Jackson'ın akan kanını görüyordum. Jackson'dan kurtulamıyordum. Düşüncelerim hep ona dönüyordu.

Ruhumun derinliklerinde bir yerde bir uçurumun kıyısında duruyormuşum gibi bir duygu vardı. Sanki hayatın yeni ve korkunç bir yönü daha karşıma çıkacakmış gibiydi. Bu durumda olan yalnız ben değildim. Bütün çevrem altüst olmuştu. İşte babam. Ernest'in onun üzerindeki etkisinin belirginleşmeye başladığını görebiliyordum. Ayrıca Piskopos

vardı. Onu en son gördüğümde hasta gibi bir hali vardı. Sinirleri son derece gergindi. Gözlerinde tarifsiz bir dehşet vardı. Öğrenebildiğim kadarıyla, Ernest ona cehennemde bir yolculuk yaptıracağına dair verdiği sözü tutmuştu. Ama cehennemin hangi manzaralarını görmüştü Piskopos'un gözleri, bilemiyordum, çünkü konuşamayacak kadar afallamıştı.
Bir an geldi, o küçük dünyamın ve çevremdekilerin dünyasının altüst olmasına Ernest'in neden olduğunu düşünmeye başladım. "O gelmeden önce hayatımız ne güzel ve huzurluydu!" Ama hemen sonra, bu düşüncenin gerçeğe ihanetten başka bir şey olmadığını anladım. Ernest birden gözümde, bilginin ve adaletin zaferi; yoksullar, kimsesizler, mülksüzler için savaş veren çakmak çakmak gözleriyle, parlayan kaslarıyla bir gerçek habercisi gibi göründü. Onun yanında bir başka yüz daha belirdi gözümün önünde; İsa'nın yüzü! O da rahiplerin ve ikiyüzlülerin kurulu düzenine karşı ezilenleri ve yoksulları savunmak için savaşmıştı. Çarmıha gerilerek öldürülüşü geldi aklıma ve aynı şeyin Ernest'in başına gelebileceğini düşününce korkuyla yüreğim daraldı. O da mı çarmıhta can verecekti? O tok sesli, o yürekli, güvenli adam, olanca erkek güzelliğiyle çarmıhta mı can verecekti!
İşte o anda, onu sevdiğimi anladım. Sanki bütün varlığım onu teselli edebilmek için eriyordu. Hayatı hakkında düşündüm. Güçlük, sefalet, perişanlık dolu bir hayat olmalıydı. Babasını düşündüm. Yalan söylemiş, çalmış ve ölünceye kadar makine başında çalışmıştı. O da on yaşında fabrikalarda çalışmaya başlamıştı! Onu kollanma almak, düşünmekten bu kadar yorgun düşmüş olan başını göğsüme yaslamak ve bir an için onu dinlendirmek, rahat ettirmek, her şeyi unutturmak, bir dakikalık bir sevgi tattırmak için yanıp tutuşuyordum.
Albay Ingram'a bir kilise toplantısında rastladım. Albayı yıllardır tanırdım, hem de iyi tanırdım. Büyük palmiye ağaçlarının arkasında kıstırdım onu, gerçi o tuzağa düşürüldüğünü bilmiyordu. Söze önce şakalarla ve çapkınca övgülerle başladı. Kibar, diplomasiyi elden bırakmayan, hoş

ve çekici bir insandı. Dış görünüşüne gelince, bizim çevremizdeki en seçkin, en yakışıklı adamlardan biriydi. Onun yanında üniversite rektörü bile zevksiz ve önemsiz kalıyordu.
Bütün bu üstün yönlerine rağmen, Albay Ingram'ın, daha önce karşılaştığım okuma yazması olmayan işçilerle aynı durumda olduğunun farkına vardım. O da davranışlarında özgür değildi. O da bu çarka zincirliydi. Ona Jackson'ın davasından söz ettiğimde, ondaki değişikliği asla unutmayacağım. O tatlı gülümseyiş birden hortlak gibi yok olmuştu. Aydın bir insana ait olan yüzündeki çizgiler birden korkutucu bir ifadeyle değişivermişti. James Smith'in ani öfkesi karşısında da böyle korkmuştum. Ama Albay Ingram küfür savurmadı. İşçiyle onun arasındaki tek fark da buydu. Çok akıllı biri olarak ün yapmıştı, ama şu anda aklı başında değildi. Bilinçsizce bir oraya baktı, bir buraya. Sanki kaçacak bir delik arıyordu. Ama palmiyelerle kauçuk ağaçlan arasında kıstırılmıştı.
Evet, Jackson'ın adını duymaktan bıkmış usanmıştı. Ne diye durup dururken bu konuyu açmıştım? Bu şaka hiç hoşuna gitmemişti. Bu şaka benim açımdan bir zevksizlik ve düşüncesizlik ürünüydü. Kendi mesleğinde kişisel duygulara yer olmadığını yoksa bilmiyor muydum? Ofisine giderken bütün kişisel duygularını evde bırakıyordu. Ofisinde de yalnızca profesyonel duygularla davranırdı.
"Jackson'a tazminat verilmeliydi değil mi?" diye sordum.
"Elbette," diye cevap verdi. "Duygularım onun tazminat alması gerektiğini söylüyor. Ama davanın yasal yönleriyle hiçbir ilgisi yok benim duygularımın."
Dağılan düşüncelerini toparlamaya başlamıştı.
"Söyler misiniz," dedim, "hakkın yasayla ilgisi var mıdır?"
"Öyle bir soru sordunuz ki!" diye şaka yaptı sözüm ona.
"Hayır diyemezsiniz, değil mi?" diye sordum. Başını salladı.
"Sözüm ona bu yasaların bize adalet sağlamasını bekliyoruz."
"İşte paradoks buradan doğuyor," dedi. "Adalet sağlıyoruz."

"Şimdi bir profesyonel olarak konuşuyorsunuz, değil mi?" diye sordum.
Albay Ingram kıpkırmızı kesildi. Gene bir sağa bir sola bakmaya, kaçacak delik aramaya başladı. Ama yolunu kestim ve kımıldamasına izin vermedim.
"Söyler misiniz?" dedim; "Bir insan profesyonel duygulan için kişisel duygularını bir kenara bıraktığında, bu, insanın ruhunda bir sakatlık doğurmaz mı?"
Soruma yanıt alamadım. Albay Ingram bir yolunu bulup kaçtı, ama bu sırada telaşından bir palmiye saksısını devirdi.
Bundan sonra gazetelerle uğraşmaya başladım. Jackson davası üzerine heyecansız, iddiasız ve sivri olmayan bir yazı yazdım. Bu olayla ilgili konuştuğum insanları suçlamaktan, hatta adlarını bile vermekten kaçındım. Davanın gerçek olgularını verdim. Jackson'ın uzun yıllar fabrikalarda çalıştığını, makineyi hasara uğramaktan kurtarayım derken geçirdiği kazayı, sefil yaşayışını, karnını doyurma savaşında olduğunu yazdım. Üç yerel gazete yazımı reddetti, aynı şekilde iki haftada bir çıkan bir dergi de yazımı kabul etmedi.
Bu defa Percy Layton'a başvurmaya karar verdim. Gazeteci olmak isteyen, bir üniversite mezunuydu ve şimdi muhabirlik stajını, yörenin en etkili üç gazetesinden birinde yapıyordu. Jackson ve davasına ilişkin haberleri gazetelerin yayımlamaktan neden çekindiğini sorduğumda gülümsedi.
"Yayın politikası," dedi. "Bu işle bizim hiçbir ilgimiz yok. Bu editörlere kalmış bir şeydir."
"Ama bu yayın politikasının nedeni ne?" diye sordum.
"Biz şirketlerle bütünleşmiş durumdayız," diye cevap verdi. "İsterseniz ilan olarak verin, isterseniz gerçek ilan ücretinin on katını ödeyin, bu haberi hiçbir gazetede yayımlatamazsınız. Üstelik bu haberi gizlice yayımlatmaya kalkacak biri de hemen işinden olur."
"Senin kendi politikan ne oluyor peki?" diye sordum. "Demek senin işlevin, patronlarının isteğine göre gerçekleri çarpıtmak. Patronlar buna karşılık şirketlerin isteklerine boyun eğiyorlar ve sen buna alet oluyorsun."

"Benim, dediğiniz bu işle hiçbir ilgim yok." Bir an tedirgin olmaya başladığını hissettim. Sonra yüzü aydınlandı, bir çıkış yolu bulmuştu. "Ben, şahsen, gerçek olmayan hiçbir şey yazmıyorum. Vicdanım bu bakımdan rahat. İş sırasında insan elbette bir sürü iğrenç olay görüyor, ama siz de biliyorsunuz ki bütün bunlar günlük kavganın gereği," diye tanımladı işini, safça bir akıl yürütmeyle.
"Yine de günün birinde editör koltuğuna oturmayı ve yayın politikası yürütmeyi bekliyorsunuz."
"O zamana kadar epey pişip sertleşirim," diye cevap verdi.
"Şimdi daha pişmediğine göre, genel yayın politikası konusunda ne düşündüğünü söyle bana."
"Hiçbir şey düşünmüyorum," diye karşılık verdi hemen. "Eğer insan gazetecilikte yükselmeyi istiyorsa haddini bilmelidir. Başka bir şey bilmiyorsam da bu kadarını öğrendim." Çocuksu başını bilmişçesine salladı. "Ama peki hak?" diye üsteledim. "Sen oyunu anlamıyorsun. Hak, herkes için haktır. Herkes kendine göre haklıdır, göremiyor musun?"
"Ustaca bulanıklaştırılmış bir anlatım," diye mırıldandım. Ama onun gençliği için içim kan ağlıyordu ve bunu ona söylemek arzusuyla yanıp tutuşuyordum. O da satılmıştı. Ya çığlık atacaktım ya da gözyaşlarına boğulacaktım.
İçinde yaşadığım bu toplumun perde arkasını görmeye ve gizli, korkunç gerçekleri anlamaya başlamıştım. Sanki Jackson'a karşı sessiz bir işbirliği yürütülmüştü ve hakkını savunan o ağlamaklı avukata bile içimden acımak geçiyordu. Ama bu kötü niyetli işbirliği genişliyordu. Üstelik yalnız Jackson'ı da hedef almıyordu. Fabrikalarda çalışırken kaza geçirip sakat kalan bütün işçileri, hatta bütün fabrikalarda çalışan işçi sınıfını hedef alıyordu.
Eğer bu doğruysa, toplum bir yalandan başka bir şey değildi. Vardığım sonuçlardan kendim korkup irkildim. Bunlar gerçek olamayacak kadar korkunç ve acımasızdı. Ama işte Jackson vardı, o bir gerçekti; kesik kolu, çatımdan damlayan ve elbisemi lekeleyen kan bir gerçekti. Ve Jackson'ın da

söylediği gibi, daha birçok fabrikada, birçok Jackson'lar vardı. Kurtulamıyordum Jackson'dan.
Sierra Fabrikaları'nın en büyük hissedarları Bay Wickson ve Bay Pertonvvaithe'i görmeye gittim. Ama onları, çalıştırdıkları adamlar gibi silkeleyip bozguna uğratamadım. Bunlar kendilerini herkesten üstün görüyorlar, toplumdaki ahlak anlayışının dışında bir ahlak kavramı taşıyorlardı. Buna, aristokrat ahlakı ya da efendilerin ahlakı* diyebilirim. Sürekli olarak namusla, doğrulukla bir tuttukları dünya görüşlerinden ve görgü kurallarından söz ediyorlardı. Gençliğimi ve tecrübesizliğimi göz önüne alarak, bana karşı babacan tavırlar sergiliyor ve sanki beni korumak ister gibi davranıyorlardı. Bu araştırmam sırasında karşılaştıklarımın hepsinden daha ahlaksız, daha çaresiz hastalıklara tutulmuş kişilerdi. Tutumlarının doğru olduğu tıa dair mutlak bir inanç besliyor, bu konuda en ufak bir kuşkuya, en küçük bir tartışmaya bile hoşgörüyle bakmıyorlardı.
* Avis Everhard doğmadan önce, John Stuart Mili "Özgürlük Üzerine" denemesinde şöyle yazmıştı: "Yükselen bir sınıfın olduğu her yerde, ahlak kavramının büyük kısmı sınıf çıkarlarından ve sınıfın üstünlük duygularından doğar."
Bunlar, toplumun koruyucu melekleri olduklarına ve birçok kişiye mutluluk dağıttıklarına inanıyorlardı. Sadece kendilerinin sağladığı bu işler olmasa, emekçi kitlesinin çekeceği sefaletin acıklı tablolarını anlatıyorlardı.
Bu iki dehayla görüştükten hemen sonra Ernest'le karşılaştım, olup bitenleri anlattım ona. Memnun bakışlarla beni süzdü.
"Gerçekten güzel," dedi. "Gerçeği kendi kendinize ortaya çıkarmaya başladınız. Kişisel deneyimlerinizin genellemesinden akıl yürüterek vardığınız sonuçlar bütünüyle doğru. Sanayi makinelerinin çarklarında, büyük kapitalistlerin dışında kimse, hatta büyük kapitalistler bile davranışlarında özgür değildir. Evet, anlıyorsun değil mi? Hâkim güçler, yaptıkları işin doğru olduğuna inanıyorlar. En büyük saçmalık da burada. Bu anlayışa, yaratılışları gereği öylesine bağlıdırlar ki, doğru olduğuna inanmadıkları hiçbir

şeyi yapmazlar. Davranışları için, kendilerini haklı çıkaracak yollar ararlar.
"Bir şey yapmaya kalktıklarında, iş hayatında elbette, bu işin yerinde olduğuna dair beyinlerinde dini, ahlaki ve felsefi bir kavramın doğmasını beklerler. Kafaları bir işe yattı mı, hemen uygulamaya geçerler. Bunu yaparken de, insan aklının zayıf noktalarından birinin; isteğin düşünceyi doğurduğunun farkında değillerdir. Ne yapmak isterlerse istesinler, mutlaka bunun doğru olduğuna inanmak is-
terler. Bunlar sahte vicdan sahipleri, Cizvittirler. İyi bir şey çıkarabilecekleri umuduyla kötülük yapmayı bile kendilerine hak görürler. Bu hayali kanıtlarının en hoşu, bilgelik ve etkinlik yönünden kendilerini bütün insanlığın üstünde sanmalarıdır. İşte bu inanıştan yola çıkarak, bütün insanlık soyu adına ekmeği ve yağı paylaştırma hakkını kendilerinde bulurlar. Bunlar kralların kutsal haklarını diriltmişlerdi, kendileri de ticaret krallarıdır.*
"Bu adamların zayıflığı, işadamından öte bir şey olmamalarıdır. Filozof değillerdir. Ne biyolog ne de sosyologdurlar. Eğer böyle olsaydı kuşkusuz her şey daha güzel olurdu. Eğer bir işadamı hem biyolog, hem de sosyolog olsaydı, insanlık için gerekli olan şeyin ne olduğunu üç aşağı beş yukarı bilebilirdi. Ama ticaret alanının dışında bu adamlar hiçbir şey bilmezler. Yalnız işten anlarlar. İnsandan da, dünyadan da hiç anlamadıkları halde, milyonlarca aç insanın ve toplumun geleceğini çizmek isterler. Ama tarih bir gün, onların düştüğü bu duruma acı acı gülecektir."
Bayan Wickson ve Bayan Pertonwaithe'le konuştuğumda hiç şaşırmadım. Bunlar sosyete kadınlarıydı.** Evleri, ev değil sanki saraydı.
* O dönemde. 1902 yılının gazeteleri, Anthracite Kömür Tröstü Başkanı George F. Baer'i aşağıdaki sözlerinden ötürü övmüşlerdi; "Emekçinin hak ve çıkarları, Tanrının sonsuz bilgeliğiyle ülkenin mülkiyetini verdiği Hıristiyanlar tarafından korunacaktır."

** Sosyete burada sınırlı bir anlamda kullanılmıştır. Gösterişli bal yapmayan arıların çalışmayıp işçilerin bal fıçılarından karınlarını doyurdukları o günleri belirtmektedir. Ne işadamlarının ne de emekçilerin sosyetik yaşamaya fırsatları olurdu. Sosyete aylak aylak gezen, hayatlarını çalışmadan sürdüren insanların çıkardığı bir hayat biçimiydi.

Ülkenin dört bir yanına serpilmiş, kırda, dağda, göl ya da deniz kıyılarında birçok evleri daha vardı. Bir hizmetçiler ordusu peşlerindeydi bu kadınların. Ve sosyal faaliyetleri büyüleyiciydi. Üniversitelere ve kiliselere avuç dolusu para yardımı yapıyorlardı ve papazlar onların önünde dizlerine kadar eğiliyorlardı.

* Bu kadınlar, ellerinin altındaki paralarla büyük bir güce sahiptiler. İleride Ernest'in uyarılarıyla benim de anlayacağım gibi, düşünceleri parayla satın alarak iktidarlarını sağlıyorlardı.

Kocalarını maymun gibi taklit ediyor, onlar gibi şaşmaz ilkelerden, zenginlerin görev ve sorumluluklarından söz ediyorlardı. Kotalarına da hâkim olan ahlak; yani sınıflarının ahlakı hâkimdi onlara da. Kendilerinin bile anlamadığı bir sürü sözler ediyorlardı.

Jackson'ın ailesinin yürekler acısı durumunu anlattığımda, onların da sinirleri tepelerine çıktı. Bu aileye hiçbir yardımda bulunmadıklarına şaştığımı görünce de, sosyal görevlerini öğrenmek için kimseye ihtiyaçları olmadığını belirttiler. Ben, bir de kalkıp, ona doğrudan yardım etmelerini istediğimde, düpedüz reddettiler. İşin garip yanı, bu iki kadını ayrı ayrı ziyaret ettiğim ve ikisi de diğeriyle görüştüğümü ya da görüşeceğimi bilmediği halde, ikisinin de hemen hemen aynı sözcüklerle yardım teklifimi geri çevirmeleriydi. Verdikleri karşılıklarla, ihmale ödün vermeyeceklerini ve kazalara para ödeyerek, yoksulların bile bile kendilerini yaralamalarına fırsat bırakmayacaklarını söylüyorlardı.*

Bu dönemde Kilise, cemaatine, "Lekeli paralarınızı bize getirin," demekteydi.

Ve bu iki kadın da içtendi! Onlar da, kendilerinin ve kendi sınıflarının üstün yaratıklar olduğu düşüncesiyle sarhoştu.

Kendi sınıf ahlakları içinde, yaptıkları her hareketi temize çıkaracak kurallar buluyorlardı. Bayan Pertonvraithe'in muhteşem evinden ayrılırken, arkamı dönüp şöyle bir baktım ve Ernest'in, bu kadınların da makineye zincirli, ama makinenin tepesinde oturan kadınlar olduğunu söyleyen sözlerini hatırladım.
Dönemin haftalık toplumsal eleştiri dergisi olan Outlo-olcun arşivlerinde, bu derginin 18 Ağustos 1906 tarihli sayısında, kolunu kaybeden bir işçiye değinilmektedir. Bu yazının ayrıntılarından anlaşıldığı kadarıyla sözü edilen işçinin durumu Avis Everhard'ın sözünü ettiği Jackson olayına çok benzemektedir.

V. Bilgi Dostları

Ernest artık evimize daha sık gelmeye başladı. Onu buraya çeken, yalnızca babam ve tartışmalı akşam yemekleri değildi. Daha ilk günlerde, ziyaretlerinin nedeninin biraz da kendim olduğunu düşünüyordum ve çok geçmeden de bundan bütünüyle emin oldum. Çünkü hayatımda Ernest Everhard gibi bir sevgili olmamıştı. Gün geçtikçe bakışları ve el sıkışları sertleşiyor, gözlerinin içindeki soru işaretleri giderek buyurgan bir anlam kazanıyordu.
Onu ilk gördüğüm günkü izlenimim, pek olumlu değildi. Ama sonra beni çekmeye başladığını hissettim. Sınıfıma ve bana karşı kibar olmayan sözlerle saldırıya geçtiğinde, ona karşı bir soğukluk duymuştum. Daha sonra içinde yaşadığım dünyaya hiçbir çamur atmadığını, sözlerinin keskin ve sert olmasına rağmen, gerçeklere bütünüyle uyduğunu anladım. İşte o zaman, ona her zamankinden daha yakın olduğumu hissettim. O benim kâhinimdi. Benim için toplumun yüzündeki maskeyi düşürüyor, çirkin olduğu su götürmez olan gerçekleri bana da gösteriyordu.
Söylediğim gibi, onun gibi bir sevgilim olmamıştı hiç. Genç bir kız, hele bir üniversite kentindeyse, yirmi dört yaşına kadar gönül serüvenleri geçirmeden yaşayamaz. Benim de üniversite öğrencilerinden saçı ağarmış profesörlere,

atletlerden futbol devlerine kadar bir sürü sevgilim olmuştu. Ama hiçbiri Ernest gibi aşk yapmadı benimle. Farkına bile varamadan beni kollarının arasına aldı. Karşı koymama ya da direnmeme fırsat bile vermeden dudaklarını dudaklarıma yapıştırdı. Ateşliliğinin içtenliği karşısında, geleneksel kadınlık gururunu oynamak saçmalık olacaktı. Karşı konulmaz gücüyle, beni kaldırdığı gibi, ayaklarımı yerden kesti. Bana ne tek bir söz söyledi ne de benden bir söz istedi. Kollarını boynuma doladı, beni öptü ve o andan sonra evlenmemize oldu bitti gözüyle baktı. Bu konuda tartışmaya yer yoktu. Tek tartışmalı durum -bu da daha sonra ortaya çıktı- ne zaman evleneceğimizdi.
Bu görülmemiş bir şeydi. Gerçekdışı bir evlenmeydi. Yine de, Ernest'in, gerçeği sınama ilkesine uygun olarak gerçekleşti ve pekâlâ işe yaradı. Ona hayatımı emanet etmiştim. Gelecek beni bu konuda pişman etmedi. Gene de, seviştiğimiz ilk günlerde, sevişmesindeki o vahşet ve coşkuyu düşündükçe, gelecekten korkar oluyordum. Sonra anladım ki, bunlar boş kuruntularmış. Hiçbir kadın böylesine tatlı, böylesine müşfik bir kocaya sahip olmamıştır. Onun, bir yandan nazik, yumuşak; bir yandan da vahşi, azılı bir sevgili oluşu, hem güvenli, hem de beceriksiz ve kaba
oluşu kadar garipti. Bu beceriksizliğinden hiç kurtulamadı zaten. Ama benim hoşuma gidiyordu bu. Bizim evin salonunda dolaşmasını, bir boğanın porselen mağazasındaki ürkek yürüyüşüne benzetiyordum.*
Ona olan aşkımın derinliği konusunda, en küçük bir kuşkum kalmışsa bile, ki bu ancak bilinçaltımdaki bir kuşku olabilirdi, artık bu da bütünüyle yok olmuştu. Bilgi Dostları Derneği'nin gecesinde oldu bu. Emest bu muhteşem savaş gecesinde, ustaları inlerine sokmuştu. Bu kulüp, Pasifik kıyılarının en seçkin kulübüydü. Bilgi Dostları Kulübü'nü, son derece büyük servet sahibi olan yaşlı Bayan Brentvrood kurmuştu. Kulüp onun kocası, ailesi ve oyuncağıydı. Üyeleri toplumun en zenginleri ve bu zenginlerin de en akıllılarıydı. Topluluğa entelektüel bir hava kazandırmak için aralarına birkaç bilim adamı da almışlardı.

Bilgi Dostları Kulübü'nün sabit bir yeri yoktu. Öyle kulüplerden değildi. Üyeleri, ayda bir, evlerden birinde toplanır, konferans dinlerlerdi. Konuşmacılar, her zaman olmasa da, genellikle bir ücret karşılığında getirilirdi. New York'lu bir kimyacı diyelim, radyum hakkında bir keşifte bulundu, konuşma yapması için hemen çağrılıyor, bütün yolculuk masrafları karşılanıyor, ayrıca orada harcadığı zaman için de epey yüklü bir para ödeni yordu.
* O günlerde oturma odalarını ufak tefek süs eşyaları ve biblolarla doldurmak bir âdetti. İnsanlar, yaşamanın sadeliğini daha keşfetmemişlerdi. Böyle odalar temizlenmesi için sonsuz emeğin gerektiği müzelere benziyordu. Toz tanrısı evlerin efendisiydi. Toz tutan sonsuz sayıda eşya ve tozdan kurtulmak için yalnızca birkaç gereç vardı.
Aynı şey kutuptan dönen bir kâşif için, edebiyatın ya da sanatın en son yıldızları için de söz konusuydu. Toplantılara ziyaretçi kabul edilmezdi. Ayrıca kulüpte yapılan tartışmaların gazetelere yansımaması Bilgi Dostları Kulübü'nün politikasıydı. Bu yüzden en yüksek düzeydeki devlet adamları bile burada rahatça konuşabilirlerdi.
Ernest'in bana yirmi yıl önce yazdığı buruşuk mektup duruyor önümde. Aşağıdaki satırları olduğu gibi aktarıyorum mektuptan;
"Babanız Bilgi Dostları Kulübü'nün üyesi. Bu yüzden siz de katılabilirsiniz toplantılara. Salı akşamı gelin. Size hayatınızın en güzel anlarını yaşatacağıma söz veriyorum. Son girişimlerinizde, kodamanları silkeleyemediniz. Eğer gelirseniz, sizin yerinize ben onları silkeleyeceğim. Kurtlar gibi ulutacağım onları. Siz onların ahlaki yönlerini sorgulamıştınız. Onların ahlakları sorgulandığında, onlar yalnızca daha çok böbürlenirler ve karşılarındakine tepeden bakarlar. Ama ben onların para keselerini tehdit edeceğim. Bu onların ilkel doğalarının köklerini sarsacak. Eğer gelebilirseniz, kemiğini korumak için hırlayarak dişlerini gösteren, gece elbiselerini giymiş mağara insanlarını göreceksiniz. Size güzel bir eğlence ve hayvan doğasının içyüzü üstüne sağlam bilgiler edinme fırsatı vaat ediyorum.

"Onlar beni paramparça etmek için davet ettiler. Fikir Bayan Brentvrood'dan çıkmış. Beni davet ederken gerçek amacının ne olduğunu saklayamadı. Misafirlerine sık sık bu tür eğlenceler sunuyor zaten. Onların en büyük zevki, karşılarında uysal ve kibar bir reformcunun süklüm püklüm durmasını görmek. Bayan Brentwood benim bir kedi gibi masum, bir inek kadar da iyi huylu ve duygusuz olduğumu düşünüyor. Böyle bir kanıya varmasına yardımcı olduğumu kabul etmeliyim. Başlangıçta kaypak konuşuyordu, sonunda benim zararsız olduğuma karar verdi. İyi de bir ücret alacağım, iki yüz elli dolar, radikal olsa bile bir zamanlar valiliğe adaylığını koymuş birine değer doğrusu. Ayrıca, smokin de giymek zorunlu. İşe bak. Ben hayatımda böyle bir kıyafet giymedim. Bir yerden kiralayacağım sanırım. Ama bu Bilgi Dostları Kulübü'nde, böyle bir fırsatı elimden kaçırmamak için daha kötüsünü bile yapmaya hazırım."
Bu toplantı için, üyelerden Pertonwaithe'in evi seçilmişti. Büyük salona fazladan sandalyeler getirilmişti. İki yüz üye Ernest'i dinlemek üzere yerlerini almışlardı. Bunlar, gerçekten toplumun efendileriydi. İçimden servetlerinin ne kadar tuttuğunu hesaplamaya çalışarak eğleniyordum. En azından yüzlerce milyon dolar ederdi servetleri. Bu servetlerin sahipleri, öyle tembellik içinde yaşayan zenginler de değildi. Sanayi ve politika hayatında çok etkin rolleri olan iş adamlarıydı.
Bayan Brentwood, Ernest'le salona girdiğinde hepimiz yerlerimizi almıştık. Herkes başını ona çevirdi, hemen Ernest'in konuşacağı yere, salonun başına doğru döndüler. Smokin giymişti, geniş omuzlan ve yakışıklı başıyla muhteşem görünüyordu. O kendine özgü beceriksizliği, ne yapacağını bilmezliği üzerindeydi yine. Yalnız bu beceriksizliği için onu sevebileceğimi düşünüyordum neredeyse. Ona bakarken büyük bir mutluluk duyuyordum. Elimi sıkarkenki nabzının atışını, dudaklarıma yapışan dudaklarını, şimdi yine duyar gibi oluyordum. Onunla öylesine gurur duyuyordum ki, içimden ayağa fırlamak ve orada toplanmış kalabalığa, "O benim! Kollarına aldı beni,

onun aklında, o ulu düşüncelerden başka, binlerce büyük fikirden başka, bir tek ben varım!" diye bağırmak geçiyordu. Bayan Brentwood, salonun başında, Ernest'i Albay Van Gilbert'le tanıştırdı, Albay'ın toplantıya başkanlık edeceğini anlamıştım. Albay Van Gilbert büyük bir şirket avukatıydı. Ayrıca, çok zengindi. Girdiği en küçük davalar bile yüz bin dolardan başlardı. Hukuk alanında bir üstattı. Yasalar onun için, iplerini elinde tuttuğu bir kuklaydı. Hamur gibi yoğururdu yasaları, bir Çin bilmecesi gibi evirir çevirir, istediği biçime sokardı onları. Davranışları ve konuşma biçimi eski modaydı ama hayal gücü, bilgisi ve yararlandığı kaynaklar, meclisten yeni çıkmış yasa kadar gençti. İlk büyük ününü Shardwell* vasiyetnamesini bozduğunda elde etmişti.

* Miras davaları o dönemin sık sık rastlanan olaylarındandı. Büyük servetlerin birikimi ve bu servetleri ölümden sonra bırakmak, servet sahiplerini güç durumda bırakırdı. Vasiyetname yapmak ve vasiyetname bozmak, zırh ve silah yapmak gibi tamamlayıcı bir ticaret haline gelmişti. En usta avukatlar, bozulamayacak vasiyetnameler yapmak üzere işe alınırdı. Ancak, bu vasiyetnameler hep bozulur, yasalara uygun olmayan bir yan hep bulunurdu. Bununla birlikte varlıklı sınıflar asla bozulamayacak vasiyetnameler yapılabileceğine inanırlar ve kuşaklar boyunca müşteriler ve avukatlar bu yanılsamanın peşinden koşarlardı. Bu, ortaçağ simyacılarının Evrensel Çözücü'nün peşinden koşmaları gibi bir şeydi.

Bu tek davadan aldığı para beş yüz bin dolardı. O günden sonra bir fişek gibi yükselmişti. Ülkenin en iyi avukatı yani şirket avukatı derlerdi ona. Birleşik Devletlerin en büyük avukatları sorulduğunda, herkes onu ilk üç arasında sayardı.

Ayağa kalktı ve alaylı bir ses tonuyla, imalı ve seçkin cümlelerle Ernest'i tanıtmaya başladı. Albay Van Gilbert, bir sosyal devrimciyi, işçi sınıfının bir üyesini tanıtırken, inceden inceye ve kurnazca alay etmişti. Dinleyiciler gülümsediler. Bu beni öfkelendirdi, Ernest'e baktım. Görünüşü beni iki misli sinirlendirdi. Bu iğneli sözleri pek umursar görünmüyordu.

Daha da kötüsü, kendisiyle alay edildiğinin farkında değilmiş gibi davranıyordu. Sakin sakin, kımıldamadan, uykulu bir halde oturuyordu. Gerçekten de bir aptal gibi görünüyordu. Bir an için kafamda bir düşünce belirdi. Bu, sıra sıra beyin takımının ve güçlü adamların sözlerini umursasa ne geçecekti eline? Sonra gülümsedim. Beni aldatamazdı. Ama Bayan Brentwood'u aldattığı gibi, şimdi de diğerlerini aldatıyordu. Ev sahibi ilk sıralarda bir koltukta oturuyordu ve konuşmacının imalı sözlerini güçlendirmek ister gibi, arada bir tanıdıklarına dönüp gülümsüyordu.
Albay Van Gilbert tanıtma işini bitirince, Ernestayağa kalktı ve konuşmaya başladı. Alçak bir sesle, arada bir sanki utanıyormuş gibi bir havayla kestiği alçakgönüllü cümlelerle işe başladı. İşçi sınıfından bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldiğini, çevresindeki herkesin sefil ve perişan bir hayat sürdüğünü, sınıfının insanlarının hem ruhuna, hem bedenine işkence edildiğini, açlıkla pençeleştiklerini anlattı. Gençliğinin tutkusunu ve ülküsünü, üst sınıf insanlarının yaşadığı Cennet hakkında ne düşündüğünü anlattı.
"O üstün sınıfın insanlarının güzel bir hayat yaşadığını biliyordum. Ruhlarında bencillik duygusu yoktu benim kafamdaki zengin insanların. Asil düşünceliydiler ve entelektüel bir hayat yaşıyorlardı. Bunları böyle biliyordum, çünkü "Seaside Kitabevi'nin* romanlarını okuyordum. Bu romanlarda insanlar hep güzel şeyler düşünürler, güzel bir dille konuşurlar, kahramanca işler yaparlardı. Güneşin her sabah doğduğunu nasıl kabul ediyorsam üst sınıfın dünyasında her şeyin iyi, hoş, asil, pırıl pırıl olduğunu da öyle kabul ediyordum. Namuslu hayattı yaşadıkları hayat. Onurlu bir hayat, yaşanmaya değer bir hayat sürerdi benim üstümdeki sınıfın insanları. Çektikleri sıkıntıların, acıların ödülünü alırdı tüm roman kahramanları."
Sonra dokuma fabrikasındaki yaşantısını, nalbantlığı öğrenişini ve sosyalistlerle tanışmasını anlattı. Onların arasında çok akıllı insanlara, parlak ruhlara, Hıristiyanlık anlayışları hiçbir tarikata sığmadığı için dinden kopmuş eski papazlara, egemen sınıflara hizmet etme yolundan dönen,

üniversite çarkı altında ezilen profesörlere rastlamıştı. Sosyalistleri, bugünün akıl dışı toplumunu yıkıp, onun malzemeleriyle geleceğin akılcı toplumunu kurmak için savaş veren devrimciler olarak tanımlıyordu.
* İşçi sınıfının, zenginlerin ve zenginliğin doğasını anlamaması için son derece başarıyla çalışmış bir yayınevi.
Burada yazması çok uzun olacak bir sürü şey daha söyledi, ama devrimciler arasındaki hayatını nasıl anlattığını asla unutamayacağım. Konuşmasındaki duraklama yok olmuştu. Sesi giderek daha güçlü, daha güvenli çıkmaya başladı, düşünceleri ağzından parıldayarak dökülüyordu;
"Bu devrimciler arasında, insanlığa duyulan ateşli bir inancı, sarsılmaz bir ülkücülüğü, fedakârlığı, düşüncesi uğrunda ölümü, ruhun bütün göz kamaştırıcı ve keskin gerçeklerini buldum. Ruhların en temizini onlarda gördüm. Onların dünyasında hayat temiz, soylu ve canlıydı. Kanını ve canını dolarlardan ve sentlerden üstün tutan yüce ruhlarla tanıştım. Dünya imparatorluğunun ticari gelişme durumuyla değil de, açlıktan ölmek üzere olan bir kenar mahalle çocuğuyla candan ilgilenen insanlardı onlar. Çevremdeki her şeyde amacın soyluluğu ve kavganın kahramanlığı yaşıyordu. Günlerim güneşli, gecelerim yıldızlıydı. Bir ateş ve çiy yağmuru içinde yaşıyordum. Katlanılmak zorunda kalınan kötü davranışlardan ve uzun acılardan sonra, bir kurtuluş teminatı olan İsa'nın sıcak kanıyla dolu Kutsal Kâse, gözlerimin önünde pırıl pırıl yanıyordu."
Daha önce birkaç kez olduğu gibi, o anda da biçim değiştirdi gözlerimin önünde Ernest. Kaşları içindeki ilahi ruhla aydınlandı birden, etrafını çepeçevre kuşatan bir hale içinde daha da parlak görünüyordu. Ancak ötekiler
görmedi bu nuru. Gözlerime dolan sevinç gözyaşları, aşkımın heyecanı bana bu nuru gösteriyor, diye düşündüm. Arkamda oturan Bay Wickson'ın pek etkilenmiş bir hali yoktu, çünkü alaycı bir sesle, "Ütopik,"* diye bağırdığını duydum.
Bu arada Ernest toplumda nasıl yükseldiğini, sonunda nasıl üst sınıftan insanlarla ilişki kurduğunu ve önemli yerleri tutmuş insanlarla sürtüşmelerini anlatıyordu. Sonra, sıra bu

adamlar için beslediği hayallerin yıkılmasına gelmişti ve bu hayal kırıklığını, salondakilerin pek hoşuna gitmeyeceği kesin olan cümlelerle yansıttı. Mayalarının bayağılığı onu şaşırtmıştı. Hayat öyle sandığı gibi güzel değildi, cömert değildi. Karşılaştığı bencillik onu afallatmıştı. Ama onu asıl şaşırtan şey, entelektüel hayatlarının olmayışıydı. Devrimci kişileri tanıdığından, bu yönetici sınıfın entelektüel ahmaklığı karşısında şaşkına dönmüştü. Sonra, görkemli kiliselerine, yüksek ücretli vaizlerine rağmen, bu sınıfın insanlarının, kadın erkek tamamen maddeci olduğunu görmüştü. Küçük tatlı ideallerden, sevgili ahlak kuralcıklarından söz edip duruyorlardı. Evet, ama bu gevezeliklerine rağmen hayatlarının özü yine de maddeciydi.
* O dönemin insanları deyimlerin esiriydi. Köleliklerinin alçaklığını, bizim akıl ve havsalamız almaz. Sözcüklerde hokkabazların yaptıklarından daha fazla büyü vardı. Kafaları o kadar şaşkın ve karmaşıktı ki tek bir sözcüğün söylenmesi bile, bir yaşam boyu süren ciddi araştırmaları ve bunun sonucunda ulaşılan düşünceleri genel bir şekilde olumsuzlayabilirdi. Bu sözlerden biri de 'Ütopik' sözcüğüydü. Bu sözcüğün sadece söylenmesi bile, ne kadar insani ele alınırsa alınsın, ekonomik ıslahı ve yenilemeyi savunan herhangi bir tasarıyı lanetlemeye yeterdi.
Gerçek ahlaktan, İsa'nın aşılamaya çalıştığı, ama bugün vaazlarda artık duyulmaz olan ahlaktan, bütünüyle yoksundular.
"Öyle adamlara rastladım ki," dedi, "barış prensi numarasıyla savaşa karşı atıp tutuyor, sonra da, kendi fabrikalarındaki grevcileri öldürsünler diye Pinkertonlar'ın* eline silah veriyorlardı. Öyle adamlar tanıdım ki, bir yandan parayla adam dövüştürmenin çağ dışı olduğunu öne sürüyorlar, bir yandan da yiyecek maddelerine kaçak malzeme katarak, bir yılda eli kanlı Herod'un öldüremediği kadar çocuğun canına kıyıyorlardı.
"Bu ince ruhlu, aristokrat görünümlü centilmen, dulları ve yetimleri gizlice soyan şirketlerin kukla yöneticisi ve maşasıydı. Bu centilmen, güzel güzel kitapları rafına dizer,

edebiyattan anlar görünür, belediyelerin kara kaşlı, kat kat boyunlu patronlarına rüşvet öderdi. Patentli ilaç ilanlarını basan bir editör, bana, patentli ilaçlar" hakkındaki gerçeği gazetesinde yazmak istediğim için, 'pis demagog,' diye bağırdı. Kendisinden geçmişçesine ama aynı zamanda da içtenlikle, idealizmin güzelliğinden, Tanrı'nın iyiliğinden söz ederken, bir iş anlaşmasında ortaklarına ihanet etti. Kilisenin direği ve yabancı misyonerlere büyük bağışlarda bulunan bir adam, dükkânında çalışan kızları günde on saat çalıştırıp, açlıktan ölmeyecekleri kadar para verir ve böylece orospuluğu teşvik ederdi.

* Bunlar ilkin özel dedektiflerdi; ama çok geçmeden, kapitalistlerin kiralık savaşçıları olup çıktılar ve Oligarşinin askerlerini oluşturdular.

** Patentli ilaçlar patentli yalanlardı, ama ortaçağın muska ve büyüleri gibi insanları aldattı. Bu ilaçların muska ve büyülerden tek farkı, daha zararlı ve daha pahalı olmasıdır.

Üniversitelere büyük bağışlar yapan, muhteşem kiliseler inşa ettiren para babası bir adam, dolar için, sent için mahkemelere düşüyor, yalan yere yeminler ediyordu. Bir demiryolu patronu; bir yurttaş, bir centilmen ve bir Hıristiyan olarak sözünden dönme alçaklığını gösteriyor, ona buna gizli indirimler sağlıyordu. Bir senatör, kaba ve cahil bir makine patronunun* aleti ve kölesi, küçük kuklasıydı... Vali ve onun yüksek mahkeme yargıcı da öyle... Hepsi de trenlerde bedava yolculuk yapıyorlardı. Makineye sahip olan bu kurnaz kapitalist, makinenin patronu ve de bedava seyahat kartını veren demiryolları. Hepsi birbirinin kölesi...

"Böylece, bir Cennet yerine, kendimi ticaretin kuru çölünde buldum. Onlara göre ticaretin dışında bütün her şey saçmaydı. İçlerinden hiçbiri temiz, soylu ve canlı değildi. Gerçi birçok canlıyla karşılaşmıştım, ama onlar da çürümüşlükle besleniyordu. Burada bütün bulduğum canavarca bir bencillik, günlük dildeki anlamıyla kaba ve azgın bir maddecilik, pratiğe uygulanan pratik bir maddecilik oldu."

Ernest, onların hakkında uğradığı hayal kırıklıklarından daha çok söz etti. Bu dünyanın insanları entelektüel bakımdan onu sıkıyor, manevi bakımdan hasta ediyorlardı. Bu yüzden, temiz, soylu ve canlı olan, kapitalistlerde bulunmayan bütün iyi niteliklere sahip olan devrimci dostlarına dönmüştü.
*M. S. 1912 yılında bile, halk, ülkeyi oylarıyla yönettiğini sanıyordu. Aslında ülke siyasal makineler denilen şey tarafından yönetiliyordu. İlkin, makine patronları, yeni yasalar çıkarmada, kapitalistlerden insafsız vergiler alıyorlardı, ama kısa zaman içinde kapitalistler, siyasal makinelerin kendisine sahip olmayı ve makine patronlarını kiralamayı daha ucuz buldular.
"Ve şimdi," dedi, "size devrimi anlatmama izin verin."
Ama önce, bu korkunç saldırının onlara pek etki etmediğini söylemeliyim. Yüzlerini inceliyor ve memnun bir üstünlük ifadesiyle konuşmacıyı süzdüklerini görüyordum. Ernest'in bana söylediği sözleri hatırladım. Ahlaklarına yapılan hiçbir saldın onları sarsamaz. Buna rağmen, böyle dolambaçsız konuşmasının Bayan Brentwood'u etkilediğini fark ettim. Bıkkın ve tedirgin bir hali vardı.
Ernest devrim ordusunu anlatarak söze başladı. Ordunun gücünü (çeşitli ülkelerde verilen oylar) belirten rakamlar verdi. Bunun üzerine dinleyicilerde huzursuz bir kıpırdanma oldu. Yüzlerinde endişeli bir anlam belirdi, dudakları gerildi. Sonunda savaş kılıcı çekilmiş, eldiven yere atılmıştı. Düello başlıyordu. Amerika'daki bir buçuk milyon sosyalisti, öteki ülkelerdeki yirmi üç buçuk milyon sosyalisti bir araya getiren uluslararası sosyalistler örgütünü anlattı.
"Böyle bir devrim ordusu," dedi, "yirmi beş milyon kişilik bir güç, yöneticileri ve yönetici sınıfı durup bir düşünmeye çağırır. Bu ordunun sloganı şöyledir; 'Birazını değil, bütün her şeyinizi istiyoruz! Daha az bir şeyle yetinemeyiz. İktidarın ve insanlığın kaderinin dizginlerini elimize almak istiyoruz. İşte ellerimiz. Bunlar güçlü ellerdir. Sizin hükümetlerinizi, saraylarınızı alacağız. Görkemli yaşantınızı kökünden silkip atacak bu eller. Sizler de ekmeğinizi kazanmak için, tarladaki köylüler gibi, büyük kentlerinizin

kenar mahallelerindeki yoksul işçiler gibi alın teri dökmek zorunda kalacaksınız. İşte ellerimiz! Bu eller güçlü ellerdir!'"
Konuşurken, güçlü kollarını heybetli omuzlarından ileri doğru uzatıyor, o nalbant elleriyle havayı bir kartalın pençeleri gibi avuçluyordu. Bu haliyle hükmeden bir işçinin ruhu gibi orada dikiliyordu, ellerini seyircilerini parçalamak ve ezmek için ileri uzatmıştı. Bu somut, güçlü, tehditkâr devrim görüntüsü karşısında dinleyicilerin irkildiklerini fark ettim. Kadınlar korkuyla oturdukları yerde büzüştüler ve yüzlerine bir korku ifadesi yerleşti. Ama erkekler aynı tepkiyi vermedi. Bunlar aktif zenginlerdi, vurdumduymaz değillerdi ve savaşçıydılar. Gırtlaklardan derin bir homurtu yükseldi ve bir an içinde havada kayboldu. O akşam birçok defa duyacağım uğultuların ilkiydi bu. Bu, insanın içindeki hayvanın ya da ilkel tutkularının samimi bir tepkisiydi. Bu sesi çıkardıklarının bilincinde değillerdi. Bu uğultu içgüdülerinin ve bilinçsiz tepkilerinin ifadesiydi. Ve o anda, onların yüzündeki katılığı ve gözlerindeki savaş kıvılcımlarını görür görmez, bu insanların dünya egemenliğini kolay kolay bırakmaya yanaşmayacaklarını anladım.
Emest saldırısına devam ediyordu. Birleşik Devletler'deki bir buçuk milyon devrimcinin varlığını, kapitalist sınıfın toplumu kötü yönetmesine bağladı. Ne aletleri ne de makineleri olan ve hayatlarını sürdürebilmek için ancak doğal kaynaklardan yararlanabilen mağara insanlarının ve günümüz vahşi topluluklarının ekonomik durumunu kısaca anlattı. Sonra, uygar bir insanın, bir vahşinin-kinden bin defa büyük olan üretim gücüne sahip olduğu günümüze gelinceye kadar, makinelerin ve sosyal örgütlenmenin gelişiminden söz etti.
"Beş adam," dedi, "bin kişiye yetecek ekmek üretebilir. Bir tek kişi, iki yüz elli kişi için pamuklu bez, üç yüz kişi için yünlü giysi, bin kişi için ayakkabı üretebilir. Bundan çıkarılacak sonuç şudur ki, toplumun iyi yönetilmesi halinde, uygar insan, mağara insanından çok daha iyi koşullar altında yaşayabilir. Ama yaşıyor mu? Buyurun, inceleyelim. Bugün Birleşik Devletler'de on beş milyon* insan yoksulluk içinde yaşıyor. Yoksulluk derken yiyeceğin ve barınağın yetersiz

olduğu, dolayısıyla çalışma koşullarının olmadığı bir durum kastediliyor. Bugün, Birleşik Devletler'de, sizin "iş kanunu" adını verdiğiniz bütün o şeylere rağmen, üç milyon çocuk işçi çalışıyor.** Son on iki yıl içinde bu sayı iki katına ulaşmıştır. Şimdi, toplumun yöneticileri olarak soruyorum size, neden 1910 yılı nüfus sayımı sonuçlarını açıklamadınız?

* Robert Hunter, 1906 yılında, "Yoksulluk" adlı kitabında, o dönemde Birleşik Devletler'de on milyon insanın yoksulluk içinde yaşadığına işaret ediyordu.

** Bileşik Devletler'de 1900 yılı nüfus sayımında (halka açıklanan son sayım) çocuk işçi sayısının 1,752,187 olduğu belirlenmişti.

Bu soruya sizin yerinize ben karşılık vereyim. Açıklamadınız çünkü korkmuştunuz. Sefaletin istatistiğinin, hazırlanan devrimi hızlandırabileceğini düşündünüz.

"Ama ilk suçlamama yeniden dönüyorum. Eğer modern insanın üretim gücü, mağara insanınkinden bin kat daha yüksekse, o zaman neden bugün Birleşik Devletler'de yeterince beslenemeyen ve konut bulamayan on beş milyon insan ve fabrikalarda çalışan üç milyon çocuk işçi bulunuyor? Bu ciddi bir suçlamadır. Kapitalist sınıf, toplumu iyi yönetmemiştir. Bu gerçekler karşısında, yani çağdaş adamın, mağara adamından daha kötü koşullar içinde yaşadığı ve onun üretici gücünün mağara adamınınkinden bin kat daha fazla olduğu gerçeği karşısında, kapitalist sınıfın toplumu iyi yönetmediği sonucundan başka bir sonuç çıkarmak imkânsızdır. Kötü yönettiniz üstatlar, bencilce yönettiniz. Şu anda, yani bu gece, ne siz benim bu suçlamama bir cevap verebilirsiniz, ne de sınıfınızın topu Birleşik Devletler'deki devrimcilere cevap verebilir. Cevap veremezsiniz. Size cevap vermeniz için meydan okuyorum. Ve dahası, sözlerimi bitirdiğimde de cevap veremeyeceksiniz. Başka konularda iyi laf yapan diliniz bu konuda dolaşacaktır.

"Yönetiminizde başarısızlığa uğradınız. Bir mezbahalar uygarlığı getirdiniz. Kör ve oburdunuz. Kalktınız (bugün kalktığınız gibi), meclis salonlarında, utanmadan çocukların

ve bebelerin emeği olmaksızın kâr yapamayacağınızı haykırdınız. Bu sözlerimin yalnızca benim iddialarım olduğunu sanmayın. Bütün bunlar yazılıdır ve aleyhinizde kullanılmak üzere kayıtlara geçmiştir. Güzel amacınız ve sevgili ahlakınız üzerine gevezeliklerle vicdanınızı uyuttunuz. Böylece iktidar ve zenginlik içinde yağ bağladınız. Kazandığınız başarılarla sarhoş oldunuz. Ama bize karşı şansınız, asalak yaşantılarına son vermek üzere işçi arıların saldırdığı eşek arılarınınkinden çok değildir. Toplumu yönetmekte başarısız oldunuz. Yönetim yetkisi alınacak elinizden. İşçi sınıfının bir buçuk milyonu bulan emekçi yığınları, bütün işçilerle birleşecek ve yönetimi alacak elinizden. Bu devrimdir beyler. Gücünüz varsa durdurun."
Ernest'in sesi, hatırı sayılır birkaç dakika daha yankılanmaya devam etti salonda. Sonra, daha önce duyduğum homurtu ya da hırlayış yükseldi ve on kadar adam bağırarak ayağa fırladılar ve başkanı uyarmak için ellerini kollarını salladılar. Bayan Brentwood'un omuzlarının için için sarsıldığını fark ettim. Bir an için, Ernest'e güldüğünü sanarak sinirlendim. Ama hemen, gülmediğini ve bir sinir krizi geçirmekte olduğunu anladım. Bu kızgın meşaleyi, sevgili Bilgi Dostları Kulübü'nün içine sokmakla düştüğü yanılgının korkusuna kapılmış, afallamıştı.
Albay Van Gilbert, kendilerine söz verilmesi için çırpınan, öfkenin yüzlerini tanınmayacak şekle soktuğu on kadar üyeyi fark etmemişti bile. Onun suratı da allak bullaktı. Kollarını açarak ayağa fırladı ve bir süre ağzından anlamsız hecelerden başka bir şey çıkmadı. Sonra sözcükler bir sel gibi ağzından dökülmeye başladı. Ama bu konuşan ne yüz bin dolarlık avukattı, ne de güzel konuşma yeteneğine sahip kibar aristokrat.
"Yanlış üstüne yanlış!" diye bağırdı. "Ben hayatım boyunca, bu kadar kısa bir süre içinde, böylesine çok yanlışı bir arada duymadım. Ayrıca, genç adam, yeni hiçbir şey söylemediğinizi de size söylemek zorundayım. Bu anlattıklarınızı, siz daha doğmadan önce ben okulda öğrenmiştim. Sizin bu sosyalist kuramınızı, bundan yaklaşık

iki yüzyıl önce ilk defa Jean Jacques Rousseau ortaya atmıştı. Yeniden toprağa dönüş, işe bak! Ama biyoloji bunun saçmalığını gösterir. Atalarımız yarım bilgiliden kork, diye boşuna söylememişler, siz de bu akşam çılgınca kuramlarınızla bunun güzel bir örneğini verdiniz. Yanlış üstüne yanlış! Ömrümce, böylesine bir yanlış tufanı içinde midemin bulandığı olmamıştı. Gelişmemiş genellemeler ve çocukça akıl yürütmeler!"

Küçümser bir tavırla parmağını şakırdattı ve yerine oturmaya hazırlandı. Kadınlar konuşmasını tiz çığlıklarla, erkekler de boğuk haykırışlarla onayladılar. Konuşmak için izin isteyen bir düzine adamın yansı, hep bir ağızdan konuşmaya başladı. Kargaşa ve gürültüyü anlatmak imkânsızdı. Bayan Pertonwaithe'in azametli duvarları, böyle bir olaya tanık olmamıştı daha önce. Üstelik bu uğuldayan, homurdanan vahşi sürüsü, sanayi dünyasının soğukkanlı kaptanları, yüksek sosyetenin kaymak tabakasıydı. Ernest, gerçekten ellerini para cüzdanlarına uzatarak, onları titretmişti. Bu eller, bir buçuk milyon devrimcinin elleriymiş gibi göründü adamların gözüne.

Ama Ernest hiçbir durumda kendini kaybetmeyen bir insandı. Albay Van Gilbert, yerine daha yeni oturmuştu ki, ayağa fırlayıp bir adım öne çıktı.

'Tek tek konuşun!" diye gürledi.

Geniş ciğerlerinin haykırışı, dinleyici uğultusunu bastırdı ve sağlam kişiliğiyle herkesi susturdu.

"Tek tek konuşun," diye tekrarladı, sakin bir sesle. "Önce Albay Van Gilbert'e cevap vereceğim. Ondan sonra sırayla ve birer birer sorabilirsiniz soracağınızı. Hep bir ağızdan konuşulmaz burada. Burası futbol sahası değil.

"Size gelince," diye devam etti, Albay Van Gilbert'e dönerek, "sözlerimin hiçbirine karşılık vermediniz. Sadece benim zihinsel yeteneklerime ilişkin birkaç dogmatik, heyecanlı söz söylediniz. Bu konuşma yöntemi, mesleğinizde işinize yarayabilir, ama benimle böyle konuşamazsınız. Elinde kasketiyle ücretimi artırmanız için ya da kullandığım makineye karşı beni korumanız için karşınıza gelen bir işçi

değilim. Benimle konuşurken, gerçeğe karşı dogmatik olamazsınız. Siz bu yöntemi, ücretli kölelerinize saklayınız. Onlar size cevap vermeye cesaret edemeyeceklerdir, çünkü onların ekmeği, peyniri ve hayatları sizin elinizdedir.
"Ben doğmadan okulda öğrendiğinizi iddia ettiğiniz, bu doğaya dönme sorununa gelince, o günden bu yana pek bir şey öğrenmemiş olduğunuzu söylememe izin verin. Sosyalizmin doğayla ya da dinle uzak veya yakın hiçbir ilgisi yoktur. İş dışında, sizin sınıfınızın zekâdan yoksun ve aptal olduğunu söylemiştim. İşte bayım, siz de bu savıma güzel bir örneksiniz."
Yüz bin dolarlık avukatına yöneltilen bu korkunç saldırıyı Bayan Brentwood'un sinirleri kaldıramadı. Histeri krizini, bu defa daha şiddetli bir biçimde tekrarladı. Salondan çıkarılırken hem ağlıyor, hem gülüyordu. Ama böylesi onun için daha iyi olmuştu, çünkü sonra tartışmalar daha da alevlenecekti.
"Benim sözlerimle yerinmeyiniz," diye devam etti Emest, kısa bir sessizlikten sonra. "Sizin kendi yetkilileriniz, oybirliğiyle zekâ yetersizliğinizi onaylayacaklardır. Sizin kiraladığınız danışmanlar söyleyecektir size yanıldığınızı. Gidin, en yeteneksiz bulduğunuz bir sosyoloji asistanına, Rousseau'nun doğaya dönüş kuramıyla, sosyalizm kuramı arasındaki ayrımı sorun. Gidin, en büyük Ortodoks burjuva ekonomi politikçilerine, sosyologlarına sorun. Gidin, bu konuda yazılmış olan ve sizin kurduğunuz kütüphanelerin raflarında tozlanan kitapların sayfalarına sorun. Hepsinden aldığınız cevap, doğaya dönüşle sosyalizm arasında ortak hiçbir yanın olmadığı olacaktır. Öte yandan, aldığınız cevaplardaki tek ortak nokta, sosyalizmle doğaya dönüşün iki ayrı kutupta yer aldığı olacaktır. Tekrar ediyorum, bana, sözlerime inanmayın. Sizin zekâ yetersizliğinizin kanıtı bu kitaplarda, hiç okumadığınız bu kitaplardadır. Siz bu zekâ yetersizliğinizle sınıfınızın bir örneğisiniz.
"Yasaları biliyorsunuz, iş biliyorsunuz Albay Van Gilbert. Kartellere hizmet etmeyi, yasal boşluklardan yararlanarak kâr paylarını artırmayı herkesten çok daha iyi bilirsiniz. Çok

güzel. Bu görevinizi sürdürmeye devam edin. Önemli bir kişisiniz. Siz çok iyi bir avukat, ama acınacak bir tarihçisiniz. Sosyolojinin alfabesini bile bilmiyorsunuz. Sizi duyan biri, biyoloji konusunda da Plinius'un çağdaşı sanır sizi."
Albay oturduğu yerde kımıldanıp duruyordu. Salona mutlak bir sessizlik egemendi. Bütün dinleyiciler büyülenmiş, şaşkınlığa uğramışlardı. Ünlü avukat Van Gilbert'e karşı böyle bir davranış görülmemiş, inanılmaz bir şeydi. O, savunma için ayağa kalktığında yargıçların bile titrediği bir avukattı. Ama Ernest hiçbir zaman düşmanına taviz vermeye yanaşmazdı.
"Bu sözlerimin size karşı bir hakaret olmadığını anlamalısınız," dedi Ernest. "Herkes kendi işiyle uğraşmalı. Siz kendi işinizle, ben kendi işimle. Siz bir uzmansınız. Yasaları bilmek, onlardan sıyrılmanın en etkili yollarını bulmak ya da soyguncu bir şirketin yararına çalışmak konusunda sizin elinize su dökemem. Ama sosyolojiye geldi mi, siz benim ayaklarımın altını öpeceksiniz, anlaşıldı mı? Bunu unutmayın. Bir de, unutmayın ki, sizin yasanız, bir günde içinden çıkılacak bir meseledir. En fazla bir gün yorar kafanızı bu mesele. Dolayısıyla, tarihsel ve sosyolojik konularda kaba genellemelere ve dogmatik iddialara yormayın kafanızı. Beceremezsiniz. Sizin işiniz değil bunlar."
Ernest bir an durdu, düşünceli düşünceli baktı Albay'a. Adamın yüzü mosmordu. Öfkeyle çarpılmıştı ağzı. Göğsü bir inip bir kalkıyor, gövdesi ileri geri sarsılıyor, ince beyaz elleri sinirli sinirli sıkılıp çözülüyordu.
"Ama boş yere soluk tüketmeye niyetli görünüyorsunuz ve ben de size konuşma fırsatı vereceğim. Ben sınıfınızı suçladım. Bu suçlamanın yanlış olduğunu gösterin bana. Günümüz insanının umutsuz durumunu çizdim. Yalnızca Birleşik Devletler'de, sırtlarından patronlara kâr sağlanan üç milyon köle çocuk ve iyi beslenemeyen, iyi giyinemeyen ve konut durumları daha da kötü olan on beş milyon insan. Sosyal örgütlenme ve makinelerin kullanılması sayesinde, çağdaş insanın üretme gücünün mağara adamınınkinden bin kat fazla olduğunu gösterdim. Bu iki gerçekten yola çıkarak,

sorumluluğun, kapitalist sınıfın kötü ekonomik yöntemlerine ait olduğunu söyledim. Benim suçlamam buydu, birkaç defa sizi buna cevap vermeye çağırdım. Hatta daha da ileri giderek, cevap veremeyeceğinizi de söyledim. Soluğunuzu benim bu kehanetimi çürütmek için tüketebilirdiniz. Sözlerimin yanlış olduğunu söylediniz, bunu bana kanıtlar mısınız? Benim ve bir buçuk milyon yoldaşımın, size ve sizin sınıfınıza yönelttiği bu suçlamaya karşılık verin."
Albay Van Gilbert toplantıya başkanlık ettiğini unutmuştu. Bir başkan olarak, öteki söz isteyenlere söz hakkı vermek nezaket gereğiydi. Oysa hışımla yerinden fırladı. Kollarıyla birlikte söylevini ve soğukkanlılığını da havalara fırlattı. Ernest'i ya toylukla ya söz oyunlarına başvurmakla suçluyor ya da her türlü yetenekten ve değerden yoksun olduğuna inandığı işçi sınıfına vahşice saldırıyordu.
"Hiçbir avukatın, sizin yaptığınız gibi, bir noktada ısrar ettiğini görmedim," diye cevap verdi Ernest, Albay'ın tiradına. "Benim gençliğim söylediklerimi gölgelemez. İşçi sınıfının değersizliğiyle de ilgisi yok gençliğimin. Ben kapitalist sınıfı toplumu kötü yönetmekle suçladım. Buna karşılık vermeye bile kalkışmadınız. Neden? Verecek bir cevabınız olmadığı için mi? Siz bu topluluğun önderisiniz. Benden başka herkes cevap vereceksiniz diye ağzınızın içine bakıyor. Bakıyor, çünkü, kendilerinin verecek cevabı yok. Bana kalırsa, az önce de söylediğim gibi, cevap veremeyeceğiniz gibi, cevap vermeye de kalkışamayacaksınız."
"Bu bağışlanamaz bir suçlama!" diye bağırdı Albay Van Gilbert. "Bu bir hakaret!"
"Asıl cevap vermeyişinize göz yumulamaz," diye cevap verdi Ernest ciddi bir sesle. "Hiçbir insan entelektüel olarak hakaret göremez. Hakaret, kendi doğası gereği, duygusal bir olgudur. Kendinize gelin. Kapitalist sınıfın toplumu yanlı yönettiğine dair yaptığım entelektüel suçlamaya entelektüel bir cevap veriniz, duygusal değil."
Albay Van Gilbert suskunluğunu bozmadı. Sanki daha alt düzeyde birine, söz söyleme zahmetine katlanmak

istemeyen biri gibi sıkıntılı bir büyüklük ifadesi takındı.
"Hemen yenilgiyi kabullenmeyin," diye atıldı Ernest. "Şimdiye kadar sınıfınızın hiçbir üyesinin bu soruya cevap veremediğini düşünerek teselli edin kendinizi." Sonra söz almak için sabırsızlanan diğerlerine döndü.
"Haydi, şimdi sıra sizlerde. Ateşe başlayın, ama unutmayın Albay Van Gilbert'in cevap veremediği suçlamaya karşılık, cevap vermeniz için meydan okuyorum size."
Bu tartışma sırasında söylediklerinin tamamını bu satırlara yansıtmam imkânsız. Üç kısa saat içinde, bunca söz söylenebileceğini hiç düşünmemiştim. Her neyse, son derece muhteşem bir geceydi. Rakipleri kızıştıkça, o daha çok üstlerine gidiyordu. Bilgi alanında ansiklopedik bir ustalığı vardı, onları can evinden vuracak sözleri, cümleleri seçmeyi, onları delik deşik etmeyi çok iyi becerdi. Akıl yürütme yanılgılarını ve boşluklarını gösteriyordu. Bu yanlış bir mantıksal kıyaslamaydı, sonucun verilerle bir ilgisi yoktu, bu veriler elde edilmek istenen sonuca göre düzenlenmişti. Bu bir yanılgı, bu bir boş inanç, bu bütün kitapların yazdığı deney gerçeğine aykırı bir savdı.
Tartışma böylece sürdü gitti. Bazen elindeki kılıcı bırakıp, bir sopa alıyor ve rakiplerinin düşüncelerini sağlı sollu vurarak hırpalıyordu. Her seferinde, gerçeklerin örnek gösterilmesini istiyor, ileri sürülen kuramlar üzerine tartışmaya yanaşmıyordu. Kendisinin gösterdiği olgular, karşı taraf için salonu Water--ıio-
loo'ya çevirmişti. İşçi sınıfına karşı saldırıya geçilir geçilmez, Ernest hemen karşılığını veriyordu; 'Tencere dibin kara, seninki benden kara demek, soruma cevap vermek demek değildir. Bu, sizin yüzünüzün kara olduğu suçlamasına bir karşılık oluşturmaz." Hepsine karşı da, teke tek tartışırken de hep aynı şeyi tekrarlıyordu; "Sınıfınızın kötü bir yönetim gösterdiği suçlamasına neden karşılık vermeye çalışmıyorsunuz? Başka birçok şeyle ilgili bir yığın söz ettiniz, ama buna cevap vermediniz. Yoksa verilecek bir cevabınız mı yok?"

Tartışmanın sonunda Bay Wickson söz aldı. Soğukkanlılığını kaybetmeyen tek insan o kalmıştı ve Ernest diğerlerine göstermediği bir saygıyla onu dinledi.
"Bu suçlamaya cevap vermek gerekmez," dedi Bay Wickson, yavaş yavaş konuşuyordu. "Bütün bu tartışmayı büyük bir şaşkınlık ve tiksintiyle izledim. Evet, baylar, benim sınıfımın üyeleri, beni iğrendirdiniz. Haylaz, küçük okul çocukları gibi davrandınız. Sıradan bir politikacı ağzıyla, bir politikacı ahlakıyla konuştunuz. Bu yüzden sapır sapır döküldünüz hepiniz. Bir yığın gürültü kopardınız, vızıldamaktan başka bir şey çıkmadı ağzınızdan. Bir ayının kuyruğunda uçuşan anlar gibi vızıldadınız. Baylar, işte ayı karşınızda (sözün burasında eliyle Ernest'i gösterdi) ve sizin vızıltılarınız yalnızca onun kulaklarını gıdıkladı.
"İnanın bana, durum çok ciddidir. Ayı bu akşam, ilk defa bizi parçalamak için pençelerini uzattı. Birleşik Devletler'de bir buçuk milyon devrimci olduğunu söyledi. Bu bir gerçektir. Amaçlarının bizim hükümetimizi, saraylarımızı, görkemli yaşantımızı elimizden almak olduğunu söyledi. Bu da bir gerçektir. Bir değişiklik, büyük bir değişiklik oluyor toplumda, ama bu değişiklik ayının beklediği değişiklik olmayabilir. Ayı bizi parçalayacağını söyledi. Ya biz ayıyı parçalarsak?"
Büyük salon o homurtularla doldu gene, güvenli başlar sallandı bu kez. Suratlar sertleşti. Hepsi birer savaşçı kesilmişti.
"Ama vızıldamakla parçalayanlayız ayıyı," diye devam etti Bay Wickson. Kayıtsız ve umursamazdı sesi. "Ayıyı avlayacağız. Sözcüklerle cevap vermeyeceğiz ayıya. Cevabımız kurşunlarla olacak. Biz iktidardayız. Bunu kimse inkâr edemez. Bu iktidar aracılığıyla iktidarda kalacağız."
Birden yüzünü Ernest'e çevirdi. Çok dramatik bir andı bu.
"İşte size cevabımız. Boşuna ağzımızı yoracak değiliz. Saraylarımızı, görkemli yaşantımızı yakalamak için, o övündüğünüz güçlü ellerinizi uzattığınızda, size gücün ne olduğunu göstereceğiz. Size top sesleriyle, şarapnel patlamalarıyla ve makineli tüfek sesleriyle karşılık

vereceğiz.* Devrimcilerinizi ökçelerimiz altında ezecek ve cesetlerinizin üstünde yürüyeceğiz.

* Bu düşüncenin genel anlamını göstermek için, Ambrose Bierce tarafından yazılan "Bir Siniğin Sözlüğü" (M. S. 1906) adlı kitaptan aşağıdaki tanım alıntılanmıştır: "Misket, (isim) Amerikan Sosyalizminin isteklerine cevap vermek için hazırlanmakta olan bir tasan." Misket, insanları öldürmek için kullanılan bir sözcüktü.

Dünya bizimdir, biz onun efendileriyiz ve öyle de kalacağız. Emekçi ordusuna gelince, onlar tarih başladığından beri pisliğin içindedir ve ben tarihi doğru okurum. Ben, biz ve bizden sonra gelenler, iktidarı ellerinde tuttuğu sürece de pisliğin içinde kalmaya mahkumdur. İşte temel sözcüklerin kralı; İktidar. Tanrı değil, servet değil, iktidar. Diliniz uyuşuncaya kadar tekrarlayın bu sözü. İktidar."

"Soruma cevap verildi," dedi Ernest sakin bir sesle. "Verilebilecek tek cevap da buydu. İktidar. İşte işçi sınıfına öğretmek istediğimiz de budur. Hakka, hukuka, adalete ya da insanlığa çağrının, size en küçük bir etkisi olmayacağını deneyimlerimiz, acı deneyimlerimiz sonunda öğrendik. Yürekleriniz, altında yoksulların suratlarını ezdiğiniz ökçeleriniz kadar sert. Bu yüzden iktidarı ele geçirmeyi öğreniyor ve öğretiyoruz. Seçim günü, bizim oylarımız, hükümetinizi sizin elinizden alacaktır."

"Çoğunluğu alsanız, ezici çoğunluğu alsanız seçimde, ne olur sanki?" diye sorarak Ernest'in sözünü kesti. "Oy sandığında kazandığınız hükümeti size devretmeye yanaşmazsak ne yapacaksınız?"

"Bunu da düşündük," diye cevap verdi Ernest. "O zaman size kurşunla karşılık vereceğiz. İktidarın, sözcüklerin kralı olduğunu söylediniz. Çok güzel. İktidarı alacağız biz de. Ve oy sandığı başında zafer kazandığımız gün, siz bize hükümeti devretmeyi reddederseniz, anayasaya uygun ve barışçı yollarla aldığımız iktidarı bize vermezseniz, ne yapacağımızı soruyorsunuz. Ben de size cevap vereceğiz diyorum. Kovanın ve şarapnelin gürlemesi ve makineli tüfeklerin sesleriyle cevap vereceğiz, size.

"Bizden kaçamazsınız. Tarihi doğru okuduğunuz doğru. Emekçi sınıfın, tarihin başlangıcından beri pisliğin içinde olduğu doğrudur. Sizin ve sizden sonra geleceklerin iktidarı süresince, emeğin pislik içinde kalacağı da aynı şekilde doğru. Size katılıyorum. Sizin söylediğiniz bütün her şeye katılıyorum. Hakem iktidar olacaktır. Her zaman hakem olmuştur zaten. Bu sınıf mücadelesidir. Sizin sınıfınızın, eski feodal yönetimi devirdiği gibi, benim sınıfım, işçi sınıfı da sizi devirecektir. Tarihi okuduğunuz gibi biyoloji ve sosyolojiyi de dikkatle okursanız, bu sonun kaçınılmaz olduğunu anlayacaksınız. Bunun bir, on ya da bin yıl içinde gerçekleşmesinin bir önemi yok, ama eninde sonunda devrilecek sınıfınız. Ve bu iktidarla başarılacaktır. Biz emekçiler ordusu da bu sözcüğü, sözcüklerin kralını, son sözcüğü dilimize sakız ettik. İktidar!"
Bilgi Dostları Kulübü'ndeki akşam böyle sona erdi.

VI. Gelecek Tasarıları

Tam bu sıralarda, gelecek olayların belirtileri, birbiri ardından ve yoğun bir biçimde görünmeye başlamıştı. Ernest, babamın sosyalistleri ve işçi liderlerini evinde kabul etmesini ve açık açık sosyalist toplantılara katılmasını doğru bulmuyordu, ama onun bu kaygılarına babam gülüp geçiyordu. Bana gelince, işçi sınıfının düşünürleriyle ve liderleriyle konuştukça çok şeyler öğreniyordum. Madalyonun öteki yüzünü görüyordum. Onlarda gördüğüm idealistlik ve hiç bencil olmayan dost yanlan beni çok mutlu ediyordu. Gerçi önümde açılan bu yeni edebiyat, felsefe, bilimsel ve sosyal alan karşısında korkuya varan bir şaşkınlığa da sürüklenmiyor değildim. Çok çabuk öğreniyordum, ama başımızda dolaşan tehlikeyi sezecek kadar çabuk öğrenmiyormuşum.
Bazı uyanlar almıyor değildim, ama bunları umursamıyordum. Örneğin, Bayan Pertonwaithe ve Bayan Wickson üniversite çevresinde büyük sosyal etkileri olan kişilerdi. Bunların sağda solda benim hakkımda, gençliğinin

etkisiyle çok aceleci ve kesin davranan; kötü eğilimler göstererek başkalarının işlerine karışan bir kız, diye konuştuklarını duydum. Jackson davasında onlara karşı gösterdiğim tavrı düşününce bu davranışlarının çok doğal olduğunu düşündüm. O anda böylesine büyük bir sosyal gücün temsilcilerinden gelen bu uyarının ciddiyetini hafife almışım.
Arkadaşlarım da bana karşı bir başka davranıyorlardı, ama bunu Ernest'le evlenmemi garip karşılamalarına bağlıyordum. Bir süre sonra, Ernest bana, sınıfımın bana karşı tavrının kendiliğinden olmadığını, arkasında örgütlü bir saldın kokusu sezdiğini söylüyordu. "Siz sınıfınızın bir düşmanını evinizde barındırdınız," dedi. "Ona yalnız ev vermekle kalmadın, aşkını da verdin, kendini verdin. Bu, üyesi bulunduğunuz sınıfa bir ihanettir. Bunun cezasını görmeyeceğinizi sanma."
Ama daha önce bir gün, babam bir akşam üzeri eve dönmüştü. Ernest benimle birlikteydi, babamın öfkeli olduğunu görebiliyorduk. Gerçekten öfkelenmişti. Kolay kolay sinirlenmezdi, ama öfkesini güçlükle zapt ettiği her halinden belli oluyordu. Daha odaya girdiğinde çok öfkeli olduğunu anlamıştık.
"Ne dersiniz buna?" diye sordu. "Wilcox'la kahvaltı ettim."
Wilcox, bizim üniversitenin tiridi çıkmış rektörüydü. Kafası, ancak 1870 yılında geçerli olabilecek düşüncelerle doluydu. O günlerden beri yeni bir şey girmemişti kafasına.
"Beni davet etti," dedi babam. "Adam gönderip çağırttı."
Burada sustu, konuşmasını bekliyorduk.
"Nazik bir görüşme oldu. Onu tanırım, ama azarlandım. Ben, evet! Hem de bir ihtiyar fosilden azar işittim!"
"Neden azarlandığınızı bildiğime bahse girerim," dedi Ernest.
"Üç tahminde bulunarak değil ama," diyerek güldü babam.
"Bir defada bileceğim," diye karşılık verdi Ernest. "Tahmin de değil, kesin biliyorum nedenini. Özel hayatınız yüzünden azar işittiniz."
"Üstüne bastınız!" diye bağırdı babam. "Nasıl tahmin ettiniz?"

"Bunun başınıza geleceğini biliyordum. Sizi daha önce uyarmıştım."
"Evet, uyarmıştınız," dedi babam. "Ama inanamadım size. Her neyse, kitabıma geçireceğim en somut tanıklıklardan biri oldu bu."
"Bu, olacakların yanında bir şey değil," diye devam etti Ernest. "Ben de dahil olmak üzere, evinize sosyalist ve radikalleri kabul etmeye devam ettiğiniz sürece, başınıza daha birçok şey gelecek."
"İhtiyar Wilcox da aynı şeyleri söyledi. Daha yerli yersiz bir sürü şey söyledi. Kuşku doğuracak bir yol izlediğimi, bunun üniversite geleneğine ve ağırbaşlılığına uygun düşmediğini ve zamanımı boş yere harcadığımı söyledi. Buna benzer bir sürü üstü kapalı sözler etti, somut şeyler göstermediği için şöyle okkalı bir karşılık veremedim ama canını epey sıktım. Durmadan bana karşı nasıl iyi duygular beslediğini ve herkesin bir bilim adamı olarak kişiliğime nasıl saygı duyduğunu tekrarlıyordu. Benimle konuşmanın onun için rahat bir iş olmadığı belliydi. Bundan hoşlanmadığını görebiliyordum."
"İstediğini yapmakta özgür değil ki o da," dedi Ernest. "Prangayı* takmak pek o kadar güzel olmasa gerek."
"Evet. Bunu ona söylettim zaten. Bu yıl üniversitenin, devlet yardımının karşılayamayacağı kadar çok paraya ihtiyacı olduğunu, bu açığın ancak hayırsever zenginlerin bağışlarıyla kapanabileceğini, bu adamların da üniversitenin yüksek idealinden saptığını ve bilim dışına taştığını görünce, bu niyetlerinden vazgeçebileceğini söyledi. Benim özel hayatımın, üniversiteyi amacından nasıl saptırabileceğini sorarak, ağzından somut bir laf almak istedim ama o, buna karşılık bana iki yıllık tam maaşla izin vermeyi, Avrupa'ya dinlenmek ve incelemeler yapmak için yolculuk yapmamı teklif etti. Elbette bu koşullar altında kabul etmedim."
"Oysa bu teklifi kabul etmeniz, sizin için çok daha iyi olurdu," dedi Ernest ciddi bir sesle.
"Bu bir rüşvetti ama!" diye karşı çıktı babam ve Ernest başıyla onayladı.

"Dilenci herif, bir de benim kızımın, senin gibi ünlü bir kişiyle orada burada göründüğünü ve bunun çay masalarında dedikodu konusu olduğunu, bunun ise üniversitenin onuruna yakışmayacağını söyledi. Kişisel olarak buna karşı değilmiş, ah elbette karşı değilmiş, ama ortalıkta böyle bir dedikodu dolaşıyormuş ve benim de bunu bilmem gerekiyormuş."

* Afrikalı köleler ve ayrıca suçlular bununla kelepçeleniyordu. İnsanların Kardeşliği gerçekleştikten sonra pranga gereksiz bir araç olarak kullanımdan kaldırıldı.

Bu açıklama, Ernest'i bir an için düşündürmüştü. Yüzü asılmıştı, canının sıkkın olduğu anlaşılıyordu. Kısa süren bir suskunluğun sonunda şöyle dedi:

"Bunun altında, üniversite idealinin ötesinde bir şey yatıyor. Biri Rektör Wilcox'a baskı yapmış olmalı."

"Böyle mi düşünüyorsunuz?" diye sordu babam. Onun yüzünde korkmuştan çok, ilgilenmişe benzeyen bir ifade vardı.

"Kafamda belli belirsiz biçimlenmeye başlayan fikirleri size anlatabilmeyi isterdim," dedi Ernest. "Dünya tarihinde hiçbir toplum şimdi olduğu kadar hızlı bir değişim geçirmedi. Sanayi sistemimizdeki hızlı değişimler, dinsel, siyasal ve sosyal yapılarımızda da aynı derecede hızlı değişimlere yol açıyor. Toplumun dokusunda ve yapısında görülmemiş ve ürkütücü bir devrim oluyor. Bunlar, ancak belli belirsiz hissedilebilir, henüz soyut şeyler gibi kabul edebiliriz bunları. Ama bu devrim içimizde, aramızda, havada. Hissedebiliyoruz, ama anlatamıyoruz. Engin, belirsiz ve korkunç bir şeyin ortaya çıkmak üzere olduğu anlaşılıyor. Bu tehdidin, ne biçimde açığa vurulacağını bilmek bile çok zor. Geçen akşam Wickson'ın neler söylediğini duydunuz. Söylediklerinin ardında, benim hissedebildiğim aynı adsız ve biçimsiz şeyler vardı. Son derece bilinçli bir konuşmaydı o akşamki konuşma."

"Yani...?" diye söze başladı babam, sonra durdu.

"Yani daha şimdiden ülkeye düşmeye başlayan bir gölge, sinsi bir gölge var gibi geliyor bana. İsterseniz buna bir oligarşinin gölgesi adını verin. Benim de verebileceğim

gerçeğe en yakın tanım bu olacak. Bunun nasıl bir şey olabileceğini ben bile tahmin edemiyorum.* Ama şunu söylemek istiyorum. Çok tehlikeli bir durum içindesiniz. Belki bu tehlikeyi, tam olarak anlayamadığım için bir parça abartıyorum. Öğüdümü dinleyin ve size teklif edilen bu tatili kabul edin."
"Ama bu korkaklık olur," diye karşı çıktı babam.
"Hiç de değil. Siz yaşlı bir insansınız. Dünyada yapacağınızı yaptınız, hem de büyük işler yaptınız. Artık kavgayı, genç ve güçlü olanlara bırakın. Biz yeni kuşağın görevi, bu işi tamamlamaktır. Avis benim yanı başımda olacak hep. Savaş cephesinde sizin temsilciniz olacak."
Everhard daha doğmadan önce, onun gibi bu oligarşinin ne biçim olabileceğini bilemeyen insanlar vardı, ama onlar ufak tefek gölgelerden başlarına gelecekleri sezebiliyorlardı. John C. Calhoun şöyle demişti; "Hükümette halkın kendisinden daha büyük bir güç meydana gelmiş bulunmaktadır. Bu güç, pek çok çeşitli çıkarların bir kitle haline gelmiş ve bankalardaki sonsuz Jazla para ile bir arada tutulan insanları içermektedir." Ayrıca büyük hümanist Abraham Lincoln suikaste uğramadan az önce şöyle demişti; "Çok yakın bir gelecekte bir krizin yaklaşmakta olduğunu görüyor ve bu beni ülkemin güvenliği açısından korkutuyor. Şirketler tahtlarından indirildi, bunun ardından yüksek mevkilerde kokuşmalar başlayacak ve ülkenin para gücü halka baskı yaparak egemenliğini sürdürmeye çabalayacak. Sonunda yönetim birkaç kişiye kalacak, servet birkaç kişinin elinde toplanacak ve Cumhuriyet yok olacak."
"Ama bana zarar veremezler," diye karşı çıktı babam. Tanrı'ya şükür ki bağımsız bir adamım. Ah, inanın bana, ekonomik açıdan çalıştığı üniversiteye bağımlı bir profesöre neler yapabileceklerini biliyorum. Ama ben bağımsızım. Ben aldığım maaş için profesörlük yapmıyorum. Kendi gelirim beni pekâlâ geçindirir. Maaşımın tamamını alabilirler elimden, umurumda değil."
"Ama anlamıyorsunuz," diye cevap verdi Ernest. "Eğer korktuğum başımıza gelirse, yalnız özel geliriniz değil,

neyiniz var neyiniz yok, maaşınız gibi elinizden alınır."
Babam birkaç dakika hiç karşılık vermedi. Derin derin düşünüyordu, alnında oluşan kararların çizgilerini görebiliyordum. Sonunda konuştu;
"Bu izni kabul etmeyeceğim." Yeniden duraksadı. "Kitabımı yazmaya devam edeceğim.* Yanılmış olabilirsiniz, ama ister yanılmış olun, ister yanılmamış, silahlarımın başından ayrılmayacağım."
"Pekâlâ," dedi Ernest. "Siz de Piskopos Morehouse'un yolunu tuttunuz ve sonunuz da onun gibi felaket olacak. Ne olduğunuzu anlamadan birer proleter olup çıkacaksınız."
* Sözü edilen "Ekonomi ve Eğitim" adlı kitap, o yıl basılmıştı. Bu kitabın üç kopyası günümüze kadar gelmiştir. İkisi Ardis'te, biri Asgard'dadır. Kitap, çok ayrıntılı olarak, kurulu düzende, yani kapitalist düzende üniversiteler ve diğer okullar arasındaki etkileşimi incelemektedir. Kitap, sadece kapitalist düzene uygun düşüncelerle öğrencilerin yetiştirildiği bütün eğitim sistemine yöneltilmiş, mantıksal ve yıkıcı bir suçlamaydı, öğrencilerin kafasından devrimci düşünceleri köreltmek amacının güdüldüğünü ileri sürüyordu. Kitap büyük bir heyecan yarattı ve anında Oligarşi tarafından yok edildi.
Sohbet Piskopos'a yöneldi, Ernest'e, onunla ne yaptığını sorduk.
"Ona cehennemi gezdirdiğimden beri ruh hastası. Bizim fabrika işçilerinden birkaçının evine götürdüm onu. Sanayi makinesinin bir kenara attığı, insanlıktan çıkmış insanları gösterdim ona. Onların hayat hikâyelerini dinledi. Onu San Francisco'nun aşağı mahallelerine götürdüm. Orada ayyaşlığın, fu-huşun ve cinayetlerin doğuştan eğilimlerden daha derin nedenleri olduğunu anladı. Çok hasta, bundan da kötüsü, ortalıklarda görünmüyor. Utanıyor. Ahlak kurallarına biraz fazla bağlı anlaşılan. Çok derinden etkilendi. Her zaman olduğu gibi, pratik değil. Aydın sınıflara ahlak vaazları vermek ve insanların iyi yönlerini bulmak hayalleriyle, hâlâ boşlukta dolanıyor. Kilise'nin eski ruhunu korumanın en kutsal görevi olduğuna ve bu ruha uygun öğretiyi günümüz

din adamlarına ulaştırmanın, kendisi için kaçınılmaz bir görev olduğuna inanıyor. Perişan durumda. Er ya da geç bir yerlerden patlak verecek ve sonunda bir felaket olacak. Felaketin ne biçimde olacağını tahmin bile edemiyorum. O saf, yüce bir ruha sahip, ama aynı ölçüde de pratiklikten uzak. Benim ötemde bir insan o. Bir türlü onu tutup, havalardan yere indirip, ayağını yere bastıramıyorum. O zeytin bahçesine, çarmıha doğru uçuyor. Böylesine soylu ruhlar çarmıha gerilmek için yaratılmışlardır."
"Ya sen?" diye sordum, aşkımın ciddi kaygısını saklayan bir gülümsemeyle.
"Ben gitmeyeceğim çarmıha," diye güldü. "Belki idam edilebilirim, ya da suikasta uğrayabilirim, ama asla çarmıha gerilmeyeceğim. Dünyaya çok sıkı, inatla bağlı bir insanım ben. Bulutlara uçamam."
"Peki, ama neden Piskopos'un çarmıha gerilmesine göz yumuyorsun?" diye sordum. "Bunun nedeninin sen olduğunu inkâr etmeyeceksin herhalde."
"Milyonlarca insan sefalet içinde kıvranırken, neden kaygısız bir ruhu rahat bırakacakmışım?" diye cevap verdi.
"Peki o halde neden babama bu izni kabul etmesini öneriyorsun?"
"Çünkü ben saf ve yüce bir ruh değilim," diye cevap verdi. "Çünkü ben katıyım, bencilim. Çünkü seni seviyorum ve daha önce Ruth'a dediğim gibi, senin halkın benim halkımdır. Piskopos'a gelince, onun bir kızı yok. Sonra etkisi ne kadar küçük, yaran ne kadar az olursa olsun yine de devrime mutlaka katkısı olacaktır."
Ernest'le aynı kanıda değildim. Piskopos Morehouse'un ne kadar soylu bir kişiliği olduğunu biliyordum. Onun erdemlilik adına yükselteceği sesinin küçük ve uygunsuz bir çığlık olmaktan öteye gidemeyeceğinden emindim. Ama ben Ernest gibi, katı gerçeklerle karşı karşıya kalmamıştım. O, bu yüce ruhla çabalarının nereye kadar varabileceğini iyi biliyordu ve olaylar patlak verdikçe, ben de bunu açık ve net olarak görecektim.

Bu konuşmamızdan birkaç gün sonra, Ernest bana çok iyi bir haberi olduğunu söyledi. Hükümetten bir teklif almıştı. Ona Birleşik Devletler İş Bakanlığı'nda bir danışmanlık verilmek isteniyordu. Çok sevindim. Maaş oldukça yüklüydü ve bu evliliğimizi daha da güvence altına alacaktı. Hem, bu, tam Ernest'e göre bir işti. Dahası, benim belki de gözümde büyüttüğüm yeteneklerinin, başkaları tarafından da kabul edildiğini görmek, için için gurur veriyordu bana. Kıskançlıkla karışık bir gurur duygusu.
Birden gözlerinde bir pırıltı fark ettim. Bana gülüyordu.
"Herhalde.... reddetmeyeceksin?" diye tereddüt ederek sordum.
"Bu bir rüşvet," dedi. "Bunun arkasında Wickson'ın ince eli, onun arkasında da daha üstteki insanların elleri var. Emekçiler ordusunun önderlerini satın alma yöntemi, sınıf mücadelesi kadar eski bir numaradır. Zavallı ihanete uğramış emek! Eski işçi liderlerinin benzer yollarla nasıl satın alındıklarını bir buseydin. Bütün ordusuyla savaşmak yerine, bir generali satın almak ucuza, çok ucuza mal olur. Bunun pek çok örneği görüldü, ama isim vermeyeceğim. Yeterince öfkelendim zaten. Güzelim, ben bir işçi lideriyim. Satın almamam ben. Başka hiçbir neden olmasa bile, ölünceye kadar köle gibi çalışan babamın anısına duyduğum saygı, benim böyle davranmama engel olur."
Gözleri yaşlarla dolmuştu. Benim büyük, güçlü kahramanımın gözleri dolmuştu. Babasının ahlakını nasıl bozduklarını, çocuklarının karnını doyurabilmek için, onu nasıl adi yalanlara ve hırsızlığa sürüklediklerini hiçbir zaman bağışlamayacaktı.
"Babam iyi bir insandı," demişti Ernest bana. "Ruhu çok temizdi, ama sürdüğü hayatın vahşiliği onun ruhunu körleştirdi, sakatladı, bozdu. Patronları; bu vahşi yaratıklar, onu yerinden kıpırdamayan bir hayvan haline getirdiler. Şimdi o da senin baban gibi yaşayabilirdi. Sağlam bir bünyesi vardı. Ama sanayi makinesine yakalandı ve kâr uğruna ölesiye çalıştırdılar onu. Düşün bir kez. Damarlarındaki kan, daha fazla kâr elde etmek için

efendilerinin, patronlarının zevk âlemleri, görkemli şölenleri, eğlenceleri için bulunmaz şaraplarla karıştırılarak içki diye sunuldu!"

VII. Piskoposun Gördüğü Hayalet

"Piskopos elden gitti," diye yazıyordu Ernest bana. "Gökyüzünde dolaşıyor. Bu gece, bu küçük sefil dünyamızı yerli yerine yerleştirecek, düzene koyacakmış. Vahyini tebliğ edecekmiş. Bana böyle söyledi, bir türlü vazgeçiremedim onu bu isteğinden. Bu akşam I.P.H.* toplantısına da başkanlık edecek. Açılış konuşmasında ilk vahiylerini verecekmiş.

"Onu dinlemek için seni almaya gelebilir miyim? Elbette, boşuna konuşacak. Yüreğin parçalanacak, onun yüreği de parçalanacak, ama bu senin için iyi bir ders olacak. Biliyorsun, sevgilim, beni sevdiğin için kendimle gururlanıyorum. Ve bu yüzden, beni çok iyi tanımanı, eleştirmeni istiyorum. Senin gözünde değersiz olan yanlarımı düzeltmek istiyorum. Bu gururum, sizi düşüncelerimin gerçekliğine ve doğruluğuna inandırmak istemektedir. Benim görüşlerim serttir, ama soylu bir ruha sahip Piskopos'un girişiminin, başarısızlığa uğramasında bu sertliğin nedenini bulacaksınız. Bu akşamı kaçırmayın. Bu akşam çok acıklı olaylar yaşanacak ama bunun seni bana daha da yaklaştıracağına inanıyorum."

* Bu harflerle belirtilen örgütün tam adı bilinemiyor.

I.P.H. o gece San Francisco'da* toplanıyordu. Toplantının amacı, giderek yaygınlaşan ahlaksızlık sorununu tartışmak ve buna çözüm yollan aramaktı. Piskopos Morehouse toplantıya başkanlık ediyordu. Kürsüde son derece sinirli görünüyordu, büyük bir gerilim içinde olduğu belliydi. İki tarafındaki koltuklarda, Piskopos Dickinson, California Üniversitesi Ahlakbilimi Bölümü Başkanı H. H. Jones, büyük bağış örgütçüsü Bayan W. W. Hurd, bağış yapmada ondan aşağı kalmayan büyük insan sever Philip Ward, ahlak ve

iyilik dünyasının daha az önemli diğer yıldızlan oturuyordu. Piskopos Morehouse ayağa kalktı ve doğrudan söze başladı:
"Kupa arabamın içinde sokakları dolaşıyordum. Geceydi. İkide bir pencerelerden dışarı bakıyordum. Birden gözlerim açılır gibi oldu ve nesneleri aslında oldukları gibi görmeye başladım. İlk tepkim bu korkunç gerçeği görmemek için iki elimi gözlerime götürmek oldu. Sonra karanlığın içinde aklıma şu soru geldi; Ne yapmalı? Ne yapmalı? Bir an sonra aynı soru bu defa başka bir kılıkta karşıma çıktı. Büyük İsa olsa ne yapardı? Bu soruyla birlikte büyük bir nur etrafı aydınlattı gibi oldu ve Şam yolunda Saul'a görevinin görünmesi gibi, benim görevim de güneş parlaklığıyla bana göründü.
"Arabayı durdurdum, dışarı çıktım ve birkaç dakika konuştuktan sonra, iki genelev kadınını arabama binmeye ikna ettim. Eğer İsa'nın dedikleri doğruysa, bu iki talihsiz kadın da benim kız kardeşlerimdi.
* Berkeley'den San Francisco'ya feribotla sadece birkaç dakikada gidilirdi. Bu iki kent ve öteki körfez kentleri aslında bir bütün sayılırdı.
Günahlarından arınmak için benim şefkatime ve iyiliğime ihtiyaçları vardı.
"San Francisco'nun en seçkin semtlerinden birinde otururum. Oturduğum ev, yüz bin dolar eder, içindeki kitaplar, eşyalar ve sanat eserleri daha da fazla eder. Ev bir konak, hayır, bir saraydır, evde birçok uşak vardır. Sarayların ne işe yaradığını bilmezdim. İnsanların oturması için yapılmışlardır sanırdım. Ama şimdi biliyorum. Sokakta bulduğum o iki kadını sarayıma getirdim, benimle birlikte oturacaklar. Sarayımın bütün odalarını onlar gibi kız kardeşlerle dolduracağım."
Dinleyiciler giderek daha huzursuz oluyorlardı, kürsüde oturanların suratında ise büyüyen bir korku okunuyordu. Donup kalmıştı hepsi. Birden Piskopos Dickinson ayağa kalktı, yüzünde tiksinti duyduğunu belirten bir ifadeyle kürsüden indi. Salondan çıktı gitti. Ama gözleri hep aynı

hayaleti gören Piskopos Morehouse, orada bulunduğunu unutmuştu, konuşmasını sürdürdü:
"Ey kız ve erkek kardeşlerim, bu hareketimde bütün güçlüklerimin çözümünü buluyorum. Eskiden kupa arabaların ne işe yaradığını bilmezdim, ama şimdi bunu da biliyorum. Arabalar güçsüzleri, hastalan, ihtiyarları taşımak için yapılmıştır. Utanç sınırını aşacak kadar onurlarını yitirenlere onurlarını tekrar kazandırmak için yapılmıştır.
"Sarayların ne için yapıldığını bilmezdim, ama şimdi onları kullanacak bir iş buldum. Kilise'nin sarayları, hastaneler, doğru yoldan sapmışları barındıran yurtlar olarak kullanılmalıdır."
Uzun bir süre, kuşkusuz derin düşüncelerini en iyi biçimde anlatacak cümleyi seçmek için konuşmasına ara verdi. Hayli tedirgindi.
"Sevgili kardeşler, ahlaktan söz etmek, size ahlak üzerine ders vermek bana düşmez. Ömrüm, utanç ve ikiyüzlülüklerle dolu. Kimseye yardım eli uzatamadım bu yüzden. Ama bu kadınlara, bu kız kardeşlere karşı gösterdiğim tavır bana, en iyi yolun kolaylıkla bulunabileceğini gösterdi. İsa'ya ve İncite inananlar için, insanlar arasında yalnız sevgi bağı vardır. Günahtan ve ölümden güçlü olan tek şey sevgidir. Burada, sizin huzurunuzda, aranızdaki zenginlerin görevinin, benim davrandığım gibi davranmak olduğunu bildiriyorum. Her bir zengin, evine bir hırsız alsın, ona kardeş gibi davransın. Birkaç talihsiz kadın alsın, onlara kardeş gibi davransın. O zaman San Francisco'da ne polise gerek kalacak, ne de mahkemelere. Hapishaneler hastanelere dönüşecek, suçluyla birlikte suç da yok olacak. "Yalnız paramızı değil, kendimizi de vermeliyiz. İsa'nın yaptığını yapmalıyız biz de. Kilise'nin bugünkü öğretisi budur. İsa'nın ilkelerinden nasıl da saptık. Kendi kabuğumuza çekilmişiz. İsa'nın yerine paraya tapar olduk. Bütün hikâyeyi birkaç dizeyle anlatan bir şiir var elimde. Şimdi bunu size okuyacağım. Yolunu kaybetmiş, ama her şeyi açık seçik görebilen bir insan tarafından yazılmıştır.* Bunu Katolik Kilisesi'ne bir saldın olarak almayınız. Bu, bütün kiliselere, İsa'nın çizdiği yoldan ayrılan ve kendilerine teslim

edilen kuzularını bırakan bütün din adamlarının gösteriş ve görkemine karşı yazılmıştır. İşte okuyorum:
"Gökkübbe altında gümüş borazanlar öttü, Diz çökmüş bütün bir halk suskundu, Ve gözlerinin önünden, sanki büyük bir
tanrıymış gibi Roma'nın büyük efendisi insanların omuzlarında geçti
Bir rahipmiş gibi tertemiz bir elbise giymişti, Bir kralmış gibi erguvan rengi bir pelerine
bürünmüştü, Ve üç katlı o görkemli taç o kutsal alına yerleşmişti; Görkem ve ışık yağmuru altında Papa
evine geçti
Birden kalbim geçmişin çöllerini aştı, İsa'nın yapayalnız bırakıldığı hüzünlü
kumsala vardı.
Ve boş yere dinlenecek bir yer aradı, Kuşların yuvaları vardır, tilkilerin inleri, Ben, yalnızca ben dolaşıyorum bitkin, Ayaklarım tutmuyor yürümekten ve göz yaşlarımın ılık ve tuzlu şarabını içiyorum."
Dinleyiciler hareketlendiler, ama heyecanlı değillerdi. Piskopos Morehouse ise hiçbir şeyin farkında değildi. Kararlı sesiyle konuşmasını sürdürüyordu.
* Oscar Wilde, 19. yüzyılın dil ustalarından biridir.
"İşte ben de bu yüzden içinizdeki zenginlere ve bütün zenginlere diyorum ki, İsa'nın kuzularını acımasızca ezdiniz. Yüreklerinizi katılaştırdınız. Çevrenizdeki acı ve ıstırap çığlıklarına kulaklarınızı tıkadınız ama kaçamazsınız. Bir gün duyacaksınız bu sesleri. Bu yüzden, diyorum ki..."
Ama tam bu sırada, ayağa kalkıp gelen Bayan H. H. Jones ve Philip Ward, Piskopos'un kollarına girip onu kürsüden indirdiler. Dinleyiciler sessiz soluksuz oturuyordu.
Sokağa çıkar çıkmaz Ernest vahşi bir kahkaha attı; bu davranışı sinirlerimi ayağa kaldırdı. Gözyaşlarımı tutmak için sarf ettiğim çabadan, yüreğim çatlayacak gibi oldu.
"Vahiylerini verdi," diye haykırdı Ernest. "Piskoposlarının insanlığı ve derinlerde sakladığı nazik ruhu, onu candan seven Hıristiyan müminlerin önünde patlak verdi ve onlar da

Piskopos'un aklını oynattığı sonucuna vardılar! Onu kürsüden büyük bir dikkatle indirdiklerini fark ettin mi? Bu manzara karşısında şeytanlar bile gülmüştür."

"Ne olursa olsun, Piskopos'un bu akşam yaptıkları ve söyledikleri büyük bir etki yaratacaktır," dedim.

"Öyle mi düşünüyorsun?" dedi Ernest alaylı bir tavırla.

"Büyük bir olay olacak," diye ekledim. "O konuşurken gazetecilerin deli gibi not aldıklarını görmedin mi?"

"Yarın gazetelerde, söylediklerinin bir tek sözcüğü bile yer almayacaktır."

"Buna inanamam," diye bağırdım.

"Bekle, göreceksin," diye cevap verdi. "Onun ne tek bir satırına, ne tek bir düşüncesine yer vereceklerdir. Günlük basın mı? Haa... Günlük madrabazlık!"

"Ya muhabirler," diye karşı çıktım. "Onları gördüm."

"Söylediklerinin tek bir sözcüğü bile gazetelerde yayımlanmayacaktır. Editörleri unutuyorsun. Onlar, uyguladıkları politikaya göre maaş alıyorlar. Uyguladıkları politika ise, kurulu düzene karşı hiçbir şey yazmamak. Piskopos'un konuşması, kurulu ahlak düzenine yapılmış bir saldırıydı. Daha fazla konuşmasını engellemek için apar topar kürsüden indirildi. Birleşik Devletler basını mı? Kapitalist sınıftan geçinen asalak bir hayvan. Görevi, kamuoyuna yön vererek egemen sınıflara hizmet etmektir ve bu işi de olağanüstü bir başarıyla gerçekleştirir.

"Gel sana bir kehanette bulunayım. Yarınki gazeteler, Piskopos'un çok çalışmaktan yorgun düştüğünü, sağlığının iyi olmadığını ve dün gece bir kriz geçirdiğini yazacaklar. Aradan birkaç gün geçtikten sonra da, küçük bir haberle Piskopos'un sinirsel bir yorgunluk içinde olduğu ve sadık dindaşlarının ona izin verilmesi için girişimde bulundukları duyurulacaktır. Bundan sonra, şu iki şeyden biri olacak, ya Piskopos yanlışını görüp kendisine çeki düzen verecek ve artık hayaletler görmeyen biri olarak dönecek ona verilen izinden ya da çılgınlığında ısrar edecek. O zaman gazetelerde acıklı ve sıcak sözcüklerle Piskopos'un delirdiği haberini okuyacağız.

Bundan sonra da hayallerini bir akıl hastanesinin duvarlarına anlatacaktır."
"Fazla ileri gidiyorsun!" diye haykırdım.
"Yüksek sosyetenin gözünde bu gerçekten çılgınlıktır," diye karşılık verdi. "Hangi namuslu adam evine orospuları, hırsızlan alıp, onlarla kardeş, kız kardeş gibi yaşar? Doğru, İsa iki hırsız arasında öldü, ama bu başka bir hikâye. Delilik mi? Uyuşamadığımız bir insanın düşüncesi bize hep yanlış görünür. Artık bu adamın görüşleri toplumun görüşlerinden ayrı düşmüştür. Dolayısıyla bu adam yanlış düşünüyordur. Yanılan insanla çıldırmış insan arasındaki sınır nedir? Sağduyulu bir insanın, toplumun bu sağlıklı temel görüşlerinden önemli ölçüde aykırılığa düşmesi akıl almayacak bir şeydir.
"Bu akşamki gazetede buna güzel bir örnek veriliyor. Mary McKerına, Market Caddesi'nin güneyinde oturuyor. Yoksul olmasına rağmen çok namuslu bir kadındır. O da bir yurtsever. Ama Amerikan bayrağı ve onun simgeleştirdiği himaye gücü hakkında yanlış düşünceler besliyormuş. Başına neler geldi dersin? Kocası bir kaza geçirmiş ve üç ay hastanede yatmış. Çamaşırcılık yapmaya başlamış kadın ama yine de kirasını günü gününe ödeyememiş. Dün onu evden atmak istemişler. O, evinin kapısına Amerikan bayrağını çekip, kıvrımları arasına girerek, bu bayrağın himayesindeyken kendisini kapı dışarı edemeyeceklerini söylemiş. Ne yapmışlar dersin? Tutuklayıp, deli diye tutanak tutmuşlar. Bugün doktorlar muayene etmişler kadını ve deli olduğuna dair rapor vermişler. Napa Akıl Hastanesi'ne kapattılar kadını."
"Bu çok ayrı bir konu," diye karşı çıktım. "Örneğin, bir kitabın edebi üslubu üzerine herkesten farklı düşünüyorum diyelim. Bu nedenle beni bir akıl hastanesine tıkamazlar ya." "Çok doğru," diye karşılık verdi. "Ama böyle bir düşünce ayrılığı toplumun düzenini tehdit etmez ki. İşte fark burada. Mary McKerına'nın ve Piskopos'un başkalarınınkine uymayan düşünceleri, toplum için zararlıdır. Bütün yoksullar Amerikan bayrağına sarılarak kiralarını ödememeye kalkarsa ne olur

bir düşünsene. Rantiye denen şey ortadan kalkar. Piskopos'un görüşleri' de toplum için zararlı. Öyleyse, doğru tımarhaneye." Ona inanmak istemiyordum. "Sabırlı ol, göreceksin," dedi Ernest ve ben bekledim.
Ertesi sabah bütün gazeteleri aldırdım. Şimdilik Ernest haklıydı. Piskopos Morehouse'un söylediği tek bir söz bile yansımamıştı gazetelere. Yalnız bir iki gazetede, onun duygularına fazla kapıldığından söz ediliyordu. Oysa, ondan sonra konuşanların sözleri satın satırına yazılmıştı.
Birkaç gün sonra, küçük bir haberde, Piskopos'un aşın yorgunluktan dolayı, dinlenmek için izne çıktığı bildiriliyordu. Buraya kadar bir sorun yoktu, aklını kaçırdığını ima eden, hatta sinirlerinin zayıf düştüğünü ima eden bir şey yoktu şimdilik. Piskopos'un bu hale düşeceği ve bundan sonra basma gelecekler, hele Ernest'in söylediği gibi çarmıha doğru yol alacağı, aklıma hayalime sığmıyordu.

VIII. Makine Kırıcılar

Ernest'in Sosyalist Parti'den meclis üyeliğine adaylığını koymasından kısa bir süre önce babam, kendisinin "kâr ve zarar akşamı", Ernest'in ise "makine kırıcılarının" akşamı dediği gizli bir toplantı düzenledi. Bu, işlerini çok fazla geliştirememiş işadamlarının davet edildiği bir akşam yemeğiydi. Hiçbirinin işletmesinin sermayesi, sanırım iki yüz bin dolan aşmıyordu. Tam orta sınıf işadamları temsilcileriydi bu adamlar.
Siverberg'deki Owen and Co.'nun sahibi Bay Owen vardı örneğin. Bu şirket, birçok şubesi bulunan büyük bir gıda ürünleri şirketiydi. Biz de onlardan alışveriş ederdik. Büyük bir ilaç şirketi olan Kovvalt and Wash-burn ecza ürünleri deposunun iki ortağı da toplantıdaydı. Ayrıca Contra Costa bölgesinde, önemli bir maden ocağına sahip Bay Asmunsen ve bunun gibi küçük fabrikaların, küçük ticari işletmelerin, küçük şirketlerin sahipleri ya da ortaklan, yani küçük kapitalistler de bu toplantıya katılmışlardı.

Keskin bakışlı adamlardı hepsi. Sade ve açık bir dille konuşuyorlardı. Hepsi de büyük ortaklıklardan yani tröstlerden yakınıyorlardı. Parolalarıymış gibi durmadan, 'Tröstleri yok edelim!" diye tekrarlıyorlardı. Onlara göre tröstler bütün bunalımların kaynağıydı. Hepsi de istisnasız aynı sözleri tekrarlıyordu. Hükümetin, demiryolları ya da posta ve telgraf gibi tröstleri devletleştirmesini istiyor, sermayenin sayılı insanlarda birikmesinin önüne geçmek için, gelir üstünden, daha yüksek oranda vergilendirme düzeninin gerekliliğini savunuyorlardı. Yerel sorunları çözmek için de, ilkin su, havagazı, telefon ve tramvay gibi kamu hizmeti gören işletmelerin, belediyelerin mülkiyetine geçirilmesini öneriyorlardı.

Özellikle, Bay Asmunsen'in bir maden ocağı sahibi olarak anlattıkları ilginçti. Maden ocağından hiç kâr elde edemediğini söylüyordu. Büyük Deprem'de, San Francisco'nun baştan aşağı yıkılması nedeniyle çok iş almasına rağmen, kâr elde edemiyormuş. Altı yıldır San Francisco'nun yeniden yapımı sürmekteymiş de, yine de adamcağızın işi iyileşeceğine, kötüleşiyormuş.

"Demiryolları şirketi benim işlerimden hemen haberdar oluyor," diyordu. "Madendeki masraflarımı en son kuruşuna, bütün sözleşmelerimin koşullarını en küçük ayrıntısına kadar bilirler. Bunu nasıl haber alıyorlar, bilemiyorum. Memurlarımın arasından casuslar kiraladıklarını ya da iş arkadaşlarımı satın almış olabileceklerini sanıyorum. Koşulları çok uygun olan ve bana büyük bir kâr bırakacak bir sözleşme imzalamamın hemen ertesinde, demiryolu şirketi nakliye ücretlerine zam yapıyor. Zamın nedenlerini de açıklamıyorlar. Böylece kârım demiryolu şirketinin kasasına akıyor. Bir defa olsun ucuz tarifeden mal taşıtmayı başaramadım. Buna karşılık büyük iş kazaları olup da işletme masrafları arttığında ya da şöyle böyle kazançlı bir anlaşmaya girdiğimde, navlun bedeli düşük oluyor. Sonuç ne oluyor? İster az ister çok kazançlı bir iş yapayım, bütün kârlarıma demiryolu şirketi el koymuş oluyor."

"Yani size kala kala, bir müdür maaşı kadar bir para kalıyor," diye sözünü kesti Ernest. "Yani, ocak, demiryolu şirketinin olsaydı da, siz orada yönetici olsaydınız, kazandığınız kadar para alacaktınız."
"Üstüne bastınız," diye cevap verdi Bay Asmunsen. "Çok olmadı, şu son on yılın hesaplarının bir bilançosunu çıkarttım ve kazancımın bir yöneticininkini aşmadığını gördüm. Hiç olmazsa demiryolu, benim ocağımı alsın da beni oraya yönetici olarak atasın..."
"Ama şu farkla ki," diye güldü Ernest; "sizin risklerinizi de demiryolu şirketi üstlenmiş olurdu o zaman."
"Çok doğru," diye cevap verdi Bay Asmunsen hüzünle.
Onların söyleyeceklerini söylemelerine izin verdikten sonra, Ernest sağa sola sorular yağdırmaya başladı. Önce Bay Owen'dan başladı.
"Berkeley'de yaklaşık altı ay önce bir şube açtınız, değil mi?"
"Evet," diye cevap verdi Bay Owen.
"O günden bu yana, üç küçük semt bakkalının kapandığına tanık oldum. Bunun nedeni sanırım sizin açtığınız şube, değil mi?"
"Bize karşı rekabet şansları olamaz," diye itiraf etti Bay Owen memnun bir gülümsemeyle.
"Neden şansları olmasın?"
"Bizim daha çok sermayemiz var. Büyük bir işletmede zarar etme olasılığı daha az, verim daha yüksektir."
"Sizin o şube, üç küçük bakkalın kârlarını yuttu böylece. Anlıyorum. Ama söyleyin bana, o üç bakkalın sahibine ne oldu?"
"Bunlardan biri, bizim sipariş teslim arabalarımızdan birini kullanıyor. Diğer ikisine ne olduğunu bilmiyorum."
Ernest birden Bay Kowalt'a döndü.
"Hayli indirimli satış* yapıyorsunuz. Kepenklerini indirmek zorunda bıraktığınız küçük eczane sahiplerinin ne durumda olduğunu biliyor musunuz?"
"Bir tanesi, Bay Haasfurther, bizim reçete servisimizin şefi oldu," diye cevap verdi Bay Kowalt.
"Siz de onların kârlarını yuttunuz yani?"

"Elbette. Bunun için ticaret yapıyoruz."
"Ya siz?" diye birden Bay Asmunsen'e döndü Ernest. "Siz demiryolu şirketinin elinizden kârınızı aldığından yakınıyordunuz, değil mi?"
Bay Asmunsen başını sallayarak onayladı.
İndirim: Malın satış fiyatını maliyet fiyatına, hatta daha da azına düşürmek. Böylece, büyük bir şirket, küçük bir şirketten daha uzun bir süreyle zararına da olsa satış yapardı ve böylece küçük şirketleri iflasa sürüklerdi. Rekabetin yaygın kurallarından biri.
"Sizin arzunuz, kârınızın cebinizde kalması değil mi?"
Yine başını sallayarak onayladı Bay Asmunsen.
"Başkalarının zararına olarak mı?" dedi Ernest.
Cevap alamadı.
"Başkalarının zararına olarak mı?" diye ısrar etti Ernest.
"Kâr böyle yapılıyor," diye kuru bir sesle karşılık verdi Bay Asmunsen.
"Öyleyse, ticaret oyunu dediğimiz, başkalarının sırtından kazanç sağlamak ve onların kendi şirketinizden kazanç sağlamasını önlemektir. Bu doğru, değil mi?"
Bay Asmunsen cevap vermedi. Ernest sorusunu tekrarladı, sonunda konuştu Asmunsen.
"Evet doğru, ama biz başkalarının aşın kâr yapmalarının dışında onlara karşı değiliz. Bunu bilmenizi isterim."
"Aşın derken, büyük kâr demek istiyorsunuz sanırım. Ama çok yüksek diye adlandırdığınız kârları, siz kendiniz etseniz buna bir itirazınız olur mu? Kesinlikle olmaz değil mi?"
Bay Asmunsen, bu konudaki zaafını büyük bir alçakgönüllülükle itiraf etti. Ernest bu defa, eskiden büyük bir mandıranın sahibi olan Bay Calvin'e döndü.
"Bir süre önce süt tröstüyle mücadele ediyordunuz," dedi Ernest. "Şimdi Grange* üyesisiniz. Bu nasıl oldu?"
* Yok olmakta olan çiftçi sınıfını, siyasa] bir parti halinde örgütlemek için çok çaba harcanmıştı bu dönemde. Bunda amaç, tröstleri ve şirketler topluluklarını, ağır yasalarla yok etmekti. Bu girişimlerin tamamı başarısızlıkla sonuçlandı.

"Oh, hayır, kavgayı bırakmış değilim," diye cevap verdi, yeterince kavgacı bir ifade vardı yüzünde. 'Tröste, etkili olabileceğim tek alanda, siyaset alanında mücadeleme devam ediyorum. Bakın anlatayım size. Birkaç yıl önce, biz mandıra sahipleri kendi halinde geçinip giden sütçülerdik."
"Ama kendi aranızda rekabet ediyordunuz değil mi?" diye sözünü kesti Ernest.
"Evet, bu da kârları daha düşük bir düzeyde tutuyordu. Örgütlenmeye çalıştık, ama bağımsız mandıralar bu birliği hep kırdı. Sonra bu süt tröstü çıktı ortaya."
"Standar Oil Şirketi'nin* sermaye fazlasıyla kurulmuş bir tröst," dedi Ernest.
"Evet, dediğiniz gibi," diye onayladı Bay Calvin. "Ama o günlerde bunu bilmiyorduk. Adamları, sopalarla karşımıza dikildiler. 'Ya tröste girip zenginlesin,' dediler bize, 'ya da tröst dışında kalıp yok olun.' Çoğumuz katıldık. Katılmayanlar da açlıktan kıvrandı. Önceleri işler yolunda gitti. Süte, litre başına bir sent zam yapıldı. Bunun bir çeyreği bize geliyor, diğer üç çeyreği tröstün kasasına giriyordu. Sonra süt bir sent daha zamlandı ama bu yeni artıştan bize hiçbir pay verilmedi. Yakınmalarımız boşunaydı. Bütün kontrol tröstün elindeydi. Birer kukladan başka bir şey olmadığımızı anladık. Sonunda o verdikleri çeyrek senti de elimizden çekip aldılar. Tröst bizi giderek daha çok sömürmeye başlamıştı. Ne yapabilirdik? Tröst canımıza okumuştu. Artık tek bir mandıra kalmamıştı, yalnızca süt tröstü vardı."
Benzerlerinden çok ilerde, ilk başarılı büyük tekel.
"Ama sizinkinden iki sent daha pahalıya satılan sütle rekabet edebilirdiniz," dedi Ernest muzır bir ifadeyle.
"Biz de öyle düşünmüştük. Bunu denedik." Sözün burasında bir an durdu Bay Calvin. "Ve bu bizim sonumuz oldu. Tröst sütü piyasaya bizden daha ucuza verebiliyordu. Bizim maliyetin altında sattığımız fiyatla bile satsa, tröstün küçük de olsa bir kân oluyordu. O serüvende elli bin dolar zarar ettim. Çoğumuz iflas* ettik. Mandıralar böylece yeryüzünden silindi gitti."

"Tröst kârlarınızı elinizden aldığı için," dedi Ernest, "siz de bunları geri almak amacıyla, tröstü ortadan kaldıracak yeni yasalar çıkarabilecek bir partide siyasete atılıyorsunuz, öyle mi?"
Bay CaMn'in yüzü aydınlandı. "Çiftçilerle yaptığım konuşmalarda hep bunu anlatıyorum. Siz bütün programımızı tek bir cümlede ifade ettiniz."
"Ama yine de tröst bağımsız mandıralardan daha ucuza süt üretiyor, değil mi?" diye sordu Ernest.
"Elbette, o olağanüstü örgütlenmesi ve büyük sermayesinin ona sağladığı son model makineleriyle neden üretmesin ki?"
"Bu ayrı konu," diye cevap verdi Ernest. "Daha ucuza satabilir elbette, zaten satıyor da."
Sözün burasında, Bay Calvin kendi görüşünü açıklamak için siyasi bir konuşma yapmaya başladı.
* İflas: Rekabetçi sanayide bireyi borçlarını ödemek için malını vermek zorunda bırakan tuhaf bir kurum. Bunun etkisi dişe diş sosyal mücadelenin çok vahşi yönlerini düzeltmek oldu.
Ötekiler de kendisini can kulağıyla dinlediler. Yürekten onayladılar söylediklerini. Hepsi de tröstleri yok etmek istiyordu.
"Zavallı akıl yoksunları," diye fısıldadı kulağıma Ernest. "Görebildikleri kadarını iyi görüyorlar, ama aslında burunlarının ucundan ötesini göremiyorlar."
Bir süre sonra tartışmanın iplerini eline geçirdi ve kendine özgü hâkim tavrıyla toplantının sonuna kadar bırakmadı.
"Hepinizi büyük bir dikkatle dinledim," diye söze başladı. 'Ticaret oyununu usulüne göre oynadığınızı görüyorum. Sizin gözünüzde hayat, kâr demektir. Dünyaya yalnızca para kazanmak için geldiğiniz düşüncesine sarsılmaz bir inançla bağlısınız. Yalnız burada bir sorun ortaya çıkıyor. Tam, kârlı bir çalışma düzeni içinde giderken, bir tröst ortaya çıkıp kârınızı elinizden alıyor. Bu sizin dünyaya gelme amacınıza aykırı düşüyor, tek çıkar yol diyorsunuz, kârınızı elinizden alanı yok etmek.

"Dikkatle dinledim sizi evet, sizi tanımlayacak tek bir sıfat var, makine kırıcıları! Makine kırıcının ne olduğunu bilir misiniz? Anlatayım. On sekizinci yüzyılda, evlerde kadınlar ve erkekler, el tezgâhlarında kumaş dokurdu. Bu üretim biçimi hem yavaş, hem özensiz hem de maliyeti yüksekti. Bu evlerde üretim sistemi, iyi ürün veremiyordu. Sonra, zamandan tasarruf sağlayan buharlı dokuma tezgâhlan icat edildi. Büyük bir fabrikada, bir merkezden çalıştırılan binlerce tezgâhın ürettiği kumaş, bin ayrı evde üretilen kumaştan çok daha ucuza geliyordu. Bu koskoca fabrika karşısında, rekabet daha doğmadan yok oldu. O güne kadar, kendi el tezgâhlarında kendi hesaplarına çalışan kadınlar ve erkekler, bu defa buharlı tezgâhlarda kapitalistler hesabına çalışmaya başladılar. Dahası, bu makine tezgâhlarında, küçük çocuklar daha düşük ücretlerle çalışmaya başladılar, bunun üzerine birçok erkek, işsiz kaldı. Yaşamak bu erkekler için giderek daha zorlaştı. Yaşam standartları düştü. Açlık içindeydiler. Bütün kötülüğün makinelerde olduğunu söylüyorlardı. Bunun üzerine makineleri kırmaya kalkıştılar. Başaramadılar ve de çok aptaldılar.
"Onların başına gelenlerden ders almamışsınız siz. İşte, aradan bir buçuk yüzyıl geçmesine rağmen, yine makineleri kırmak istiyorsunuz. Kendi ağzınızla söylediğiniz gibi, tröstün makineleri sizden daha ucuz ve daha verimli iş çıkarıyorlar. Bu yüzden onlarla rekabet edemiyorsunuz. Ancak makineleri kırmayı kafanıza koyabilirsiniz. Siz, İngiltere'nin o günkü işçilerinden de aptalsınız. Rekabetin tekrar yaratılması için istediğiniz kadar söylevler verin, tröstler sizi ezmeye devam edecektir."
Hepiniz, istisnasız aynı hikâyeyi, rekabetin ortadan kalkmasını ve tröstlerin ortaya çıkışını anlatıyorsunuz. Burada, Bay Owen, Berke-ley'de açtığınız şubeyle rekabeti ortadan kaldırdınız ve üç küçük bakkalı iflas ettirdiniz. Çünkü sizin şirketiniz, onlardan daha güçlüydü. Ama karşınızda daha güçlü birliklerin, tröstlerin kurulduğunu görünce kıyameti koparıyorsunuz. Kalkmış, başka tröstlerin size baskı yaptığından yakınıyorsunuz. Siz, tröst değilsiniz diye

yakınıyorsunuz. Siz de, bütün Birleşik Devletler'e yayılmış yiyecek maddeleri tröstü olsaydınız, başka telden çalardınız. 'Yaşasın tröstler,' diyecektiniz. Ama şirketiniz bir tröst değil ve güçsüz olduğunun siz de farkındasınız. Sonunuzun ne olacağını anlamaya başladınız. Bu kadar şubeleriniz olmasına rağmen, kendinizin de bir kukla olduğunu fark ettiniz. Güçlü ortaklıkların gün geçtikçe çoğaldığını görüyorsunuz. Demir eldivenler giymiş tröstün ellerinin, sağınızdan solunuzdan parçalar kopardığını hissediyorsunuz. Demiryolu Tröstü, Petrol Tröstü, Çelik Tröstü, Kömür Tröstü! Sonunda sizi yok edeceklerini, küçük kârlarınızı son yüzdesine kadar elinizden alacaklarını biliyorsunuz.

"Bunlar da sizin kötü bir oyuncu olduğunuzu gösterir. Buradaki üç küçük bakkalı kapattırdığınız zaman gururlandınız, işbilirliğinizle övündünüz. Göğsünüz kabardı. Verimlilikten ve yatırımdan söz ettiniz. Üç küçük bakkalı yutarak elde ettiğiniz kârla karınızı Avrupa'ya hava almaya gönderdiniz. Bu bir köpek yasasıdır. Bir köpek diğer köpeğin ağzından lokmasını kapmaya çalışır. Siz üç küçük bakkalın lokmalarını kaptınız, öte yandan siz daha güçlü köpekler tarafından ısırıldınız ve bir fmo gibi yaygarayı bastınız. Size söylediğim bu şeyler, masa başında oturan herkes için geçerlidir. Hepiniz havlıyorsunuz. Oyunu kaybedeceğinizi anladınız, bağırıp çağırıyorsunuz.

"Ama sızlanmalarınızda bile açık yürekli değilsiniz. Başkalarını sömürerek kâr yapmayı sevdiğinizi, bu gürültüyü başkaları sizi sömürerek para kazandığı için kopardığınızı itiraf etmiyorsunuz. Bunu söyleyemeyecek kadar kurnazsınız hepiniz. Başka biçimde konuşuyorsunuz. Bay Calvin'in yaptığı gibi, küçük kapitalist politik nutuklarını çekiyorsunuz. Ne dedi Bay Calvin? Aklımda kalan birkaç sözcüğünü tekrarlayayım size; 'Bizim ilkelerimiz sağlam ve doğrudur. Bu ülkeye gerekli olan, temel Amerikan yöntemlerine dönmektir. Bu da herkese eşit fırsatlar tanımaktır. Bu ulusu doğuran özgürlük ruhudur. Atalarımızın ilkelerine geri dönelim.'

"'Herkese eşit fırsat' derken, büyük tröstlerin elinizden aldığı, kâr elde etme hakkına tekrar sahip olmayı anlatmaktadır. İşin garip yanı, bu sözleri o kadar çok tekrarladınız ki, bunun doğruluğuna kendiniz de inanıyorsunuz. Siz, başkalarını azar azar yolmak istiyorsunuz ve bunun da özgürlük arzusu olduğuna kendinizi inandırmışsınız. Sizler doymak bilmeyen oburlarsınız ama cümlelerinizin büyüsüyle vatanseverlik yaptığınıza inanıyorsunuz. Aslında yalnızca katıksız bir bencillik olan para kazanma isteğinizi, acı çeken insanlık için duyduğunuz fedakârlık duygusu gibi göstermek istiyorsunuz. Hiç olmazsa, burada, biz bizeyken namuslu olun ve gerçekleri olduğu gibi görüp, her şeyin adını doğru koyun."
Masadakilerin yüzleri kimisinin öfkeyle kıpkırmızı, kimisinin korkuyla sapsarı kesildi. Bu tüysüz delikanlıdan, sözcükleri tartıp tokmak gibi kafalarına indirmesinden ve her şeyi olduğu gibi anlatmasından bir parça korkmuşlardı. Bay Calvin, hemen savunmaya geçti.
"Neden olmasın?" dedi. "Bu cumhuriyeti kuran atalarımızın yöntemlerine ne diye dönmeyelim? Evet Bay Everhard, söyledikleriniz yenilir yutulur cinsten olmasa da, büyük çoğunluğu gerçek. Ama burada açık sözlü olabiliriz. Maskelerimizi atalım ve Bay Everhard'ın önerdiği gibi sorunları açıkça ortaya koyalım. Biz küçük kapitalistlerin kâr peşinde koştuğu ve tröstlerin de bunu elimizden aldığı doğrudur. Tröstleri de, kârlarımızı tekrar geri almak için ortadan kaldırmaya çalıştığımız da doğrudur. Ama soruyorum, bunu neden yapmayalım? Neden? Neden yapmayalım?"
"Hah, işte şimdi konuşmanın can alıcı noktasına geliyoruz," dedi Ernest memnun bir tavırla. Pek kolay olmayacak ama bu sorunun cevabını vermeye çalışacağım size. Sizler ticaret, iş eğitimi görmüşsünüz, ama toplumsal evrimden hiç haberiniz yok. Ekonomik evrimin bir geçiş dönemini yaşamaktasınız, ama bunu anlamıyorsunuz. Bütün sorun da buradan çıkıyor. Bana geriye dönüşün neden olanaksız olduğunu soruyorsunuz. Çünkü bu olanaksız da ondan. Nasıl

akar suyu yokuş yukarı akıtamazsanız, ekonomik evrimin gelişmesini de, geldiği kanaldan geri döndüremezsiniz. Joshua, güneşi Gibeon üzerinde durdurdu, ama siz daha da öteye gitmek istiyorsunuz. Güneşi gökyüzünde geriye itelemek istiyorsunuz. Öğlenin ardından akşam değil, sabah olsun istiyorsunuz.

"İş, yüksek üretim, giderek artan iş verimliliğini sağlayan makineler karşısında siz, ekonomi güneşini birkaç kuşak geriletmek; büyük sermayenin, büyük makinelerin, demiryollarının olmadığı bir avuç sanayicinin birbirleriyle ekonomik bir anarşiyle rekabet ettiği, üretimin ilkel, yağmacı, masraflı ve plansız olduğu bir döneme geri götürmek istiyorsunuz. İnanınız, Joshua'nın görevi daha basitti, üstelik ona Yehova yardım ediyordu. Ama Tanrı, siz küçük kapitalistleri yüzüstü bırakmış. Sizin güneşiniz artık batıyor ve bir daha da doğmayacak. Sizin gücünüz, onu şimdi olduğu yerde durdurmaya da yetmez. Siz yok oluyorsunuz, yeryüzünden bütünüyle silinmeye mahkumsunuz."

"Karar evrimindir. Bu Tanrı'nın buyruğudur. Birleşmek rekabetten daha güçlüdür. İlk insanlar, kaya oyuklarında barınan güçsüz yaratıklardı, ama et obur düşmanlarına karşı yine de birleştiler. Bunlar rekabetçi canavarlardı. Yırtıcı hayvanlarda yalnızca rekabet duygusu, oysa insanoğlunda işbirliği yapma güdüsü vardır. Bu nedenledir ki, bütün hayvanlara üstünlük sağlamışlardır. O günden bu yana durmadan bu işbirliğini geliştirmekten başka bir şey yapmamışlardır. Rekabete karşı örgütlenme savaşı, binlerce yıl öncesine uzanır ve örgütler savaştan daima kazançlı çıkmıştır. Serbest rekabet alanını seçenler, yok olmaktan kendilerini kurtaramazlar."

"Ama tröstlerin kendisi de rekabetten doğmuştur," diye sözünü kesti Bay Calvin.

"Çok doğru," diye cevap verdi Ernest. "Ama rekabeti ortadan kaldıranlar da yine bu tröstler olmuştur. İşte bu yüzdendir ki, az önce itiraf ettiğiniz gibi, siz artık bir mandıra sahibi değilsiniz."

Akşamın ilk kahkahası masaja dolaştı, Bay Calvin bile kendine gülenlere katıldı.
"Şimdi tröstlerden söz açmışken," diye sürdürdü Ernest, "karanlıkta kalmış bazı noktalan aydınlatalım. Şimdi birkaç tez ileri süreceğim, benimle aynı düşüncede olmayanlar hemen belirtsinler. Karşı çıkmadığınız takdirde, suskunluğunuz sözlerimi onayladığınız anlamına gelecektir. Motorlu bir dokuma tezgâhının, bir el tezgâhından daha çok kumaşı, daha ucuza dokuyacağı bir gerçek midir?" Durakladı Ernest, cevap bekledi, ama kimseden ses çıkmadı. "Motorlu dokuma tezgâhını parçalayıp el tezgâhında daha kaba, daha pahalıya kumaş dokumak mantığa sığmaz, bu da tamam mı?" Başlar onaylarcasına sallandı. 'Tröst olarak bilinen ortaklıkların, binlerce rakip işletmenin ürettiğinden daha fazlasını, daha ucuza ürettiği de doğru mudur?" Gene karşı çıkan olmadı. "Öyleyse, o ucuz ve yetkin ticari birliği yok etmek mantığa sığar mı?"
Uzun bir süre kimse cevap vermedi. Sonra Bay Kowalt konuştu.
"Ne yapacağız peki?" diye sordu. "Onların egemenliğinden kurtulmak için, tröstleri ortadan kaldırmaktan başka çıkar yolumuz yok."
Ernest birden parladı, saldırıya hazırlandı.
"Size başka bir yol göstereceğim!" diye bağırdı. "Gelin, bu güzelim makineleri, daha yetkin ve daha ucuz üretim yapan bu makineleri yok etmeyelim. Gelin, biz ele geçirelim bunları. Onların yüksek verimliliğinden ve ucuza mal üretmelerinden yararlanalım. Onları biz işletelim. Bu harika makinelerin şimdiki sahiplerine bir tekme atalım ve bu üretim araçlarına kendimiz sahip olalım. Bu, baylar, sosyalizmdir. Tröstlerden daha büyük bir birliktir bu. Gezegenimizde görüp göreceğiniz sosyal ve ekonomik birliklerin en büyüğüdür. Bu, evrim çizgisine uygun bir davranıştır. Birliklerin karşısına daha büyük bir birlikle çıkıyoruz. Kozlar bizim elimizde. Bizim yanımıza gelin ve kazanacakların yanında yer alın."

Birden dinleyenler arasından itiraz sesleri yükseldi ve başlar sallanmaya, ağızlarda bir şeyler gecelenmeye başlandı.
"Pekâlâ," diye güldü Ernest. "Demek siz, tarihte geri dönmeyi tercih ediyorsunuz. Atalarınızı diriltmek istiyorsunuz. ¦ Ama bütün ataların yok olduğu gibi yok olmaya mahkumsunuz. Şimdiki tröstlerden daha büyük birlikler doğduğunda, durumunuzun ne olacağını sordunuz mu kendinize? Bu büyük tröstlerin de birleşip daha büyük birlikler oluşturduğu zaman, sosyal, ekonomik ve politik tröstleri oluşturduğu zaman ne olacak diye sordunuz mu kendi kendinize?"
Sözünün burasında ansızın Bay Calvin'e döndü Ernest.
"Eğer haksızsam söyleyin, siz yeni bir siyasi parti kurmak zorunda kaldınız, çünkü eski partilerin hepsi tröstlerin eline geçmiştir. Bunlar sizin tarım alanındaki propagandanıza, sizin Grange Partisi'ne en büyük engeli oluşturuyorlar. Karşılaştığınız bütün bunalımların, yediğiniz bütün darbelerin, uğradığınız bütün başarısızlıkların ardında hep bu tröstlerin parmağı var, doğru değil mi? Söyleyin bana."
Bay Calvin huzursuz bir suskunluk içindeydi.
"Haydi, söyleyin, doğru değil mi, söylesenize," diye ısrar etti Ernest, yüreklendirmek istercesine.
"Doğru," diye itiraf etti Bay Calvin. "Oregon Eyalet Meclisi'ni ele geçirdik. Bizleri koruyan yasalar çıkardık. Ama bu yasalar, tröstlerin getirdiği vali tarafından veto edildi. Biz de tam tersi, Colorado'da bizi destekleyen bir valiyi iş başına getirdik, orada da yasama kurulları onun çalışmasını engelledi. İki defa gelir üstünden, daha yüksek oranda vergi yasası çıkarttık, bunların ikisini de Yüksek Mahkeme, Anayasa'ya aykırı bularak iptal etti. Mahkemeler de tröstlerin elinde. Biz, yani halk, yargıçlara yeterince rüşvet veremiyoruz. Ama bir gün gelecek..."
"Aralarında birleşen tröstler meclisi ele geçirecek, tröst birliklerinin kendisi hükümet olacak," diye sözünü kesti Ernest.
"Asla! Asla!" diye çığlıklar yükseldi. Salondakiler heyecanla savaş naraları atmaya başladılar.

"Söyleyin bakalım," diye üsteledi Ernest, "o gün geldiğinde ne yapacaksınız?"
"Bütün gücümüzle karşı çıkacağız!" diye haykırdı Bay Asmunsen ve birçok ses onun bu kararlılığını destekledi.
"Ama bu iç savaş demektir," diye uyardı onları Ernest.
"İç savaş olursa olsun," diye kestirip attı Bay Asmunsen. Masadaki herkes onun bu yürekliliğini destekledi. "Biz atalarımızın kahramanlıklarını unutmadık. Özgürlük için dövüşmeye ve ölmeye hazırız."
Ernest gülümsedi.
"Unutmayın ki," dedi, "sizin o bağımsızlık dediğinizin, başkalarının kârlarını cebe indirmek anlamına geldiğini daha önce kabul etmiştiniz."
Masadaki herkes öfkeden köpürüyordu. Ama Ernest sesini yükseltti ve hâkim bir tavırla sürdürdü konuşmasını.
"Size bir sorum daha var. Hükümet, tröstlerin eline geçince ayaklanacağınızı söylüyorsunuz. Bunun sonucu olarak hükümet size karşı düzenli orduları, donanmayı, milis kuvvetlerini, polisi, sözün kısası Birleşik Devletler'in elinin altında tuttuğu bütün güçleri kullanacaktır. Bunlara karşı sizin gücünüz nedir?"
Yüzlerde korkulu ifadeler belirmişti. Ernest daha kendilerini toplamalarına fırsat vermeden yeni bir darbe daha indirdi.
"Unutmayın ki, kısa bir süre önce, düzenli ordumuzun toplamı elli bin kişi kadardı. Ama her yıl biraz daha büyüdü ordu. Bugün tam üç yüz bin kişilik bir güç halinde."
Bir darbe daha vurdu.
"Hepsi bu kadarla da bitmiyor. Siz bu kutsal düşünüzün, yani kârınızın peşinde çılgınca koşarken, serbest rekabet üstüne söylevler verirken, tröstler karşınıza çok daha acımasız ve güçlü engeller çıkardı. Milis gücü var."
"O bizim gücümüz!" diye haykırdı Bay Kowalt. "Biz onunla düzenli ordulara karşı koyacağız."
"Yani milise kendinizin de gireceğini söylemek istiyorsunuz," diye karşılık verdi Ernest. "Yani özgürlük adına nerede meslektaşlarınız ayaklanmışsa, Florida'ya, Maine'e, Filipinler'e ya da her neresi olursa oraya gönderecekler.

Özgürlükleri için iç savaşa girişen kendi yoldaşlarınızın kanıyla boğacaklar sizi. Öte yandan, Wisconsin, ya da başka eyaletlerden gelen yoldaşlar, milise katılacak, buraya California'ya gelip sizin iç savaşınızda sizin kanınızla boğulacaklar."

Şimdi iyice sarsılmışlardı. Hepsi sustular, derin bir sessizliğe gömüldüler. Sonunda Bay Owen fısıltıya benzer bir sesle mırıldandı:

"Biz de milise girmeyiz olur biter. Biz o kadar aptal değiliz."

Ernest koca bir kahkaha attı.

"Bu tekellerin gücünü ve dönen dolapları hiç anlamıyorsunuz. Elinizde değil savaşa girip girmemek. Sizi milise alacaklar."

"Yurttaş hukuku diye bir şey var," diye üsteledi Bay Owen.

"Ama hükümet sıkıyönetim ilan ederse bu dediğiniz ortadan kalkar. Siz kendi gücünüzü ayaklandırmaktan söz ettiğiniz gün, kendi gücünüz size karşı kullanılacaktır. Şöyle ya da böyle milise alınırsınız. Birinin habeas corpus* diye mırıldandığını duydum. Habeas corpus yerine post mortem** alınırsınız. Eğer milise girmeyi kabul etmezseniz, bir savaş mahkemesine çıkarılır ve bir duvar dibinde köpekler gibi kurşunlanırsınız. İşte size yasa."

* Habeas corpus: Yasal yollardan uğranılan haksızlığın ortadan kaldırılması belgesi.

** Ölümden sonra.

"Böyle yasa olmaz!" diye atıldı Bay Calvin. "Böyle bir yasa yok. Genç adam, bütün bunları uyduruyorsunuz. Siz Filipinler'e milis gönderilmesinden söz ediyorsunuz. Bu, Anayasa'ya aykırıdır. Anayasa'da, milisin ülke dışına gönderilmeyeceği konusunda özel bir madde var."

"Anayasa'nın bu konuyla ne ilgisi var?" diye sordu Ernest. "Anayasa'yı, bildiğiniz gibi, Yüksek Mahkemeler yorumlar ve bunlar da, az önce Bay Asmunsen'in de belirttiği gibi, tröstler tarafından satın alınmışlardır. Ayrıca, dediğim gibi yasa böyle. Yıllardır, tam dokuz yıldır yürürlükte bu yasa baylar."

"Bizim milise girmemiz mi yani?" diye sordu Bay Calvin. "Yani biz katılmayı kabul etmezsek Özel Askeri Mahkeme'nin bizi kurşunlayacağı yasa mı?"
"Evet," dedi Ernest, "tam üstüne bastınız."
"Biz nasıl oluyor da bu yasadan söz edildiğini hiç duymadık?" diye bu defa babam, yeni bir şey öğreniyormuş gibi sordu.
"Bunun iki neden var," dedi Ernest. "Birincisi bu yasayı uygulama gereği hiç duyulmadı. Böyle bir şey olsaydı, mutlaka haberiniz olacaktı. İkincisi, yasa mecliste ve senatoda tartışmasız ve gizlice kabul edildi. Gazeteler de bu konuda doğal olarak en küçük bir haber bile yayımlamadı. Ama biz sosyalistler biliyorduk. Gazetelerimizde yazdık yasanın çıktığını. Ama siz bizim gazetelerimizi okumazsınız ki." ,
"Uydurduğunuzda ısrar ediyorum," dedi Bay Calvin inatla. "Buna kimse razı olmaz. Halk böyle bir şeye izin veremez."
"Ama halk buna izin verdi bile," diye karşılık verdi Ernest. "Siz bana 'uyduruyorsunuz' diyorsunuz..." elini cebine soktu, cebinden küçük bir kitapçık çıkardı, "bakın bakalım bu uydurma bir şeye benziyor mu?"
Kitabı açtı, okumaya başladı.
'"Birinci Bölüm: Milis, Columbia Bölgesi'yle, ilgili eyalet ve bölgelerde yaşayan on sekiz yaşından büyük ve kırk beş yaşından küçük sağlıklı erkek yurttaşlardan oluşur.'
"'Yedinci Bölüm: Milise çağrılan bir subay ya da bir er - unutmayınız ki birinci bölüme göre hepiniz milise çağrılmış olacaksınız baylar- yoklamaya gelmeyi kabul etmez ya da çağrılır çağrılmaz üstlerine teslim olmazsa, Askeri Mahkeme tarafından yargılanacaktır ve bu kişi Askeri Mahkeme'nin kararına göre cezalandırılacaktır.'
'"Sekizinci Bölüm: Milis subayları ya da erlerini yargılayacak Askeri Mahkemeler milis subaylarından oluşacaktır.'
"'Dokuzuncu Bölüm: Birleşik Devletler'in hizmetine çağrılan milis kuvvetlerine, Birleşik Devletler'in düzenli ordularıyla aynı savaş kural ve yasaları uygulanacaktır.'

"Şimdi nerede olduğunuzu anladınız mı baylar, benim sevgili Amerikan yurttaşlarım ve milis arkadaşlarım. Dokuz yıl önce, biz sosyalistler bu yasanın emeğe karşı çıkarıldığını sanmıştık ama şimdi size karşı da yönelmiş olduğunu anlıyorum. Meclis üyesi Wiley, çok kısa süren bir tartışma sırasında bu yasa tasarısının, hayatı, özgürlüğü ve mülkiyeti her türlü tehlikeye karşı korumak için halkın boğazına yapışacak, halk diye adlandırdığı sizlersiniz baylar, bir yedek kuvvet oluşturduğunu söylemişti. İlerde, ayaklandığınız zaman, tröstlerin mülkiyetine ve tröstlere ve sizi sömürmek için yasal yoldan sağlanan serbestliğe karşı ayaklandığınızı unutmayın. Baylar, sizin dişleriniz sökülmüş, pençeleriniz törpülenmiş. Bütün yürekliliğinizle, ama dişsiz ve pençesiz ayaklandığınız gün istiridyeler sürüsü kadar zararsız olacaksınız."
"Anlattıklarınıza inanmıyorum!" diye haykırdı Kowalt. "Böyle bir yasa yok. Bu sizin sosyalistleriniz tarafından uydurulmuş bir balon."
"Bu yasa tasarısı 30 Temmuz 1902 günü Ohio milletvekili Dick tarafından Temsilciler Meclisi'ne sunuldu," diye cevap verdi Ernest. "Acele işleme sokuldu. 14 Şubat 1903 günü Senato'da oy birliğiyle kabul edildi. Yedi gün sonra da Birleşik Devletler Başkanı tarafından onaylandı."*
Everhard, yasa tasarısının teklif tarihinde yanılmasına rağmen, aslında doğruyu söylüyordu. Yasa 30 Temmuz'da değil, 30 Haziran'da teklif edilmişti. Meclis tutanakları Ardis'tedir ve bu yasadan söz eden tutanaklar şu tarihleri taşımaktadır; 30 Haziran, 9, 15, 16 ve 17 Aralık 1902 ve 7, 14 Ocak 1903. Akşam yemeğindeki işadamlarının bunu bilmemeleri hiç de olağandışı değildir. Bu yasanın varlığından çok az insanın haberi vardı. Bir devrimci olan E. Untermarın, Temmuz 19O3'te, Kansas Girard'da Milis Yasası adlı bir kitapçık yayımlamış, bu kitapçık az sayıda işçi arasında elden ele dolaşmıştı. Sınıf ayrımı o kadar keskindi ki, orta sınıf hiç kimse kitapçığın adını bile duymadı ve böylece yasanın çıktığından haberleri olmadı.

IX. Bir Düşün Matematiği

Açıklamalarının yarattığı şaşkınlığın ortasında Ernest yine konuşmaya başladı.

"Bu toplantıya katılanların çoğu, sosyalizmin gerçekleşmesinin olanaksız olduğunu söylediler. Şimdi size, olanaksız olduğunu söylediğiniz şeyin, kaçınılmaz olduğunu göstereceğim. Değil yalnız siz küçük kapitalistlerin, büyük kapitalistlerin ve tröstlerin de tarih sahnesinden silinmesi kaçınılmazdır. Unutmayınız ki, evrim süreci hiçbir zaman geriye işletilemez. Bu süreç hiç aksamadan akar, akar ve rekabetten birleşmeye doğru akar. Büyük birleşmeden daha büyük birleşmelere ve hepsinden daha büyük bir birleşme olan sosyalizme doğru akar.

"Bana düş gördüğümü söylüyorsunuz. Çok güzel. O halde size gördüğüm düşün matematiksel yorumunu yapacağım. Ama buna geçmeden önce, sizleri, yaptığım hesabın yanlışlarını bulmaya çağırıyorum. Kapitalist sistemin yıkılmasının neden kaçınılmaz olduğunu ve bunun nedenini matematiksel yoldan açıklayacağım. Başlıyorum, eğer konu dışına çıkıyormuş gibi görünürsem de sabırlı olmanızı rica edeceğim.

"Önce özel bir endüstri dalını, -sözlerime katılmadığınız takdirde hemen sözümü kesmekten çekinmeyin- örneğin bir ayakkabı fabrikasını ele alalım. Bu fabrika deri satın alır ve bu deriyi ayakkabı haline getirir. Yüz dolarlık deri satın aldı, diyelim. Bu derinin, fabrikada işlendikten sonra, yine iki yüz dolarlık ayakkabılar olarak piyasaya sürüldüğünü varsayalım. Ne oldu? Derinin değerinin üstüne yüz dolarlık yeni bir değer daha eklenmiş oldu. Bu nasıl eklendi; görelim:

"Sermaye ve emek birleşerek bu yüz dolarlık değeri ekledi. Sermaye fabrikayı, makineleri sağladı, bütün masrafları karşıladı. Emekçi, emek verdi. Sermaye ve emeğin ortak çabasıyla bu yüz dolarlık değer meydana geldi. Buraya kadar bir diyeceğiniz var mı?"

Salondakilerin hepsi başlarıyla onayladı.

"Sermaye ve emek bu yüz dolarlık değeri ortaklaşa ürettiklerinden, sıra şimdi bu değeri paylaşmaya geldi. Bu tür paylaşım istatistiklerde, genellikle çok küçük kesirli rakamları içerir, ama biz burada konunun daha iyi anlaşılması için yuvarlak rakamlarla yetineceğiz. Diyelim ki, sermayenin payı elli dolar, emeğin de ücret olarak aldığı elli dolardır. Şimdi bu paylaşımdaki anlaşmazlıklar üstünde durmayacağız.*
Everhard burada, açıkça dönemin emek sorunlarının nedenlerine değiniyor. Ortak ürünün paylaşılmasında, sermaye alabileceği kadarını, emek de mümkün olanın en fazlasını almak istiyordu. Paylaşım üzerine yapılan bu kavgalar kaçınılmazdı. Kapitalist üretim düzeni varolduğu sürece, emek ve sermaye, ortak üretimin paylaşılması konusunda kavga etmeyi sürdürdüler. Bu durum bugün bize garip görünmekte, ama unutmamalıyız ki biz o dönemde yaşayanların yedi yüzyıl ilerisinde bulunuyoruz.
Ne kadar gürültü koparılırsa kopartılsın, bu paylaşma oranının yüzdeleri önceden ayarlanmıştır. Bu söylediklerim, yalnız ayakkabı sanayisi için değil, sanayinin diğer dallan için de geçerlidir. Tamam mı?"
Masadakiler aynı görüşte olduklarını belirttiler.
"Diyelim ki bu elli dolan alan işçiler, ayakkabı satın almak istediler. Ancak elli dolarlık ayakkabı alabileceklerdir. Bu konuda da anlaştık mı?
"Şimdi bu sanayi sürecini değil, Birleşik Devletler'deki bütün sanayi süreçlerinin tümünü ele alalım. Bunun içine deri, hammadde, nakliye, satış, her şey giriyor elbette. Birleşik Devletler'in yıllık toplam üretim miktarının da dört milyar dolar olduğunu varsayalım. Bu hesaba göre, işçiler ücret olarak yılda iki milyar dolar kazanmaktadır. Dört milyar dolarlık üretim yapıldı. Bunun ne kadarını emek geri alabilir? İki milyar dolarlığını. Bu konuda tartışılacak bir şey yok, eminim. Aslına bakarsanız ben burada, bu değerleri, emekçilerin lehine geniş bile tuttum. Çünkü bin kapitalist kuruluşta, emeğin geri satın aldığı ürün yarıyı bulmuyor.

"Neyse hesabımıza dönelim. Ama biz buna göre emeğin, toplam üretimin yansına, yani iki milyar dolarlık satın alma gücüne sahip olduğunu varsayalım. Buradan, emekçilerin yılda ancak iki milyarlık tüketim yapabileceği sonucu açıkça ortaya çıkar. O halde emekçilerin eline geçmeyen ve dolayısıyla tüketemeyecekleri iki milyar dolar daha vardır."
"Emekçiler, paylarına düşen iki milyar dolan alsalar bile harcayamazlar," diye atıldı Bay Kowalt. "Eğer öyle olsaydı, bankada hiç paralan olmazdı."
"Bankalarda biriken paralar, toplandığı kadar çabuk eriyen yedek fonlardır. Bunlar emekçiler tarafından yaşlılık, hastalık, kaza, cenaze masraftan için çok zor biriktirilmiş paralardır. Bankaya yatırılan paralar, ertesi gün ısırılmak üzere rafa kaldırılmış bir dilim ekmektir. Hayır, emek, ücretleriyle satın alabileceği üretimin hepsini tüketir.

"Dediğimiz gibi, iki milyar dolar da sermayeye kalmıştı. Masraflarını karşıladıktan sonra, geriye kalanın hepsini tüketir mi? Söyleyin sermaye iki milyar doların hepsini tüketir mi?.."

Ernest konuşmasını keserek, bu soruyu konuklarına tek tek yöneltti. Herkes bir yana kafasını salladı.

"Bilmiyorum," dedi içlerinden biri açıkça.

"Elbette biliyorsunuz," diye devam etti Ernest. "Şöyle bir düşünün biraz. Eğer sermaye, payına düşeni harcasaydı toplam sermaye miktarı artmayacak, hep aynı kalacaktı. Oysa Birleşik Devletler'in ekonomik tarihine bir göz attığınızda, toplam sermayenin sürekli arttığını göreceksiniz. Öyleyse sermaye kendi payını tüketmez. Bir zamanlar, İngiltere, bizim demiryolu hisse senetlerinin büyük bir kısmını elinde tutuyordu, hatırlıyor musunuz? Yıllar geçtikçe, bu hisse senetlerini geri aldık. Bu ne anlama gelir? Sermayenin tüketilmemiş payından bir kısmı, bu hisse senetlerini satın aldı. Bugün, Birleşik Devletler'deki kapitalistlerin, yüzlerce ve yüzlerce milyon dolar değerindeki Meksika, Rusya, İtalya ve Yunanistan'ın hisse senetlerini elinde bulundurmasının anlamı nedir? Bunun anlamı, bu yüzlerce ve yüzlerce milyon doların, sermayenin tüketemediği paydan çıktığıdır. Dahası, kapitalist sistemin ortaya çıkışından bu yana, sermaye hiçbir zaman kendine düşen payın tamamını harcamamıştır.

"Şimdi konunun önemli ve belirleyici noktasına geliyoruz. Birleşik Devletler'de yılda dört milyar dolar değerinde servet üretiliyor. Emek bunun iki milyarını satın alıyor ve tüketiyor, sermaye ise geri kalan iki milyarı tüketmiyor; yani büyük miktarda, tüketilmemiş bir üretim fazlası kalıyor. Bu üretim fazlasıyla ne yapılıyor? Bu üretim fazlasıyla ne yapılabilir? Emek tüketemez, çünkü payına düşen ücretin tamamını harcadı. Sermaye de, bu kalan ürünü tüketemeyecek, çünkü, doğası gereği, tüketebileceği kadarını tüketmiştir. Üretim artığı ortadadır. Bununla ne yapılabilir? Bununla ne yapılıyor?"

"Bu üretim artığı yurt dışına satılır," dedi aniden Bay Kowalt.

"Doğru," diye onayladı Ernest de. "Bu üretim artığının sonucunda yabancı pazarlara ihtiyaç duyarız. Bu da yurt dışına satılır, yurt dışına satılmak zorundadır. Bundan kurtulmanın başka bir yolu yoktur. Bu tüketilmemiş fazla ürünün, yurt dışına satılmasıyla, ticari dengemiz denilen şey oluşuyor. Buraya kadar anlaşıyor muyuz?"
"Elbette, ticaretin alfabesini bize öğretmeye kalkışmakla boşuna zaman kaybediyorsunuz," diye hoşnutsuzluğunu belli eden bir ses tonuyla atıldı Bay Calvin. "Hepimiz anlıyoruz bu kadarını."
"Bu alfabeyi açıklamaya bu kadar zaman ayırdıysam, bu konuda az sonra sizi şaşırtacağım içindir," diye karşılık verdi Ernest. "İşin en güzel yanı da bu. İşte şimdi şaşırtacağım hepinizi. Devam ediyorum:
"Birleşik Devletler, kaynaklarını geliştirmiş kapitalist bir ülkedir. Kapitalist sanayi sistemine uygun olarak, kurtulması gereken tüketilmemiş bir üretim fazlalığı vardır ve bundan yurt dışına satış yapılarak kurtulunabilir.* Bu durum sadece Birleşik Devletler için geçerli değil, aynı zamanda kaynaklarını geliştirmiş bütün kapitalist ülkeler için de geçerlidir. Bu ülkelerden her birinin tüketilmemiş mal fazlası var. Unutmayınız ki, hepsi birbiriyle ticaret yapmıştır ve yine de üretim fazlası ellerinde durmaktadır. Bütün bu ülkelerdeki emek ücretini harcadı, bu, mal fazlasından satın alamaz. Bu ülkelerdeki sermaye, doğası gereği tüketebileceği kadarını satın aldı, ama gene de üretim fazlası var. Bu üretim fazlalığını artık birbirlerine satamazlar. Nasıl kurtulacaklar bu maldan?"
* Birleşik Devletler Başkanı olan Theodore Roosevelt, o günlerden birkaç yıl önce, şu resmi açıklamayı yapmıştı: "Birleşik Devletler üretim fazlasının yabancı ülkelere daha uygun bir biçimde aktarılabilmesi için, metanın satın alınmasında ve satışında daha liberal ve daha geniş bir sisteme ihtiyaç vardır." Elbette, bu başkanın sözünü ettiği fazla üretim, kapitalistlerin tüketme gücünün üstünde ve ötesinde kalan kazançtı. Gene aynı yıl, Senatör Mark Harına şöyle demişti: "Birleşik Devletler'de servet üretimi, yıllık

tüketiminden üçte bir oranında fazladır." Ayrıca bir başka senatör, Chauncey Depew şöyle demişti: "Amerikan halkı yıllık olarak tüketebileceğinden iki milyar dolar daha fazlasını üretmektedir."
"Az gelişmiş ülkelere satarlar," dedi Bay Kowalt.
"Tam üstüne bastınız. Görüyorsunuz ya, konu o kadar açık ve net ki, siz de düşünerek aynı sonuçlara varabiliyorsunuz. Şimdi bir adım daha ilerleyelim: Diyelim ki, Birleşik Devletler bu üretim fazlalığını az gelişmiş bir ülkeye, örneğin Brezilya'ya satıyor. Unutmayınız ki, bu üretim fazlası hiçbir ticaret kuralına uymayan bir şekilde gönderiliyor. Yine diyelim ki bütün ticaret kuralları uygulandı, ama gene de elimizde mal fazlası kaldı, biz de bunu, kaynaklarını geliştirmemiş bir ülkeye, Brezilya'ya gönderdik. Karşılığında ne alacağız peki?"
"Altın," dedi Bay Kowalt.
"Ama dünyadaki altın miktarı sınırlıdır, daha fazlası yoktur," diye karşı çıktı Ernest.
"Tahvil, rehin, teminat ve buna benzer senetler biçiminde altın demek istiyorum," diye düzeltti Bay Kowalt.
"Şimdi oldu işte," dedi Ernest. "Birleşik Devletler, Brezilya'dan, kendi üretim fazlasına karşılık hisse senedi ve imtiyazlar alır. Bu ne demektir? Bu, Birleşik Devletler, Brezilya'daki demiryollarının, fabrikaların, madenlerin ve toprakların sahibi oluyor demektir. Bunun sonucunda ne olur?"
Bay Kowalt kısa bir süre düşündükten sonra bilmiyorum anlamında başını iki yana salladı.
"Onu da size ben söyleyeyim," dedi Ernest. "Bu, Brezilya'nın kaynaklan gelişiyor anlamına gelir. Şimdi bundan sonraki noktaya gelelim: Brezilya kapitalist sistemle, kendi kaynaklarını geliştirecek ve zamanla o da üretim fazlasına sahip olacaktır. Bu üretim fazlasını Birleşik Devletler'e aktarabilir mi? Hayır, çünkü onun da, belirttiğimiz gibi, zaten üretim fazlası vardı. Peki sonra Birleşik Devletler kendi üretim fazlasını Brezilya'ya aktarabilir mi? Hayır, çünkü Brezilya'nın da üretim fazlası var.

"Bu durumda ne olacaktır? Birleşik Devletler ve Brezilya, kendi üretim fazlalarını akıtmak için, kaynaklan geliştirilmemiş başka ülkeler aramak zorunda kalırlar. Ama bu üretim fazlasını boşaltma sürecinin gereği olarak, o ülkelerin kaynaklan da gelişir. Derken bunlar da, boşaltacak başka ülkeler aramaya başlarlar. Şimdi baylar, sözüme iyi kulak verin. Dünyamızın belirli bir yüzölçümü ve belli sayıda ülkesi olduğu gerçeğinden bakıldığında, dünyadaki bütün ülkeler, en büyüğünden en küçüğüne kadar hepsi, ellerinde üretim fazlasıyla, birbirleriyle karşı karşıya kalırlarsa ne olacak?.."

Sözün burasında susup dinleyicilerini incelemeye koyuldu. Yüzlerindeki sıkkın ifade görülmeye değerdi. Kaygılıydılar. Soyutlama yoluyla Ernest, bir hayaletin görüntüsünü önlerine sermişti. Şimdi bu hayaleti görüyor ve korkuyorlardı.

"İşe alfabeyle başlamıştık Bay Calvin," dedi Ernest muzurca. "Şimdi size tüm alfabeyi okudum. Çok basit. İşin güzel yanı da bu zaten. Şu soruma cevap vereceksinizdir herhalde; öyleyse, bütün ülkeler tüketilmemiş üretim fazlası elde edince ne olacak? Sizin kapitalist sisteminize o zaman ne olacak?"

Bay Calvin başını iki yana sallayarak, kara kara düşünüyor, Ernest'in sözlerinde bir yanlış bulmaya çabalıyordu.

"Şimdiye kadar anlattıklarımızı şöyle bir özetleyelim," dedi Ernest. "İşe belli bir sanayi süreciyle, ayakkabı fabrikasıyla başladık. Ortak ürünün paylaşılmasının, bütün sanayi süreçleri için aynı olduğunu gördük. Emeğin, ücretiyle, üretimin sadece bir kısmını satın alabileceğini ve sermayenin geriye kalan üretimin tümünü tüketemediğini gördük. Emeğin, ücretini mümkün olduğu kadar tüketmesi ve sermayenin de tüketebileceği kadarını tüketmesi halinde bile, üretim fazlasının kaçınılmaz olduğunu ve bu üretim fazlasının ancak başka bir ülkeye boşaltılabileceğini gördük. Ayrıca, bu üretim fazlasını başka bir ülkeye boşaltmakla, o ülkenin üretim kaynaklarını geliştirdiğimizi ve bu ülkenin de kısa zamanda kendi elinde üretim fazlası olacağını gördük.

Bu süreci, gezegendeki bütün ülkelere uyguladık. Her ülkenin, her gün sürekli olarak üretim fazlası meydana getireceği ve bu üretim fazlasını başka bir ülkeye boşaltamayacağı noktaya kadar geldik. Şimdi bir defa daha soruyorum size aynı soruyu: Peki bu üretim fazlasıyla ne yapacağız?"

Bu defa da hiç kimse bu soruya cevap vermeye çalışmadı.

"Evet, Bay Calvin, ne dersiniz?" diye kışkırttı Ernest.

"Bu beni aşıyor," diye itiraf etti Bay Calvin.

"Bugüne kadar böyle bir şeyi hiç düşünmemiştim," dedi Bay Asmunsen. "Ama şimdi öyle açık seçik anlaşılıyor ki."

Ben de Kari Marx'ın* artı değer analizini ilk defa burada duyuyordum ve Ernest, bunu o kadar yalın bir biçimde anlatmıştı ki, şaşırıp kalmış, hiçbir şey söyleyememiştim.

"Bu artı değerden kurtulmanın bir yolunu söyleyeceğim size," dedi Ernest. "Denize atın; her yıl yüz milyonlarca dolarlık ayakkabı, buğday ve bunun gibi bütün ticari mallarınızı denize dökün. Sorun kendiliğinden çözülmüş olmayacak mı?"

"Evet, sorun elbette çözülür," diye cevap verdi Bay Calvin. "Ama böyle bir çözümün sözünü etmek bile saçmalık olur."

Ernest büyük bir hızla cevap verdi.

"Ya siz, bay makine kırıcı, atalarınızın verimsiz yöntemlerine dönmeyi önermeniz saçmalık değil miydi? Öyleyse, bu artı değerden kurtulmak için siz ne öneriyorsunuz, bunu söyleyin? Artı değer sorunundan onu üretmemekle kurtulacağınızı sanıyorsunuz. Peki, nasıl artı değer olgusunu ortadan kaldıracaksınız? İlkel üretim yöntemine dönmekle.

Karl Marx: Sosyalizmin en büyük entelektüel kahramanı. On dokuzuncu yüzyılda yaşamış bir Alman Yahudisi. John Stuart Mill'in çağdaşı. Mant'ın ekonomik bulgularını açıklamasının üzerinden birkaç kuşak geçmiş olması ve bu sürede, Marx'ın dünyanın kabul ettiği düşünürleri ve bilim adamları tarafından benimsenmemesi, bize anlaşılmaz görünmektedir. Marx. bu bulgularından dolayı anavatanından sürülmüş ve İngiltere'de sürgünde ölmüştü.

Öylesine karışık, düzensiz, mantık dışı, müsrifçe ve pahalı ki bu ilkel yöntem, artı değer oluşturmuyor."
Bay Calvin yutkundu. Ernest, onu en can alıcı, en hassas noktasından vurmuştu. Yeniden yutkundu ve boğazını temizledi.
"Haklısınız," dedi. "Yenilgiyi kabul ediyorum. Önerdiğim yöntemin saçmalığını kabul ediyorum. Ama bir şeyler yapmalıyız. Bu, biz orta sınıf için ölüm kalım meselesi. Yok olmayı kabullenenleyiz. Yok olmaktansa, çok masraflı ve ilkel de olsa atalarımızın yöntemlerine dönmeyi tercih ederiz. Biz sanayiyi tröstlerden önceki durumuna getirmeye çalışıyoruz. Biz makineleri kıracağız. Peki, siz ne yapacaksınız?"
"Ama makineleri taramazsınız," diye karşılık verdi Ernest. "Evrim sürecini geriye doğru işletemezsiniz. Karşınızda, siz orta sınıftan çok daha güçlü ita büyük güç var. Büyük kapitalistler, kısacası tröstler, geri dönmenize izin vermeyecekler. Onlar makinelerin yok olmasını istemiyorlar. Bunlardan daha güçlü olan ikinci güç ise, emekçilerdir. Makineleri yok etmenize izin vermeyeceklerdir. Dünyanın mülkiyeti, elbette bu arada makinelerininki de, tröstlerle emek arasında bulunmaktadır. Saflar böyle dizilmiştir. Her iki saf da makinelerin kırılmasını istemez, ama her ita taraf da makinelere sahip olmayı ister. Bu savaşta orta sınıfa yer yok. Orta sınıf, bu ita dev arasında kalan bir cücedir. Görmüyor musunuz, siz zavallı, yok olmakta olan orta sınıf, sizler ita değirmen taşı arasında sıkışıp kalmışsınız, daha şimdiden öğütülmeye başladınız.
"Size, kapitalist sistemin kaçınılmaz yok oluşunu matematiksel olarak göstermeye çalıştım. Her ülke, tüketilemez ve satılamaz üretim fazlasına sahip olduğunda, kendi eseri olan korkunç kâr yapısı altında ezilecektir. Ama o gün, makineler kırılmayacaktır. Bundan sonra makinelere sahip olmak için mücadele verilecektir. Eğer bu mücadeleden emek galip çıkarsa, hayat sizin için de rahat olacak, Birleşik Devletler ve hiç kuşkusuz bütün dünya ülkeleri için, yeni ve güzel bir dönem başlayacaktır. Makineler hayatı ezmeyecek, daha güzel, daha mutlu, daha

soylu bir hale getireceklerdir. Yeryüzünden silinen orta sınıfın emekçi tarafına geçenleri ve emekçiler, ki sonunda yalnız onlar kalacaktır, bu olağanüstü makinelerin ürünlerinden adil bir paylaşımla yararlanacaklardır. Bizler, hepimiz, daha güzel ve mükemmel makineler yapacağız. Artık tüketilmeyen üretim fazlası da olmayacak, çünkü kâr diye bir şey kalmayacak."
"Ama, diyelim, bu makinelere ve dünyaya sahip olma savaşını tröstler kazandı?" dedi Bay Kowalt.
"O zaman," diye cevap verdi Ernest, "siz ve emekçiler, hepimiz, insanlık tarihinin henüz eşine rastlamadığı, acımasız ve korkunç bir diktatörlüğün demir ökçesi altında ezilip gideriz. Demir Ökçe!* Bu korkunç diktaya en çok yakışan isim budur."
Derin bir sessizlik oldu. Herkes, şimdiye
* Oligarşiyi belirtmek üzere kullanıldığını bildiğimiz en eski deyim.
kadar ilk kez duydukları bu düşüncelerin ağırlığıyla sanki derin bir uçuruma yuvarlanmıştı.
"Ama sizin sosyalizminiz bir düş," dedi sonunda Bay Calvin. "Sadece bir düş!"
"Size düş olmayan bir şey göstereyim, o zaman," diye cevap verdi Ernest. "Bu şeyin adına oligarşi diyeceğim. Siz onu plütokrasi diye adlandırıyorsunuz; aynı şeyi kastediyoruz, yani büyük kapitalistleri ve tröstleri. Bugün iktidarın kimin elinde olduğunu inceleyelim. Bunu yapmak için de toplumu sınıflara bölelim.
'Toplumda üç büyük sınıf vardır: Birincisi, zengin bankerlerden, demiryolu imparatorlarından, büyük şirket yöneticilerinden ve tröst krallarından oluşan plütokrasidir. İkincisi, orta sınıf, sizin sınıfınız baylar, çiftçiler, tüccarlar, küçük üreticiler ve meslek sahiplerinden oluşan orta sınıf. Üçüncü ve sonuncu sınıfsa proleterya, ücretli emekçilerden oluşan proleteryadır.*
"Bugün Birleşik Devletler'de, iktidarın zenginlikle ele geçirildiğini inkâr edemezsiniz. Ülkenin toplam zenginliği, bu üç sınıf arasında nasıl bölünmüştür? İşte size rakamlar:

Plütokrasi, servetin altmış yedi milyarına sahiptir. Birleşik Devletler'de çalışan nüfusun yalnızca yüzde 0,9'u plütokrasiye aittir, ama buna karşılık plütokrasi toplam servetin yüzde yetmiş beşine sahiptir. Orta sınıfın elindeyse yirmi dört milyar vardır.
* Everhard toplumu, zamanın istatistiki otoritelerinden biri olan Lucien Sanial'ın verilerine göre böyle sınıflandırmaktadır. Sanial, bu sınıf ayrımını, 1900 yılı Birleşik Devletler nüfus sayımına göre ve mesleklere bakarak şöyle yapmıştı: Plütokratik sınıf, 250,251; Orta sınıf 8,429,845 ve Proletarya sınıfı 20,393.137 kişiden oluşuyordu.
Çalışan sınıfın yüzde yirmi dokuzu bu sınıfa aittir ve bunlar toplam servetin, yüzde yirmi beşine sahiptirler. Geriye proleterya kalıyor. Bu sınıfın elinde dört milyar vardır. Çalışan nüfusun yüzde yetmişinin işçi sınıfından oluşmasına karşılık, toplam servetin yalnızca yüzde dördünden yararlanıyor. Baylar size göre iktidar kimin elindedir?"
"Verdiğiniz rakamlara bakılırsa, biz orta sınıf, emekçilerden çok daha güçlüyüz," dedi Bay Asmunsen.
"Bize güçsüz demek, sizi plütokrasi önünde daha güçlü kılmaz," diye karşılık verdi Ernest. "Dahası, söyleyeceklerim henüz bitmedi. Servetten daha büyük güçler de var; ele geçirilemeyeceği için daha büyük olan güçler. Bizim gücümüz, proletaryanın gücü, pazılarımızdadır, oy verecek olan ellerimizdedir, tetiği çekecek parmaklarımızdadır. Bu gücü kimse bizden alamaz. Hayatın içinden doğan, servetten daha güçlü ve de servetin çekip koparamayacağı bir güç bu.
"Ama sizin gücünüz eğreti. Onu her an elinizden alabilirler. Şimdi bile bu gücü plütokrasi elinizden alıyor. Sonunda hepsini elinizden alacak. Ondan sonra, siz orta sınıf olmaktan çıkacak, bizim yanımıza inecek ve proleter olacaksınız. İşin güzel yanı, o zaman, bizim gücümüze güç katacaksınız. Sizi bir kardeş gibi bağrımıza basacağız ve insanlık davası için hep birlikte omuz omuza savaşacağız.
"Emeğin, alınacak elle tutulur herhangi bir şeyi yoktur. Ulusal gelirden alınacak pay, elbise ve mobilyalara, çok

ender durumlarda da çok fazla değeri olmayan evlere yatırılmıştır. Ama sizin elinizde somut bir servet, yirmi dört milyar dolar var. Plütokrasi bu parayı elinizden çekip alacaktır. Elbette, büyük olasılıkla proleterya ondan daha önce davranacak. Baylar, hâlâ içinde bulunduğunuz durumu anlamıyor musunuz? Orta sınıf, kaplanla aslan arasında kalan masum bir kuzudur. Sonunda sizi biri ele geçiremezse, diğeri ele geçirecektir. Plütokrasi erken davranırsa, yine de bundan bir şey çıkmaz, çünkü nasılsa proleterya, plütokrasiyi yutacak.

"Hatta diyebilirim ki, sizin şimdiki servetiniz bile gerçek gücünüzü ifade etmez. Şu anki servetinizin size sağladığı güç, içi boş bir kabuktan başka bir şey değildir. Sizin, 'Atalarımızın yöntemlerine dönelim!' diye savaş çığlıkları atmanızın nedeni de bu, güçsüzlüğü ve kofluğu içinizde hissetmenizdendir. Şimdi size kabuğunuzun içindeki boşluğu göstereceğim.

"Çiftçilerin ne gücü var? Bugün, onların yarısından çoğunun toprağı ya kiralıktır ya da ipoteklidir. Bu nedenle, topraklarında bir köle gibidirler. Çünkü tröstler, nakliye araçlarına, vinçlere, demiryollarına, denizyollarına ve bütün pazarlama yollarına sahiptir ve bunların yönetimi de onlara aittir. Üstelik pazarlar da tröstlerin kontrolündedir. Bütün çiftçiler, bu koşullar altında fazlasıyla güçsüzdür. Bu kesimin siyasal gücüne gelince, bunu daha sonra, orta sınıfın tümünün siyasal gücüyle birlikte ele alacağım.

"Tröstlerse, günden güne, Bay Calvin ve ötekilerde olduğu gibi, çiftçileri de işsiz güçsüz bırakmaktadırlar. Her geçen gün, tüccarlar da aynı felakete doğru sürüklenmektedir. Altı ay gibi kısa bir süre içinde, tütün tröstünün yalnızca New York'ta, dört yüz küçük tütün işletmesini yok ettiğini hatırlarsınız sanırım. Kömür madenlerinin eski sahipleri nerede? Söylememe gerek yok, siz de biliyorsunuz ki, demiryolları tröstü, bütün kömür yataklarını ve antrasit kuyularını denetimi altına almış bulunmaktadır. Standard Oil Tröst'ü* yirmi kadar ta okyanusa kadar giden demiryolu hattına sahip değil midir? Demiryolu Tröstü'nün antrasit ya

da kömür ocaklarını ve diğer yeraltı kaynaklarının ticaretini elinde tuttuğunu bilmem hatırlatmama gerek var mı? Bugün, Standard Oil'e bağlı şirketler tarafından, Birleşik Devletler'de on bin kadar yerleşim merkezi aydınlatılıyor, yine bu şirketler tarafından, en az bir bu kadar daha nakil aracı işletilecektir. Eskiden bu işlerle uğraşan binlerce küçük kapitalist vardı, oysa şimdi hiçbiri yaşamıyor. Bunu biliyorsunuz. Şimdi aynı son, sizi de bekliyor.
"Küçük imalatçı da çiftçi gibidir. Bugün, küçük imalatçılar ve çiftçiler bütün çabalarına rağmen, köle olmaktan kurtulamamışlardır. Aynı şey serbest meslek sahipleri ve zanaatkârlar için de geçerlidir.
* Standard Oil ve Rockefeller için s. 177'deki dipnota bakınız.
Başka adla bilinseler de, onlar da birer köle durumundadırlar. Siyasetçiler de uşaktan başka bir şey değildir. Bay Calvin, niçin gece gündüz çalışıp, çiftçileri ve orta sınıfın diğer üyelerini örgütleyip, yeni bir siyasi parti kurmuyorsunuz? Çünkü eski partilerin politikacıları, sizin bu geriye dönük düşüncelerinizi umursamazlar, çünkü az önce söylediğim gibi onlar plütokrasinin uşakları ve köleleridirler.
"Serbest meslek sahiplerinin ve zanaatkarların da bu rejimin kölesi olduklarını söylemiştim. Başka ne olabilirler ki? En küçüğünden en büyüğüne kadar; öğretmeninden profesörüne, din adamından yayımcısına kadar hepsi plütokrasiye hizmet ederek yerlerinde kalırlar ve tek görevleri de zenginlerin aleyhine olan düşünceleri engellemektir. Bu sınırlan çiğneyenler hemen işlerinden atılır, yerlerini kaybederler. Bu duruma düşenler, ya proleteryanın içine girer, ya sefalet içinde yaşar ya da işçi sınıfı içinde kışkırtıcı ajan olurlar. Ve unutmayınız ki, kamuoyunu oluşturan basın, papazın kürsüsü ve üniversitelerdir. Bunlar, bir ulusun ideolojisini oluştururlar. Sanatçılara gelince, onlar da plütokrasinin az ya da çok bayağı zevklerine aracı olmaktan öte bir iş yapmazlar.
"Ama her şeye rağmen servet, kendi başına gerçek iktidar değildir, güç kaynağıdır. Ve güç, hükümeti meydana getirir. Bugün hükümet kimin elindedir? Nüfusunun yirmi milyonu iş

sahibi olan proleteryanın mı? Buna siz bile gülüyorsunuz. Sekiz milyon üyesibulunan ve çeşitli meslek gruplarından oluşan orta sınıfın mı? Onun da proletaryadan kalır yanı yok. Öyleyse kimin elinde hükümet? Sayılan, çalışan nüfusun çeyrek milyonunu bulmayan, boşta gezen plütokrasinin elinde. Aslında gerçek yönetici bu çeyrek milyon da değildir. Dürüst ve büyük bir gayretle hizmetini esirgemiyor, evet, ama hükümeti yöneten plütokrasi değil, onun beynidir. Ve bu beyin, yedi küçük ve güçlü gruptan oluşmuştur. Bütün bu grupların tek bir beyin gibi çalıştıkları da bir gerçektir.
"Bunlardan biri olan demiryolu grubunun gücüne işaret etmeme izin verin. Mahkemede, halkı yenilgiye uğratmak için, tam kırk bin avukatı vardır. Yargıçlara, bankerlere, gazete yöneticilerine, bankalara, üniversite öğretim üyelerine, devlete ve meclisin ileri gelenlerine, sayısız bedava yolculuk kartları dağıtır. Başkentte ve bütün eyalet merkezlerinde lüks lobiler* açar. Ülkenin büyük küçük bütün kentlerinde, görevleri seçim komitelerine ve parti birliklerine girmek, mahkemede jüriyi ikna etmek, yargıçları satın almak ve grupların çıkan** için çalışmak olan, bir yığın avukat ve politikacı ordusu besler.
* Lobi: Halkın çıkarlarını temsil etmesi gereken yasa koyucuları, rüşvet yoluyla kazanmak için kurulmuş tuhaf bir kurum.
** Everhard'ın bu konuşmasından on yıl önce, New York Ticaret Odası aşağıda alıntısı verilen bir rapor yayınlamıştı: "Demiryolu Şirketleri, Birleşik Devletler'deki Yasama Meclisi üyelerini kesinlikle denetimleri altında tut- . maktadırlar." Bunlar. Birleşik Devletler Senatörlerini, milletvekillerini ve valileri koltuklarında oturtmakta ya da indirmektedirler. Bu şirketler pratik olarak Birleşik Devletler hükümet politikasının diktatörleridirler.
"Baylar, plütokrasinin* beynini oluşturan yedi gruptan yalnızca birinin gücünü kabataslak anlattım. Orta sınıfın, yani sizin, yirmi dört milyarlık servetiniz, bu iktidarın yönetiminde size, yirmi beş sentlik hak sağlamaz. Bu, içi boş bir kabuktur ve yakında bu da elinizden alınacaktır. Bugün

bütün iktidar plütokrasi elinde tutmaktadır. Çünkü yasaları yapan Senato, Meclis, Mahkemeler ve Yasama Kurulları onun elindedir. Hepsi bu kadarla kalmamaktadır. Yasanın ardında, onu uygulayacak

* Rockefeller, proleteryanın bir üyesi olarak işe başladı. Tasarruf ederek kurnazlığı sayesinde ilk kusursuz tröstü, yani Standard Oil'i kurmayı başardı. Dönemin tarihinden, aşağıdaki şu eşsiz sayfayı burada yayımlamaktan kendimizi alamayacağız. Böylece, Standard Oil'in yeniden yatırım yapma ihtiyacının, küçük kapitalistleri nasıl ezip yok ettiğini ve kapitalist sistemin nasıl çözüldüğünü göstermiş olacağız. David Graham Phillips, dönemin radikal yazarlarından biridir ve aşağıda onun yazısından yapılan alıntı. M. S. 4 Aralık 1902 tarihli Saturday Evening Post dergisinin bir nüshasından alınmıştır. Bu derginin bir tek adı geçen sayısı elimizde bulunmaktadır ve yine de görünüşünden ve içeriğinden, döneminin çok yüksek tirajlı popüler dergilerinden biri olduğu sonucunu çıkarıyoruz. Alıntı aşağıdadır: "On yıl kadar önce Rockefeller'ın geliri, son derece kusursuz bir otorite tarafından, otuz milyon olarak açıklanmıştı. Beynini oluşturan yedi gruptan yalnızca birinin gücünü kabataslak anlattım size. Petrol sanayisinde kârlı yatırımların sınırına ve bu arada muazzam nakit para toplamına da ulaşmıştı. Sadece John Davison Rockefeller'ın aylık geliri, iki milyon dolardan daha fazlaydı. Yeni yatırım yapma sorunu çok ciddi, bir kâbus haline gelmişti. Petrol geliri şişiyor, şişiyordu. Yapabileceği büyük yatırımların sayısı sınırlıydı, hatta bugünkünden bile çok daha fazla sınırlıydı. Rockefeller'lar başka alanlarda yatırım yapmak için özel bir sabırsızlık gösteriyordu. Çünkü kurdukları Tekel'in karşı konulmaz biçimde akıttığı servet seli. onları bu yatırımları yapmaya zorluyordu. Yeni yatırım alanları aramak ve araştırmak için, bir yatırım personeli grubu oluşturdular. Bu personel grubunun şefinin, yıllık yüz yirmi beş bin dolar maaş aldığı söyleniyor. Rockefeller'ların başka alanlarda güç gereklidir. Bugün plütokrasi yasaları çıkarmakta ve bunu

uygulamak için polisi, orduyu, donanmayı ve nihayet milisi, yani sizi, beni, hepimizi elinin altında tutmaktadır."
Bundan sonra kısa bir tartışma oldu ve yemek dağıldı. Herkes suskun ve ezikti. Fısıltılarla birbirlerine veda ettiler. Önlerine serilen gelecekteki hayal karşısında dehşete kapılmış gibiydiler.
yaptıkları, ilk göze çarpan yatırımları demiryolu alanında olmuş, daha 1895 yılında ülkenin demiryollarının beşte birini denetimleri altına almışlardı. Bugün sahip oldukları ya da büyük yatırımcı ortak oldukları kuruluşlar nelerdir? New York'un. kuzeyin, doğunun ve batının büyük demiryollarında iktidar sahibidirler. Bu kuruluşlardan yalnızca birinde diğerlerine oranla hisseleri daha azdır. O da sadece birkaç milyon dolar. Chicago'dan başlayan büyük demiryollarının çoğuna sahipler. Pasifik'e kadar uzanan demiryolu sistemlerinin birkaçına hâkimler. Bay Morgan'ı böylesine kudretli kılan onların oylarıdır. Yine de şu da eklenmeli ki, şimdiki durumda Bay Morgan'ın onların oyuna ihtiyacı olduğundan çok, onların Bay Morgan'ın beynine ihtiyaçları vardır ve bu ikisinin karışımı büyük ölçüde bir 'çıkar birliği'ni oluşturmaktadır.
"Ama demiryolları, bu büyük altın selini, tek başına yeterli bir hızla yutamıyordu. Şimdi John D. Rockefeller'ın aylık iki buçuk milyon dolar olan nakit geliri, ayda dört, beş, altı milyon dolara, yılda yetmiş beş milyon dolara yükselmişti. Gaz yağı baştan başa kârdı. Yeni yatırımlar milyonlarına milyonlar ekliyordu.
"Gaz yağı ve elektrik sanayileri güvenli yatırım araçları olunca, Rockefeller'lar bu alana da yatırım yaptılar. Şimdi güneş batar batmaz. Amerikan halkı, her ne aydınlatma biçimini kullanırlarsa kullansınlar Rockefeller'ları zengin ediyorlar. Derken çiftliklerin ipoteğine başladılar. Söylendiğine göre, birkaç yıl önce, birkaç çiftlik sahibi, ipoteklerini kurtardığında, John D. Rockefeller neredeyse göz yaşlarına boğuluyormuş. Yıllarca süre başından attığını sandığı sekiz milyon dolar, kapısının önüne yığılmış. Çünkü kendine yeni bir sığınak, yeni bir yatıran alanı arıyordu.

Petrolün doğurduğu servetler, o yeni çocukların çocukları, derken onların torunları, adamcağızı büyük sıkıntılara boğmuştu. Bu yeni milyonları, durmadan üreyen milyonları nereye koyacaktı. Rockefeller'lar,
"Durumun çok ciddi olduğu belli," dedi Bay Calvin, Ernest'e. "Sizin bunu gözler önüne sermenize söyleyecek bir şey bulamıyorum. Sizinle, yalnızca orta sınıfı ölüme mahkûm ettiğiniz noktada ayrılıyoruz. Biz ayakta kalacağız ve tröstleri de başımızdan defedeceğiz..."
"Ve atalarınızın yöntemlerine döneceksiniz," diye onun cümlesini tamamladı Ernest.
"Elbette," diye cevap verdi Bay Calvin ciddi bir sesle. "Bunun bir tür makine kırıcılığı olduğunu biliyorum ve bu saçma, farkındayım. Ama plütokrasinin bu kadar makineleşmesinden sonra hayat zaten gereksiz görünmektedir. Ne olursa olsun, bizim makineleri kırmamız olası bir şeydir, oysa sizin hayaliniz
madenlere demir, kömür, bakır ve kurşun alanına yayıldılar ve buradan başka sanayi şirketlerine atladılar. Tramvaylara, devlet ve eyalet tahvillerine, belediyelerin çıkardığı tahvillere, vapurlara, gemilere, telgraf şirketlerine el attılar. Emlakçilik, gökdelenler, oteller, iş hanları, hayat sigortası, bankacılığa geçtiler. Çok geçmeden Rockefeller'ların milyonlarının girmediği sanayi alanı kalmadı.
"Rockefeller bankası, -National City Bank- Birleşik Devletler'in en büyük bankasıdır. Onu dünyada sadece Bank of England ve the Bank of France geçmektedir. Günlük mevduatı, günde yüz milyon dolardan fazladır. Wall Street'teki kısa vadeli piyasalara ve borsaya hâkimdir. Ama bir tek bu banka değildir Rockefeller'ların bankası; bu, onların bankalarının sadece en büyüğüdür ve bu bankaya bağlı sadece New York'ta on dört banka ve tröst şirketi vardır. Bunlar ülkenin büyük para merkezlerinin tamamını etkisi ve gücü altında bulundurmaktadır. "John D. Rockefeller, Standard Oil hisselerinin piyasalarda dört ya da beş yüz milyon dolar değerinde olan miktarına sahiptir. Çelik tröstünde yüz milyon dolarlık yatınım vardır. Bir o kadar

parayı da tek bir batı demiryolu sistemine yatırmıştır. Yatırımları saymakla bitmez. Geçen yılki geliri yüz milyon dolar civarındaydı. Rothschilds sülalesinin toplam gelirinin bu kadar ettiği kuşkuludur. Ve bu gelir yıldan yıla sınır tanımadan artmaktadır."
mümkün değildir. Sizin sosyalizm düşünüz gerçekten de bir düştür. Sizin arkanızdan gelemeyiz."
"Evrim ve sosyoloji hakkında az biraz bir şeyler bilmenizi isterdim," dedi Ernest düşünceli bir tavırla, el sıkışırlarken. "Eğer bilseydiniz başımız birçok dertten kurtulmuş olurdu."

GIRDAP

"İşadamlarının Yemeği"nden sonra gök gürlemeleri gibi birbiri ardına korkunç olaylar patladı. Ben, sakin bir üniversite kasabasında, kendi halimde günlerimi geçirmeye alışık olan ben, kendimi, kişisel meselelerimle birlikte, büyük dünya olaylarının girdabı içine yuvarlanmış buldum. Bunun nedeni, beni devrimci yapan Ernest'e olan tutkum muydu, yoksa içinde yaşadığım toplumu değerlendirdiğim yeni dünya görüşüm müydü, bilemiyorum. Ama bir devrimci oldum ve kendimi, üç ay önce varlığına bile inanamayacağım bir olaylar kargaşası içinde buldum.
Hayatımın kargaşalarıyla, büyük toplumsal bunalım aynı zamana denk geldi. Önce babam üniversiteden atıldı; öyle resmen işten atılmadı elbette; istifa etmesi rica edildi, hepsi bu. Bu, tek başına pek bir şey ifade etmiyordu. Babam, böyle olduğuna aslında seviniyordu. Özellikle mutluydu, çünkü Ekonomi ve Eğitim adlı kitabının yayımlanmasından sonra atılmıştı üniversiteden. Başına gelen bu olay, kitaptaki tezini kanıtlıyordu. Halkın eğitiminin, kapitalist sınıf tarafından yönetildiği iddiasına, bundan güzel bir kanıt bulunabilir miydi?
Ama bu kanıt hiçbir zaman gün ışığına çıkamadı. Kimse onun üniversiteden çekilmek zorunda bırakıldığını öğrenemedi. Babam dünya çapında önemli bir bilim adamıydı. İstifaya zorlandığı haberi bütün dünyada yankılar uyandırabilirdi. Gazeteler ona övgüler yağdırdı ve bütün zamanını bilimsel

araştırmalara adayabilmek adına, öğretim üyeliğinden ayrıldığı için onu bu kararından dolayı kutladılar.
Babam önceleri bütün bunlara gülüp geçiyordu. Sonra öfkelendi, çok fazla öfkelendi. Çünkü istifanın ardından, kitabı yasaklandı. Bu yasaklama ve toplama öyle gizli yapıldı ki, önceleri hiçbir şey anlamadık. Eserin yayımlanması, bazı çevrelerde hemen tepkiler doğurmuş ve babam kapitalist basın tarafından kibar bir dille yerilmişti. Basındaki yazılarda genel tema, sosyoloji gibi çok iyi bilmediği ve kısa bir süre içinde yolunu kaybedeceği bir bilim dalında çalışma yapmasıydı. Bu sövgü edebiyatı bir hafta kadar sürdü. Babam gülerek kapitalizmin duyarlı bir noktasına dokunduğunu söylüyordu. Sonra aniden gazetelerde ve eleştiri dergilerinde, babam ve eseri hakkında tek bir söz yayımlanmadı. Gene aynı çabukluk içinde kitap, piyasadan çekiliverdi. Kitapçılarda bir tane olsun bulunamıyordu. Babam, yayımcısına mektup yazıp, bu konuda açıklama istedi. Bunun ardından tatmin edici olmayan bir yığın mektuplaşma geldi: Ona, kurşun kalıpların yanlışlıkla bozulduğu cevabını verdiler. Bu konuda da yapılan yazışmalar devam etti ancak bir sonuç alınamadı. Bu uzun ve üzücü mektuplaşmanın sonunda yayımcı, eseri bir daha basamayacağını ve kitap üstündeki bütün yayın haklarından vazgeçmeye hazır olduğunu bildirdi.
"Ülkede bu sorunun üstüne gidecek, tek bir yayınevi bulamazsınız," dedi Ernest. "Sizin yerinizde olsam, hemen susarım. Bu, Demir Ökçe'nin sizin için tasarladıklarının daha başlangıcı."
Ama babam her şeyden önce bir bilim adamıydı, bu kadarla yetinemezdi. Onun gözünde, en ince ayrıntısına kadar incelemeden deney, deney sayılmazdı. Bu nedenle babam, sabırla bütün yayınevlerinin kapılarını tek tek çaldı ama bin türlü bahaneyle hiçbiri kitabı yayımlamaya yanaşmadı.
Sonunda babam, aslında kitabın gizlice toplatıldığına inandı, bunu kamuoyuna duyurmaya çalıştı ama basınla ilişkilerinden de bir sonuç çıkmadı. Birçok muhabirin izlediği, sosyalistlerin bir siyasi toplantısında babam, bunu bir fırsat

bilerek kitabından söz etti. Ayağa kalktı ve kitabının nasıl toplatıldığının hikâyesini olduğu gibi anlattı. Ertesi sabah gazeteleri okurken önce gülmeye başladı, sonra büyük bir öfkeye kapıldı, ateş püskürüyordu. Gazetelerde kitabından tek bir söz edilmiyor, ama konuşması ustaca başka bir kalıba sokularak, cümle ve sözcüklerin arasındaki bağlantılar koparılıp bir kışkırtma söylevine dönüştürülüyordu. Onlara göre, babam, orada, kendini ve ne söylediğini bilen bir bilim adamı, kitap yazarı değil de azgın bir anarşistti. İşlerini büyük bir ustalıkla yapmıştı gazeteciler. Örneğin, konuşmasındaki bir yeri, özellikle hatırlıyorum. Babam "sosyal devrim" deyimini kullanmış, muhabir "sosyal" sözcüğünü çıkarmıştı. Bu haber Associated Press aracılığıyla dört bir yana duyurulduğunda, ülkenin her yerinden babamı suçlayan tepkiler yükseldi. Artık babama bir anarşist, bir nihilist gözüyle bakıyorlardı. Bununla da yetinmeyerek bir karikatür yapmışlar ve çoğu gazeteye basmışlardı. Babam, burada uzun saçlı, vahşi bakışlı, ellerinde meşaleler, kamalar, dinamit lokumları tutan bir kitlenin önünde, elinde bir kızıl bayrakla görünüyordu.
Basın, babamın kışkırtıcılık yaptığını ileri sürerek aleyhine büyük bir kampanya açtı. Hakaretlerle dolu, babamın zihinsel bunalıma girdiğini ileri süren, uzun uzun başyazılar yayımlandı. Ernest, bunun, kapitalist basının eski bir taktiği olduğunu söyledi. Gazetecileri, sosyalist toplantılara göndermek ve söylenenleri çarpıtıp kendi amaçlarına ve çıkarlarına uygun biçimde yansıtmak ve böylece orta sınıfın proleterya saflarına katılma ihtimalini göz önünde tutarak onları ürkütmek bir gelenekmiş. Ernest, babama mücadeleyi bırakıp, güvenli bir köşeye çekilmesi için sürekli ısrar etti.
Bu arada sosyalist basın meseleyi ele almış, kavgaya girmişti. İşçi sınıfının bütün okur yazar kesimi, kitabın toplatıldığını öğrenmişti. Ama bu bilgi, sadece işçi sınıfının sınırlan içinde kaldı. Ardından, büyük bir sosyalist yayınevi olan "Akla Çağrı" babamla eserin yayımlanması konusunda anlaştı. Babam sevinçli, ama Ernest tetikteydi.

"Bilinmeyen olayların eşiğinde olduğumuzu bir defa daha hatırlatayım," dedi. "Çevremizde bir anlam veremediğimiz korkunç, esrarengiz olaylar gelişiyor. Nasıl bir şey olduklarını bilmiyoruz ama var oldukları kesin. Bunlar toplumu temelinden sarsacak olaylar. Hiç sormayın, nasıl olduğunu ben de bilmiyorum, ama toplumun bu değişikliğinden yeni bir şey oluşmak üzere. Oluşma sürecine girmiş, bu her neyse. Sizin kitabınızın ortadan kaldırılması yalnızca bir örnekti. Kim bilir bunun gibi kaç kitap daha yok edilmiştir? Bilmiyoruz, öğrenemeyiz de. Koyu bir karanlık içindeyiz. Bunu öğrenmenin bir yolu yok. Bundan sonra sosyalist yayınevlerinin de basının da yok edilmesini bekleyebilirsiniz. Çok yakında, elimizi kolumuzu bağlayacaklar."

Ernest olayların nabzını diğer sosyalistlere göre daha sağlıklı bir biçimde tutuyordu. İki gün sonra ilk olay patlak verdi. "Akla Çağrı" proleterya tarafından okunan ve ortalama satışı yedi yüz elli bin civarında olan haftalık bir dergiydi. Ayrıca, tirajı sık sık iki ile beş milyon arasında değişen özel sayılar yayımlıyordu. Bu özel sayılar "Akla Çağrı"nın çevresinde toplanmış küçük gönüllü işçi ordusu tarafından finanse edilir ve dağıtılırdı. İlk darbe bu özel sayılan amaçlıyordu ve çok ağır bir darbe oldu. Posta İdaresi, keyfi bir kararla bu
özel sayıların dergiden sayılamayacağını ileri sürerek, bu yayımların posta yoluyla gönderilemeyeceğine karar vermişti.

Bir hafta sonra Posta İdaresi derginin kışkırtıcı bir yayın olduğu gerekçesiyle, normal sayılarını da dağıtmama kararı aldı. Bu, sosyalist propaganda için çok ağır bir darbeydi. "Akla Çağrı" umutsuz bir durumda bulunuyordu. Ekspres trenler şirketi aracılığıyla, yalnızca abonelerin eline dergilerin ulaştırılması planlandı, ama şirket bu işe de yanaşmadı. Bu da "Akla Çağrı"nın sonu oldu. Ama elbette tamamen bitmedi. Kitabı yayımlamak için çalışmalara başladılar. Babamın yirmi bin kitabı ciltçide, geri kalanları da baskıdaydı. Bir akşam nereden çıktığı belli olmayan bir grup serseri, ellerinde Amerikan bayraklarıyla, milli marşlar

söyleyerek "Akla Çağrı"nın merkezindeki bütün baskı atölyelerini ateşe verdiler. Sağlam bir tek şey kalmadı.
Oysa Girard, Kansas bölgesinin en sakin kasabasıydı ve o güne kadar işçilerin arasında hiçbir anlaşmazlık olmamıştı. "Akla Çağrı", sendikaların belirlediği miktarın üzerinde bir ücret ödüyordu. Yayınevinde çok sayıda erkek ve kadın çalıştığı için, kasabanın en büyük ekmek kapısıydı, kasabanın bel kemiği sayılırdı. Yayınevini basan serseri grubu Girard'ın değildi. Sanki yerden biter gibi aynı anda ortaya çıkmışlar ve işlerini görür görmez yine aynı biçimde ortalıktan kaybolmuşlardı. Ernest olup bitenlerden yakın geleceğin karanlığını seziyordu.
Yüzler,* Birleşik Devletler'de örgütlenme girişimindeler. Bu daha başlangıç, çok yakında daha kötülerini de göreceğiz. Demir Ökçe azıtıyor."
Ve böylece, babamın kitabı yok oldu. Bunu izleyen günlerde Kara Yüzler'in adını sık sık duyacaktık. Haftalar geçtikçe, Posta İdaresi'nin dağıtımını kabul etmediği, Kara Yüzler'in saldırısına uğrayan sosyalist gazetelerin sayısı arttı. Bu arada doğal olarak, ülkenin gazeteleri, egemen sınıfların karşı devrimci siyasetini savunuyor ve yok edilmiş sosyalist basın dirilemiyor, diğer yandan Kara Yüzler gerçek vatanseverler ve toplumun kurtarıcıları olarak tanıtılıyordu. Bu haberler, öylesine inandırıcıydı ki, iyi niyetli din adamları bile vaazlarında Kara Yüzler'i övüyor, bu vatanseverlerin şiddet kullanmak zorunda kalışlarına üzüldüklerini söylüyorlardı.
Tarih çok çabuk yazılıyordu. Sonbahar milletvekili seçimleri yaklaşıyordu. Ernest, Sosyalist Parti tarafından milletvekili adayı gösterilmişti. Seçilme şansı yüksekti. San Francisco tramvay grevi kırılmıştı, ardından nakliyeciler grevi kırıldı. Bu iki yenilgi, örgütlü emekçiler için büyük felaket olmuştu. Tüm Liman İşçileri Sendikası ve onun sempatizanları, nakliyecileri desteklediler ama hepsi de ezildi. Kanlı bir grev olmuştu. Polis, sayısız kafaları copla ezdi.
* Kara Yüzler (The Black Hundreds): Rus Devrimi'nde yok olmakta olan Otokrasi'nin örgütlediği gerici gruplara verilen

addır. Bu gerici gruplar, devrimci gruplara saldırır, ayrıca gerekli görüldüğü zamanlarda ayaklanıp özel mülkiyeti yağma eder. böylece Otokrasi'ye Kazaklar'ı çağırma bahanesi hazırlardı.
Nakliye şirketlerinden birinin bahçesine siper alan makineliler, ölü sayısını hayli artırdı.
Gelişen bu olayların sonucunda, emekçilerin moralleri bozulmuştu, ama öç almakta kararlıydılar. Kan istiyorlardı, intikam istiyorlardı. Kendi seçtikleri alanda yenilgiye uğrayınca, şimdi siyaset alanında bu yenilginin acısını çıkarmaya çalışacaklardı. İşçi örgütlerini koruyorlardı ve bu, onlara siyasal mücadelelerinde güç veriyordu. Ernest'in seçilme şansı, her geçen gün artıyordu. Her gün yeni bir sendikanın, sosyalistleri destekleme kararı aldığını bildiren bir haber ulaşıyordu. Bunların arasında Mezar Kazıcıları Yardımcıları ve Kuş Tüycüleri sendikalarının adlarına rastlayınca, Ernest bile kendisini gülmekten alamadı. Emekçiler giderek daha kararlı oluyordu. Sosyalist toplantılara çılgınca bir heyecanla koşuyor, diğer partilere bağlı siyasetçilerin sözlerini dinlemiyorlardı bile. Diğer partilerin siyasetçileri genellikle boş salonlarda söylev veriyor ve bu salonlar bazen dolu olsa bile, dinleyiciler konuşmacıya öylesine ters davranıyorlardı ki, çoğu zaman polisin yardımına gerek duyuluyordu.
Tarih giderek daha hızlı yazılmaya başlamıştı. Şu andaki ve yaklaşmakta olan olayların şiddeti, gerilen bir teli andırıyordu. Ülke, zor günlerin* eşiğindeydi. Bolluk içinde geçirilen bunca yıl ve artı üründen kurtulmanın giderek güç olması, bu zor günleri getirmişti.
* Kapitalist rejim altında, zor günlerin yaşandığı bu devreler saçma olduğu kadar, kaçınılmazdı. Refah her zaman felaket getiriyordu. Bu, elbette, tüketilemeyen kârların yığılmasından kaynaklanıyordu.
Fabrikalar çalışma saatlerini en alt sınırına indirmişlerdi. Büyük fabrikaların çoğu ellerindeki stokların erimesini sağlamak için, üretimi durdurmuştu. Her tarafta ücretler düşürülüyordu.

Ayrıca, büyük makine işçileri grevi patlak verdi. İki yüz bin makine işçisi, beş yüz bin metal işçisinin de desteğiyle başlattığı Birleşik Devletler'i sarsan en kanlı grevden yenik çıkmışlardı. Grev safları, küçük ve elbette silahlı grev kırıcı* ordularının saldırısına uğradı. Bunlar, işveren sendikaları tarafından gönderilmiş güçlerdi. Kara Yüzler başka yerlerde de ortaya çıkarak, özel mülkleri yağmalamaya başlamıştı. Bunun sonucunda da Birleşik Devletler'in beş yüz bin kişilik düzenli ordusu, duruma hâkim olabilmek için grevcilerin üstüne gönderildi. Emekçi liderlerin birçoğu idam edildi, birçoğu hapse mahkûm edildi, grevciler yığınlar halinde toplanıp sığır ağıllarına** tıkıldı ve askerlerin acımasız işkenceleriyle karşı karşıya kaldılar.

* Grev kırıcı: Adlarından başka amaçlan ve yaptıkları her şeyleriyle kapitalistlerin özel askerleriydi. Çok iyi örgütlenmiş ve silahlanmışlardı. Emekçinin greve gittiği ya da işverenin lokavt ilan ettiği her yere özel trenlerle sevk edilmeye hazır beklerlerdi. Farley gibi ün salmış bir grev kırıcısı komutanı ancak böyle bir devirde yetişebilirdi. Farley, 1906 yılında, San Francisco tramvay işçilerinin grevini kırmak üzere emrindeki tam donanımlı ve silahlı yirmi beş bin adamla, özel trenlerle New York'tan San Francisco'ya kadar bütün Birleşik Devletler'i kat etmişti. Böyle bir eylem, ülkenin yasalarını ihlal etmek demekti. Gerçek şu ki, bu eylemin ve buna benzer binlerce eylemin cezasız kalması, yasama organlarının, tamamen plütokrasinin emrinde olduğunu göstermektedir.

** On dokuzuncu yüzyılın ikinci yansında Idaho eyaletinde yapılan bir madenciler grevinde birçok işçi, askerler tarafından sığır ağıllarına kapatılmıştı. Bu yöntem, yirminci yüzyılda da uygulanmaya devam etti.

Artık refah yıllarının bedeli ödeniyordu. Bütün pazarlar mal bolluğundan çöküyordu. Fiyatların hızlı düşüşü yanında, ücretlerin düşüşü de baş döndürücüydü. Sanayideki düşüş, bütün ülkeyi yerinden oynatıyordu. Emekçiler her yerde greve gidiyorlardı. Zaten greve gitmeseler, patronlar işten atıyordu. Gazeteler şiddet ve kanlı haberlerle doluydu. Kara

Yüzler kendilerine düşeni fazlasıyla yapıyorlardı; isyan, kundaklama, tahrip, işte onların görevi bunlardı ve bundan büyük bir mutluluk duyuyorlardı. Bütün ordu seferber oldu. Kara Yüzler'in* yaptıkları olaylardan bir oraya, bir buraya koşuşturuyorlardı. Bütün kentler ve kasabalar kışlalara dönmüştü ve emekçiler köpekler gibi öldürülüyordu. Her geçen gün, çığ gibi büyüyen işsizler ordusundan grev kırıcı birlikler kuruluyor, sendikalar bunların saldırısını bertaraf ettikten sonra, karşılarında askeri birlikleri buluyor ve onların karşısında ezilip gidiyorlardı. Üstelik bir de milis vardı. Bugüne kadar milis hakkındaki gizli yasaya başvurmak zorunluluğu duyulmamıştı.
Kara Yüzler'in nitelikleri değil, sadece adlan Rusya'dan gelmektedir. Kara Yüzler, kapitalistlerin gizli ajanlarının geliştirdiği bir güçtür ve on dokuzuncu yüzyıl işçi mücadelelerinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu, tartışma götürmez bir gerçektir. Zamanın Birleşik Devletler Çalışma Bakanı Carroll D. Wright bunu doğrulayan en yetkili ağızdır. Sınıf Savaşları adlı kitabından şöyle bir alıntı yapalım: "Büyük tarihi grevlerin çoğunda, işverenler işi şiddete döktüler." Wright ayrıca imalatçıların, artık üründen kurtulmak için grevcileri kışkırttıklarını, demiryolları grevi sırasında kargaşayı artırmak için işverenlerin ajanlarının yük vagonlarını yaktıklarını yazmaktadır. Kara Yüzler, işverenlerin gizli ajanlarıdır ve bunlar zamanla Oligarşinin korkunç silahı, qjan-pro-vokatör olmuşlardır.
Sonunda, bu anarşi döneminde düzenli ordunun asker sayısı yüz bin kişiye çıkarıldı.
Emekçiler hiçbir zaman böylesine ezilmemişlerdi. Sanayinin büyük kaptanları, parmakla sayılabilen iktidar sahipleri ve oligarşinin yöneticileri, bütün güçleriyle işveren sendikalarının mücadelesine destek oldular. Bu örgütler, aslında orta sınıf örgütleriydi ve şimdi, zor günler ve sarsılan piyasalar yüzünden canlan tehlikeye düşmüş, sanayinin büyük kaptanlarının da yardımıyla, örgütlü emekçiyi korkunç bir yenilgiye uğratıyorlardı; güçlü bir örgüttü, güçlü bir işbirliği kurmuşlardı, ama orta sınıf çok geçmeden bu

dayanışmanın aslanla kuzunun yaptığı bir işbirliği olduğunu öğrenecekti.
Emekçi sınıfı, kana susamış bir halde öcünü almaya çalışıyordu, ama yorgundu. Onların yenilgisi de zor günlerin sonu olmadı. Bankalar bile, oligarşinin en büyük güçlerinden biri olan bankalar bile, kredileri durdurdular. Wall Street* grubu, hisse senedi ve para piyasasını, içinde tüm ülke değerlerinin eriyip yok olduğu bir girdaba çevirdiler. Bütün bu bozgunların ve yıkıntıların üstünde sarsılmaz, kayıtsız ve kendinden emin oligarşi yükseliyordu. Bu sakinliği ve kendine güveni korkutucu boyutlardaydı; amacına ulaşmak için yalnızca kendi geniş gücünü değil, aynı zamanda Birleşik Devletler'in bütün hazinesini de kullanıyordu.
* Eski New York'ta para borsasının bulunduğu caddenin adı. Burada, akıllara durgunluk veren bir örgüt, bütün ülkenin sanayisini kukla gibi oynatıyordu.
Sanayinin kaptanları, orta sınıfa sırtlarını çevirmeye başladılar. Emeği parçalayıp ezerken kendilerine yardımcı olan işveren sendikaları, şimdi kendi işbirlikçileri tarafından eziliyordu. Orta sınıfın ezilip kırılması sürüp giderken, küçük işadamı ve üreticiler ve tröstler sapasağlam duruyorlardı. Tröstler dimdik durmaktan başka işler de yapıyorlardı: Eylemlere katılıyorlar, kasırgayı körüklüyorlar, körüklüyorlar, nasıl hasat edeceklerini, ne ürün toplayacaklarını gayet iyi biliyorlardı. Bundan da kâr sağlayacaklardı elbette. Hem de ne kârlar! Muazzam kârlar! Kendi kopardıkları fırtınaya kapılmışlar, kasırganın sürüklediği ve çevrelerinde uçuşan ganimetleri kapma yarışına girişmişlerdi. Bütün değerler inanılmaz ve açınılacak bir hızla çöküyor ve tröstler de egemenliklerini inanılmayacak boyutlara, alanlara yayıyorlardı. Orta sınıfın zararına, yeni yerler ele geçiliyorlardı.
Böylece 1912 yazında, orta sınıfın gözle görülür bir cinayete kurban gitmesine tanık olundu. Plütokrasinin indirdiği darbenin hızına Ernest bile şaştı kaldı. Başını karamsarlık içinde iki yana sallayarak, sonbahar seçimlerinden umutsuz olduğunu söylüyordu.

"Seçimlerin bir yaran yok," diyordu. "Biz yenildik. Demir Ökçe karşımızda. Ben oy sandığı başında barışçı bir zafer bekliyordum. Yanılmışım. Wickson haklıymış. Elimizde kalan birkaç özgürlük de çekilip alınacak. Demir Ökçe yüzlerimiz üzerinde yürüyecek. İşçi sınıfına kanlı bir devrim yapmaktan başka bir şey kalmıyor. Kazanacağız elbette, ama bunun bizlere nelere mal olacağını düşünmek bile beni ürpertiyor."

Bundan sonra Ernest, bütün umudunu devrime bağladı. Bu konuda, partisinden daha ileri düşünüyordu. Sosyalist arkadaşları onunla aynı düşüncede değillerdi. Onlar hâlâ seçim yoluyla zafer kazanılabileceği konusunda ısrar ediyorlardı. Devrimden korkmuyorlardı, hepsi de soğukkanlı ve yürekli kişilerdi. Böyle bir şeyi sadece akıllan almıyordu o kadar. Oligarşinin yürüttüğü hareketi ciddiye almalarını durmadan tekrarlamasına rağmen Ernest, onların peşinden gelmesini sağlayamıyordu. Onları heyecana sürüklüyordu ama arkadaşları kendi güçlerinden son derece emindiler. Onların sosyal evrim kuramlarında oligarşiye yer yoktu, dolayısıyla oligarşi olamazdı.

Ona, "Biz seni meclise göndereceğiz, her şey yoluna girecek," dediler gizli toplantılarımızın birinde.

"Peki beni meclisten çıkarıp bir duvarın önünde başıma kurşun sıktıklarında ne yaparsınız?" diye soğuk bir ses tonuyla sordu Ernest.

"O zaman biz de bütün gücümüzle ayaklanırız," dediler hep bir ağızdan.

"O zaman kendi kanınız içinde yüzeceksiniz," dedi Ernest. "Bir zamanlar sizin söyleminizi orta sınıf kendine amaç edinmişti. Peki o kudretleri ve haşmetleriyle şimdi neredeler?"

XI. Büyük Serüven

Bay Wickson, özel olarak adam gönderip babamı çağırtmamış, San Francisco'ya giden bir feribotta, bir rastlantı sonucu karşılaşmışlardı. Yani babama uyarısı, önceden düşünülüp taşınılmış bir uyan değildi. Tesadüfen

karşılaşmamış olsalardı, herhangi bir uyarıda bulunmayacaktı. Gerçi sonuç değişmeyecekti. Babam eski Mayflower* soyundan geliyordu ve ister istemez onların kanını taşıyordu.
"Ernest haklıymış," dedi daha eve adımını atar atmaz. "Gerçekten olağanüstü bir insan. İngiltere Kralı ya da Rockefeller'la evlenseydin, Ernest'le evlenmekle bana verdiğin mutluluğu tattıramazdın."
"Ne oldu?" diye sordum telaşla.
"Oligarşi suratlarımızı çiğnemek üzere; senin, benim suratlarımızı. Wickson bunu açıkça ima etti. Çok nazik, yani bir oligarşi yöneticisinden beklenmeyecek kadar nazikti.
* Yeni Dünya'nın keşfinden sonra, Amerika'ya koloni halkı taşıyan ilk gemilerden biri. Bu koloni halkından gelenler bir süre soylanyla gurur duydular, ama zamanla kanlan öyle bir yayıldı ki, damarlarında Mayflower kanı taşımayan hemen hemen hiçbir Amerikalı kalmamıştı.
Bana tekrar üniversiteye dönmemi önerdi. Düşünebiliyor musun, Wickson gibi adi bir soyguncu, devlet üniversitesinde ders verip vermemem konusunda karar verme yetkisine sahip! Göz kamaştırıcı bir başka önerisi daha oldu. Kurulması tasarlanan büyük bir bilim enstitüsünün başkanlığını yapmamı istedi. Öyle ya, oligarşi, artı üründen kurtulmanın yollarını arayacak, görüyorsunuz ya.
'"Şu, kızınıza âşık olan o sosyaliste ne dediğimi hatırlıyor musunuz,' dedi bana. 'İşçi sınıfının suratları üzerinde yürüyeceğimizi söylemiştim. Dediğimi yapacağız. Size gelince, bir bilim adamı olarak benim size karşı derin bir saygım vardır, ama proleteryayla aynı yazgıyı paylaşmak niyetindeyseniz, gerisine karışmam. Benim diyeceklerim bu kadar.' Dedikten sonra arkasını dönüp gitti.
"Bu olayı Ernest'e anlattığımda verdiği karşılık şu oldu: Bu, sizin öngördüğünüz tarihten önce evlenmek zorunda olduğumuzu gösteriyor.'"
Bu akıl yürütmenin mantığını hemen sezemedim ama anlamam için kısa bir sürenin geçmesi yetti. Sierra

Fabrikaları'nın üç aylık kâr dağıtımı o günlere rastlamıştı. Daha doğrusu öyle olmalıydı, ama babama hiçbir ödeme yapılmadı. Birkaç gün bekledikten sonra şirket sekreterliğine bir mektup yazdı. Hemen gelen karşılıkta şirket defterlerinde babamın hissesinin bulunduğuna dair en küçük bir kayda rastlanmadığı bildiriliyor ve nazik bir dille açıklayıcı bilgi isteniyordu.

"O herife istediği açıklayıcı bilgiyi vereceğim!" diye öfkeyle söylendi babam. Bir bankanın kasasında duran hisse senetlerini almak için evden fırladı.

Geri döndüğünde, paltosunu çıkarmasına yardım ederken, "Ernest olağanüstü bir adammış," diyordu. "Yine söylüyorum kızım, genç sevgilin olağanüstü bir delikanlı."

Ernest'ten bu şekilde söz ederken, ardından bazı kötü haberler vereceğini artık öğrenmiştim.

"Benim suratımın üstünde yürüdüler bile," diye açıkladı babam. "Hisse senedi falan kalmamış. Kasa bomboştu. Ernest'le en kısa zamanda evlenseniz iyi olacak."

Ne olursa olsun bilimsel yöntemleri bırakmayan babam, şirket yöneticilerini mahkeme önüne çıkarmayı başardı, ama şirket defterlerini yargıç önüne çıkarmayı başaramadı. Mahkemeler babamın değil, Sierra Fabrikaları'nın denetimi altındaydı. Bu, her şeyi açıklamaya yetiyordu. Mahkeme, davanın düşmesine ve haksız olan şikâyetçinin cezalandırılmasına karar verdi.

Şimdi, o günleri, babamın nasıl ezildiğini düşündükçe içimden gülmek geliyor. San Francisco'da, bir sokakta tesadüfen Wickson'la karşılaşınca, kendini tutamamış ve ona, "Alçak!" demiş. Bu olay üzerine saldırı suçuyla babamı tutukladılar, para cezası verdiler, kefaletle serbest bıraktılar. Öyle saçma sapan bir şeydi ki bu, babam bile eve gelir gelmez kahkahayı koyverdi. Ama yerel basında ne kadar büyük bir gürültü koparıldı! Sosyalizme sarılan insanlara bulaşan bir dehşet mikrobundan söz ediyorlardı. Babam, pürüzsüz bir hayat sürmüş olan babam, bu mikroba bulaşanların ne hale geldiğini gösteren güzel bir örnekti. Birçok gazete de, söz birliği etmiş gibi, bilimsel çalışmaların

zekâsını zayıflattığını ileri sürüyor ve babamı bir akıl hastanesine kapatmanın gerekli olduğu tezini benimsediklerini hissettiriyorlardı. Bunlar ciddiye alınacak yazılardı, sanki yaklaşan bir felaketin habercisiydiler. Neyse ki babam bunu sezecek kadar akıllı bir adamdı. Piskopos Morehouse'un başına gelenler ortadaydı ve babam da nasıl davranması gerektiğini anlamıştı. Ne kadar haksızlık ederlerse etsinler, ne söylerlerse söylesinler ağzını açmamaya karar verdi. Sanırım bu sabrı düşmanlarını bile şaşırtmıştır.
Bundan sonra sıra, oturduğumuz eve geldi. Evimizi ipotek etmiştik, hemen evden çıkmak zorundaydık. Elbette herhangi bir ipotek yoktu. Evimiz hiçbir zaman ipotek edilmemişti. Arsayı peşin parayla almış, evi de hiçbir borç olmadan kendimiz yaptırmıştık. Ne evin, ne de arsanın hiçbir zaman borcu olmamıştı. Ama işte ortada bir ipotek vardı. Kurallara ve yasalara uygun, bir süre tarafımızdan belirli vadelerde ödeme yapılmadığını gösteren bir yazı ve gerekli imzalar bulunan bir ipotek senedi yaratıvermişti. Babam buna da sesini çıkarmadı. Parasına el koyulduğu gibi, şimdi de evi elinden alınıyordu. Yardımımıza koşabilecek hiç kimse yoktu. Toplum mekanizması, onu yok etmeye kararlı insanların ellerinde bulunuyordu. Babam ne de olsa bir filozof sayılacağından, olup biteni büyük bir soğukkanlılıkla karşılıyordu.
"Yok edecekler beni," dedi bana; "ama bu yüzden elimden geldiği kadarını kurtarmaya çalışmalıyım. Kemiklerim artık çok zayıf ve dersimi aldım. Tanrı biliyor ya, son günlerimi bir tımarhanede geçirmek istemiyorum."
Bu da bana Piskopos Morehouse'u hatırlattı. Birkaç sayfadır onu ihmal ettim. Ama önce size evliliğimi anlatmalıyım. Bir dizi büyük olayın yanında önemsiz sayılacağından yalnızca birkaç sözcükle geçiştireceğim.
"Şimdi gerçek proleter olacağız," dedi babam, evden atıldığımızda. "Bazen, şu müstakbel kocanın şu emekçi kitlesini çok iyi tanımasını kıskanıyordum, ama artık ben de

bundan böyle onların arasında yaşayarak tanıyabileceğim onları."
Babamın kanında serüven tutkusu yer etmişti ve başımıza gelen bu felakete bir serüven gözüyle bakıyordu. Ne öfke, ne de kin duyuyordu. İntikam almayı düşünemeyecek kadar filozoftu ve sadeydi. Bırakmak zorunda kaldığımız rahat yaşama biçimini aramayacak kadar da, manevi dünyaya önem veren bir insandı. Böylece San Francisco'ya, Market Caddesi'nin güneyindeki aşağı mahallede, dört odalı döküntü bir eve taşındık. Babam yeni bir serüvene atılan küçük bir çocuğun heyecanı, içine sığmazlığıyla doluydu. Bu heyecanın yanı sıra, görülmedik derecede üstün zekâsıyla, olanları iyice değerlendirebiliyordu. Birtakım soyut değerlere metelik vermezdi. Geleneklerin ya da alışkanlıkların getirdiği değerlerin, onun için bir anlamı yoktu. Kabul ettiği tek değer, matematiksel ve bilimsel olgulardı. Babam büyük bir adamdı. Ancak büyük insanlara özgü bir zekâsı ve ruhu vardı. Bazı yönleri, hayatımda tanıdığım en büyük insan olan Ernest'ten bile üstündü.
Yaşantımızdaki bu değişiklik, beni bile rahatlatmıştı. Bu, belki de biçimlenen oligarşiyle birlikte, aleyhimizde yürütülen iftira ve aşağılama kampanyasından kurtulmamızın sevinciydi. Bu yeni hayat, bana bir serüven, hem de bir aşktan doğduğu için serüvenlerin en büyüğü olarak görünüyordu. Kaderimizin değişmesi, benim evlilik tarihini öne almamı sağladı. San Francisco'nun aşağı mahallesi Pell Caddesi'ne, dört odalı bir eve gelin olarak böylece ilk adımımı attım.
Ve bütün bunlardan geriye kalan tek şey, Ernest'e verdiğim mutluluktu. Onun fırtınalı hayatına, kışkırtıcı bir unsur olarak değil, barış ve huzur verici bir güç olarak girmiştim. Onu dinlendiriyor, ona karşı duyduğum aşkı, yudum yudum içiyordum. Yorgun bir günün sonunda, onun zavallı, yorgun gözlerini güldürmek, yüzünde mutluluk pırıltıları görmekten daha güzel ne olabilirdi?
O sevgili, yorgun gözler... Ernest, hayatında hiç kimsenin çalışmadığı kadar çok çalışmıştı. Ve de hep başkaları için.

Bu, onun için insanlığının ölçüşüydü. İnsanseverdi, insanlığa âşıktı. Savaşçı ruhuyla, dövüşçü vücudu ve kartal yapısıyla bana bir şair kadar tatlı ve sevgi dolu yaklaşmasını biliyordu. O bir şairdi. Eylem içinde, mücadele içinde bir âşıktı. Bütün hayatı boyunca hep insanlık sevgisinin şarkısını söyledi. Bu insanlığa duyduğu saf sevgi yüzünden hayatını verdi, çarmıha gerildi.
Bütün bunları yaparken, gelecekten hiçbir şey beklemedi. Dünyayı kabul edişine göre, gelecek diye bir şey yoktu onun için. Ölümsüzlükle alev alev yanmakta olan o, kendi ölümsüzlüğüne inanmazdı. Onun paradoksu buydu. O yumuşak ruhlu adam, o katı ve kaçınılmaz felsefenin, materyalist tekçiliğin* etkisi altındaydı. Onun ölümsüzlüğünü ruhunun kanatlarıyla ölçtüğümü ve bu kanatları ölçüp bitirmek için sonsuza dek yaşamam gerektiğini söyler, takılırdım ona. Güler ve kollarını boynuma dolar, onun tatlı metafizik kafalısı olduğumu söylerdi. Gözlerinden yorgunluk silinip gider ve o gözlere, ölümsüzlüğün yeni ve yeterli kanıtı olan mutlu aşk pırıltıları dolardı.
Bazen de düalistim** derdi bana ve sonra Kant'm Tanrı'yı yüceltmek için saf akılla aklı nasıl yok ettiğini anlatırdı. Kant'la aramızda bir paralellik bulur ve beni aynı şekilde suçlardı. Suçumu kabullenip böyle bir düşüncenin akılcı bir yol olduğunu söylediğimde, beni kollarında sıkar ve ancak Tanrı'nın sevgili bir kuluna yaraşacak bir sıcaklıkla gülmeye başlardı. Ben, kalıtım ve çevrenin, insanın gelişmesi üzerindeki etkisini kabul etmiyor, bilimin bunu deneylerle açıkladığını öne sürüyordum.
* Maddeci bir açıdan her alandaki çoklukları tek'liğe indirgeyen öğretilere verilen genel ad.
** Düalist: Herhangi bir alanda, birbirine indirgenemez olan, iki başlangıç olduğunu öngören öğretileri savunan.
Kendimi bildim bileli bu böyleydi ve eski düşüncelerimde ısrar ediyordum.
Ben, uzayın, Tanrı'nın bir görüntüsü olduğunu savunuyor, ruhun da Tanrı'nın özelliğinin bir yansıması olduğunu öne sürüyordum. Ernest bana "tatlı metafizikçim" dediğinde, ben

de ona "benim ölümsüz materyalistim" karşılığını veriyordum. Kendini düşünmeden başkaları için fedakârca çırpındığı ve ruhunun yüceliğinin farkına bile varamayacak kadar kibirden yoksun, alçakgönüllü olduğu için materyalist olmasını bağışlıyordum.
Bir anlamda gururlu sayılırdı. Bir kartal nasıl olur da gururlu olmazdı? "İnsanın kendini Tanrı gibi hissetmesi, bizzat Tanrı'nın bu duyguyu hissetmesinden daha güzeldir," derdi. Ve benim Ernest'im bu yüzden ölümsüzlüğüne inanmıyordu. Bir şiirden bir bölüm okur durur ve bu şiirden çok hoşlanırdı. Şiirin tümünü hiç görmemişti, şairin adını öğrenmek için boşuna çırpınıp dururdu. Şiiri buraya alıntılıyorum. Yalnızca Ernest bu şiiri sevdiği için değil, onun ruhundaki paradoksu iyi açıkladığı için. Ruh konusundaki düşüncelerini iyi belirlediği için alıyorum buraya şiiri. Ateşli bir heyecanla ürpererek, aşağıdaki dizeleri okuyan bir adam nasıl dayanıksız bir tohum, ömürsüz bir ateş ve değişen bir biçim olabilir?
"Giderek sevince boğulmak, Giderek kudrete kavuşmak, Benim doğuştan hakkımdır.
Ve bütün gücümle haykırmak isterim bunu, Bu övgü marşını uzun hayatımın sonuna kadar.
Tanrıların öldüğü bir yaşta Ölüm benim de başıma gelse, Her zaman her yerde tattığım mutlulukların Şarabıyla dolu kadehimi bitirmiş olacağım. Kadının şehvetini, iktidarın tuzunu Kibiri ve ne varsa her şeyi tatmış olacağım. Bu şarabın tortusunu diz çöküp içerim, Çünkü içkinin sarhoşluğu hoştur Ve bana içmek arzusu verir Ölüme içmek, hayata içmek... Hayatım bir gün uçar giderse Kadehimi bir başka bene veririm, Cennet bahçelerinden kovduğun kişi Bendim Tanrım! Bendim oradaki! Toprak çöküp, gökyüzü devrildiğinde Ben yine orada olacağım Tanrım Benim olan güzelliklerle dolu dünyada, İlk hayat çığlıklarımızdan, Aşk ve şehvet gecelerimize kadar, Tüm acılarımızla dolu benim dünyamda. Benim alçak gönüllü, ılık kanım Daha yaratılmamış, ama gerçek bir halk

için atar nabzımda; Dünya arzusuyla heyecanlı bu kan Senin gaddar cehenneminin ateşini
söndürecektir,
Ben insanım; bütün etimle insan Ve bütün sade ve kibirli ruhumla insan, Ana rahmindeki ılık gecemden Bedenimin toza dönüşeceği zamana kadar Bizim lekelerimizle kemik, etimizle et bu dünya bizim çaldığımız havayla döner. Bu yeryüzü cennetinde susuzluk hiçdinmeyecek.
Ta derinliklere kadar bu hayatı etkileyecek. Ben bal dolu kadehimi bitirdiğimde Gökkuşağının bütün renkleri sönüp
gittiğinde
Deliksiz bir uykunun sonsuz huzuru Benim düşlerimi bozamayacaktır. Cennet bahçelerinden kovduğun kişi Bendim Tanrım! Bendim oradaki! Toprak çöküp, gökyüzü devrildiğinde Ben yine orada olacağım Tanrım Benim en güzel dünyamda, Kuzey kızıllığında uyanışımızdan Aşk ve şehvet gecelerimize kadar En sevgili zevklerimizi saklayan benim
dünyada."
Ernest her zaman aşın çalışırdı. Olağanüstü sağlam bünyesi onu ayakta tutuyordu, ama bu güçlü bünye bile onun gözlerindeki yorgun ifadeyi saklayamıyordu. Sevgili, yorgun gözleri! Günde asla dört buçuk saatten fazla uyumaz, yine de yapmak istediği bütün işleri yapacak kadar zaman bulamazdı. Propaganda çalışmalarına hiç ara vermiyor, işçi birliklerinde yapacağı konuşmaları çok önceden hazırlıyordu. Sonra seçim kampanyası dönemi başladı. Ernest gücünün son sınırına kadar çalıştı. Sosyalist yayınevlerinin kapatılması, aldığı çok az telif hakkını da, çok az ücreti de ortadan kaldırmış, geçim sıkıntısı çekmeye başlamıştık. Bütün bu çalışmaların yanı sıra, evin ekmeğini de kazanmak zorundaydı. Birtakım dergilere, bilimsel ve felsefi çeviriler yapmaya başladı. Seçim kampanyası çalışmalarından geç vakit bitkin bir halde eve dönüyor, bundan sonra da sabahın erken saatlerine kadar çeviri yapıyordu. Bir de üstüne üstlük eğitim çalışması vardı. Öldüğü güne kadar başarıyla sürdürdüğü eğitim çalışmasını hiç bırakmadı.

Bütün bu işler arasında beni sevmeye ve mutlu etmeye zaman bulabiliyordu. Ancak, bunu yapabilmesi, benim, kendi hayatımı tamamen onunkiyle bütünleştirmemle mümkündü! Ben de steno ve daktilo öğrendim ve onun sekreteri oldum. Sık sık bana işlerini yan yarıya azalttığımı söylüyordu. Bu yüzden onun işinin bütün inceliklerini öğrenmek için elimden geleni yapıyordum. Aynı şeylerden hoşlanıyorduk. Birlikte çalışıyor, birlikte eğleniyorduk.
Sonra arada bir, işten çaldığımız sevgi anlarımız da vardı. Bir tek sözcük, hafif bir okşayış, bir sevdalı bakış... ve bunlar ne kadar kaçamak olursa o kadar tatlı oluyordu. Havanın duru ve parlak olduğu, alçaklığın, bencilliğin ulaşamadığı ve insanlık için çalışılan doruklarda yaşıyorduk. Biz aşkı seviyorduk ve bizim aşkımız da karşımıza hep en güzel renkleriyle çıkıyordu. Hiç lekelenmedi. Bunların sonunda geriye bir tek gerçek kaldı. Başarısız olmadım. Onu dinlendirdim, başkaları için böylesine didinen bu insanı, sevgili yorgun gözlü erkeğimi mutlu ettim. Ona sevinç taşıdım.

XII. Psikopos

Piskopos Morehouse'la evliliğimden kısa bir süre sonra karşılaştım. Ama olayları sırasıyla anlatmalıyım: I.P.H. toplantısında gösterdiği tepkiden sonra, dostlarının ısrarına teslim olan iyi yürekli Piskopos, tatile gitmişti. Ama tatilden döndüğünde Kilise'nin öğretisini duyurmakta daha da kararlıydı. Müminlerini büyük bir şaşkınlığa sürükleyerek, I.P.H.'deki konuşmasını ilk vaazında tekrarladı. Bütün gelişmesiyle ve kaygılandırıcı ince ayrıntılarıyla Kilise'nin, İsa'nın öğretisinden uzaklaştığını ve İsa'nın yerine, para hırsının din adamlarının kalbinde yer ettiğini anlattı.
Sonuçta, istese de istemese de, akli dengesizliğinden ötürü özel bir sanatoryuma yatırıldı. Bu arada gazeteler de Piskopos'un başına gelenleri acıyarak ve kişiliğindeki iyilikseverliği de övgüyle karışık anlatıyorlardı. Sanatoryuma girdikten sonra onu bir suçlu gibi gözaltında tutmaya

başlamışlardı. Birkaç defa ziyaret ettim ama görüşmeme izin vermediler. Toplumun acımasız iradesi altında ezilen, ruhen ve bedenen hiçbir sakatlığı olmayan bu kutsal insanın başına gelenler beni çok üzmüştü. Piskopos, soylu ve iyi bir insan olduğu kadar, sağlıklıydı da. Ernest'in dediği gibi, tek zayıf tarafı, biyoloji ve sosyoloji konusunda bilgisiz oluşu ve bu yüzden nasıl bir yol izlemesi gerektiğini bilmemesiydi.
Piskopos'un çaresizliği, beni büsbütün üzüyordu. Eğer gerçeklerin, yine kendi gördüğü gibi olduğu konusunda ısrar ederse, onu ölünceye kadar burada tutarlardı. Elinden de hiçbir şey gelmezdi. Onu oradan ne parası, ne Piskopos oluşu ne de kültürü kurtarabilirdi. Görüşleri, toplum için bir tehlike yaratıyor, toplum ise böylesine tehlikeli görüşlerin sağlıklı bir insandan gelemeyeceğine inanıyordu. Daha doğrusu kamuoyunun tutumu bana böyle görünüyordu.
Ama Piskopos ruhunun saflığı ve soyluluğu yanında, akıllı bir insandı. İçinde bulunduğu kötü ve güç durumu anlamıştı. Bir örümcek ağına yakalandığını fark etti ve kurtulmaya çalıştı. Babamın, Ernest'in ve benim yardımlarımızdan yoksun olduğu için, başının çaresine bakması gerekiyordu. Sanatoryumdaki zorunlu yalnızlığı sayesinde kendine geldi, sağlığına kavuştu. Artık gözünün önünde hayaletler dolaşmıyordu. Beyni de, toplumun görevinin, Tanrı'nın kuzularını doyurmak olduğu düşüncesinden arındı.
Dediğim gibi, tam olarak sağlığına kavuştu. Gazeteler ve Kilise adamları bu dönüşü sevinçle karşıladılar. Bir kez kilisesine gittim. Gözleri önünde hayaletler dolaşmadığı zamanlarda verdiği vaazlara benzer vaazlar veriyordu. Şaştım kaldım. Toplum onu yenmiş, teslim mi almıştı? Bir korkak mıydı? Düşüncelerinden vaz mı geçmişti? Yoksa başına gelenlere dayanamamış, kurulu düzenin yasalarına mı teslim olmuştu?
Onu o güzel evinde ziyarete gittim. Çok değişmiş, zayıflamış ve yüzünde daha önce hiç görmediğim kırışıklıklar belirmişti. Ziyaretimin hoşuna gitmediğini hemen anladım. Konuşurken kolunu çekiştiriyor, ağzını sinirli sinirli büzüyor, gözlerini benden kaçırmak için bakışlarını sağda solda dolaştırıyor,

ikide bir susuyor, bir konudan diğerine atlıyor, insanı sıkacak kadar saçmalıyordu. Pırıl pırıl iyilik saçan gözleri, korkusuz ve ruhu gibi saf bakışlarıyla İsa'ya benzettiğim, güçlü ve sakin Bay Morehouse bu adam mıydı? Ona öyle bir oyun oynanmıştı ki, teslim olmak zorunda bırakılmıştı. Zaten ince ruhlu biriydi. Toplumun o örgütlenmiş kurt sürüsüne dayanacak kadar güçlü değildi.

Çok üzüldüm, anlatılamayacak kadar fazla üzüldüm. Birbiriyle çelişen sözler söylüyor ve sorabileceğim sorulardan son derece korktuğu tavırlarından öylesine anlaşılıyordu ki, sorma cesaretini kendimde bulamadım. Dalgın bir tavırla hastalığından söz etti. Bir süre Kilise'deki yönetici değişikliklerinden, org onarımından ve hayır işlerinden konuştuk. Sonunda gitmek için ayağa kalktığımda yüzünde öyle bir rahatlık ifadesi belirdi ki, gözyaşlarımı içime akıtmamış olsaydım, kahkahalarla gülmekten kendimi alamazdım.

Zavallı küçük kahraman! Meğer bilmediğim ne çok şey varmış! Ben farkında değilken, o bir dev gibi çarpışıyordu. Tek başına, hem de yapayalnız, milyonlarca meslektaşı içinde, büyük bir kavga veriyordu. Akıl hastanesine tekrar kapatılma korkusu içinde, bildiğini okuyor, gerçeğine ve doğrusuna derin bağlılığını sürdürüyordu, ama sonunda ağzını açmamayı öğrenmişti zavallı. Dersini iyi, çok iyi almıştı.

Kısa bir süre sonra Piskopos hakkında başka bir haber duyuldu. Kaybolmuştu; kimseye haber vermeden ortadan yok olmuştu. Günler geçiyor, ondan tek bir haber alınamıyordu. Bir sinir krizi sırasında intihar ettiğini ileri sürenler de vardı. Ama kentteki evini, Menlo Park'taki yazlık malikânesini, tablolarını, sanat koleksiyonlarını, hatta sevgili kütüphanesini bile sattığı öğrenilince bu yöndeki söylentilerin ardı arkası kesildi. Ortadan kaybolmadan önce bütün varlığını gizlice paraya dönüştürdüğü anlaşılıyordu.

Bu haberi duyduğumuz günlerde, biz de büyük bir geçim sıkıntısı içindeydik, ancak yeni evimize yerleşip, bir parça rahatlayınca onu düşünecek zaman bulabildik. Derken,

ansızın her şey apaçık ortaya çıktı. Bir akşam, havanın kararmasına doğru, Ernest'e akşam yemeği için pirzola almaya, karşıdaki kasaba gitmiştim.
Tam kasaptan çıkarken, gözüm köşe başındaki bakkaldan aynı anda çıkan bir adama takıldı. Garip bir duyguyla adama daha yakından bakmak istedim. Ama adam köşeyi dönmüş ve hızla yürümeye başlamıştı. Düşük omuzlan, iyice indirilmiş şapkası, ceketinin yakasının arasından görünen ak saçları, bende bazı belli belirsiz anılar uyandırıyordu. Karşıya geçmek yerine adamı izlemeye başladım. Elimde olmadan, belleğimde şekillenmeye başlayan bir olasılıktan kendimi kurtarmak için adımlarımı hızlandırdım. Hayır, bu imkânsızdı. Rengi solmuş, her yanı sökük, boyuna göre fazla uzun, kaba kumaştan iş elbisesi içindeki adam o olamazdı.
Durdum, kendi kendime gülerek adamı izlemekten vazgeçtim. Ama bu sırt, bu beyaz saçlar bende yine tanıdık bir insan izlenimi doğuruyordu. Koşarak ona yetiştim. Tam yanından geçerken, yüzüne iyice baktım, sonra ani bir dönüş yapınca karşımda Piskopos'u buldum.
O da aniden durdu, şaşkınlıktan donakaldı. Sağ elinde tuttuğu büyük kesekâğıdı kaldırıma düştü. Kâğıt patladı ve içinden ayaklarımızın dibine patatesler döküldü. Şaşkın gözlerle ve de bir tehlike karşısındaymış gibi bana bir an baktı, sonra şaşkınlığı kayboldu. Omuzlan düştü ve derin derin içini çekti.
Elimi uzattım. Elimi sıktı, ama elleri ter içindeydi. Çok sıkıldığını belli eden bir tavırla öksürüyor, alnından terler süzülüyor, çok korktuğu her halinden anlaşılıyordu.
"Patatesler," diye mırıldandı zor duyulur bir sesle. "Patatesler çok değerlidir."
Birlikte yerden patatesleri toplayıp yırtık torbaya koyduk. Piskopos torbayı kucakladı, düşmesin diye sımsıkı tutuyordu. Onu görmekten nasıl mutlu olduğumu anlatmaya çalıştım ve hemen birlikte bizim eve gitmeyi önerdim.
"Babam sizi görünce çok sevinecektir," dedim. "İki adım ötede oturuyoruz."
"Gelemem," dedi. "Gitmem gerek. Hoşça kaim."

Sanki tanınabileceğinden korkuyormuş gibi kaygılı bakışlarla etrafına bakındı ve gitmek için davrandı.
"Bana nerede oturduğunuzu söyleyin, daha sonra gelirim," dedi. Ben de arkasından yürüdüm. Onu bulmuşken bırakmak istemiyordum.
"Hayır," dedim. "Şimdi gelmelisiniz."
Koltuğunun altında tuttuğu patateslere ve diğer elinde bulunan küçük paketlere baktı.
"Gerçekten, imkânsız," dedi. "Kabalığımı bağışlayın. Bilseniz ne kadar çok işim var."
O anda kapıldığı heyecanla bana bayılacakmış gibi geldi, ama hemen toparlandı.
"Bu yiyecekleri," diye devam etti. "Çok acıklı bir olay, korkunç... Yaşlı bir kadıncağız için. Bunları hemen ona götürmem gerek, kadın aç. Hemen yanına gitmeliyim. Anlıyor musun? Sonra gelirim. Söz veriyorum."
"Ben de sizinle geleyim," dedim. "Çok mu uzak gideceğimiz yer?"
Çaresizlikle içini çekti.
"İki sokak ileride," dedi. "Acele edelim."
Piskopos'un sayesinde, yeni mahallemiz hakkında birçok yeni şeyler öğrendim. Bu evler arasında, böylesine korkunç sefaletlerin gizli kalabileceği aklımın ucundan bile geçmemişti. Elbette bunun nedeni, hayır işleriyle ilgim olmamasıydı. Ernest bu tür yardımların işe yaramayacağını, sefaletin bir ülsere benzediğini, yardımlarla ağrının azaltılamayacağını, kökünden kazınması gerektiğini söylüyordu haklı olarak. Onun önerdiği reçete basitti: İşçiye emeğinin ürününü ve işbaşında saçlarını ağarttıktan sonra, emekli maaşı vermek. Bunlar olsa, sokakta dilenen kalmayacaktı. Bu düşüncenin doğruluğuna kesin olarak inandıktan sonra, ben de devrim için çalışmaya başlamıştım. Toplumun birtakım yaralarını onarmak için, zamanımı boş yere harcamıyordum, çünkü bozuk düzen başka bir yerde aynı yarayı yeniden açıyordu.
Piskopos'un peşinden yürüdüm. On iki adım uzunluğunda, on adım genişliğinde bir odaya girdim. Ufak tefek, yaşlı,

altmış dört yaşında olduğunu sonradan Piskopos'tan öğrendiğim bir Alman kadın vardı. Beni görünce şaşırdı, ama yine de gülümseyerek başıyla selam verdi. Bu arada dizlerinin üstündeki pantolonu onarıyordu. Yerde, kadının ayaklarının dibinde, daha bir yığın pantolon vardı. Piskopos yakacak kalmadığını görünce, almaya gitti.
Yerdeki pantolonlardan birini aldım ve yaptığı işe baktım.
"Altı sent, bayan," dedi kadın. Bir yandan dikiyor, bir yandan da gülümseyerek başını sallıyordu. Yavaşça, ama bir an bile ara vermeden dikiyor, dikiyordu. Sanki bu kadıncağızın hayattaki tek düsturu, "dikmek"ti.
"Bütün bir pantolona?" diye sordum. "Bunu mu ödüyorlar? Bir pantolonu ne kadar zamanda bitiriyorsunuz?"
"Evet," diye cevap verdi, "bütün verdikleri para bu; her işi biten pantolon için altı sent. Birini bitirmek iki saatimi alıyor. Ama patron bunu bilmez," diye ekledi telaşla, sıkıntısı olduğunu göstermekten utanır gibi. "Yavaş çalışıyorum. Ellerim romatizmalı. Kızlar çok daha hızlı çalışıyor. Bir saatte bitiriyorlar. Patron iyi bir insan. Yaptığım işi eve getirmeme izin veriyor. Artık yaşlandım, makinelerin gürültüsünden rahatsız oluyorum. Patron bu iyiliği yapmasaydı, şimdi açlıktan ölmüştüm.
"Evet, atölyede çalışanlar parça başına sekiz sent alırlar. Ama elden ne gelir? Gençler için bile yeterli iş yok. Bu durumda yaşlıların hiç şansı kalmıyor. Genellikle bir pantolon verirler, kimi zaman da, bugün olduğu gibi, sekiz tanesini birden verirler. Bunları bir günde bitirip teslim etmeliyim."
Ona günde kaç saat çalıştığını sordum, mevsimine göre değiştiğini söyledi.
"Yazın, siparişler artınca, sabahın beşinden akşamın dokuzuna kadar çalışırım. Ama kışlan burası çok soğuk olur. Ellerimin donmasını önleyemem. O zaman daha geç saatlere kadar, bazen gece yarısına kadar çalışmam gerekir.
"Evet, bu yaz iş bereketsiz oldu. Geçim sıkıntısı arttı. Tanrı öfkelenmiş olmalı. Patron bütün bir hafta için yalnızca tek pantolon verdi. İş olmayınca, ekmek de olmaz diyen doğru söylemiş. Ama ben alışığım. Zaten hayat boyu dikiş diktim.

Eskiden memleketimde, şimdi de otuz üç yıldır burada, San Francisco'da.
"İnsan kirasını ödeyince gerisi kolay. Ev sahibi çok iyi bir insan, ama kirasını her ay vermek gerekir. Haklı da. Bu oda için benden topu topu üç dolar alıyor. Hiç de pahalı sayılmaz. Ama ben yine de her ay üç dolan bile bulup buluşturmakta zorluk çekiyorum."
Sustu, başını sallaya sallaya dikiş dikmeye devam etti.
"Paranızı dikkatli harcamalısınız," dedim.
Onaylayan bir baş hareketi yaptı.
"Kirayı verdikten sonra gerisi kolay. Et alamıyorum elbette. Kahveni de sütlü içemezsin. Ama her gün bir öğün, hatta bazen iki öğün yemek yiyebiliyorum."
Bu son sözleri bir çeşit gururla söylemişti. Ama sessizce dikişine devam ederken, iyilik okunan gözlerinin hüzünlendiğini ve dudaklarının sarktığını fark ettim. Bakışları dalıp gitmişti, gözleri dolmuştu, eliyle gözyaşlarını sildi, dikiş dikmesine engel oluyordu.
"Hayır, insanı asıl üzen açlık değil." diye açıkladı. "İnsan zamanla açlığa alışıyor. Ben kızım için ağlıyorum. Onu makine öldürdü. Çok çalışıyordu, ama anlayamıyorum. Öylesine güçlü kuvvetliydi ki. Gençti, daha kırk yaşındaydı. Üstelik otuz yıldır çalışıyordu. Küçücük bir kızdı işe başladığında, doğru, ama kocam ölmüştü. Fabrikada kazan patlamıştı. Elimizden ne gelirdi. O zamanlar on yaşındaydı, ama yaşına göre çok kuvvetli bir kızdı. Makine öldürdü onu. Evet öldürdü. Makine öldürdü onu. Atölyede ondan daha hızlı çalışan hiç kimse yoktu. Bunu çok düşündüm, çok, gece gündüz... Bu yüzden şimdi atölyeye adım atamam. Dikiş makineleri başımı döndürüyor ve bütün gün sanki bana, 'Öldürdüm onu! Öldürdüm onu!' diyor. Hemen aklıma kızım geliyor, elim ayağım duruyor."
Feri kaçmış gözleri yine nemlenmişti, dikişine devam edebilmek için gözyaşlarını yeniden silmek zorunda kaldı.
Piskopos'un, merdivenleri zorlukla tırmanan ayak seslerini duydum, hemen koşup kapıyı açtım. Görülecek bir haldeydi! Sırtına yarım torba kömür yüklemiş, onun üstüne de bir

kucak odun koymuş, merdivenleri tırmanmaya çalışıyordu. Yüzü gözü kir içindeydi ve yorgunluktan terler, derecikler halinde şakaklarından süzülüyordu. Çuvalı sobanın yanında sırtından attı ve kaba dokunmuş bir mendille yüzünü kuruladı. Gözlerime inanamıyordum. Piskopos'un bir kömürcü gibi eli yüzü kapkaraydı. Bir işçinin giyebileceği cinsten ucuz bir gömlek vardı sırtında (en üstteki düğmesi kopmuştu) ve eski püskü bir işçi tulumu. Bu görünüşte en garip olan şey, paçaları sökülmüş, topuklarına düşen ve kalçasının üstünde meşin bir kemerle tutturulmuş pantolonuydu.

Piskopos üşümüyordu, ama yaşlı kadının zavallı şişkin elleri soğuktan tutmuyordu. Piskopos sobayı yaktı, ben de patatesleri soyup kaynattım, sonra kadını bıraktık, çıktık. Zamanla, bu kadın gibi daha beter durumda birçok insan olduğunu ve çevremdeki evlerin korkunç karanlığında, bu insanlardan yüzlercesinin yaşadığını öğrendim.

Eve döndüğümüzde Ernest'i, geciktiğim için beni merakla bekler bulduk. Buluşmalarının ilk heyecanı geçtikten sonra Piskopos sandalyenin arkalığına yaslandı, tulumlu bacaklarını uzattı ve derin, rahat bir soluk aldı. Ortadan kaybolduğundan beri eski dostlarından ilk kez bizi görüyordu ve aradan geçen haftalar süresince epey yalnızlık çekmiş olmalıydı. Bize pek çok şeyler anlattı, ama en çok, kutsal efendisinin buyruklarını yerine getirirken duyduğu sevinçten söz etti.

"Şimdi gerçekten," dedi, "onun kuzularını besliyorum. Büyük bir ders aldım. İnsanın midesi boş oldukça ruhunun düzelmesinin de imkânsız olduğunu artık anladım. Kuzular ekmek, yağ, patates ve etle beslenmek ister. Ancak bundan sonra ruhları acıkacak ve o ruhlara süzme, değerli bilgiler verilecektir."

Pişirdiğim yemeği büyük bir iştahla yedi. Eski evimizde onu hiç böylesine iştahlı görmemiştim. Bunu kendisine söylediğimde, hayatı boyunca, şimdi olduğu kadar sağlıklı olmadığını söyledi.

"Şimdi her yere yürüyerek gidiyorum," dedi ve birden sanki bağışlanmaz bir suçmuş gibi, konforlu arabalarda yolculuk yaptığı zamanlan hatırlayınca yüzü kızardı.
"Bu yüzden sağlığım daha iyi," diye ekledi hemen. "Ve çok mutluyum, gerçekten, tam anlamıyla mutluyum. Sonunda, takdis edilmiş bir ruh oldum."
Ama yüzünde bir hüzün okunuyordu, çünkü dünyanın bütün acılarını yüreğinde hissetmeye başlamıştı. Hayatı bütün çıplaklığıyla görüyordu ve gördüğü, kitaplığını dolduran kitaplardan öğrendiği hayata hiç benzemiyordu.
"Ve bütün bu olup bitenlerin tek sorumlusu sizsiniz, genç adam," dedi Ernest'e doğrudan doğruya.
Ernes tutandı, ne diyeceğini bilemedi.
"Ben... ben sizi uyarmıştım," diye kekeledi.
"Hayır yanlış anlamayın," diye cevap verdi Piskopos. "Sizi suçlamıyorum, minnettarım. Bana yolumu gösterdiğiniz için size teşekkür etmeliyim. Hayatın kuramlarından çıkmamı sağlayıp, bana hayata giden yolu gösterdiniz. Beni gerçeklerden uzaklaştıran perdeyi kaldırdınız, karanlık dünyama ışık tuttunuz, artık ben de ışığı görebiliyorum. Ve çok mutluyum, yalnız..." Bir an sustu, ikileme düştü, gözlerini korku bürüdü. "Yalnız önüme engeller çıkıyor. Kimseye herhangi bir kötülüğüm dokunmuyor. Beni neden rahat bırakmıyorlar ki? Ama önemli olan bu değil, bu takibin korkunçluğu. İsterlerse kamçılayarak derimi yüzsünler, ateşte yaksınlar, baş aşağı çarmıha gersinler, razıyım, ama o akıl hastanesini düşündükçe kanım donuyor. Bir düşünsenize! Ben, benim gibi bir adam, akıl hastanesinde! İnsanı isyan ettirir. Sanatoryumda öyle şeyler gördüm ki, hastalar dehşet içinde. Düşündükçe kan beynime sıçrıyor. Hayatımın geri kalanını uluyan insanlar arasında, vahşet içinde hapsedilmiş olarak tamamlamak istemem. Hayır! Hayır! Buna dayanamam!"
Acınacak bir haldeydi. Geçirdiği kâbusu gözünün önünde canlandırınca elleri titremeye, vücudu ürpererek kasılmaya başladı, ama bir anda kendini topladı.

"Özür dilerim," dedi. "Sinirlerim çok zayıfladı, ondan böyle oluyor. Ama Tanrım nereyi kısmet etmişse sonum orada olsun. Ben kim oluyorum da yazgımdan yakınıyorum?"
Ona bakarken içimden, "Büyük Piskopos! Hey kahraman! Tanrı'nın kahramanı!" diye avazım çıktığı kadar bağırmak geçiyordu.
Akşam boyunca yaptıkları hakkında durmadan bize bilgi verdi.
"Evimi, daha doğrusu evlerimi sattım, neyim var neyim yok hepsini sattım. Bu işi gizli yapmak zorunda olduğumu biliyordum, yoksa varımı yoğumu alacaklardı. Bu da benim için korkunç bir şey olurdu. İki ya da üç yüz bin dolarla ne kadar çok patates, ekmek, et, kömür ya da odun alınabileceğini hesaplayarak bazen sevinçten uçuyorum." Ernest'e döndü. "Haklıymışsınız, genç adam. Emeğe, gerçekten değerinin çok altında para ödeniyormuş. Ömür boyu ikiyüzlü insanlara kuru kuruya nasihat etmekten başka hiçbir emek harcamadım. Üstelik sözlerimin bir işe yaradığını, Tanrı'ya yardımcı olduğumu sanıyordum. Hiçbir iş yapmıyor, bunun karşılığında yarım milyon dolar alıyordum. Bununla ne kadar erzak alınabileceğini öğrenene kadar, bu paranın gerçek değerini anlayamamıştım. Sonra bir şey daha anladım; bunca patates, ekmek, tereyağı, bunca et benim ve ben bunları elde etmek için hiç çalışmamışım. Nerden geliyor bunlar? Başka birisi çalıştı, bunları üretti ve ben onu soydum. İşte bunu anlayınca, kalktım, yoksulların arasına geldim, soyulmuş insanları ve soyuldukları için aç ve perişan olan insanları buldum."
Esas hikâyesine dönmesini istedik.
"Parayı mı ne yaptım? Onu, değişik bankalara ayrı ayrı isimlerle yatırdım. Artık paramı elimden alamazlar, çünkü bu oyunumu fark etmeleri olanaksız. Bu parayla o kadar çok yiyecek alınıyor ki! Eskiden paranın ne işe yaradığının farkında bile değildim."
"Bir kısmını propaganda için kullanabilseydik," dedi Ernest, "çok iyi olurdu."

"Öyle mi dersiniz? Ben siyasete inanmıyorum. Daha doğrusu, korkarım siyasetten hiç anlamıyorum."
Ernest böyle konularda çok hassastı. Önerisini tekrarlamadı. Oysa Sosyalist Parti'nin kasası boştu.
"Kirası ucuz evlerde yaşıyorum," diye devam etti Piskopos. "Ama yakalanırım korkusuyla aynı yerde uzun zaman kalmıyorum. Ayrıca, kentin değişik mahallelerinde iki oda daha tuttum. Evet, biliyorum bu gereksiz bir harcama, ama koşullar bunu gerektiriyor. Yemeğimi evde yaparak, arada bir üçüncü sınıf lokantalara giderek harcamalarımı en aza indirmeye çalışıyorum. Bu arada yeni bir şey keşfettim. Tamale,* akşamları hava soğuduğunda insana çok iyi geliyor. Yalnız biraz pahalı.
* Bir Meksika yemeği. O günlerin edebiyatında adına sık sık rastlanıyor. Çok baharatlı olduğu söylenir. Ama bu yemeğin tarifi günümüze kadar gelmemiştir.
Sonra on sente üç kap yemek veren bir yer buldum, çok iyi değil ama insanın içini ısıtıyor.
"Böylece dünyada yapacağım işi buldum. Bunu size borçluyum genç adam. Tanrı'nın işini yapıyorum." Bana baktı ve gözleri parladı. "Beni Tanrı'nın kuzularını beslerken yakaladınız. Elbette bu sırrı ikiniz de saklayacaksınız."
Bunları kayıtsız bir tavırla söylüyordu ama sözlerinin arkasında gerçek bir korkunun varlığı belli oluyordu. Ayrılırken bizi tekrar görmeye geleceğine dair söz verdi. Ama bir hafta sonra gazetelerde zavallı Piskopos'un başına gelen felaketi okuduk: Morehouse, Napa Akıl Hastanesi'ne kapatılmıştı ve az da olsa kurtulma umudu vardı. Onu görmeye çalıştık. Yeniden doktor kontrolünden geçmesi ya da bir araştırma yapılması için harcadığımız bütün çabalar boşa çıktı. Sağlığından bütünüyle umutsuz olmadıklarını belirten baştan savma sözlerden başka bir şey öğrenemedik.
"İsa, zengin insanlara varını yoğunu satmalarını buyurmuştu," diyordu Ernest üzülerek. "Piskopos bu buyruğa uydu ve akıl hastanesine kapatıldı. İsa'dan bu yana çok şey değişti. Varını yoğunu yoksula veren zengine, şimdi deli gözüyle bakıyorlar. Sorgu, soru yok. Söz toplumundur."

XII. Genel Grev

1912 yılı sonbaharında yapılan ve sosyalist partinin zaferiyle sonuçlanan seçimlerde, Ernest milletvekili seçildi. Sosyalist Parti'nin oylarının kabarık olmasında en büyük etkenlerden biri, Hearst'ün* yok olmasıydı. Plütokrasiye göre bu hiç de güç olmadı. Çeşitli gazetelerini çıkarmak, Hearst'e yılda on sekiz milyon dolara mal oluyordu ve bu miktarı, hatta daha da fazlasını orta sınıftan ilan bedeli olarak geri alıyordu. Mali gücünün kaynağı, bütünüyle orta sınıfın sırtına yüklenmişti. Tröstler ilan vermiyordu.** Hearst'ü yok etmek için, ilanları kesmek yeterliydi.
William Randolph Hearst: Ülkenin en etkili gazete sahibi, California'lı genç bir milyoner. Gazeteleri bütün büyük kentlerde basılır ve yok olmakta olan orta sınıfla proleteryaya seslenirdi. Öyle büyük sayıda taraftar kitlesi yaratmıştı ki, eski Demokrat Parti'nin boş kabuğunu sahiplenmeyi başardı. İstisnai bir görüş taşıyor; kısır bir sosyalizmle biçimsiz bir küçük burjuva kapitalizmini öğütlüyordu. Bu, yağla suyun karışımı gibi bir şeydi ve başarılı olma şansı yoktu. Yine de kısa bir süre. plütokratlar için ciddi bir endişe kaynağı olmuştu. 1 O paldır küldür yaşanan dönemde, ilan ücretleri şaşılacak derecede yüksekti. Yalnızca küçük kapitalistler rağbet ettiği için yalnızca onlar ilan verirlerdi. Tröstün olduğu yerde rekabete yer yoktu, zaten tröstlerin reklam yapmasına gerek de yoktu.
Orta sınıfın tamamı ortadan kalkmamıştı. Sağlam iskeleti hâlâ duruyordu, ama gücü kuvveti yoktu. Hayatını devam ettirebilen küçük imalatçılar ve küçük işadamları, tamamen plütokrasinin merhametine kalmış bir durumda yaşıyorlardı. Bunların kendilerine ait ekonomik ya da siyasal güçleri yoktu. Plütokrasinin emrini alır almaz, Hearst'ün gazetelerine verdikleri ilanı anında kestiler.
Hearst yiğitçe savaştı, kahramanca mücadelesini sürdürdü. Her ay bir buçuk milyon dolar zararı cebinden ödeyerek,

gazetelerini çıkarmaya ve ilanları para almadan yayımlamaya devam etti. Plütokrasinin yeni bir buyruğuyla, küçük işadamlarıyla küçük imalatçılar Hearst'ün gazetelerine mektuplar yağdırarak, bedavadan da olsa ilanların basılmamasını istediler. Ama o direnerek ilanları yayımlamayı inatla sürdürdü. Sonunda adli yetkililerden birçok uyarı aldı, ama boyun eğmediği için, "mahkemeye saygısızlık" diye bir suç uydurulup altı ay hapis cezasına mahkûm edildi. Ardından tazminat davaları başladı. Hiç şansı yoktu. Plütokrasi onu ölüme mahkûm etmişti ve bu kararını uygulamak için mahkemeleri de elinde tutuyordu. Hearst'ün yıkılmasıyla, onun daha dün elde ettiği Demokrat Parti de onunla birlikte yok oldu.

Hearst'ün ve Demokrat Parti'nin yok olmasıyla, bu partinin üyeleri için yapılacak iki şey vardı; biri, Sosyalist Parti'ye geçmek; öteki ise Cumhuriyetçi Parti'ye oy vermek. Hearst'ün sözüm ona sosyalist olan propagandasının meyvelerini, böylece biz toplamış olduk. Parti taraftarlarının büyük çoğunluğu bizim saflarımıza katılmayı yeğledi.

Aslında, mallan mülkleri ellerinden alınmış olan çiftçiler de bizim oyların kabarmasında rol oynayabilirlerdi. Ne var ki bunlar, o sırada kısa ömürlü Grange Partisi'ni kurmuşlardı. Ernest ve diğer sosyalist liderler, çiftçilerle bir araya gelmek için umutsuzca çırpındılar, ama sosyalist basının ve yayınevlerinin yok edilmiş olması ellerini kollarını bağlıyordu. Bu sırada ağızdan ağza yapılan propaganda yeterince gelişmiş değildi. İşte Bay Calvin gibi, eskiden köylü olan ve mallarını kaybetmiş politikacılar, köylülere yanaştılar ve onların siyasi gücünü yeni bir propaganda içinde harcadılar.

"Zavallı çiftçiler," dedi Ernest gülerek. "Tröst onları avucunun içine aldı."

Durum çiftçiler için gerçekten dediği gibiydi. Tam bir uyum içinde baş başa veren yedi büyük tröst, artı değerlerini birleştirerek bir çiftlik karteli kurmuştu. Taşıma ücretlerini düzenleyen demiryolları ve fiyatları düzenleyen borsa, uzun bir süredir çiftçileri sömürmekteydi ve çiftçiler gırtlaklarına kadar borç içindeydiler. Öte yandan bankerler ve tröstler de

çiftçilere büyük miktarlarda kredi açmışlardı. Artık çiftçiler ağa yakalanmıştı, geriye sadece ağı sudan çekip çıkarmak kalmıştı. Bu işi de yeni kurulan çiftlik tröstü yüklendi.

1912 yılının zor günleri, tarım ürünleri pazarlarına korkunç bir darbe indirmişti. Fiyatlar planlı bir şekilde düşürülüyor, sonuçta bütün işler çiftçilerin iflasına kadar gidiyordu.

Bu arada demiryolları da taşıma ücretlerine, çiftçilerin belini kırmak için görülmemiş miktarda zam yapmıştı. Böylelikle köylüler eski borçlarını ödeyemeyecek bir durumdayken, yeni borçların altına girdiler. Derken ipotekler ve hisse senedi satışları başladı. Çiftçiler düpedüz çiftlik tröstüne teslim oldu ve toprak sahibi olmaktan çıkıp tröst hesabına kâhya, işçi başı ya da sıradan ırgat olarak ücret karşılığında çalışmaya başladılar. Şimdi hepsi de köle olmuştu, kısacası bundan böyle hayatlarını sürdürmeye yetecek kadar ücretle çalışan birer serttiler. Sahiplerini terk edemezlerdi, çünkü orada da bu sahipler plütokrasiyi oluşturuyorlardı. Başka çıkar yol yoktu, topraklarını bırakıp serseri olmaktan başka çare yoktu. Bu yeni başladıkları hayatta, analarından emdikleri süt burunlarından getirildi. Serserilere karşı, ağır yasalar çıkarılmış ve acımasızca uygulanmaya başlanmıştı.

Elbette, bu arada özel durumları sayesinde mallarını elinden çıkarmayan tek tük çiftçi, hatta tarım birlikleri vardı. Ama sayılan çok azdı, nasılsa ertesi yıl onlar da tröstlerin egemenliği altına girdiler.*

Roma köylüleri, Amerikalı çiftçi ve küçük kapitalistlerden çok daha yavaş bir hızla yok edilmişlerdi. Ama yirminci yüzyılda hız vardı, eski Roma'da ise bu hız hemen hemen hiç yoktu.

Topraklarına çılgınca bağlı olan çiftçiler, gerektiğinde canavar kesilebileceklerini göstermek istemişler, her türlü pazar alışverişini durdurarak mallarının elinden alınmasını engellemeye çalışmışlardı. Hiçbir şey satmıyor, hiçbir şey satın almıyorlardı. Aralarında ilkel bir takas sistemi kurmuşlardı. Sıkıntıları ve güçlükleri çok büyüktü, ama dayandılar. Bu, dayanışma sonunda, tarihin sayılı hareketlerinden biri oldu. Bu yenilgileri, kendilerine özgü, mantıklı ve basit olmuştur. Hükümeti 1912 sonbaharının

sonlarında, Ernest'ten başka bütün sosyalist liderler, kapitalizmin sonunun geldiğine karar vermişlerdi. Zor günler yaşanıyor, sonsuz bir işsizler ordusu giderek büyüyor, orta sınıf ve çiftçiler ortadan kalkıyor, bütün işçi sendikaları birbiri ardına yenilgiye uğruyorlardı. Sosyalistler, "plütokrasinin sonu geldi" diye avunuyorlar, plütokrasiye meydan okuyorlardı.
Düşmanlarımızın gücünü ne kadar da küçümsüyormuşuz meğer! Hemen her yerde sosyalistler durumun sağlıklı bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, gelecek seçimlerde sandıktan büyük bir çoğunlukla çıkacaklarını bas bas bağırıyorlar, böylece zayıflıklarını, bilmedikleri zayıflıklarını açıklamış oluyorlardı. Plütokrasi bu meydan okumayı kabul etti. Düşünüp taşınarak bize öyle sert bir şamar attı ki, gücümüzü parçalayarak bizi yenilgiye uğrattı, gizli ajanlarını halkın arasına sokarak, sosyalizmin tanrıtanımaz bir görüş olduğu düşüncesini yaydı. Başta Katolik Kilisesi olmak üzere bütün kiliseleri öne sürüp, bir kısım emekçi oyunun bizden kopmasını sağladı. Yine gizli ajanları aracılığıyla yok olan bir partiyi, Grange Partisi'ni güçlendirdi, kentlerde ve bütünüyle kaybolmakta olan orta sınıf arasından bu partiye oy sağladı.
Bununla birlikte, sosyalistler seçimi kazandı.
denetimleri altında tutan plütokrasi, vergilerini artırdı. Bu en zayıf noktalarıydı. Ne alım ne de satım yapmadıklarından paraları da yoktu ve sonunda vergilerini ödemek için topraklarını satmak zorunda kaldılar.
Ama, yasama organlarında çoğunluğu almak, belli başlı güçleri ele geçirmek yerine, kendimizi azınlıkta bulduk. Adaylarımızın ellisi meclise girebilmişti ama 1913 ilkbaharında koltuklarında yerlerini aldıkları zaman hiçbir yetkiye sahip olmadıklarını fark ettiler. Ama ne de olsa Grange Partisi'nden daha şanslıydılar; çünkü Grange Partililer bir düzine kadar eyalet valiliğini aldılar ama onlar da koltuklarına oturamadılar. Çünkü eski valiler emekliye ayrılmayı reddettiler. Yasama organları, oligarşinin elindeydi. Mahkemeye başvursalar da sonuç değişmeyecekti. Ama

şimdi bu olayları bırakıp, 1912 kışının fırtınalı günlerinden söz etmeliyim:
Ülkede yaşanan zor günler, tüketimin büyük ölçüde düşmesine yol açmıştı, işsiz ve parasız olan emekçilerin satın alma güçleri kalmamıştı. Bunun sonucunda, plütokrasi her zamankinden daha çok artı ürünle kalakaldı. Bu ürünleri yurt dışına satmak ve ayrıca dev girişimlerine para bulabilmek için yeni kaynaklar yaratmak zorundaydı. Bu artı ürünü dünya piyasasına satmak için gösterdiği cüretkâr gayret, Almanya'yla arasının açılmasına neden oldu. Ekonomik çatışmaların ardından, genellikle silahlı çatışmalar gelir, bu da öyle oldu. Büyük Almanya'nın savaşçı imparatoru savaşmak için hazırlandı, Birleşik Devletler de aynısını yaptı.
Ortalıkta savaş bulutlan dolaşıyordu. Bir dünya felaketi yaratmak için gereken her şey hazırdı, çünkü dünyanın her yanında zor günler yaşanıyordu, emekçilerin ezilmeleri, yok olan orta sınıflar, işsiz orduları, dünya pazarındaki ekonomik çıkar çatışmaları ve sosyalist devrim olacağı söylentileri vardı.*
Oligarşi, Almanya'yla savaşa girmek istedi. Bunun birçok nedeni vardı: Savaş gibi, korkunç bir kargaşa doğuracak olayların içinde, uluslararası haritaların yeniden düzenlenmesinde ve yeni anlaşmalarla ve ittifaklarla çok şey kazanacağını hesaplamaktaydı. Üstelik bu düşmanlık döneminde savaşmak, gerek ulusal ürün fazlalığının büyük bir bölümünü tüketmek, bütün ülkeleri tehdit eden işsizler ordusunu sayı bakımından azaltmak, gerekse oligarşiyi rahatlatmak, büyük tasarılarını olgunlaştırmak ve gerçekleştirmek olanağını doğuruyordu. Böyle bir savaş, oligarşinin dünya pazarına hâkim olmasına yarayacaktı.
* Bu söylentiler uzun bir süre devam etti. Daha M. S. 1906'larda bir İngiliz olan Lord Avebury, Lordlar Kamarası'nda şunları söylemişti: "Avrupa'daki huzursuzluk, sosyalizmin yayılması ve anarşizmin uğursuz yükselişi, hükümetlere ve yönetici sınıflara Avnıpa'daki işçi sınıfının durumunun artık dayanılmaz hale geldiğine dair bir uyandır.

Eğer bir devrim önlenmek isteniyorsa, isçilerin ücretlerinin artırılması, çalışma saatlerinin kısaltılması ve ihtiyaç maddelerinin Jiyatlarının düşürülmesi yolunda bazı gerekli adımlar atılmalıdır." Lord Avebury'nin konuşmasını yorumlayan, borsa oyuncularının gazetesi The Wall Street Journal şöyle yazıyordu: "Bu sözler bir aristokrat ve bütün Avrupa'nın en muhafazakâr gövdesinin bir üyesi tarafından söylenmiştir. Bu sözlerin bu kadar önemli olmasının nedeni de budur. Bu sözler birçok kitapta bulunabilecek politik ekonomiden çok daha fazlasını içermektedir ve bir uyarı havası vardır. Deniz ve kara ordusu komutanları, dikkatli olun!" Aynı zamanda, Amerika'da Harper's Weekly dergisinde yazan Sydney Brooks şöyle yazıyordu: "Washington'da sosyalizmden söz edildiğini duyamazsınız. Neden duyasınız ki? Politikacılar bu ülkede burunlarının dibinde neler olup bittiğini görebilecek son insanlardır. Şöyle bir kehanette bulunduğumda, gelecek başkanlık seçimlerinde sosyalistlerin bir milyondan daha fazla oy alacağını söylediğimde benimle alay edecekler."

Ayrıca, böyle bir savaş sonradan da işlerine yarayacak bir ordu yaratacaktı. Yine ayrıca, halkın kafasında "Oligarşiye karşı Sosyalizm" anlayışının yerini "Almanya'ya karşı Amerika" alacaktı.

Sosyalistler olmasaydı, savaş bütün bunları gerçekten yapabilecekti. Batılı liderlerin gizli toplantısı, bizim Pell Caddesi'ndeki dört küçük odamızda yapıldı ve öncelikle sosyalistlerin alacağı tavır konuşuldu. Bu, savaşa ilk karşı çıkışımız değildi* ama bu karşı çıkışı daha önce Birleşik Devletler'de yapmamıştık. Dört gizli toplantıdan sonra, ulusal örgütlerle haberleştik ve kısa bir süre sonra, Uluslararası Büro'yla aramızda Atlantik üstünden şifreli telgraflar gidip gelmeye başladı.

Alman sosyalistleri bizimle birlikte hareket etmeye hazırdılar. Sayılan beş milyon kadardı. Alman ordusunun büyük bir bölümü sosyalistlerden oluşuyordu ve işçi sendikalarıyla da yakın ilişki içindeydiler. İki ülkenin sosyalistleri savaşa karşı olduklarını ilan ederek savaş olduğu takdirde genel greve

gidecekleri tehdidinde bulundular ve bu arada, genel grev hazırlıklarına başladılar. Dahası, bütün ülkelerdeki devrimci partiler, halka, bütün felaketlerde, kendi ülkelerinde ayaklanma ve devrim olsa bile, uluslararası bansın korunması gerektiğini yayıyorlardı.
Genel grev, Amerikan sosyalistlerinin kazandığı tek büyük zaferdi.
M. S. yirminci yüzyılın ta başlarında, sosyalistlerin uluslararası örgütü, savaşa ilişkin uzun süreli politikalarını saptamışlardı. Doktrinleri özetle şöyleydi: "Bir ülkenin işçileri, bir başka ülkenin işçileriyle kapitalist efendilerinin çıkan için neden savaşsınlar?" M. S. 21 Mayıs 1905'te, Avusturya ile İtalya arasında savaş tehlikesi ortaya çıktığında, İtalya, Avusturya ve Macaristan'ın sosyalistleri Trieste'de bir konferans yaptılar ve savaş ilan edilirse her iki ülkenin işçilerinin genel greve gideceği tehdidinde bulundular. Aynı şey, ertesi yıl da, "Fas Olayı" Fransa'nın, Almanya ve İngiltere'yi savaşa sokmaya hazırlandığında tekrarlandı.
4 Aralık'ta Amerikan elçisi Almanya'nın başkentinden geri çekildi. Aynı gece bir Alman filosu Honolulu'ya saldırarak, üç Amerikan kruvazörünü ve bir gümrük botunu batırdı, kenti bombaladı. Ertesi gün hem Almanya, hem de Birleşik Devletler savaş ilan etti ve bu olayların üzerinden daha bir saat bile geçmeden her iki ülkenin sosyalistleri genel grevi başlattılar.
Tarihte ilk defa bir Alman savaş ilahı, kendi imparatorluklarının devamını sağlayan insanlarla karşı karşıya geliyordu. Bu insanlar olmaksızın imparatorluğunu devam ettiremezdi. Şaşırtıcı olan da bu isyanların barışçı olmasıydı. Kavga etmiyor, hiçbir şey yapmıyorlardı ve hiçbir şey yapmayarak diktatörlerinin ellerini kollarını bağlamışlardı. Diktatörler, savaş köpeklerini, başkaldıran proleteryanın üstüne salmak için dört gözle fırsat kolladılar, ama böyle bir fırsat çıkmadığından köpekleri salamadılar. Ordusunu da savaşa gönderemedi, direnenleri durdurmak için elinden bir şey gelmiyor, imparatorluğun tek bir

tekerleği dönmüyordu, ne trenler çalışıyor, ne telgraflar gidip geliyordu, çünkü bütün diğer emekçiler gibi tren işçileri ve telgrafçılar da greve katılmıştı.
Amerika'da da olaylar aynı Almanya'daki gibi gelişti. Örgütlü emek sonunda dersini almıştı. Kendi seçtikleri alanda yenik düşünce, alanı terk edip, sosyalistlerin siyaset arenasına geçtiler. Çünkü genel grev, siyasal bir grevdi. Ayrıca, örgütlü emek öylesine ağır bir darbe yemişti ki, kaybedecek hiçbir şeyi yoktu. Çaresizlik içinde genel greve katıldı. Aletlerini bir kenara atan milyonlarca insan işlerini bıraktı. Bunların arasında özellikle makine işçileri, örgütlerinin darmadağın edilmesinden sonra kinle bilenmiş bakışlarıyla, göze çarpıyorlardı. Onlar da kalkmış, maden işçileriyle birlikte greve katıldılar.
Sıradan işçiler ve örgütlenmemiş emek bile işi bırakmıştı. Grev her şeyi öylesine bağlamıştı ki, hiç kimse çalışamıyordu. Bu arada, kadınlar da grevin en güçlü destekleyicisi olduklarını kanıtlayarak savaşa karşı olduklarını belirttiler; çünkü kocalarının savaşa gidip ölmesini istemiyorlardı. Bir süre sonra genel grev düşüncesi halka mal olmuştu, karikatürlere bile konu oldu ve bundan sonra salgın bir hastalık gibi her tarafa yayıldı. Çocuklar bile okullarda grevdeydiler, ders yapmak için gelen öğretmenler sınıfları boş buluyorlardı ve sonuçta genel grev, büyük bir ulusal piknik halini aldı. Emekçilerin böylesine bir dayanışma içinde olduğunu görmek, halkın hayal gücünü de etkiliyordu. Ayrıca bu muhteşem eğlence içinde cezalandırılma korkusu da yoktu. Herkesin suçlu olduğu yerde, kim, nasıl cezalandırılacaktı?
Birleşik Devletler'de hayat felce uğramıştı. Hiç kimse ne olduğunu bilmiyordu. Gazete çıkmıyor, mektuplar gidip gelmiyordu, sevkiyat durmuş, her bir topluluk, dünyayla arasında uçsuz bucaksız, balta girmemiş bir orman varmış gibi dünyadan kopmuştu. Hatta şimdi dünya bile yoktu. Bu tuhaf durum bir hafta sürdü.
Biz San Francisco'da, körfezin karşı kıyısında bile, Oakland'da ya da Berkeley'de ne olup bittiğini bilmiyorduk.

Bu durum insanın üzerinde tuhaf, bunaltıcı bir etki yapıyordu. Sanki çok yüce bir şey ölmüş, bir doğaüstü güç yok olmuş, ülkenin nabzı atmaz olmuştu. Aslında ulus ölmüştü. Sokakta ne tramvayların, kamyonların uğultusu, ne fabrika düdükleri, ne havadaki elektrik tellerinin cızırtısı, ne at arabaları ne de gazetecilerin sesleri duyuluyordu. Yalnızca, kayar gibi giden derin sessizliğin içinde arada sırada yürürken bile kararsız olan hayaletler gibi tek başlarına gezen insanlara rastlanıyordu.

Bu uzun, sessiz haftada oligarşiye dersi verilmişti. O da dersini iyi aldı. Genel grev bir uyarıydı. Bir daha olmamalıydı. Ama oligarşi bunu önlemenin çaresine elbette bakacaktı.

Haftanın sonunda, daha önceden kararlaştırıldığı gibi, Alman ve Amerikan telgrafçıları işlerinin başına döndüler. Onların aracılığıyla her iki ülkenin sosyalist liderleri, yöneticilere ültimatom verdiler. Ya savaş durdurulacak ya da genel grev devam edecekti. Hemen anlaşma sağlandı. Savaş ilanları iptal edildi ve her iki ülkenin halkları yeniden işlerinin başına döndüler.

Barışın bu yolla sağlanması, Almanya ile Birleşik Devletler arasında bir birlik meydana getirdi. Aslında yapılan bu anlaşma, Alman İmparatoru ile Amerikan Plütokrasisi'nin, ortak düşmanları olan ülkelerin devrimci prolteryasına karşı bir ittifak sözleşmesiydi. Daha sonra Alman sosyalistleri ayaklanıp imparatoru iktidardan uzaklaştırdıklarında, Amerikan plütokrasisi haince davranıp bu olaya seyirci kalarak müttefikinin yardımına koşmadı. Zaten bu anlaşmaya imzasını koyarken oligarşi büyük rakibini dünya piyasasından silmenin yollarını arıyordu. İmparator saf dışı kalınca, Almanya'nın dışarı satacak artı ürünü de olmayacaktı. Çünkü sosyalist devletin gereği olarak, Alman nüfusu ürettiğinin tümünü tüketecekti. Kuşkusuz ürünlerinden bazılarını, kendi üretmediği mallarla değiştirecekti, ama bu tüketilmeyen ürün üretim fazlası olmayacaktı.

Oligarşinin Alman imparatoruna ihanetini öğrenince Ernest, "Oligarşinin kendini temize çıkarmak için bir gerekçe hazırlayacağına inanıyorum. Her zaman olduğu gibi en doğru biçimde hareket ettiğine kendini inandıracaktır," dedi.
Dediği de çıktı. Oligarşi kısa bir süre sonra, ulusal üretim artığımızı dışarı satmak için namussuz bir rakibi dünya piyasasından silmekle, Amerikan halkının çıkarlarını gözettiğini açıkladı.
"İşin en saçma yanı," diyordu Ernest, "kendi çıkarlarımızı bu budalaların korumasını sağlayacak kadar çaresiz oluşumuz. Dışarıya daha çok mal satma olanağı yarattılar, bu da demektir ki, biz daha az tüketmek zorundayız."

XIV. Sonun Başlangıcı

Daha Ocak 1913'te, Ernest olayların nasıl bir yol izleyeceğini anlamıştı, ama diğer liderlere, kendi kafasında beliren Demir Ökçe tablosunu bir türlü gösteremiyordu çünkü onlar kendilerine çok,fazla güveniyorlardı. Olaylar gereğinden büyük bir hızla son noktaya doğru ilerliyordu. Dünya iktisadi bir bunalımın batağındaydı. Dünya piyasasının görünen efendisi Amerikan oligarşisi, ellerinde ne tüketebilecekleri ne de satabilecekleri üretim fazlalığı olan yirmi kadar ülkeye kapılarını kapatmıştı. Bu ülkelerin yapacağı tek şey, düzenlerini radikal bir revizyondan geçirmekti. Artı ürün üretme yöntemlerini bundan böyle sürdüremezlerdi. Onlara göre, kapitalist sistem, içten içe çöküyordu.
Bu ülkelerin düzen değiştirmesi, devrim biçimini aldı. Devir, kargaşa ve dehşet devriydi. Kurumlar ve hükümetler her yerde yıkılıp gidiyordu. İki ya da üç ülkenin dışında, bir zamanların efendileri olan kapitalistler, varlıklarını korumak için korkunç bir mücadeleye girişmişlerdi. Ama militan işçi sınıfı, hükümetleri onların elinden aldı. Sonunda Karl Marx'ın klasik tezi doğrulanıyordu: "Kapitalist özel mülkiyetin ölüm çanı çalıyor. Soyanlar, şimdi soyulacaklar." Bir yerde kapitalist hükümet yıkılır yıkılmaz, yerini hemen halk hükümetleri alıyordu.

"Neden Birleşik Devletler geride kalıyor?"; "Amerikan devrimcileri uyanın!"; "Amerika'ya neler oluyor?" Bu sözler, başka ülkelerdeki zafere ulaşmış işçi kardeşlerimizden bize gelen mesajlardı. Ama biz onlara yetişemiyorduk. Çünkü oligarşi yolumuzu kesmiş, büyük bir canavarınki gibi büyük gövdesiyle yolumuzun önüne set çekmişti.
"Baharda yönetimi ele geçireceğiz," diye cevap veriyorduk. "O zaman göreceksiniz."
Bu cevabın arkasında aslında büyük sırrımız yatıyordu. Grange Partisi'ni yanımıza çekmiştik. Sonbaharda yapılan seçimlerde, kazandıkları on iki eyaletin yönetimini baharda ele geçirecekler, hemen ardından halk hükümetleri kurulacak ve bundan sonrası kolay olacaktı.
"Ama ya çiftçilerin bu yönetimleri ele geçirmeleri engellenirse?" diye soruyordu Ernest. Yoldaşları onun bu sözlerini karamsarlık olarak adlandırıyorlardı.
Oysa kafasını kurcalayan en önemli sorun, bu köylülerin, eyaletlerde yönetimi ele geçirmelerinde karşılaşacakları engeller değildi. Asıl düşündüğü şey, büyük işçi sendikalarının dağılması ve yeni sosyal tabakaların doğması olanağıydı.
"Ghent, oligarşiye, bu yeni tabakanın nasıl oluşturulacağını öğretti," diyordu Ernest.
"Onun Hayırsever Feodalizm* kitabını başlarının ucundan ayırmadıklarına bahse girerim."
Altı işçi lideriyle yaptığı ateşli bir tartışmanın ardından Ernest'in bana dönüp sakin bir ses tonuyla, "Her şey bitti artık! Demir Ökçe kazandı. Sonumuz göründü," dediği o akşamı hiç unutmayacağım.
Evimizde yapılan bu küçük toplantı resmi değildi. Ama diğer arkadaşlarıyla görüş birliğine varan Ernest, işçi liderlerinden genel grevde adamlarını harekete geçirmek için güvence istiyordu. Makine İşçileri Birliği Başkanı O'Connor, altı lider arasında böyle bir garanti vermeye yanaşmayanların başında geliyordu.
"Sizin o modası geçmiş kısmi grev ya da boykot yönteminizin başarısızlığa uğradığını gördünüz," diye

üsteledi Ernest.
O'Connor ve diğerleri başlarını sallayarak onayladılar.
"Ama yapılan bir genel grevle neler yapılabileceğini gördünüz," diye devam etti Ernest. "Almanya ile yapılacak savaşı durdurduk. Emeğin gücü ve dayanışması böylesine iyi bir sonuç vermemişti daha önce. Dünyayı emekçiler yönetebilir ve yönetmelidir de. Eğer bizimle birlikte davranırsanız, kapitalizmin krallığına bir son vereceğiz. Bu sizin tek umudunuz. Dahası, bu işi ancak el ele vererek başarabileceğimizi de biliyorsunuz. Başka çıkar yol yok. Eski yöntemlerinizi uygularsanız yenilmeye mahkûmsunuz.* Her şey bir yana, mahkemeleri patronlar denetlediği için yenilmeye mahkûmsunuz."
* Hayırsever Feodalizmimiz, M.S. 1902 yılında W. J. Ghent tarafından yayımlanan bir kitabın adıdır. Oligarşi düşüncesini, büyük kapitalistlerin kafasına Ghent'in soktuğu konusunda her zaman ısrar edilmiştir. Bu inanç Demir Ökçe'nin üç yüz yıllık edebiyatına, hatta insanların kardeşliği çağının ilk yüzyılının edebiyatına hâkim olmuştur. Bugün daha akıllandık, bugünkü bilgilerimizle Ghent'in bütün tarih boyunca, haksız yere suçlanan bir masum olduğunu inkâr edemeyiz.
"Çok acele ediyorsunuz," diye cevap verdi O'Connor. "Siz bütün çözüm yollarını bilmiyorsunuz. Bir başka çıkış yolu daha var. Biz neyle karşı karşıya olduğumuzu biliyoruz. Grevlerden bıktık usandık, zaten bizi yıpratarak yenilgiye uğrattılar. Adamlarımızı bir defa daha sokağa dökmemize hiç gerek kalmayacak sanırını."
"Peki nedir çıkış yolunuz?" diye sordu Ernest duygusuzca.
Mahkemelerin işçilere karşı verdiği kararlara aşağıdaki örnekleri gösterebiliriz. Kömür madeni çıkarılan bölgeler çocukları çalıştırmakla nam salmıştı. M.S. 1905 yılında, işçiler, çocuğun işe alınmasından önce, anne babasının izninden ayrı olarak, çocuğun yaşının ve belli bir eğitim geçirdiğinin belgeleriyle saptanması gerektiğine ilişkin bir yasayı kabul ettirmeyi başarmışlardı. Ancak, Luzeme Mahkemesi, yasanın anayasaya aykırı olduğunu, bu yasanın

aynı sınıfın insanları arasında, yani on dört yaşından büyük ve küçük çocuklar arasında bir ayrım getirmekle, On Dördüncü Maddeyi ihlal ettiğini öne sürdü. Eyalet mahkemesi, bu iddiayı yerinde buldu. New York Mahkemesi, M. S. 1905 yılında, kadınlarla çocukların akşam saat dokuzdan sonra fabrikalarda çalışmasını yasaklayan yasayı anayasaya aykırı buldu, bu karara gerekçe olarak böyle bir yasanın bir 'sınıf yasası' olduğunu öne sürdü. Yine, o zamanın fırıncıları çok fazla çalışıyordu. New York Eyaleti Yasama Meclisi, fırıncıların çalışma saatlerini günde on saatle sınırladı. M. S. 1906'da Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi, bu yasanın da anayasaya aykırı olduğunu açıkladı. Kararın bir yerinde şöyle deniyordu: "Fırıncıların çalışma saatlerini kısıtlayarak, insanların özgürlüğünü kısıtlamak ve özgürce sözleşme yapma hakkına müdahale etmek için hiçbir neden yoktur."
O'Connor güldü ve başını salladı. "Size ancak şu kadarını söyleyebilirim. Biz 'uykuda' değiliz. Düş görmüyoruz."
"Umarım, korkulacak ya da utanç duyulacak bir şey yoktur," diye meydan okudu Ernest.
"Sanırım biz işimizi herkesten iyi biliriz sanıyorum," diye cevap verdi O'Connor.
"Saklamaya çalıştığınıza göre, karanlık işler peşindesiniz," dedi Ernest büyüyen bir öfkeyle.
"Biz bu işlerin bedelini terimizle ve kanımızla ödedik, başımıza geleni çekmeye hazırız," diye cevap verdi O'Connor. "İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır demişler."
"Eğer çıkış yolunuzu bana söylemekten korkuyorsanız, ben size söyleyeyim," dedi büsbütün öfkelenen Ernest. Kan beynine sıçramıştı. "Yağmalanan malları kırışacaksınız. Düşmanla anlaştınız, evet yaptığınız bu. Emekçilerin davasını sattınız, bütün emeğin davasını sattınız. Ve şimdi de bir korkak gibi savaş meydanından kaçıyorsunuz."
"Size hiç cevap vermeyeceğim," dedi O'Connor soğuk bir ses tonuyla, "Yalnız, sanırım nasıl davranmamız gerektiğini sizden daha iyi bildiğimizi söylemeliyim."

"Diğer emekçilerin ne olacağı sizi hiç ilgilendirmiyor değil mi? Dayanışmayı parçaladınız." "Söyleyecek bir sözüm yok," diye cevap verdi O'Connor. "Ne var ki şunu söyleyeyim, ben Makine İşçileri Birliği Başkanı'yım ve temsil ettiğim insanların çıkarını korumak benim görevim. Hepsi bu kadar."
İşçi liderlerinin gitmesinden sonra, fırtına öncesi bir sakinliği andırır havada Ernest, bana bundan sonra olayların nasıl gelişeceğini anlatmaya başladı.
"Sosyalistler, sanayi alanında yenilen emekçinin, örgütlenerek siyaset alanına geçecekleri günü hayal edip durdular," dedi. "İşte, Demir Ökçe, işçi sendikalarını sanayi alanında yendi ve onları siyasal alana sürdü. Bu, bizim için sevinçle değil, büyük bir üzüntüyle karşılandı. Demir Ökçe dersini aldı. Ona genel grevde gücümüzü gösterdik. O da başka bir genel grev yapılmaması için gerekli adımlan attı."
"Ama nasıl engelleyebilir böyle bir girişimi?" diye sordum.
"Gayet basit. Büyük sendikaları satın alarak. Paralan ceplerine atacak olan sendikalar, yapılacak herhangi bir genel grevde bizim yanımızda yer almayacaklardır. Bir başka deyişle, genel grev olmayacaktır."
"Ama Demir Ökçe böylesine pahalı bir programı sonsuza dek uygulayamaz ya," diye karşı çıktım.
"Bütün sendikaları satın almadı canım. Buna gerek de yok. Bak nasıl olacağını söyleyeyim: Demiryolu işçileri, demir ve çelik işçileri, teknisyenler ve makine işçileri sendikaları ücretleri artırıp çalışma saatlerini indirecekler. Bu sendikalar, üyelerine giderek daha iyi çalışma koşullan sağlayacak ve bu sendikaların üyesi olmak Cennette yer kapmak gibi bir şey olacak."
"Ben yine de pek bir şey anlamadım," diye karşı çıktım. "Diğer sendikalar ne olacak? Bu dediğin iş kolları dışında da bir yığın sendika var."
"Diğer sendikalar giderek zayıflayacak ve tek tek yok olacaklar. Çünkü bizim sanayi uygarlığımızın temel ihtiyaçları demiryolu işçileri, makine işçileri ve teknisyenler, demir ve çelik işçileri tarafından görülür. Bunların bağlılığını sağlayan Demir Ökçe, tüm öteki emekçilere elinin tersini

gösterecektir. Sanayi mekanizmasının bel kemiğini demir, çelik, kömür, makine sanayi ve nakliye işleri oluşturur."
"Ama kömür?" diye sordum. "Yaklaşık milyon maden işçisi var."
"Onlar vasıfsız işçi sayılıyor; hesaba katılmayacak, ücretleri azalırken, çalışma saatleri artırılacaktır. Onlar da bizler gibi köleleşecekler ve hepimizden çok daha kötü hayat şartlan içinde yaşayacaklar. Köylüler, topraklarını ellerinden alan tröstlerin hesabına nasıl çalışıyorlarsa, onlar da öyle çalışmaya zorlanacak. Bu dalaverenin dışında kalan sendikaların da başına aynı şey gelecek. Onların yakın bir gelecekte sarsılmaya ve dağılmaya başladığını sen de göreceksin. Bütün üyeleri, açlığın ve ulusal yasaların zoruyla işe koşulacaklardır.
"Farley* ve onun grev kıncılarına ne olacak biliyor musun? Söyleyeyim. Grev kırıcılık meslek olmaktan çıkacak.
* James Farley: Dönemin en ünlü grev kırıcısı. Ahlaktan çok, cesarete sahip bir adamdı ve inkâr edilemez bir yeteneği vardı. Demir Ökçe'nin yönetimi altında yükseldi ve sonunda oligarşi sınıfına katıldı. 1932 yılında, kocası, Farley'in grev kırıcıları tarafından otuz yıl önce öldürülen Sarah Jenkins tarafından öldürüldü.
Çünkü artık grev olmayacak. Grevlerin yerini kölelerin ayaklanması alacak. Farley ve çetesi, köle sürücüsü olacaklar. Buna bu adı vermeyecekler elbette. Ülkenin yasalarını uyguladıkları ve emekçileri çalışmaya zorladıkları söylenecek. Bu büyük sendikaların ihaneti, mücadeleyi uzatmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Artık devrimin ne zaman ve nerede gerçekleşeceğini Tanrı bilir."
"Ama oligarşiyle büyük sendikaların bu korkunç işbirliği karşısında, bir gün gelip de bunlara karşı devrimin zafere ulaşacağını ileri sürmek hayal olmaz mı?" diye sordum. "Bu işbirliği sonsuza dek sürebilir."
Başını hayır anlamında iki yana salladı Ernest. "Bizim görüşümüze göre, sınıflar ve kastlar üzerine kurulmuş bütün sistemler, içlerinde kendi çöküşlerinin tohumlarını saklarlar. Bir sistem, sınıflar üzerine kurulmuşsa, kastların oluşmasını

engellemek mümkün müdür? Demir Ökçe'nin gücü bu kastların oluşmasını önleyemeyecek ve sonunda kastlar, Demir Ökçe'yi yok edecek. Oligarşinin yöneticileri, daha şimdiden kendi aralarında kastlar geliştirdiler, ama bir de san sendikaların kast geliştirmesini bekle. Demri Ökçe bunu önlemek için bütün gücünü kullanacak, ama başarısız olacaktır.

"San sendikalar Amerikan işçilerinin kaymak tabakasını ellerinde bulundurmaktadırlar. Bunlar güçlü, kuvvetli ve yetenekli insanlardır. Bu işçiler, bu sendikalara, bir yer kapma rekabeti içinde girmişlerdir. Birleşik Devletler'deki her işçi, üyelerine daha geniş haklar getiren bu san sendikalara girmek için sıraya gireceklerdir ve oligarşi de bu hevesleri ve bunun getireceği rekabeti destekleyecektir. Olaylar bu şekilde gelişmese aslında devrimci olacak bu adamlar, onlar tarafından kazanılmış olacaklardır ve onların güçleri de oligarşiyi beslemekte kullanılacaktır.

"Öte yandan, emek kastları, yani san sendika üyeleri, kendi örgütlerini kapalı kuruluşlar yapmaya çalışacaklar, bunda başarılı da olacaklardır. Emekçi kastlarında üyelik, babadan oğla geçecek; oğullar babalarını izleyecek ve o sonsuz güç kaynağından, yani halktan bu kapalı kuruluşlara güç akımı olmayacak, bu da işçi kastlarının zayıflamasına ve sonunda çökmesine yol açacaktır. Aynı zamanda bir kurum olarak, bu kastların gücü geçici olacaktır. Bunlar, eski Roma saray muhafızları gibi olacak, kimi zaman biri, kimi zaman diğeri iktidarı eline alacaktır. Bu arada kaçınılmaz olan kast zayıflaması sürecek ve sonunda sıradan halk, gerçek yerini alacaktır."

Ernest'in toplumsal evrimin yavaş ilerleyen sürecini böyle karamsarlıkla yorumlamasında, büyük sendikaların san sendikaya dönüşmesinin verdiği bunalımın etkisi vardı. Onun bu görüşüne hiç katılmadım, şimdi, bu satırları yazarken bile hâlâ katılmıyorum. Üstelik her zamankinden daha fazla karşıyım onun bu yorumuna. Çünkü, şimdi Ernest yok, ama biz bütün oligarşiyi silip süpürecek bir devrimin eşiğindeyiz. Yine de burada Ernest'in kehanetine yer verdim çünkü bu

onun kehanetiydi. Bu inancı, yine de onun bir dev gibi çarpışmasını engellemedi. Şimdi işaretini beklediğimiz ayaklanmaya büyük bir katkıda bulundu.*

"Ama," diye sordum ona o akşam, "oligarşi varlığını sürdürürse, o zaman her geçen yıl onu daha çok zenginleştirecek üretim fazlası ne olacak?"

"Üretim fazlasını şu ya da bu şekilde tüketmenin yolunu bulacaklardır," diye cevap verdi. "Oligarşi yöneticilerinin bu konuda bir yol bulacağından emin olabilirsin. Muhteşem yollar yapılacak, bilim ve özellikle sanat alanında büyük basanlar elde edilecek. Oligarşi yöneticileri, halkı tamamen hegemonyası altına aldığında, bunlar için harcayacak zaman bulacaklardır. Güzelliğe tapacak,** sanat âşığı olacaklar. Onların yönetimi ve cömert ödülleri altında sanatçılar, kan ter içinde çalışacak. Bunun sonucunda büyük sanat eserleri yaratılacak. Bundan böyle orta sınıfın burjuva zevklerine yüz vermeyecekler. Büyük bir sanat olacak, söylüyorum sana. Büyük kentler kurulacak, bu yeni kentlerin yanında eski kentler çok bayağı ve soluk kalacak. Bu kentlerde oligarşinin yöneticileri oturup güzelliğe tapacaklar. Böylece emekçiler çalıştıkça ortaya çıkan üretim fazlası sürekli harcanacaktır.

* Everhard'ın bu öngörüsü tuhaftı. Oysa geçmiş olayların ışığı altında açıkça görüldüğü gibi, sarı sendikaların bozulmasını, emekçi kastlarının yükselişini ve yavaş yavaş çürüyüşünü ve büyük hükümet makinesini ele geçirmek için çürümekte olan oligarşiyle emekçi kastlarının savaşımını görmüştü.

** Everhard'ın öngörüsüne hayran olmamak mümkün değil. Ardis ve Asgard gibi harika kentler, daha oligarşinin kafasında doğmadan, Everhard bu kentleri ve bunların yaratılmasının kaçınılmaz olduğunu görmüştü.

Bu dev sanat eserlerinin ve büyük kentlerin kurulması milyonlarca sıradan işçiyi açlığa sürükleyecektir. Çünkü böylesine büyük kazançlar ancak büyük harcamalarla dengelenebilecek ve işçiler gene hayatını zar zor devam ettirebilecektir. Oligarşi binlerce yıl, on binlerce yeni şey yapmaya devam edecek, Eski Mısırlıların ve Babillilerin

düşleyemeyecekleri kadar büyük yapılar dikecektir. Ve oligarşinin sonu gelince, bu büyük caddeler ve büyük kentler yine ayakta kalacak, emekçi kardeşliği yollan dolduracak ve onların yaptığı evlerde emekçiler oturacaktır.*
"Oligarşi bunları yapmak zorundadır, çünkü başka türlü davranamaz. Tıpkı Eski Mısır'da egemen sınıfların halktan çaldıkları fazlalıklarla tapınaklar, piramitler yapmaları gibi, oligarşi de üretim fazlasını büyük yapımlar aracılığıyla tüketmek yoluna gidecektir. Oligarşinin egemenliği altında, bir din adamları kastı değil, bir sanatçı kastı ortaya çıkacaktır. Burjuvazinin tüccar sınıfının yerine işçi kastları gelecektir. Bunların altında derin, büyük bir çukurda açlıktan kırılan, çürüyen ama durmadan kendini yenileyen insanlar, yani halk, yani nüfusun çoğunluğu bulunacaktır. Sonunda, kim bilir hangi gün, bu halk çukurdan başını uzatacak, işçi kastlarını ve oligarşiyi paramparça edecektir.
* Bu kehanetin yapıldığı günden bu yana üç Demir Ökçe yüzyılı ve dört İnsanlığın Kardeşliği yüzyılı geçti ve bugün bizler oligarşinin yaptığı yollarda yürüyor, oligarşinin inşa ettiği kentlerde oturuyoruz. Evet doğru, böyle harika kentler yapmaya hâla devam ediyoruz, ama oligarşinin harika kentleri de bugüne kadar ayakta kaldı ve ben bu satırları bu kentlerin en güzellerinden biri olan Ardis'te yazıyorum.
Sonra, en sonunda, yüzyıllarca süren bu uğraşın sonunda, sıradan halkın günü gelecektir. Ben o günü görürüm diye umut ediyordum, ama şimdi, hiçbir zaman göremeyeceğimi biliyorum."
Sustu ve uzun uzun süzdü beni, sonra ekledi; "Sosyal evrim insanı umutsuzluğa sürükleyecek kadar yavaş, öyle değil mi sevgilim?"
Kollarımla sardım onu. Başını göğsüme yasladı.
"Uyumam için ninni söyle bana," diye mırıldandı uysal bir çocuk gibi. "Bir hayal gördüm ve onu unutmak istiyorum."

XV. Son Günler

1913 yılı, Ocak ayının sonlarına doğru oligarşinin san sendikalara karşı takındığı tutumun değiştiği, kamuoyu tarafından anlaşıldı. Gazeteler demiryolu, demir, çelik, makine işçileri ve makinistler için görülmemiş bir ücret artışı ve çalışma saatlerinde de yine görülmemiş bir azaltmaya gidildiğini duyurdular. Ancak bütün gerçekler anlatılmıyor, oligarşi, bütün gerçeğin olduğu gibi anlatılmasına izin vermiyordu. Gerçekten de, ücretler çok fazla artırılmış ve işçilerin sosyal haklan da buna koşut olarak genişletildi. Bütün bunlar gizli yapılmıştı, ama gizli olan her şey bir gün açığa çıkardı. San sendika üyeleri olanları eşlerine anlattılar, kadınlar dedikodu yaptı, çok geçmeden de bütün emekçi dünyası neler olduğunu öğrendi.
Bu, on dokuzuncu yüzyılda "kapkaççılık" diye bilinen anlayışın mantıklı ve açık bir gelişimiydi. Dönemin sanayi kargaşası içinde kâr ortaklığı denemeleri yapılmıştı. İşlerine ortak etme düşüncesiyle kapitalistler, işçilerdeki başkaldırma arzularını bastırıyorlardı. Ama bir sistem olarak kâr ortaklığı saçma, hatta olanaksız bir şeydi. Kâr ortaklığı, ancak genel bunalım içinde bazı özel durumlarda başarılı olabilirdi. Çünkü emek ve sermaye, kârları bölüşürse, kâr ortaklığının olmadığı durumla aynı koşullara dönmüş olurlardı.
Böylece uygulamada olanaksız olduğu ortaya çıkan kâr ortaklığından, haraç ortaklığı doğdu. Güçlü sendikaların sloganı, "Bize daha çok ödeyin, bunu halktan çıkarırsınız," oldu.* Bu bencil politika orada burada başarıyla işledi. Parayı halktan çıkarma meselesine gelince, bu para örgütlenen büyük işçi kitlelerinden ya da iyi örgütlenemeyen işçilerden çıkarıldı. Bu işçiler, aslında emekçi tekelleri olan sendikaların üyelerine, yani kendilerinden daha güçlü kardeşlerine daha yüksek ücretler ödenmesi için kuru ekmeğe çalışır oldular. Bu durum, daha önce de dediğim gibi, oligarşinin yöneticileriyle sarı sendikaların işbirliği yapmasının doğal sonucuydu.
San sendikaların ihaneti ortaya çıkınca, emekçi kesiminde sesler ve uğultular yükselmeye başladı.

* Bütün demiryolu sendikaları oligarşiyle yapılan bu işbirliğine katılmıştı. Yağmacılık politikasının ilk uygulayıcısının on dokuzuncu yüzyılda bir demiryolu sendikası, adını verirsek Lokomotif İşçileri Sendikası olduğu dikkate değer bir gerçek. Bu sendikanın başında yirmi yıl süreyle P. M. Arthur bulunmuştu. Pennsylvania Demiryolu'nda 1877 yılında yapılan grevden sonra, Arthur, lokomotif işçileri için bir plan hazırlamıştı. Bu plana göre. öteki sendikalar kendi bildiğince yürüyecek, kendi sendikası bunlarla hiçbir işbirliğine girmeyecekti. Plan bütünüyle başarılı oldu. Başarılı olduğu kadar bencildi de ve bu uygulamadan "arthurzation" sözcüğü ortaya çıktı. Bu sözcük işçi sendikalarının haraç ortaklığına katılması anlamında kullanılıyordu. "Arthurzation" sözcüğü dilbilimcilerin kafasını epey karıştırdı, ama onun nereden türetildiğini burada göstermemiz umarım sözcüğün anlamına bir açıklık getirmiştir.

Daha sonra san sendikalar uluslararası örgütlerden çekilip bütün dış ilişkilerini kestiler. Ardından karışıklıklar ve şiddet olayları geldi ve bu sendikalılara hain gözüyle bakılmaya başlandı. Barlarda, genelevlerde, sokaklarda iş başında, her nerede olursa olsun, alçakça yalnız bıraktıktan arkadaşları tarafından saldırıya uğradılar.

Sayısız kafa kırıldı, yüzlerce insan öldürüldü. Sarı sendikalıların hiçbirinin can güvenliği kalmamıştı. İşe, gruplar halinde gidip geliyorlardı. Pencerelerden ya da evlerin çatılarından atılacak taşlara hedef olma korkusu içindeydiler. Onlara silah taşıma izni verilmişti ve devlet görevlileri onları korumak için ellerinden geleni esirgemiyordu. Onlara saldıranlar, ağır hapis cezalarına çarptırılıyor, akıl almaz işkencelere uğruyorlardı. Sarı sendikalılar dışında, kimsenin silah taşıma izni yoktu ve bu yasağı çiğneyenler büyük bir suç işlemiş gibi ağır cezalara çarptırılıyorlardı.

Emekçi dünyası, bütün bunlara rağmen, hainlerden öcünü almayı sürdürdü. Kastlar kendiliğinden türüyordu. Hainlerin çocuklahanete uğramışların çocuklan tarafından

kovalanıyor, çocuklar bu yüzden okula gidemiyor ya da sokağa çıkamıyorlardı. Hainlerin eşleri ve tanıdıktan da tepki görüyordu. Bunlara mal satan köşedeki bakkal bile boykot edilmişti.
Bunun sonucu olarak, her taraftan sarılan bu sendikalılar, kendi aralarında bir klan oluşturdular. İhanete uğramış olan proleteryanın arasında yaşamanın olanaksız olduğunu görerek, sadece kendilerinin oturduğu yeni mahallelere taşındılar. Bu konuda oligarşi hemen onlara yardım elini uzattı. Barınmaları için kent kenarlarındaki boş arsalara sağlığa uygun, bahçeli, dahası geniş yollan, çocuk bahçesi olan semtler yaptılar. Çocukları kendileri için özel olarak yapılan okullara devam ediyor ve özel pratik el işi ve uygulamalı bilim dersleri alıyorlardı. Bu soyutlanmadan kaçınılmaz olarak bir kast doğdu. San sendikalar, işçi sınıfının aristokrasisini oluşturdular ve diğer işçilerden ayrıldılar. Daha rahat evlerde oturuyor, daha iyi giyiniyor, daha iyi muamele görüyor ve paylarına düşen ekmeğe büyük bir hırsla sarılıyorlardı.
Bu arada, diğer emekçilere her zamankinden daha acımasızca davranılıyordu. Birçok sosyal haklan ellerinden alındı, ücretleri ve yaşam standartları sürekli olarak düştü. Halk okulları giderek yozlaştı ve bir süre sonra ilköğrenim zorunluluğu kaldırıldı. Genç kuşakta, okuma yazma bilmeyenlerin oranı tehlikeli bir biçimde arttı.
Birleşik Devletler'in dünya pazarlarına hâkim olması, bütün dünyayı sarsmıştı. Her yerde, kurumlar ve iktidarlar yıkılıyor ya da değişiyordu. Almanya, İtalya, Fransa, Avustralya ve Yeni Zelanda'da cumhuriyetler kurulmaya başlamıştı. Sömürgeler İngiliz İmparatorluğu'ndan kopuyordu. İngiltere'nin başında bir sürü dert vardı. Hindistan tam bir isyan içindeydi. Bütün Asya tek bir ses olmuş, "Asya, Asyalılarındır!" diye bağırıyordu.
Bu çığlığın ardında Japonya vardı; san ve esmer ırkları, beyaz ırka karşı kışkırtıyordu. Kıtalararası bir imparatorluk düşü gören ve bunu gerçekleştirme çabasında olan Japonya, bu arada da kendi proleterya devrimini bastırıyordu. Bu,

basit bir kastlar savaşıydı. Kuli'ler Samuray'lara karşı ayaklanmıştı. On binlerce Kuli sosyalisti idam ediliyordu. Tokyo sokaklarında ve Mikado sarayına yapılan başarısız saldırılarda tam kırk bin Kuli öldürüldü. Kobe tam bir mezbaha olmuştu. Pamuk işçilerinin makineli tüfeklerle taranması, modern savaş makinelerinin tarihte ilk kez başardığı korkunç bir zaferin örneği olarak klasikleşti. Hepsinden kötüsü, ayaklanan Japon oligarşisiydi. Japonya doğuya egemen oldu ve Hindistan dışında, dünya pazarının Asya kesimini ele geçirdi.

İngiltere, varlığını kökünden sarsma pahasına da olsa, büyük bir gayretle kendi proleteryasının isyanını bastırmayı ve Hindistan'ı elinde tutmayı başardı. Ama bu arada, çok sayıda büyük sömürgesini de elinden çıkarmak zorunda kaldı. Sosyalistler, Avustralya ve Yeni Zelanda'da halk birliği hükümetleri kurmayı başardılar. Kanada da anavatandan bağlarını kopardı. Ama bu arada Kanada, patlak veren kendi sosyalist devrimini Demir Ökçe'yle işbirliğine girerek bastırdı. Demir Ökçe, aynı zamanda, isyanlarını bastırabilmeleri için Meksika ve Küba'ya da yardım ediyordu. Sonunda Demir Ökçe, Yeni Dünya'da, Panama Kanalı'ndan ta Kutup Denizi'ne kadar olan bütün Kuzey Amerika'yı tek bir siyasi birlik haline getirdikten sonra sağlam kökler saldı.

İngiltere, birçok büyük sömürgesini feda ederken Hindistan'ı elinde tutabilmişti, ama ancak, geçici bir süre için böyle oldu. Japonya ve Asya'daki diğer ülkelerin, Hindistan'ı kapmak için yaptıkları mücadele sadece ertelenmişti. İngiltere kısa bir zaman içinde Hindistan'ı kaybetmeye mahkûmdu. Bunun nedeni de Birleşik Asya ile dünyanın öteki ülkeleri arasındaki mücadeleydi.

Bütün dünya, çalkantılarla paramparça olurken Birleşik Devletler'de barışın egemen olması olanaksızdı. Büyük sendikaların bozulması, bizim proleterya devrimini önlemiş, ama her tarafta şiddet kol gezer olmuştu. Emek kavgalarından başka, çiftçilerin ve orta sınıfın geri kalan kısmının hayatlarından memnun olmayışı, dinsel duygulan

yeniden canlandırdı; Yedinci Gün Tarikatı'na bağlı bir grup faaliyete geçmiş, halk arasında olağanüstü bir ilgi görmüştü.
"Bu evrensel çalkantının ortasında bir bu eksikti!" diye bağırdı Ernest. "Böylesine çeşitli ve birbirine taban tabana zıt eğilimlerin ortasında nasıl bir dayanışma bekleyebiliriz?"
Gerçekten dini hareket giderek gelişiyordu. Dünya nimetlerinden ağzının payını almış, sefalet içinde kıvranan halk, bir sanayi devinin, devenin iğne deliğinden geçmesi kadar zor olduğu Cennette, kendine bir yer arıyordu. Gözü dönmüş bir yığın din adamı, ülkede arı gibi kaynaşıyordu. Yetkililerin bütün engellemelerine ve bunlar hakkında soruşturma açmalarına rağmen, birbirini izleyen sayısız açık hava toplantılarıyla bu dinsel çılgınlığın ateşi durmadan körükleniyordu.
Bu çılgınlığa kendilerini kaptıranlar, dünyanın sonunun geldiğini iddia ediyorlardı. Kıyamet kopmaya başlamış, dört rüzgâr esmiş, Tanrı, ulusları birbirine düşürmüş, dört bir taraf hayalet ve mucizelerle dolmuş, birçok peygamber, evliya türemişti. Yüz binlerce insan işlerini bırakıyor, dağlara çıkıyor, orada Tanrı'nın nurunu görmeyi, yüz kırk dört binlerin göğe çıkışını izlemeyi bekliyorlardı. Ama Tanrı bir türlü ortaya çıkmadı ve bekleşen binlerce insan açlıktan öldü. Umutsuzluk içinde yiyecek bir şey bulmak için çiftlikleri talan ediyorlardı. Bozgun ve kargaşa kırsal alana da yayılıyor, bu da malsız mülksüz çiftçilerin felaketine yol açmaktan başka bir işe yaramıyordu.
Ama bu çiftlikler ve buğday depolan, Demir Ökçe'nin malıydı. Demir Ökçe dağlara asker çıkardı ve bu fanatikler süngü zoruyla kentlerdeki işlerinin başına döndüler. Kentlere sürülen bu adamlar, isyan ve kargaşa çıkarmaya devam ettiler. Bunun üzerine liderleri, ya halkı kışkırtmak suçundan idam edildi ya da tımarhaneye kapatıldı. İdama mahkûm edilenler bir şehit gururu ve sevinci içinde ölüme gittiler. Bu, bir çılgınlık dönemiydi. Huzursuzluk bütün ülkeye yayıldı. Çöllere, dağlara, bataklıklara varıncaya kadar her yerde, Florida'dan Alaska'ya kadar uzanan bütün yörelerde, mucize

sonucu sağ kalmış yerliler, ruhani danslar yaparak kendi meşinlerinin inmesini bekliyorlardı.
Bu kargaşanın ortasında, olağanüstü güven ve huzuruyla oligarşi denilen canavar bütün korkunçluğuyla ölüm saçarak boy atıyordu. Demir eli ve demir ökçesiyle, bu kaynaşan milyonlarca yaratığın üstüne basıyor, bu kargaşadan bir düzen yaratıyor ve her bir kaostan, kendi temelini ve yapısını daha da sağlamlaştırarak çıkıyordu.
"Biz başa geçene kadar bekleyin," diyordu köylüler. Bay Calvin ise Pell Caddesi'ndeki evimizde bize şöyle diyordu: "Ele geçirdiğimiz eyaletlere bir bakın. Göreve gelir gelmez arkamıza siz sosyalistleri alarak, onlara başka şarkılar söyleteceğiz."
"Milyonlarca mutsuz, yoksul insan bizim yanımızda," diyordu sosyalistler. "Çiftçiler, orta sınıf ve emekçiler bizim saflarımıza katıldılar. Kapitalist sistem parça parça olacak. Bir ay içinde, meclise elli üyemizi göndereceğiz. İki yıl içinde, başkanlıktan köpek zehirleyicisine kadar bütün resmi görevleri elimize geçireceğiz."
Ama Ernest bu söylenenlere başını olumsuz sallayarak şöyle karşılık veriyordu:
"Kaç tüfeğiniz var? Yeterince kurşunu nereden bulacağınızı biliyor musunuz? Kimyasal bileşimler, savaşta yumruktan daha etkilidir, bunu böyle bilin."

XVI. Son

Ernest'le birlikte, Washington'a gitme zamanı geldiğinde, babam bizimle gelmek istemedi. Proleter hayata fazlasıyla alışmıştı. Bizim sefil mahalleyi, geniş bir sosyoloji laborotuvarı gibi görüyordu, önüne geçilmez bir araştırma tutkusuna kendini kaptırmış gibiydi. Emekçilerle çok yakın dost olmuş ve çok sayıda aileyi en mahrem yönleriyle tanımıştı. Ayrıca, bedenen çeşitli işlerde çalışıyordu. Bunlar onun için bir oyalama olduğu kadar birer bilimsel araştırmaydı da. Kazma kürek sallamaktan büyük zevk duyuyor ve eve her defasında cepleri notlarla dolu, yeni bir

şey anlatmak için can atan bir yüz ifadesiyle dönüyordu. O, dört dörtlük bir bilim adamıydı.
Çalışmasına hiç gerek yoktu. Ernest, yaptığı çevirilerle her üçümüzü de geçindirmeye yetecek kadar para kazanıyordu. Ama babam, kendi hayalinin peşinde koşmakta ısrar ediyor; ikide bir iş değiştirmesine bakılacak olursa, bu hayali, su semenderi gibi bir şey olmalıydı. Dolaşarak satmak için aldığı ayakkabı bağlan ve pantolon askılarını eve getirişini ve bir şeyler almak için köşedeki küçük bakkala gittiğimde, siparişlerimi vermek üzere tezgâhın ardından, çırak yerine babamın karşıma çıkışını hiçbir zaman unutmayacağım. Daha sonraları, karşımızdaki meyhanede bir hafta kadar garsonluk yaptığını duyunca da şaşırmadım. Bu işinden sonra, sırasıyla gece bekçiliği, seyyar patates satıcılığı, bir ambalaj atölyesinde etiket yapıştırıcılığı, bir karton kutu fabrikasında hamallık, bir tramvay hattı yapımında suculuk yaptı. Dağılmasından çok kısa bir süre önce de bulaşıkçılar sendikasına üye oldu.
Piskopos örneğinin, hiç olmazsa giyim bakımından onu etkilediği açıkça belli oluyordu, çünkü o da ucuz pamuklu işçi gömleği ve askılı, kalçalarına kadar düşen bir pantolon giyiyordu. Bununla birlikte, eski alışkanlıklarından yalnız birini bırakmamıştı; akşam yemeğine giyinmiş olarak oturmak.
Ben nerede olursa olsun Ernest'le mutlu olabilirdim. Bu koşullar altında, babamın mutlu olması da benim mutluluğumu iyice artırıyordu.
"Küçükken," diyordu babam, "çok meraklı bir çocuktum. Her şeyin nedenini, nasılını bilmek isterdim. Bu yüzden fizikçi oldum. Bugün de hayat bana, çocukluğumdaki kadar ilgi çekici geliyor. Zaten hayatı yaşanmaya değer kılan da meraklı olmak."
Kimi zaman, dükkânların ve tiyatroların bulunduğu Market Caddesi'ne çıkarak gazete satar, onun bunun ayak işlerini yapar, arabaların kapılarını açardı. Bir gün, bir arabanın kapısını kapatırken Bay Wickson'la burun buruna gelmiş. Aynı akşam büyük bir keyif içinde olayı bize anlattı.

"Tam kapıyı kapatırken Wickson dikkatle bana baktı ve, 'Hay şeytan canımı alsın!' diye mırıldandı. Evet aynen böyle dedi. 'Hay şeytan canımı alsın.' Yüzü kıpkırmızı oldu ve şaşkınlığından bana bahşiş vermeyi bile akıl edemedi. Ama çok çabuk kendini toplamış olmalı ki, daha araba beş on metre uzaklaşmadan geri döndü, kaldırımın kenarına yanaştı. Başını camdan uzattı.

"'Bana bakın, Profesör,' dedi, 'bu kadarı da fazla. Sizin için ne yapabilirim?'

'"Kapınızı kapadım,' diye cevap verdim. 'Kurala göre bana bir on sent verebilirdiniz.'

'"Bırakın bu sözleri!' diye homurdandı. 'Ben zahmete değecek bir yardımdan söz ediyorum.'

"Gerçekten de ciddiydi, yüzünde vicdan azabına benzer bir duygunun izleri görünüyordu. Ben de ona karşılık vermeden önce bir süre düşündüm."

"Konuşmaya başladığımda dikkat kesildi, ama sözlerimi bitirdiğimde yüzünü görmenizi isterdim, ona:

"'Peki,' dedim, 'bana evimi ve Sierra Fabrikası'ndaki hisselerimi geri verin...'"

Babam sözünün burasında sustu.

"Peki ne dedi?" diye sordum sabırsızlıkla.

"Ne diyebilirdi ki? Hiçbir şey söylemedi. Ama ben, 'Umarım mutlusunuzdur,' dedim. Bana şaşkın ve meraklı gözlerle bakıyordu. 'Söyleyin, şimdi mutlu musunuz?' diye sordum.

"Birden arabacıya gitmesini emretti ve küfürler savurarak çekti gitti. Bana on sentimi vermedi, değil evimi ve hisse senedimi, on sentimi bile vermedi. Görüyorsun ya sevgili kızım, babanın bu bahşiş işlerinde pek şansı yok."

Ben Ernest'le Washington'a giderken, babam, oturduğumuz Pell Caddesi'ndeki evde kaldı. Göründüğü kadarıyla olayların akışı, doğal sürecinden çıkmıştı ve son darbe sandığımızdan çok daha erken gelecekti. Beklediğimizin tersine, seçilmiş sosyalist milletvekillerinin Meclis'teki yerlerini almalarına bir engel çıkarılmadı. Her şey yolunda gidiyordu ve bu olumlu gelişmenin altında, uğursuzca tasanlar sezen Ernest'e gülüyordum.

Sosyalist arkadaşlarımızı, güçlerinden emin ve tasarılarını gerçekleştirmek için iyimser bir tutum içinde bulduk. Meclis'te seçilmiş birkaç Grange Partisi üyesi gücümüzü artırmıştı ve yapılacak işler konusunda birlikte ayrıntılı bir program hazırladılar. Ernest bütün gücüyle ve bütün iyi niyetiyle bu çalışmalara katılıyor ama yine de, "İş savaşa geldiğinde, kimyasal bileşimler yumruktan daha güçlüdür, unutmayın bu sözümü," cümlelerini durmadan tekrarlıyordu.

İlk defa köylülerin son seçimlerde ele geçirdikleri on iki eyaletin yönetimini almaya gittiklerinde işler sarpa sarmaya başladı. Yeni gelenlere görevleri verilmiyordu, çünkü eskiler koltuklarını vermeyi reddediyorlardı. Mesele gayet açıktı. Seçimlerin yasal olmadığını ileri sürerek yasaların sonsuz bürokrasisinin ardına sığınıyorlardı. Köylüler güçsüzdü. Mahkemelerden başka tutunacak dallan yoktu, ama mahkemeler de düşmanlarının elindeydi.

Durum çok ciddiydi. Oyuna getirilen köylüler, zora başvururlarsa hepimizin aleyhinde bir durum meydana gelmiş olacaktı. Biz sosyalistler onları nasıl durdurabilirdik! Ernest günlerce, gecelerce bir defa bile gözünü kırpmadı. Köylülerin, yani Grange Partisi'nin liderleri de tehlikeyi sezmişlerdi ve bizimle işbirliği halindeydiler. Ama bu da bir işe yaramadı. Oligarşi şiddet istiyordu ve ajan provokatörlerini harekete geçirdi. Köylü ayaklanmasına neden olan, kuşkusuz ajan provokatörlerdi. Bu, tartışma götürmez bir gerçekti.

İsyan, on iki eyalette birden patlak verdi. Malsız mülksüz köylüler, eyalet yönetimlerini zor kullanarak ele geçirdiler. Elbette bu anayasaya aykırıydı ve elbette Birleşik Devletler,

askerlerini hemen harekete geçirdi. Ajan provokatörler işlerini başarıyla sürdürüyorlardı. Demir Ökçe'nin casusları, zanaatkar, çiftçi ya da tarım işçisi kılığında, insanları durmadan kışkırtıyorlardı. California'nın başkenti Sacramento'da, köylüler düzeni sağlamayı başardılar. Birden, hedef seçilen bu kente binlerce gizli ajan gönderildi. Muhbirlerden oluşan birlikler, birçok binayı ve fabrikayı kundakladı, yağmaladı ve halkı kendileriyle birlikte yağmaya katılmaları için kışkırttılar. Bu taşkınlığı körüklemek için, yoksulların mahallelerine sel gibi içki akıtıldı. Oyunun sahne hazırlıktan iyice tamamlanınca, gerçekte Demir Ökçe'nin askerleri olan Birleşik Devletler birlikleri devreye girdi. On bir bin kadın, erkek, çocuk Sacramento sokaklarında ya da evlerinde öldürüldü. Ulusal hükümet, eyaletin yönetimini eline aldı ve böylece California için her şey bitmiş oldu.
California'da olanlar, köylülerin ele geçirdikleri diğer eyaletlerde de oluyordu. Grange Partisi üyeleri, bütün eyaletlerde yok edildi; her yer kana boyandı. Önce gizli ajanlar ve Kara Yüzler düzeni bozuyor, sonra Birleşik Devletler askerleri çağrılıyor, kırsal kesimde, ayaklanma ve baskın düzeni hüküm sürüyor, kundaklanmış çiftliklerin, depoların, köylerin ve kentlerin dumanları, gece gündüz tütüyordu. İşin içine dinamiti de soktular; demiryolu köprüleri ve tüneller havaya uçuruldu, trenler devrildi. Zavallı çiftçiler, toplu olarak kurşuna diziliyor ya da asılıyordu. Ama karşılığında bunun öcü de, gaddarca almıyordu. Birçok plütokrat* ve subay öldürüldü. İnsanlar kana ve intikama susamışlardı. Düzenli ordular, köylülerin üstüne sanki Kızılderililerle çarpışır gibi saldırıyorlardı. Haksız değildiler; Oregon Eyaletinde, iki bin sekiz yüz asker bir dizi dinamit atılarak öldürülmüş, değişik zamanlarda ve değişik yerlerde, çok sayıda askeri tren de mühimmatıyla birlikte havaya uçurulmuştu. Artık askerler de canlarının derdine düşmüş, çiftçiler gibi hayatlarını korumak için savaşıyorlardı.
Plütokrat: Paranın gücü sayesinde iktidara egemen olan sınıfa mensup.

Milis gücüne gelince, milis yasası 1903 yılında yürürlüğe girmişti ve ölüm tehdidi altındaki bir eyaletin emekçilerine, bir başka eyaletin emekçilerini kurşunlamaları için baskı yapılıyordu. Elbette, milis yasası başlangıçta iyi yürümedi. Birçok milis subayı öldürüldü, birçok milis üyesi askeri mahkemelerde sözüm ona yargılanıp kurşuna dizilmeye mahkûm edildi. Ernest'in Bay Kowalt ve Bay Asmunsen hakkındaki kehanetleri de, korkunç bir kesinlikle doğrulandı. İkisi de milis ordusuna katılmaları için çağrıldılar; California'dan Missouri Çiftçileri'nin üzerine yürümek için gönderilen milis ordularına Bay Kowalt ve Bay Asmunsen kabul etmedi. Onlara günah çıkartacak zaman bile tanımadılar. Hemen savaş mahkemesinin önüne çıkarıldılar, davaları uzun sürmedi; her ikisi de idam mangasına sırtlarını dönerek can verdiler.
Bir sürü delikanlı milise katılmamak için dağlara kaçtı; kanun kaçakları sayıldılar. Cezalandırılmaları için ortalığın sakinleşmesi beklenir, diye düşünülüyordu ama hiç zaman kaybetmediler; hükümet, dağa çıkan asker kaçaklarının üç ay içinde teslim olmalarını ilan etti ve bu sürenin bitiminde yarım milyon asker dağlık bölgelere sevk edildi. Ne soruşturma vardı, ne de mahkeme karan. Karşılarına kim çıkarsa vurdular. Bütün birlikler, dağda kalanların hepsinin kanun kaçağı olduğu ilkesinden hareket ediyordu. Korunaklı bazı tepelere üslenmiş olan bazı kaçak gruplar, uzun süre kahramanca direndi, ama sonunda her milis kaçağı, ölümün kucağına düştü.
Kansas milisinin uyguladığı ceza ise halka daha korkunç ve daha etkili bir ders verdi.
Kansas'taki büyük isyanlar, köylülere karşı yapılan askeri operasyonların başında geliyordu. Milise bağlı altı bin kişi isyan etti, birkaç hafta boyun eğmediler. Sonunda hepsi bir kampta toplandı. Bu isyanı ajan provokatörlerin düzenlediği açıktı.
22 Nisan gecesi, bütün kamp ayaklandı ve askerler subaylarını öldürdüler. Bu katliamdan çok az sayıda subay kaçabildi. Bu, Demir Ökçe'nin öngördüğü sınırlan fazlasıyla

aşıyordu, çünkü ajan provokatörler görevlerini gerektiğinden de iyi yaptıklarından böyle bir ayaklanma olmuştu. Ama bundan yararlanan, yine Demir Ökçe olacaktı. Bütün gücünü patlamaya hazır tutuyordu, kendi tezgâhladığı isyanda kendi subaylarının öldürülmesiyle, bundan sonra yapacakları için kendine bir gerekçe sağlıyordu. Yerden biter gibi ortaya çıkan kırk bin asker, milis kampının çevresini sararak çember içine aldılar. Bu tam bir tuzaktı. Zavallı milisler makineli tüfeklerin kullanılmaz halde olduğunu ve yağmaladıkları fişeklerin tüfeklerine uymadığını görünce dehşete düştüler. Bunun üzerine teslim olmak için beyaz bayrak açtılar, ama karşı taraf görmezlikten geldi. Hiç kimse kurtulamadı. Altı bin kişinin hepsi yok edildi. Önce uzaktan top ve şarapnellerle bombalandılar, sonra asker çemberini kırmak için umutsuz bir yarma harekâtına giriştiklerinde, makineli tüfeklerle biçildiler. Olayı gören biriyle konuştum, bana tek bir milisin bile, bu ölüm kusan makineli tüfeklere, yüz elli metreden daha fazla yaklaşamadığını anlattı. Toprak, baştan başa cesetlerle kaplıymış. Son bir süvari saldırısıyla birlikte, yaralıların da kılıç ve tabancayla işleri bitirilmiş, kalanlar da atların nallan altında ezilmişler.
Grange Partisi üyelerinin isyanının kanla bastırıldığı sırada, örgütlenmiş emeğin son can çekişmesi olan, maden işçileri isyanı patlak verdi. Yedi yüz elli bin kömür işçisi, greve katıldı. Sayıca üstünlükleri vardı ama ülkenin dağınık bölgelerinde bulunduklarından, bu nicelik avantajından yararlanamadılar. Kendi bölgelerinde çembere alınıp ya öldürüldüler ya da teslim olmaya zorlandılar. Bu, ilk büyük köle sürgünü oldu. Pocock,* büyük bir köleci olarak ün yaptı ve proleteryanın zapt edilmeyen kinini üzerine çekti. Ona karşı sayısız suikast girişimi düzenlendi ama sanki tılsımlıymış gibi hepsinden kurtuldu. Madenciler arasındaki Rus pasaportu uygulamasından o sorumludur. Bu sistemin özelliği, madencilerin bir yerden bir yere dilediğince dolaşma özgürlüklerini ellerinden almasıydı.
* Albert Pocock, daha önceki yılların nam salmış grev kırıcılarından bir başkasıydı ve öldüğü güne kadar ülkenin

maden işçilerini, işlerinin başında tutmayı başardı. Ölümünden sonra oğlu Lewis Pocock onun yerini aldı ve beş kuşak boyunca bu korkunç köle sürücü sülale, maden işçileriyle uğraştı. I. Pocock diye bilinen Pocock kardeşlerin en büyüğü aşağıdaki gibi tarif edilmişti: "Uzun boylu, ince yüzlü, kahverengiyle karışık kır saçlı, çıkık elmacık kemikli ve büyük çeneli... solgun yüzlü, parıltısız gri gözlü, metalik sesli, uyuşuk tavırlı." Basit bir ailenin çocuğuydu. Çalışma hayatına barmen olarak başlamıştı. Daha sonra bir tramvay şirketinin ücretli dedektifi oldu ve başarılı adımlarla profesyonel grev kırıcılığına yükseldi. Kuşağının son çocuğu olan V. Pocock, Yerliler Bölgesinde madencilerin yaptığı bir ayaklanma sırasında, bir pompa merkezinde bombayla havaya uçuruldu. Bu olay, M. S. 2073 yılında oldu.
Bu arada sosyalistler sıkı durdular. Köylü ateş ve kan içinde boğulur ve örgütlü emek parçalanırken, sosyalistler sakin sakin oturuyor ve gizli örgütlerini güçlendiriyorlardı. Köylüler, çaresizlik içinde, bu tutumumuzu eleştirdiler. Ama haklı olarak, bizim ayaklanmamızın devrimin intihan anlamına geleceğini söylüyorduk. Önceleri bütün proleteryayla boğuşmayı göze alamayan Demir Ökçe, şimdi bizim ayaklanmamızı bekliyor ve bir hareketle işimizi bitirmek istiyordu. Saflarımıza sızmış çok sayıdaki ajan provokatöre rağmen, böyle bir hareketten kendimizi uzak tutmayı başardık. O günlerde Demir Ökçe'nin ajanlarının yöntemleri son derece başarısızdı; yöntemleri iyi işlemiyordu, öğrenecekleri çok şey vardı ve bizim mücadele gruplarımız onları yavaş yavaş temizledi. Bu, acımasız ve kanlı bir mücadeleydi, ama biz, hayatımız ve devrim için dövüşüyorduk. Düşmanı kendi silahlarıyla vurmak zorundaydık. Yine de kalleşçe davranmıyor, mertliği elden bırakmıyorduk. Demir Ökçe'nin ajanlarından hiçbiri yargılanmadan idam edilmedi. Belki yanlışlarımız olmuştur ama bu yanlışlarımızın sayısı oldukça azdı. Mücadele gruplarımız, yoldaşlarımızın en mert, en gözü pek ve en fedakârları arasından seçiliyordu. On yıl kadar sonra, bu grupların başkanlarından aldığı raporlara dayanarak, bu

mücadeleye katılan erkek ve kadınların hayatlarının beş yılı aşmadığını hesaplamıştı Ernest. Bu mücadeleye katılanların hepsi de birer kahramandı ve işin garip yanı, bunlar, öldürmeye karşıydılar. Kendi inançlarına aykırı hareket ediyorlardı, ama bağımsızlığı seviyor ve amaca ulaşmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınılamayacağına inanıyorlardı.*
Bundan böyle üç yönlü bir çalışma sürdürmek zorundaydık. Birincisi, oligarşinin gizli ajanlarını aramızdan temizlemeliydik. İkincisi, genel gizli devrim örgütünün dışındaki mücadele gruplarım oluşturmalıydık. Ve üçüncüsü, oligarşinin bütün bünyesine, işçi kastlarına, özellikle telgraf, sekreter, kâtip sendikalarına, ordunun içine, ajan provokatörlerin ve köle sürücülerinin arasına sızmalıydık. Ama bu zor ve tehlikeli bir işti. Bu yöndeki çabalarımız sık sık ağır başarısızlıklarla sonuçlanıyordu.
* Bu Mücadele Grupları, Rus Devriminin Savaşçı Örgütleri model alınarak kurulmuştu ve Demir Ökçe'nin bitmez tükenmez çabalarına rağmen. Demir Ökçe'nin hüküm sürdüğü üç yüzyıl boyunca varlıklarını sürdürdüler. Ölmekten korkmayan, inançlı kadın ve erkeklerin oluşturduğu bu Mücadele Grupları, çok etkili bir varlık gösterdiler ve yöneticilerin vahşice şiddetini hafifletmeyi başardılar. Onların tek görevi, oligarşinin gizli ajanlarıyla yer altı savaşı sürdürmek değildi. Oligarşinin yöneticileri, kendilerini bu grupların kararına uymak zorunda hissediyorlardı ve çoğunlukla da uyuyorlardı. Uymadıkları zaman da ölümle cezalandırılıyorlardı. Aynı şekilde oligarşinin uşaklarının yanı sıra, ordu subayları ve işçi kastları liderleri de ölümle cezalandırılma tehlikesiyle karşı karşıyaydılar. Bu örgütlü intikamcıların adalet uygulamaları çok katıydı, ama en dikkate değer yan, yargılama süreçleriydi. Öyle hızlı yargılama yapmıyorlardı. Bir adam yakalandı mı adil bir yargılama sürecinden geçiyor ve kendisine savunma hakkı veriliyordu. Gerektiğinde gıyabında yargılama yapılıyor ve General Lampton davasında olduğu gibi, gıyabında kararlar çıkarılıyordu. Bu olay M. S. 2138 yılında oldu. Demir Ökçe'nin belki de en kana susamış, azgın uşaklarından biri

olan General Lampton'a. Mücadele Grupları kendisini yargıladıklarını, suçlu bulduklarını ve ölüme mahkûm ettiklerini bildirdiler. Bu karar, proleteryaya karşı acımasız davranışlarını bırakması için üç kere uyarılmasından sonra verilmiş bir karardı. General, mahkûmiyetinden sonra, sayısız korunma yöntemi uygulayarak yakalanmamayı başardı. Yıllar geçmiş. Mücadele Grupları kararlarını uygulamayı başaramamışlardı. Kadınlı erkekli birkaç yoldaş, onu yakalama girişiminde başarısız oldular ve oligarşi tarafından acımasızca idam edildiler. General Lampton olayı, çarmıha germe yönteminin, yasal bir idam yöntemi olarak yeniden canlanmasına yol açtı. Sonunda mahkûm, yani General, celladını 17 yaşındaki Madeline Provence adlı, ince, uzun bir genç kız olarak karşısında buldu. Madeline, görevini tamamlamak için, adamın sarayında iki yıl terzilik yapmak zorunda kaldı. Uzun ve korkunç işkencelerden sonra, hücresinde yalnızlık içinde can veren bu genç kız, şimdi Serles kentinde, Kardeşlik Panteonu'nda yıkılmaz bir bronz heykeli olarak dimdik durmaktadır. Dökülen
Meydan savaşını Demir Ökçe kazanmıştı, ama bu yeni savaşta, örgütlediğimiz bu garip yeraltı savaşında olağanüstü direndik; hiçbir şey görünmüyor, bir saniye sonrası kestirilemiyordu, ama bu körler savaşında da bir düzen, bir amaç, bir yön vardı. Demir Ökçe'nin bütün örgütüne ajanlarımızı soktuk. Demir Ökçe'nin ajanları da bizim aramıza sızmıştı. Bu, karanlık, acı veren, entrika ve hile dolu, suikastların ve karşı suikastların birbirini izlediği bir mücadeleydi. Bütün hepsinin ardında ölüm, olanca şiddeti ve korkunçluğuyla kol geziyor, kadınlar, erkekler, en değerli, en yakın yoldaşlarımız ortadan kayboluyordu.
kanlan, gözlerimizle görmeyen ve kan dökmeyi hiç bilmeyen bizler. Mücadele Grupları'nın kahramanlarını insafsızca yargılamamalıyız. Onlar, hayatlarını insanlık uğruna feda ettiler, onların yapamayacağı hiçbir fedakârlık yoktu. Amansız gereklilik onları, kanlı çağlarında kan dökmeye zorladı. Mücadele Gruplan Demir Ökçe'nin koparamadığı tek diken olarak kaldı. Everhard, bu tuhaf ordunun yaratıcısıydı

ve bu ordunun üç yüzyıl boyunca başarıyla yaşaması, onun. gelecek kuşaklara bıraktığı sarsılmaz bir örgütleme dehasının kanıtıdır. Bazı bakımlardan, ekonomiye ve sosyolojiye yaptığı katkılarına. Devrimin genel lideri olarak yaptığı işlerin yanı sıra. Mücadele Gruplarını örgütlemesi en büyük başarısı olarak kabul edilebilir.

Bugün gördüğümüz bir arkadaşı, ertesi gün ve ondan sonra görmüyor ve o zaman öldürülmüş olduklarını anlıyorduk.

Bizim için güvenli hiçbir yer yoktu. Bizimle birlikte savaşan herhangi biri, Demir Ökçe'nin ajanı olabilirdi. Demir Ökçe'nin örgütünü, kendi gizli ajanlarımız aracılığıyla susturmaya çalışıyorduk. Demir Ökçe'nin ajanları da bizim örgütümüz içinde aynı işi yapıyorlardı. İnanç ve güven eksikliğine rağmen bütün gayretimizi inanç ve güvene dayandırmak zorundaydık. Sık sık ihanete uğradık. İnsan, zayıf yaradılışlıdır. Demir Ökçe para verebilir, zevk ve huzur kentlerinde yaşama şansı önerebilirdi. Bizim sağlayabileceğimiz şey ise, soylu bir amaca hizmet etmekten duyulan gururdan başka bir şey değildi. Oysa davalarına bağlı kalanların ücreti tehlike, ölüm ve işkence oluyordu.

"İnsan zayıf yaradılıştır," demiştim, bu zayıflıklar nedeniyle, elimizdeki diğer ödülü vermek zorunda kalıyorduk. Bu ödül, ölümdü. Bize ihanet edenleri cezalandırmamız gerekiyordu. İçimizden birinin ihanet ettiği ortaya çıkınca, üç ya da dört sadık intikamcı, hemen peşine takılıyordu. Yasalarımızı, düşmana, örneğin Pocock'a uygulamakta başarısız olabilirdik, ama içimizdeki hainlere mutlaka cezalarını verebilmeliydik. Yoldaşlar, bizim iznimizle hain oluyorlar, büyük kentlere gidip gerçek satılmışlar için aldığımız kararlan uyguluyorlardı. Öylesine bir dehşet salmıştık ki, bize ihanet etmek, sadık kalmaktan daha tehlikeli bir hale gelmişti.

Devrim bizim için dini bir nitelik kazanmıştı. Onun özgürlük mihrabına tapınıyorduk. Bizi onun kutsal ruhu aydınlatıyordu. Kadın erkek hepimiz kendimizi davaya adıyor ve yeni doğan bebekler de ihtiyarların bir zamanlar Tanrı'ya

adandıkları gibi, devrim hizmetine adanıyorlardı. Hepimiz insanlığın âşığıydık.

XVII. Kan Kırmızı Uşak Üniforması

Grange Partisi'nin seçimleri kazandığı eyaletlerin yerle bir olmasıyla birlikte, Grange Partisi milletvekillerinin Meclis'ten yok olması bir oldu. Vatana ihanet suçundan haklarında dava açıldı ve yerleri, Demir Ökçe'nin kuklaları tarafından dolduruldu. Sosyalistlerse, Mecliste acınacak bir azınlık oluşturuyor ve sonlarının yaklaştığını biliyorlardı. Senato ve Meclis de sanki amaçsız birer güldürü sahnesiydi. Kamu çıkarlarına ilişkin sorunlar, önce geleneksel törenlere uyularak uzun uzun tartışılıyor, sonra hasıraltı ediliyordu. Yapılan tek iş, oligarşinin buyruklarına anayasal kılıflar bulmaktı.

Sosyalistlerin sonu geldiğinde, Ernest de işte bu kavganın tam merkezinde bulunuyordu. Meclis'te işsizlere yardım yasası tartışılıyordu. Geçen yılın zor günleri, büyük proleter kitleleri açlıktan ve sefaletten ölme noktasına getirmişti, kargaşanın sürmesi, onları bu uçuruma iyice itmekten başka bir işe yaramamıştı. Oligarşinin üyeleri ve taraftarları artı değerden nasiplerini fazlasıyla alıyordu.* Biz, bu sefil hayatı yaşayan insanlara uçurum insanları** diyorduk. Meclise getirilen işsizler yasası, sosyalistlerin bu insanları kurtarmak için giriştiği çabalardan biriydi. Ama Demir Ökçe bu yasa önerisini beğenmemişti. O, kendi bildiği yoldan milyonlarca insana iş bulmaya çalışıyordu, ama bu yol bizim görüşümüzle hiç uyuşmuyordu. Bundan dolayı yasa önerimizin geri çevrilmesi için buyruğunu vermişti. Ernest ve yoldaşları çabalarının boşuna olduğunu biliyorlardı, ama her şeyin belirsiz olmasından o kadar bıkmışlardı ki, iyi ya da kötü bir sonuç almakta kararlıydılar. Hiçbir şey elde edemiyorlar, ama hiç değilse, şu yasa oyunlarına bir son vermek istiyorlardı. İşin sonunun neye varacağını bilmiyorlardı. Biz de bu oyunun sahnelenişinden daha kötüsünü hiç beklemiyorduk.

* Aynı koşullar M. S. on dokuzuncu yüzyılda, İngiliz yönetimi altında bulunan Hindistan'da da geçerliydi. Milyonlarca Hintli açlıktan ölürken, onları yönetenler, emeklerinin meyvesini çalıyor, yağmaladıkları serveti, gösteriş ve fetişleştirdikleri gereksiz eğlenceler için harcıyorlardı. Bu aydınlık çağda, atalarımızın yaptıkları ister istemez yüzümüzü kızartıyor. Tek tesellimiz felsefedir. Sosyal evrim içinde kapitalist aşamayı, ancak insanın maymunluk dönemiyle karşılaştırabiliriz. İnsanlık, organik evrimden geçerken, bu süreci de yaşamak zorundaydı. Üzerinde bu sürecin çamurunun balçığının kalması kaçınılmazdı ve bunların kolayca dökülmesi mümkün değildi.
** Uçurum İnsanları: Bu deyim, M. S. on dokuzuncu yılın sonlarında H. G. Wells tarafından kullanılmıştı. Wells iyi bir sosyolojik gözlemciydi ve aklı başında, insansever biriydi. Eserlerinin birçoğu günümüze dek ulaşmıştır. Sezinler ve insanlığın Oluşması adlı kitapları, eksiksiz olarak bugün elimizdedir. Oligarşinin yöneticilerinden ve Everhard'dan önce, Wells, harika kentlerin yapılacağını düşünmüştü, ancak o yazılarında bu kentlerden "zevk kentleri" olarak söz ediyordu.
O gün, halka ayrılmış dinleyici sıralarında oturuyordum. Hepimiz korkunç olayların patlak vereceğini biliyorduk. Tehlikenin kokusu havada dolaşıyordu; koridorlarda sıra sıra dizilmiş askerler, salon kapısının önünde birikmiş subaylarla gözle görünecek kadar somutlaşmıştı. Belli ki oligarşi esaslı bir darbe indirmeye hazırlanıyordu. Ernest konuşuyor, işsizlerin durumunu anlatıyordu, ama onu dinleyenlere göre, sözleri yüreklerini ve bilinçlerini yaralıyordu. Cumhuriyetçi ve Demokrat üyeler kıs kıs gülüyor, onunla alay ediyor, ikide bir gürültü ve bağırışlarla sözünü kesiyorlardı. Ernest birden yöntem değiştirdi:
"Ne dersem diyeyim, sizi hiçbir şekilde etkileyemeyeceğimi biliyorum," dedi. "Çünkü sizde etkilenecek ruh yok. Hepiniz, omurgasız, solucan gibi yaratıklarsınız. Siz büyük bir gurur ve kibirle kendinize Cumhuriyetçi ya da Demokrat adını yakıştırıyorsunuz. Cumhuriyetçi Parti yok, Demokrat Parti

yok. Siz tükürük yalayıcı, asalak yaratıklarsınız. Sizler plütokrasinin kuklalarısınız. Demir Ökçe'nin sırtınıza geçirdiği kan kırmızısı uşak üniformasıyla, özgürlük aşkından dem vuruyorsunuz..."
Ernest'in sözünün burasında, bağırışlar ve "Düzen! Düzeni sağlayın!" haykırışları sesinin duyulmasını engelledi. Küçümser bir tavırla uğultunun dinmesini bekledi. Sonra hepsini yakalamak ister gibi kollarını açtı ve arkadaşlarına dönerek bağırdı:
"Bu besili hayvanların böğürtülerini iyi dinleyin!"
Büyük bir gürültü daha koptu. Başkan, üyeleri sessizliğe davet etmek için tokmağı kürsüye vuruyor, bir yandan da beklenti dolu gözlerle kapının ağzında duran subaylara bakıyordu. "İsyan!" diye haykıranlar oldu ve tostoparlak vücuduyla göze çarpan New York'lu bir milletvekili "Anarşist!" diye bağırdı Ernest'e. Ernest'in görünümü hiç de hoş değildi. Bütün kasları kavganın heyecanıyla titriyor, yüzü yırtıcı bir hayvanın yüzünü andırıyordu, ama yine de soğukkanlılığını kaybetmiyordu.
"Unutmayın," dedi, uğultuyu bastıran bir sesle. "Siz bugün proletaryaya acımazsanız, bir gün gelecek proletarya da size acımayacak..."
"İsyan!" ve "Anarşist!" çığlıkları yeri göğü inletiyordu.
"Bu yasa tasarısına olumlu oy vermeyeceğinizi biliyorum," diye devam etti Emest. "Çünkü efendilerinizden bu yönde bir buyruk aldınız. Ve yine de bana 'anarşist' diyorsunuz. Halkın hükümetini yok eden sizler, kan kırmızı uşak üniformanızı, utancınızı bile saklamaya gerek görmeyen sizler, bana 'anarşist' diyorsunuz. Cehennem ateşine inanmıyorum, ama böyle anlarda inanmadığım için pişmanlık duyuyorum. Hayır, böyle anlarda neredeyse inanacağım geliyor. Mutlaka bir cehennem olmalı, çünkü sizin işlediğiniz cinayetleri cezalandırmak için daha uygun bir yer düşünemiyorum. Siz var olduğunuz sürece, evrende bir cehenneme mutlaka ihtiyaç vardır." Kapılarda bir kıpırdanma oldu. Ernest, Başkan ve bütün üyeler ne olduğunu görmek için o tarafa döndüler.

"Başkan, neden askerlerinizi içeri çağırıp işlerini bitirme emri vermiyorsunuz?" diye sordu Ernest. "Planınızı hemen uygulayacaklardır."
"Uygulanacak başka planlarımız var," oldu cevap. "Askerlerin burada olmalarının nedeni de bu."
"Bizimle ilgili planlar sanıyorum," diye alaycı bir tavırla konuştu Ernest. "Katliam ya da buna benzer bir şey yani."
"Katliam" sözüyle ortalık yeniden uğultuya boğuldu. Ernest sesini duyuramıyor, ama gürültü her an kesilir umuduyla ayakta duruyordu. İşte o anda olan oldu; dinleyici sıralarından, ancak patlamanın ışığını görebildim ve ardından kulaklarımı sağır eden bir patlama sesi duydum ve ardından Ernest'in dumanlar arasında önce sendeleyip sonra yuvarlandığını gördüm. Askerler bütün kapılardan içeri dalıyorlardı. Arkadaşları öfkeyle ayağa fırlamışlar, saldırmaya hazırdılar. Ernest bir an için ayağa kalktı, salondakilerin susması için kollarını salladı:
"Bu bir komplo!" diye bağırdı, kendi grubunun bulunduğu yöne dönerek. "Hiçbir şey yapmayın yoksa mahvolursunuz."
Sonra yavaşça çöktü ve askerler yanına geldi. Hemen ardından salonu boşaltmaya başladılar, artık ben de bir şey göremiyordum.
Kocam olmasına rağmen, yanına gitmeme izin vermediler. Sonra kim olduğumu haykırdım ve anında oracıkta tutuklandım. Aynı zamanda Washington'daki bütün sosyalistler tutuklandı. Aralarında, otelinde tifo ateşiyle hasta yatmakta olan Simpson da vardı.
Yargılama çok kısa sürdü. Bütün sanıklar önceden verilmiş karar gereğince mahkûm edildiler. Ernest'in idama mahkûm edilmeyişi bir mucizeydi. Bu, oligarşinin tam bir gafletiydi ve bu da ona pahalıya mal oldu. Ama oligarşi o günlerde kendinden çok emindi. Başarısından sarhoştu ve bir avuç kahramanın, oligarşiyi temelinden sarsacak gücü olduğunu aklından bile geçirmiyordu. Yarın büyük bir devrim patlak verip bütün dünya kitlelerin ayak sesleriyle sarsıldığında, oligarşi gerçeği, bu bir avuç gözü kara kahramanın ne kadar büyüyebileceğini anladığında çok geç olacaktır.*

Avis Everhard, anlattıklarının kendi zamanında okunacağını düşünerek ağır ihanet suçlamasıyla yapılan yargılama konusuna bu kadar az değiniyordu. Everhard'ın el yazmasında, buna benzer daha birçok eksiklikler görülecektir. Elli iki sosyalist milletvekili yargılanmış ve hepsi de suçlu bulunmuştu. Ne gariptir ki. bir kişi bile ölüm cezasına çarptırılmadı. Ernest Everhard ve aralarında Theodore Donnelson ve Matthew Kent'in de bulunduğu on bir arkadaşı ömür boyu hapis cezası aldı. Geri kalan kırk kişi, otuz yıldan kırk beş yıla kadar değişen hapis cezalarına çarptırıldılar. El yazmasında adı geçen ve patlama günü tifo ateşiyle yattığı söylenen Arthur Simpson, sadece on beş yıla mahkûm oldu. Söylendiğine göre herkesin başına geldiği gibi hücresinde açlıktan ölmüş, uşaklar bu olayı, Simpson'ın çok inatçı ve despotizme hizmet eden insanlara karşı öfkeli olduğu nedenine dayandırıyorlar. Simpson, Küba'nın Cabanas kentinde ölmüş, üç yoldaşı da onun bulunduğu hapishaneye kapatılmıştı. Elli iki sosyalist milletvekili, Birleşik Devletler'e yayılmış olan askeri hapishanelere kapatıldı. Bu yüzden, Du Bois ve Woods, Porto Rico'da, Everhard ve Merryweather de. San Francisco'nun bir adası olan ama askeri bir hapishane olarak hizmet veren Alcatraz adasında yattılar.

Ben bir devrimci olarak, devrimcinin gizli planlarını ve korkularını bilen bir kişi olarak, Meclis'te patlatılan bombanın, oligarşinin uşakları tarafından atıldığını söyleyebilecek birkaç kişiden biriyim. Bu bomba olayıyla, Meclis'in içindekiler kadar, dışarıdaki sosyalistlerin de uzak veya yakın hiçbir ilişkileri olmadığını çekinmeden ve hiç kuşku duymadan söyleyebilirim. Bombayı kimin attığını bilmiyorduk, ama kesinlikle emin olduğumuz bir şey vardı; o da bombayı bizim atmadığımızdı.

Öte yandan, bu olaydan Demir Ökçe'nin sorumlu olduğunu gösteren bazı kanıtlar var. Elbette biz bunu kanıtlayanlayız. Bizim yargımız sadece birtakım tahminlere dayalı. Bütün bildiğimiz, hükümetin gizli ajanlarının Meclis Başkanı'na verdikleri raporda, sosyalist milletvekillerinin terör

hareketlerine belli bir günde başlayacaklarını bildirmeleriydi. Bu başlama günü olarak da bombanın patladığı gün gösteriliyordu. Bunun üzerine meclis binasını askerlerle doldurarak önlem almışlardı. Bizim bombadan filan haberimiz olmadığından, yetkililer de patlamaya hazırlıklı olduklarından, bu olay hakkında bir tek Demir Ökçe'nin bilgisi olduğu sonucuna kolaylıkla varılabilir. Dahası, biz Demir Ökçe'nin konuşmalar sırasında meydana gelen kargaşadan da sorumlu olduğunu, bu işi, suçu bize yüklemek ve bizi yok etmek amacıyla tasarlayıp gerçekleştirdiğini biliyorduk.
Kan kırmızı uşak üniformasını sırtına geçirmiş Meclis başkanı, bütün Meclis üyelerine kararlaştırılan işareti verdi. Ernest konuşurken, bir şiddet olayının patlak vereceğini herkes önceden biliyordu. Ama işin doğrusu, bunların hepsi de bu terör hareketinin sosyalistler tarafından tasarlandığına yürekten inanmışlardı. Mahkemede de birçoğu tanık olarak ifade verirken, yine içtenlikle Ernest'i bombayı atmaya hazırlanırken gördüklerini ve bombanın zamanından önce patladığını ileri sürdüler. Elbette hiçbiri böyle bir şey görmemişti ama korkuyla ateşlenen hayal güçleri onları böyle sanılara sürüklemişti.
Ernest mahkemede şöyle konuştu: "Eğer bomba atmak niyetinde olsaydım, böyle zararsız bir havai fişekten yararlanacağıma aklı başında bir insan inanabilir mi? İçinde yeterince barut bile yoktu. Epey duman çıkardı ama benden başka kimseyi yaralamadı. Tam ayaklarımın dibinde patlamasına rağmen, beni bile öldüremedi. Ben böyle bir iş yapmaya kalkıştığımda, hiç kuşkunuz olmasın, gerçekten hasar verecek bir bomba seçerim. Benim atacağım bombadan dumandan başka şeyler de çıkardı."
İddia makamı ise, bombanın etkisiz oluşunu ve zamanından önce patlamasını sosyalistlerin beceriksizliğine bağlıyor, Ernest'in sinirlerine hâkim olamadığı için bombayı elinden düşürdüğünü ileri sürüyordu. Ernest'i bombayı tutarken ve elinden düşürürken gördüklerini söyleyenlerin tanıklıklarıyla, bu iddia güçleniyordu.

Bize gelince, hiçbirimiz bombanın nasıl atıldığını bilmiyorduk. Ernest bana, bombanın patlamasından bir saniye önce sesini duyduğunu ve ayaklarının dibine düştüğünü gördüğünü söylemişti. Bunu mahkemede de söyledi, ama hiç kimse ona inanmadı. Ayrıca, söylediklerinizin hiçbir kıymeti yoktu. Demir Ökçe bizi yok etmeyi kafasına koymuştu, ne yapsak boşunaydı.
"Gerçek er ya da geç ortaya çıkar," derler. Ama bu sözün doğruluğundan artık kuşku duyuyordum. O günden bu yana, on dokuz yıl geçti; sürekli çabalarımıza rağmen, bombayı kimin attığını bir türlü ortaya çıkaramadık. Bu adam, kuşkusuz, Demir Ökçe'nin bir uşağıydı, ama kim olduğu hakkında hiçbir ipucu elde edemedik. Bugün de bu olayı, tarihin esrarengiz olayları arasında saymaktan başka bir şey yapamıyoruz.*
Bu sırrın ortaya çıktığını görebilmek için, daha kuşaklar boyu yaşamalıydı Avis Everhard. Yüz yıl kadar önce. Avis'in ölümünden altı yüz yıl sonra, Vatikan'ın gizli arşivlerinde Pervaise adlı birinin itirafları bulundu. Aslında sadece tarihçileri ilgilendiren bu muğlak belge hakkında bir şeyler söylemek belki de yerinde olacaktır. Pervaise. Fransız asıllı bir Amerikalıydı, M. S. 1913 yılında, New York City'deki Tombs Hapishanesi'nde, cinayet suçundan yargılanmak için gün dolduruyordu. İtiraflarından onun bir cani olmadığını öğreniyoruz. Sıcak kanlı, tutkulu ve duygusal bir insandı. Hastalıklı bir kıskançlığa kapılıp karısını öldürmüştü. O günlerde böyle olaylar sık görülürdü. Pervaise ölüm korkusuyla dolu bir adamdı. Bunu itirafında uzun uzadıya anlatmıştır. Ölümden kurtulmak için her şeyi yapabilirdi ve polis ajanları birinci dereceden, cinayetten sanık birinin ölümden kurtulamayacağına iyice inandırmışlardı onu. O günlerde birinci dereceden cinayet işlemek en büyük suç kabul ediliyordu. Suçlu kadın ve erkekler özel olarak yapılmış idam sandalyesine oturuyorlar ve uzman doktorların gözetiminde, elektrik akımıyla yok ediliyorlardı. Buna elektrik vererek idam etme deniyordu ve bu yöntem o dönemde çok yaygındı. Anestezi yoluyla idam yöntemi daha

sonraları uygulanmaya başlandı. Bu iyi yürekli ama zayıf iradeli adam, hapiste yatar ve ölümden başka bir şeyi beklemezken, Demir Ökçe'nin ajanları onu, Temsilciler Meclisi'nde bomba atmaya ikna ettiler. İtirafında açıkça bombanın zayıf ve tehlikesiz olduğunun ve kimseyi öldürmeyeceğinin kendisine söylendiğini yazıyor. Gerçekten de bomba çok güçsüzdü ve Everhard'ın ayaklarının dibinde patlaması bile ölümcül sonuçlara yol açmamıştı.
Pervaise, görünüşte onarım yapılması için kapatılmış olan dinleyici sıralarından birine, tamirci kılığında sızmıştı. Bombanın atılacağı anı kendi belirleyecekti. Saf bir şekilde Everhard'ın konuşmasına ve salondaki kargaşaya kendini çok kaptırdığını ve neredeyse görevini unutacak olduğunu itiraf ediyor.
Yaptığı işe karşılık, hapishaneden salıverilmekle kalmadı, ömür boyu onu geçindirecek bir gelir de sağladılar ona. Ama bu ödülden uzun süre yararlanamadı. M. S. Eylül 1914'te kalp romatizmasına yakalandı ve üç gün yaşadı. İşte bu son günlerinde Katolik rahibi Rahip Peter Durban'ı çağırdı ve ona günah çıkardı. İtirafı rahibe o kadar önemli geldi ki, rahip yaptığı itirafı yazmasını ve yemin ederek imzalamasını istedi. Bundan sonra olanları sadece tahmin edebiliriz. Belge, Roma'ya ulaşacak kadar önemliydi anlaşılan. Belgenin böylesine başarıyla gizli tutulmasında, güçlü yerlerden müdahaleler yapılmış olsa gerekir. Yüzyıllar boyunca bu belgenin varlığı dünyadan gizli tutuldu. Ta ki geçen yüzyılda, parlak İtalyan bilim adamı Lorbia, Vatikan'daki araştırmaları sırasında bu belgeyi rastlantı sonucu bulana kadar. Bugün, M. S. 1913 yılında Temsilciler Meclisi'nde patlayan bombanın sorumlusunun Demir Ökçe olduğundan hiç kuşku yok. Pervaise'in itirafı gün ışığına çıkmamış olsaydı bile, aklı başında olan hiç kimse, elli iki milletvekilini hapse gönderen bu eylemi, oligarşinin ve ondan önce hüküm süren kapitalizmin yaptığından kuşku duymazdı.
M. S. on dokuzuncu yüzyılın sondan bir önceki on yılında Chicago'da masum ve sözde Haymarket Anarşistlerinin keyfi

öldürülmesi klasik örneği de var. Olayı başlı başına ele aldığımızda kapitalist mülkiyetin yine kapitalistler tarafından yok edilip yakıldığı garip bir gerçektir. Mülkiyetin bu şekilde yok edilmesinin karşılığında çoğunlukla masum insanlar cezalandırılırdı. Zamanın tabiriyle, "deliğe tıkılırdı."

M. S. yirminci yüzyılın ilk on yılındaki emekçi çatışmalarında, kapitalistler ile Batı Madencileri Federasyonu arasındaki bir kavgada, benzer ama daha kanlı taktikler uygulandı. Independence İstasyonu, kapitalistlerin ajanları tarafından havaya uçurulmuştu. On üç kişi ölmüş, çok sayıda insan da yaralanmıştı. O dönemde, Colorado eyaletinin yasama meclisini ve yargı mekanizmasını denetimleri altında tutan kapitalistler, madencileri cinayetle suçladılar ve onları mahkûm etmeye çok yaklaştılar, ama başaramadılar. Pervaise gibi, bu olayın maşalarından biri olan Romaines bir başka eyalet olan Kansas'taki bir hapishanede yargılanmayı bekliyordu. Ama kapitalistlerin ajanlarını görünce yalancı tanıklık yapmayı kabul etti. Ama Pervaise'in tersine o itirafını, yaşarken kamuoyuna yaptı.

Sonra, yine aynı dönemde, iki güçlü kuvvetli, korkusuz emekçi lideri Moyer ve Hayvrood davası vardı. Bunlardan biri Batı Madencileri Federasyonunun başkanı, diğeri ise sekreteriydi. Idaho'nun eski valisi esrarengiz bir biçimde öldürülmüştü. Cinayet, o dönemde, açıkça sosyalistlerle madencilere yüklendi. Bununla beraber, bu iki kişinin suçsuz olduğunu herkesin bilmesine rağmen, ulusal ve eyalet anayasaları ihlal edilerek ve Idaho ve Colorado valilerinin tezgâhları sayesinde Moyer ve Haywood kaçırıldılar, hapse atıldılar ve cinayetle suçlandılar. Tam o sırada o günlerin Amerikan Sosyalistleri lideri Eugene V. Debs şu sözleri söyledi. "Rüşvetle satın alınamayan ya da korkutulamayan işçi liderleri, tuzağa düşürülüp öldürülüyorlar. Moyer ve Haywood'un tek suçları işçi sınıfına namuslu bir şekilde hizmet etmeleridir. Kapitalistler ülkemizi çaldılar, siyasetimizi bozdular, adalet mekanizmamızı kirlettiler ve bizi nallanmış atlarının altında ezdiler. Şimdi de kendi zalim baskılarına boyun eğmeyenleri öldürüyorlar. Colorado ve

Idaho eyaletlerinin valileri efendileri olan plütokrasinin buyruğunu yerine getiriyorlar. Mesele şudur: İşçiler Plütokrasiye karşı. Onlar ilk şiddetli darbeyi indirirlerse, biz de son darbeyi indireceğiz."

XVIII. Sonoma'nın Gölgesinde

Bu dönem sırasında, kendimle ilgili olarak sözü edilecek pek bir olay olmadı. Hiçbir şeyle suçlanmamama rağmen, altı ay hapiste tutuldum. Sadece şüphelilerden biriydim. Bütün sosyalistlerin kısa bir zaman sonra öğreneceği korkutucu bir sözdü bu. Bu sıralarda, henüz oluşum aşamasında olan gizli servisimiz çalışmaya başlamıştı. Tutukluluğumun ikinci ayının sonuna doğru gardiyanlardan biri, örgütle ilişkisi olan bir devrimci olduğunu söyledi bana. Birkaç hafta sonra, cezaevi doktorluğuna yeni atanan Joseph Parkhurst, Mücadele Grupları'nın bir üyesi olduğunu söyledi.

Böylece, bizim örgütümüz, oligarşinin örgütüyle örümcek ağı gibi sarmaş dolaş oldu. Dış dünyada olup biten her şeyi öğreniyordum ve tutuklanmış liderlerimiz de, Demir Ökçe'nin kan kırmızı uşak üniforması altına gizlenmiş olan kahraman yoldaşlarımızla sürekli ilişki halindeydiler. Ernest Pasifik Okyanusu sahilinde, üç bin mil uzaklıktaki bir hapishanede yatmasına rağmen onunla sürekli haberleşiyor, düzenli olarak mektuplaşıyorduk.

Tutuklu olsun, serbest olsun bütün liderlerimiz harekâtı yönetme ve tartışma olanağına sahiptiler. Birkaç ay içinde bazılarını kaçırmak mümkün olacaktı, ama hapislik çalışmalarımızı hiç engellemediğinden kaçma girişiminin, yersiz ve zamansız olduğuna karar verildi. Elli iki milletvekili hapisteydi ve üç yüzden fazla işçi lideri de tutuklu bulunuyordu. Hepsinin ortak bir harekâtla aynı anda kaçırılması gerektiği planlanmıştı. Bir kısmımız kaçarsa, oligarşinin eli tetikte olacak ve geri kalanların kaçmasını önleyecekti. Öte yandan, bütün ülke çapında uygulanacak harekât, proletarya üstünde olağanüstü büyük bir psikolojik

etki yaratacaktı. Bu, gücümüzü gösterecek ve proletaryaya güven verecekti.
Sonuçta, altı ay sonunda cezaevinden çıktığımda, ortadan kaybolmam ve Ernest için güvenli bir saklanacak yer bulmam kararlaştırıldı. Benim ortadan kaybolmam öyle kolay bir iş değildi. Özgürlüğüme kavuşur kavuşmaz, Demir Ökçe'nin casusları peşime takıldılar. Onları şaşırtmak, izimi kaybettirmek gerekiyordu. California'ya gidecektim. Bunu biraz gülünç bir şekilde gerçekleştirebildik.
Ruslar örnek alınarak uygulanan pasaport sistemi gelişmekteydi. Bütün kıtayı gerçek ismimle, dolaşmam imkânsızdı. Ernest'i göreceksem, izimi tamamen kaybettirmem gerekiyordu, takip edilirsem onun da yakalanacağı açıktı. Bir proleter kılığı içinde de yolculuk yapamazdım. Tek çare, oligarşinin bir üyesinin kılığına bürünmekti. Oligarşinin doruğunda yaşayanlar bir avuç insandı, ama Bay Wickson gibi birkaç milyon dolarla ikinci derecede zengin olanların sayısı binlerceydi. Bu zenginlerin kanlan ve kızları genellikle çok gezerlerdi ve ben de kendimi bunlardan biri gibi gösterecektim. Birkaç yıl sonra olsaydı, bu hiç mümkün olmazdı, çünkü pasaport sistemi kısa süre sonra öylesine kusursuz olacaktı ki, ne kadın, ne erkek, ne de çocuk fişsiz olmayacak, yaptığı her iş, her davranış adım adım izlenecekti.
Zamanı gelince peşimdekileri yanlış bir izin peşine taktık. Bir saat sonra Avis Everhard yoktu artık. Onun yok olmasıyla da Felice Van Verdighan adlı bir bayan, iki hizmetçisi, bir fino köpeği ve bir de köpek bakıcısıyla* birkaç dakika sonra Batıya hareket edecek olan trenin bir Pullman** vagonuna biniyordu.
Yanımdaki üç hizmetçi devrimciydi. İki tanesi Mücadele Gruplarımızın kayıtlı üyesiydi, üçüncüsü, Grace Holbrook, birliğe onlardan bir yıl sonra katılmıştı ve katıldıktan altı ay sonra da Demir Ökçe tarafından tutuklanmıştı. Köpek bakıcılığını o üstlenmişti. Öteki iki kızdan Bertha Stole, on iki yıl sonra ortadan kayboldu. Ama Arına Roylston hâlâ yaşıyor

ve devrim*** için giderek daha önemli görevler yüklenmektedir.

Anlatılanlar, efendilerin vicdansız tavır ve davranışlarını gösteriyor. İnsanlar açlıktan ölürken köpeklere hizmetçiler tutulurdu. Bu, Avis Everhard için katlanılmaz bir kılık değiştirme olmuştu.

Pullman: Lüks tren vagonlarını tanımlamak için kullanılan vagonlar. Bunlar ilk kez sanayici Pullman tarafından yapılmıştır.

" Hemen hemen akıl almaz derecede büyük ve sürekli felaketlere rağmen, Arına Roylston doksan bir yaşına kadar yaşadı. Pocock'lar Mücadele Grupları'nın cellatlarının elinden nasıl kurtulduysa. o da Demir Ökçenin cellaüarının elinden öyle kurtuldu. Tehlike ve alarmlarla dolu olmasına rağmen, çok mutlu bir hayat sürdü. Kendisi Mücadele Grupları'nın cellatlarından biriydi ve "Kızıl Bakire" diye bilinirdi. Devrimin en seçkin kişiliklerindendi. Altmış dokuz yaşında ihtiyar bir kadınken "Kanlı Halcliffe"i hem de korumalarının arasında, vurup yere serdi ve burnunu bile kanatmadan kurtuldu. Sonunda, Ozark Dağları'nda devrimcilerin gizli bir sığınağında güven içinde yaşlılıktan öldü.

Kazasız belasız Birleşik Devletler'i kat edip California'ya vardık. Tren Oakland'da, On Altıncı Cadde İstasyonu'nda durduğunda indik. Drada, Felice Van Verdighan, iki hizmetçisi, köpeği ve köpek bakıcısıyla birlikte ortadan kayboldu. Hizmetçiler güvenilir yoldaşlar tarafından götürüldü. Başka yoldaşlar da beni devraldılar. Trenden indikten yarım saat kadar sonra, küçük bir balıkçı teknesinde, San Francisco Körfezi sularında ilerliyordum. Rüzgâr değişik yönlerden esiyordu ve gecenin büyük bir kısmında serseri bir yol izledik. Ama Ernest'in yattığı Alcatraz hapishanesinin ışıklarını görünce, ona yaklaştığım düşüncesiyle rahatladım. Şafak vakti, balıkçının kürek çekmesiyle Marin Adaları'na vardık. Orada bütün gün gizlendik. Ertesi gece yükselen denizle ve arkamızdan esen hafif bir meltemle San Pablo Körfezi'ni iki saatte geçtik ve Petaluma Tepesi'ne çıktık.

Bir yoldaş orada beni atlarla bekliyordu ve hiç zaman kaybetmeden yıldızların ışığının altında yola koyulduk. Kuzeyde, atlarımızın burnunu çevirdiğimiz Sonoma Dağı'nın belli belirsiz silueti görünüyordu. Aynı adı taşıyan eski kasabayı sağımızda bırakarak, dağların arasına kıvrılan bir yerden ilerlemeye başladık.
Araba yolu önce bir orman yoluna, daha sonra bir patikaya dönüştü, sonunda yaylanın otlakları arasında kayboldu. Doğrudan Sonoma Dağı'na sürdük atlarımızı. Bu en güvenilir yoldu. Bu yolda bizi kimse göremezdi.
Şafak sökerken, kuzey yamacının doruğundaydık. Günün ilk bulanık aydınlığında, çalılar arasından dev ağaçların boy attığı ve yazın sıcaklığını hâlâ koruyan boğazın yatağına indik. Buraları biliyor, tanıyordum. Artık ben yol gösterebilirdim. Saklanma yerime gelmiştik. Burayı ben seçmiştim. Bir çiti aşarak geniş bir çayırlıktan geçtik. Sonra meşelerle kaplı küçük bir tepeyi aşarak daha küçük bir çayıra vardık. Yeni bir tepeye tırmandık. Şimdi yöreye özgü, gövdelerinin rengi bakıra çalan ağaçların gölgesindeydik. Günün ilk ışıklan, biz tepeyi tırmanırken sırtımızı ısıtmaya başladı. Çalılıklardan bir keklik sürüsü çığlıklarla havalandı. Bir tavşan sessizce ve bir geyik hızıyla yolun karşı kıyısına fırladı. Bunun ardından dal dal boynuzlu, boynu ve omuzlan güneşten kızıllaşmış bir geyik aniden önümüze çıktı, yamacı tırmanıp tepede gözden kayboldu.
Bir süre dörtnala geyiğin peşinden gittik. Sonra, onu izlemeyi bırakıp dönemeçli bir yoldan, dağ yamaçlarından kopan maden parçalarıyla sulan gölgelenmiş olan bir gölü çevreleyen heybetli ağaçlara doğru indik. Bu yolu karış karış biliyordum. Bir zamanlar dostum olan bir yazarındı bu çiftlik. O da devrimci olmuştu ama talihi bizim kadar yüzüne gülmemişti, çünkü esrarlı bir şekilde ortadan kaybolmuş ve kimse ne zaman, nasıl öldüğünü öğrenememişti. Bu saklanma yerini, yani benim saklanacağım yeri, hayattayken tek o biliyordu. Bu otlağı, güzelliği yüzünden satın almıştı. Bunca parayı ödemeye hazır olduğunu gören köylülerin, nasıl uzun uzun düşünüp birtakım hesaplar yaparak, "Ama

verdiğinizin yüzde altısını kazanamazsınız," deyişlerini bana anlatmaktan büyük bir zevk duyardı.
Ama şimdi ölmüştü. Çiftlik de çocuklarına geçmiş değildi. Bu güzelim topraklar, ta Spreckels Yöresi'nden Sennet Ovası'nın çizdiği doğal sınıra kadar, Sonoma Dağı'nın kuzey ve doğu kesimlerine sahip olan Bay Wickson'ın malıydı şimdi. Wickson, burada, büyük ve muhteşem bir geyik parkı yaptırmıştı, alabildiğine uzanan yamaçlar, vadiler ve ovalarda geyikler ilkel bir vahşilik içinde koşuyorlardı. Toprağın eski sahipleri kovulmuşlardı. Akıl hastalan için yapılan bir bina da, geyiklere yer açmak için yıkılmıştı.
İşin hoş yanı, Wickson'ın av evi, benim saklanma yerimden çeyrek mil ötedeydi. Bu, tehlikeli olmaktan çok, benim için daha büyük bir güvenceydi. Çünkü oligarşinin ikinci sınıf prenslerinden birinin kanadının altında sayılırdık. Herhalde Demir Ökçe'nin casuslarının Ernest'i ve beni aramayı düşünecekleri en son yer Wickson'ın geyik parkıydı.
Atlarımızı göl kıyısındaki ağaçlara bağladık. Çürümüş bir ağacın kovuğundan arkadaşım bir sürü eşya çıkardı. Elli kiloluk bir torba un, çeşitli konserveler, mutfak aletleri, battaniyeler, bir branda, kitaplar, kalem, defter, bir tomar zarf, beş galonluk bir bidon gaz ve hepsinden önemlisi koca bir demet urgan. Öylesine çok eşya vardı ki, bunları sığınağa taşımak için, birkaç kez gidip gelmemiz gerekecekti.
Ama sığınak çok yakındı. Urganı alarak önden yürümeye başladım. İki ağaçlıklı tepenin arasına yeşil bir yol gibi sokulup bir derenin sarp yamacında aniden bitiveren fundalarla, sürgünleri birbirlerine dolanan üzüm kökleriyle dolu bir açıklıkta ilerledim. Kaynakların beslediği ve en şiddetli sıcakların bile kurutamadığı bir dereydi bu. Irmağın iki yanında da, dikkatsiz bir dev tarafından oraya buraya serpiştirilmiş gibi duran ağaçlı tepeler yükseliyordu. Yüzlerce metreye kadar varan bu tepeler kaya damarlarından yoksundu. Ağaçların hepsi yüksekti, hele kimileri yüzlerce metre uzunluğundaydı. Sonoma'nın ünlü bağlarını verimli kılan kırmızı volkan toprağı üzerinde yükseliyorlardı. Irmak,

bu ağaçlar arasında derin ve dik yatağında kıvrıla kıvrıla akıyordu.
Derenin yatağına inmek için, ayaklarımız kadar ellerimizden de yararlanmak zorunda kaldık. Oraya varınca suyun akış yönünde yüz metre kadar ilerledik. Büyük mağaranın basındaydık. Mağara var mı yok mu, belli olmuyordu. Bu, sıradan bir mağara değildi zaten. Ağaçların ve çalıların arasından sürüne sürüne ilerledikten sonra, insan birden kendini yemyeşil bir uçurumun kenarında buluyordu. Yüz adım kadar boyu, bir o kadar eni, elli adım kadar da derinliği vardı. Tepelerin o dev tarafından buraya atıldıkları çağda meydana gelen çatlaklar ve birçok toprak kayması yaratmıştı bu mağarayı. Su sızıntıları da yüzyıllar boyu durmadan kemirmişlerdi dört bir yanından. Mağaranın bir karış bile çıplak bir yüzeyi yoktu. Her tarafı yeşil bitkilerden bir halı sarmıştı. Narin baldırı karalardan, altın şansı eğreltiotlarından heybetli palamutlara, çamlara kadar bin bir türlü bitki... Bu dev ağaçlar uçurumun duvarlarında bile boy atıyorlardı. Bazıları kırk beş derece kadar yere doğru eğilmişler, ama çoğu, yumuşak topraktan dimdik fırlamışlardı.
Burası mükemmel bir sığınaktı. Hiç kimse gelemezdi, yakındaki Glen Ellen Köyü'nün çocukları bile. Bu mağara, bir uçurumun dibinde olsaydı ve bir mil değil de, birkaç mil uzaklıkta olsaydı, bu yöredeki herkes hiç kuşkusuz burayı bilirdi. Ama bu su yolu bir kanyon sayılmazdı. Irmak yatağının uzunluğu beş yüz metreyi geçmiyordu. Kaynağı, mağaranın üç yüz metre kadar yukarısında bir yerde, düz bir otlağın ortasındaki bir pınardı. Yüz metre kadar aktıktan sonra açık araziye çıkıyor ve engebeli, otlarla kaplı bir alanda nehre ulaşıyordu.
Yoldaşım, urganın bir ucunu bir ağacın gövdesine doladıktan sonra, diğer ucunu da belime bağlayarak beni uçurumdan sarkıttı. Kendimi göz açıp kapayıncaya kadar aşağıda buldum, Sonra gidip yüklerimizi taşıdı ve aşağı sarkıttı. İşi bitince urganı sardı, gizledi ve bana da neşeli neşeli, "Hoşça kal," diyerek uzaklaştı.

Yazıma devam etmeden önce devrimin alçakgönüllü bir militanından, ordumuzun saflarını oluşturan sayısız yiğit yüreklilerden biri olan, yoldaş John Carlson'dan söz etmek istiyorum size. Wickson'ın yanında, av köşkündeki ağıllarda çalışıyordu. Zaten Sonoma Dağı'nı da Wickson'ın atlarıyla aşmıştık. John Carlson, yirmi yıldır saklanması gerekenlerin sığındığı biridir. Bu süre içinde, dürüst olmayan tek bir düşüncenin bile aklından geçmediğine eminim; hatta düşünde bile. Öyle saf, hatta öyle kıt akıllı biriydi ki, devrimin onun için ne anlama gelebileceğini, nasıl olup da devrime hizmet etme düşüncesini benimsediğini anlamak güçtü. Ama özgürlük aşkı, onun karanlık ruhunda sönmeyen kıvılcımlar halinde parlayıp duruyordu. Bazı açılardan hayal gücünün zengin olmayışı daha da yararlıydı. Kendini hiç kaybetmez, emirlere harfiyen uyardı. Ne meraklı, ne de gevezeydi. Bir defasında ona nasıl devrimci olduğunu sordum.

"Gençliğimde askerdim," diye cevap verdi. "Almanya'daydım. Orada bütün gençlerin zamanı gelince askerlik yapması gerekir. Ben de ordudaydım, ben yaşlarda bir asker arkadaşım vardı. Babası sizin dediğiniz gibi ajitatördü. Alman ordusuna hakaretten, daha doğrusu İmparator hakkında gerçeği söylediği için tutuklanmıştı. Bu genç, yani oğlu, benimle halk, emek üzerine ve kapitalistlerin halkı soyduğu üzerine sürekli konuşurdu. Bu delikanlı bana, dünyaya yeni bir gözle bakmayı öğretti ve böylece ben de sosyalist oldum. Konuşmaları gerçekti ve doğruydu. Söylediklerini hiç unutmadım. Birleşik Devletler'e gelir gelmez hemen sosyalistlerle ilişki kurdum, bir bölgede resmi üye kaydedildim. O zamanlar S.L.P. zamanıydı. Sonra parti içinde bölünmeler baş gösterdiğinde, bölgemdeki S.P.'ye katıldım. O zamanlar San Francisco'da bir ahırda çalışıyordum. Bu, Büyük Deprem'den önceydi. Tam yirmi iki yıl partiye aidat ödedim, hâlâ üyesiyim ve aidatlarımı da vermeye devam ediyorum. Ama bunu gizli tutuyorum, üstüme düşen görevleri yapıyorum. Ölmeden Sosyalist halk hükümetinin kurulduğunu görürsem mutlu olacağım."

Kendi başıma kalınca, gaz ocağımı yakıp kahvaltımı hazırlamaya ve evimi yerleştirmeye başladım. Sonraları, Carlson, ya sabahın alacakaranlığında ya da gece çöktükten sonra gizlice gelir, birkaç saat çalışırdı. Önceleri brandanın altında yaşıyordum. Daha sonra, küçük bir çadır kurduk. Güvenliğimizden bütünüyle emin olduktan sonra, küçük bir ev yaptık. Bu ev, mağaranın deliğinden bakan birinin bile göremeyeceği bir yere kurulmuştu. Bereketli bitki örtüsü, evin önünde doğal bir perde oluşturuyordu. Zaten ev, dik duvarlardan birine yaslanmıştı ve bu duvarın içine, kalın ağaç gövdeleriyle payanda vurulmuş, rutubetsiz ve havadar iki oda oyduk. İnanın bana, evimiz çok rahattı. Daha sonraları Alman anarşist Biedenbach da yanımıza saklanmak için geldiğinde, evimizin duvarına dumanı içeri çeken bir tertibat yaptı. Böylece, kış gecelerinde, çatır çatır yanan bir ateş karşısında otururken güzel saatler geçirdik.
Sözün burasında, bu yumuşak ruhlu anarşist, devrimci arkadaşlarımız arasında yanlış tanınan Biedenbach hakkında bir şeyler söylemeliyim. Biedenbach hiçbir zaman davaya ihanet etmemiştir. Genellikle sanıldığı gibi, yoldaşları tarafından da idam edilmemiştir. Bütün bunlar, oligarşinin uşakları tarafından uydurulan yalanlardır. Yoldaş Biedenbach, unutkandı, hafızası zayıftı. Gizli parolayı hatırlayamadığı için, Carmel yeraltı sığınağında, nöbetçilerimizden biri tarafından ateş edilerek öldürülmüştü. Bu, üzüntü duyulacak bir hataydı, hepsi bu. Onun Mücadele Grubu'na ihanet ettiğini söylemek tamamen yalandır. Davaya büyük bir bağlılık ve doğrulukla hizmet etmiştir.*
İşte on dokuz yıl var ki, benim seçtiğim bu sığınak sürekli olarak bizlere hizmet verdi. Bu süre içinde burayı bir olayın dışında, tek bir yabancı bulamadı. Oysa Wickson'ın av köşkünden çeyrek mil ve Glen Ellen Köyü'nden de bir mil uzaklıktaydı. Sabah akşam gidip gelen trenlerin seslerini dinliyor, saatimi tuğla fabrikasının iş başı düdüğüne göre ayarlıyordum."**
O günlerden bugüne gelen materyali incelediğimizde, burada sözü edilen Biedenbach'a rastlamıyoruz. Ondan,

Everhard'ın el yazmasından başka hiçbir yerde söz edilmemektedir.
' Eğer meraklı bir gezgin, Glen Ellen'dan güneye doğru dönerse, kendisini yedi yüzyıl önceki köy yollarına benzer bir bulvarda bulacaktır. Glen Ellen'den çeyrek mil ilerde, ikinci bir köprü geçildiğinde, sağ tarafta, geniş topraklan yararak ağaçlıklı bir tepecikler topluluğuna uzanan bir ırmak yatağı görülecektir. Bu yatak, özel mülkiyet devirlerinde, Fransa'dan California'ya, altın masalları anlatıldığı günlerde ilk gelen Fransız Chauvet'nin özel mülküne kadar uzanmaktadır. Ağaçlıklı tepecikler, Avis Everhard'ın sözünü ettiği tepelerdir. M. S. 2368'de meydana gelen Büyük Deprem, bu tepelerden birinin kenarını yok etmiş ve Everhard'ların sığındığı mağarayı oluşturmuştur. El yazmaları bulunduktan sonra yapılan araştırmalarda, iki odalı ev ve orada uzun süre yaşandığına işaret eden birikmiş çöp ve aralarında bu anlatıda sözü edilen, Biedenbach'ın yaptığı duman emen aletin de bulunduğu birçok değerli anılar bulunmuştur. Böyle konulara ilgi duyan araştırmacılar, Arnold Bentham'ın çok yakında yayımlanacak olan broşürünü okumalıdırlar. Ağaçlıklı tepelerin bir mil kuzeybatısında, Wild-Water Nehri ile Sonoma Dağı'nın birleştiği yerde Wake Robin bulunmaktadır. Wild-Water aslında Graham Creek diye bilinir ve yerel haritalara bu adla geçmiştir. Avis Everhard daha sonra. Demir Ökçe'nin ajan provokatörü kılığına girdiğinde, yoldaşlar ve olaylar arasında kendisini cezalandırılmaktan koruyabilmek için kısa dönemler boyunca Wake Robin'de kalmıştır. Wake Robin'de oturmak için gerekli olan resmi izin hâlâ kayıtlardadır ve el yazmasında ikinci dereceden bir oligarşi yöneticisi olarak geçmekte olan Wickson tarafından imzalanmıştır.

XIX. Başkalaşım

"Burada tanınmamak için her şeyinle kendini yeni baştan yaratmalısın," diye yazıyordu mektubunda Ernest, bana. "Eskisini yok edip kendini yeni baştan yaratmalısın,

bambaşka bir kadın olmalısın; yalnız giysilerinle değil, giysilerinin altındaki etinle, kemiğinle öyle olmalısın. Kendini yeni baştan yaratmalısın, öyle ki seni ben bile tanımamalıyım. Davranışların, tavrın, duruşun, yürüyüşün, bütün kişiliğin değişmeli."

Bu buyruğa uydum. Her gün birkaç saat eski Avis Everhard'ı, "öteki benliğim" adını verdiğim diğer kadının derisi altına gömmek için çalışmalar yaptım. Bu gibi sonuçlar, ancak uzun çalışmalar sonucunda elde edilebilir. Ses tonu gibi ince bir ayrıntı için, bu sesi doğal olarak benimseyebileceğim ana kadar, ara vermeden çalışmalarımı sürdürdüm. Rolümü iyi oynayabilmem için, yeni sesime yaradılışımın bir parçası olarak alışmalı, bu sesi, kendimi bile aldatacak kadar kendime mal etmeliydim. Yeni bir dili öğrenirken de insan aynı duyguya kapılır, Fransızca'yı örneğin. Önce belirli bir zorlamayla, mantığının dene-
timinde konuşur. İngilizce düşündükten sonra bunu Fransızca'ya çevirir, ya da Fransızca okur, ama bunu anlamak için önce İngilizce'ye çevirir. Sonra giderek bu çabalar, kendiliğinden oluşur ve öğrenci, adımını emin olarak atmaya başlar. İngilizceye hiç başvurmadan Fransızca okur, yazar ve düşünür.

Bizim değişmelerimizde de durum böyledir. Benimsediğimiz roller, gerçek kişiliklere dönüşene, asıl benliğimizi yeniden kazanmak için, irademizi kullanmamız gereken noktaya ulaşana kadar çalışmamız gerekliydi. Başlangıçta el yordamıyla ilerliyor ve sık sık karamsarlığa kapılıyorduk. Yeni bir sanat yaratıyorduk ve elbette öğreneceğimiz çok şey vardı. Bu konuda çalışma her yerde sürdürülüyor. Bu sanatta yeni ustalar yetişiyor, yavaş yavaş beceri ve yetenekler birikiyordu. Giderek bu hazine öğretici bir kitap haline geldi ve devrim okulunun eğitim programında yer aldı.*

İşte bu sıralarda babam ortadan kayboldu. Sürekli ve belli aralıklarla, düzenli gelen mektupları kesildi. Bir daha da onu Pell Caddesi'nde gören olmadı. Yoldaşlarımız onu her yerde aradılar. Ülkenin bütün cezaevleri gizli servisimiz tarafından didik didik edildi. Sanki yer yarılmış da içine girmişti. Bugüne

kadar başına gelenler hakkında en küçük bir ipucu bile ele geçirilemedi.*

* Kişilik değiştirme, o dönemde gerçekten geçerli bir sanat olmuştu. Devrimciler bütün sığınaklarında bu okullar kurmuştu. Peruka, takma sakal, takma kirpik gibi tiyatro oyuncularının kullandıkları aksesuarları beğenmiyorlardı. Devrim oyunu bir ölüm kalım oyunuydu ve bu gibi aksesuarlar birer tuzaktı. Kişilik değiştirme kökten, hakiki olmalı, kişiye ikinci bir doğa gibi yerleşmeliydi. Kızıl Bakire'nin bu sanatın en hünerli ustalarından biri olduğu söylenir. Uzun ve başarılı devrimcilik hayatını buna borçlu olsa gerek.

Sığınakta tam altı ay yalnız başıma yaşadım ama bu süreyi boş geçilmedim. Örgütümüz her geçen gün büyüyor, ama önümüzdeki dağ gibi yığılı işler bir türlü azalmıyordu. Ernest ve diğer liderler, tutuklu bulundukları cezaevlerinden neler yapılması gerektiğini kararlaştırıyorlar, bunları uygulamak da biz dışarıdakilere düşüyordu; ağızdan ağza yayılan propaganda, bütün dallarıyla casusluk örgütümüzün denetlenmesi, gizli basım evlerimizin kurulması, binlerce sığınağımız arasında bütün ülkeyi bir ağ gibi saran haberleşme zincirinin şu ya da bu nedenle kopan halkalarını onarma gibi işler bizi bekliyordu.

Daha önce de dediğim gibi, bu işler hiçbir zaman bitirilemedi. Altı ayın sonunda, iki yoldaşın gelmesiyle yalnızlığım sona erdi. Bunlar, yiğit ruhlu, özgürlüğe âşık iki genç kızdı. 1922'de ortadan kaybolan Lora Peterson ve daha sonra Du Bois** ile evlenen ve gözleri, yeni çağı aydınlatan yarının güneşine çevrilmiş olarak hâlâ aramızda bulunan Kate Bierce.

Ani bir ölüm tehlikesinden canlarını zor kurtarmış olan bu iki genç kız, sığınağa geldiklerinde ateşli bir heyecan içindeydiler.

* Durup dururken ortadan kaybolmak, dönemin en dehşet verici olaylarından biriydi. Türkülerde ve hikâyelerde motif olarak sık sık rastlanır. Bu. üç yüzyıl boyunca süren yeraltı savaşının kaçınılmaz bir sonucuydu. Bu olaylar yalnız

devrimciler arasında değil, oligarşi sınıfında ve işçi kastlarında da yaygındı. Hiçbir uyan olmaksızın, hiçbir iz bırakılmaksızın. erkekler ve kadınlar ve hatta çocuklar ortadan kaybolurlar ve bir daha da görünmezler. Sonları bir sır perdesinin ardında gizli kalırdı.
** Ardis'in bugünkü kütüphanecisi Du Bois, bu devrimci çiftin torunudur.
San Pablo Körfezi'nden geçmelerini sağlayan balıkçı teknesinin tayfaları arasında bulunan bir casus; Demir Ökçe'nin bir ajanı varmış, örgütümüzün en gizli servislerine kadar sızmış. Bu casus hiç kuşkusuz benim peşimdeydi, çünkü uzun bir süredir oligarşinin benim ortadan kaybolmamdan tedirgin olduğu haberleri bana kadar ulaşıyordu. Bereket, bundan sonraki olayların da gösterdiği gibi, öğrendiklerini kimseye aktaracak fırsatı bulamamıştı. Belli ki, saklandığım yeri öğrenip beni ele geçirecek kadar başarılı bir sonuca ulaşmak istediğinden beklemeyi tercih etmişti. Bildiği şeyler onunla birlikte öldü. Kızlar, Petaluma Koyu'nda karaya çıkıp atlarına bindikten sonra, o da bir bahaneyle tekneden ayrılmayı becermiş.
Biraz yol aldıktan sonra, Sonoma Dağı'nda, John Carlson atını kızlara verip onları önden gönderdikten sonra, yürüyerek geri dönmüş. Çünkü içinde birtakım kuşkular uyanmış ve sonunda casusu yakalamış, kıt hayal gücüyle anlatabildiklerinden ne yaptığı konusunda bir fikir edinebildik.
"İşini bitirdim." Carlson olayı çok kuru bir şekilde anlatıyordu. "İşini bitirdim," diye tekrarladı. Gözleri parıldıyor, çalışmanın yıprattığı elleri sanki bir şeyler anlatmak istiyormuş gibi açılıp kapanıyordu. "Hiç ses çıkarmadı. Cesedi sakladım. Bu gece dönüp toprağın derinliklerine gömeceğim."
Bu dönem boyunca kişiliğimde tanık olduğum değişime kendim de şaşıyordum. Öyle bir an geliyor, bazen bir üniversite kentinde huzur içinde yaşamış bir kız olduğuma, bazen de şiddet ve ölüm sahneleri karşısında bile soğukkanlılığını kaybetmeyen bir devrimci olduğuma

inanamıyordum; ya bir ya öteki. Biri gerçek, biri düştü, ama hangisi hangisiydi? Bir mağarada sürdürdüğüm şimdiki hayatım, yoksa yalnızca bir kâbus muydu? Yoksa ben, geçmişte Berkeley'de yaşamış ve ikindi çaylarından ve konferans salonlarındaki tartışmalardan öte bir katılıkla karşılaşmamış biri olduğumu düşünde görmüş bir devrimci miydim? Ve bu, bütün insanların kardeşliğini simgeleyen kızıl bayrak altında toplanmış olan hepimizin aklından geçmiş olsa gerek.

Eski hayatımdaki insanları sık sık hatırlıyordum ve bunlar da arada bir yeni hayatımda da boy gösterip sonra yine kayboluyorlardı. Piskopos Morehouse için de aynı şey oldu. Örgütümüz geliştikten sonra onu boşuna arayıp durduk. Bir akıl hastanesinden diğerine durmadan dolaştırılıyordu. Napa Sağlık Yurdu'ndan Stockton'a, oradan da Santa Clara Vadisi'ndeki Agnews Hastanesi'ne gönderilmişti. İzini buraya kadar sürebildik. Ondan sonra ne olduğu belli değildi. Hakkında ölüm kaydı da yoktu. Şu ya da bu şekilde kaçmış olmalıydı. Onu bir daha, çok korkunç koşullar altında Chicago komünü katliamı kasırgasında, göz ucuyla da olsa görebileceğimi asla aklıma getirmezdim.

Sierra Fabrikaları'nda kolunu kaybeden ve benim hayatımı devrime adamama neden olan adamı, Jackson'ı bir daha hiç göremememistim, ama ölmeden önce neler yaptığını hepimiz öğrenmiştik. Hiçbir zaman devrimcilerin safına katılmadı. Kaderi onu kinle doldurmuştu, yanlışlarında direniyordu. Böylece bir anarşist oldu. Anarşizm düşüncesine inanmış biri değil, nefret ve intikam tutkusuyla gözü dönmüş bir hayvandı. Sonunda intikamını aldı da. Bir gece herkesin uykuda olduğu bir saatte bekçileri atlatmayı başarıp, Pertonwaithe sarayını havaya uçurdu. Bekçiler dahil, tek bir kimse sağ kurtulamadı. Yargılanmayı beklediği cezaevinde kendisini yatak çarşaflarıyla boğduğunu duyduk.

Dr. Hammerfield ile Dr. Ballingford'un kaderleri Jackson'ınkinden oldukça farklı oldu. Ekmek yedikleri kuruma nankörlük etmemeleri sonucu, onlara din adına saraylar verildi ve şimdi onlar bu saraylarda dünya ile barış

içinde yaşayıp gidiyorlar. Şu anda her ikisi de oligarşinin savunucusu oldu. İkisi de oldukça şişmanladı. "Dr. Hammerfield," diye açıkladı bir gün Ernest, "metafiziğini yeni baştan öyle bir düzenledi ki, Demir Ökçe için Tanrı'dan izin koparmış oldu. Bu metafiziğe, güzelliğe tapınmayı da dahil etti ve Heckel'in tasvir ettiği buhar halindeki omurgalı yarattığı görünmez bir hayale indirgedi. Dr. Hammerfield ile Dr. Ballingford arasındaki başlıca fark, Hammerfield'ın, oligarşinin Tanrı'sı, biraz daha uçucu, biraz daha az omurgalılara benzer olarak tarif etmiş olmasıdır."
Jackson davası üzerine yaptığım araştırmalar sırasında tanıdığım, Sierra Fabrikaları'nın san ustabaşısı, hepimizi büyük bir şaşkınlığa uğratmıştı. 1918 yılında Frisco* Kızılları'nın yaptığı bir toplantıdaydım. Frisco Mücadele Gruplarımız içinde en yetkini, en acımasızı ve kan dökeniydi. Örgütümüze kesin bir bağlılık içinde de değildi. Üyeleri bağnaz ve çılgın kimselerdi. Böyle bir tutumu destekleme cesaretini kendimizde bulamıyorduk. Örgütümüze bağlı olmamalarına rağmen, yine de aramızda dostça ilişkiler vardı. O gece beni aralarına sürükleyen, son derece önemli bir konuydu. Yirmi kadar erkeğin ortasında, maskesiz olan tek kişi bendim. Orada bulunmama neden olan mesele halledildikten sonra, içlerinden biri dışarı çıkmama yardım etti. Karanlık bir dehlizden geçerken bir kibrit yaktı, yüzüne yaklaştırdıktan sonra maskesini sıyırdı. Bir an, Peter Donelly'nin, tutkunun değiştirmiş olduğu yüz hatlarını gördüm, sonra kibrit söndü.
"Beni tanımanızı istedim," dedi karanlıkta. "Müdür Dallas'ı hatırlıyor musunuz?"
Sierra Fabrikaları'nın tilki suratlı müdürü gözlerimin önüne geldi. Başımı evet anlamında salladım.
"Önce onun işini bitirdim," dedi Donnelly gururla. "Sonra Kızıllar'a katıldım."
"Peki nasıl oluyor da burada bulunuyorsunuz?" diye sordum. "Ya karınız, çocuklarınız? Onlar nerede?"
"Öldüler," diye cevap verdi. "Zaten bu yüzden... Hayır," diye devam etti alelacele, "onların öcünü almak için değil. Onlar

huzur içinde, yataklarında öldüler. Hastalık, er ya da geç insanı ağına düşürüyor.
* San Francisco'nun kısaltılmış adı.
Onlar hayattayken elimi kolumu bağlıyorlardı, şimdi hayatta olmadıklarına göre, yitirdiğim erkekliğimin öcünü rahatlıkla alabilirim. Eskiden san ustabaşı Peter Donnelly'dim, şu anda ise Frisco Kızılları'nın 27 numarasıyım. Şimdi gelin de, sizi dışarı çıkarayım."
Daha sonra onun hakkında başka şeyler de duydum. Ailesinden herkesin ölmüş olduğunu söylediğinde, kendine göre doğruyu söylüyordu. Oysa içlerinden biri, oğlu Timothy yaşıyordu ama babası için o ölmüştü. Çünkü oğlu 'Kiralık Asker'* olarak oligarşinin hizmetine girmişti ve babası, onu ölmüş sayıyordu. Frisco Kızılları'nın her bir üyesi, yılda on iki ölüm cezasını yerine getirmek zorundaydı. Başarısızlığın cezası ölümdü. Bu sayıyı tamamlamakta başarısız olan bir üye, intihar ederdi. Ama kurbanlar tesadüfen seçilmezdi. Bu çılgınlar, sık sık toplanır ve haklarında soruşturma açtıkları oligarşi üyeleri ve bunların uşakları hakkında toptan yargıya varırlardı. Kimin, hangi cezayı uygulayacağı, ise kurayla saptanırdı.
O akşam beni oraya kadar sürükleyen neden, böyle bir yargılamaydı. Yıllardan beri, Demir Ökçe'nin gizli servisinde başarıyla çalışmakta olan yoldaşlarımızdan biri, Frisco
¦ İşçi kastlarına ek olarak, bir başka kast, askerler kastı da ortaya çıkmıştı. Ücretli askerlerden oluşan ve oligarşiye üye subaylar tarafından yönetilen bir ordu kurulmuş ve bu ordu yeni rejim çerçevesinde, işe yaramayan milis kuvvetlerinin yerini almıştı. Demir Ökçe'nin düzenli gizli servisinin yanı sıra, bu orduya bağlı olan bir gizli servis de kurulmuştu ve bu yeni örgüt, polis ve ordu arasındaki ilişkiyi sağlıyordu.
Kızılları'nın lanetine uğramıştı, yargılanmaktaydı. Elbette kendisi orada bulunmuyordu ve kuşkusuz, yargılayanlar bizden olduğunu bilmiyorlardı. Görevim, onun kim olduğunu açıklamak ve sadakatine tanıklık etmekti. Bu davadan nasıl haberdar oluğum merak edilebilir: Gizli ajanlarımızdan biri, Frisco Kızılları'nın üyesiydi. Düşmanlarımızı olduğu gibi,

dostlarımızı da gözlemek zorundaydık. Bu kör inançlılar grubu da denetimlerimizin dışında bırakamayacağımız kadar önemliydi.
Biz tekrar Peter Donnelly ve oğluna dönelim: Bir yıl sonra, kendisine verilen, infaz edilecekler listesinde oğlunun adını görünceye kadar baba için işler iyi gidiyordu. Ama sonra eski olağanüstü aile tutkunluğu yeniden canlandı ve oğlunu kurtarmak için yoldaşlarına ihanet etti. Bu ihaneti kısmen engellendiyse de, bir düzine Frisco Kızılı'nın hayatına mal oldu; grup neredeyse ortadan kalkacaktı. Sonuç olarak, gruptan arta kalanlar, Donnelly'ye, ihanetiyle hak etmiş olduğu ölüm cezasını verdiler.
Timothy Donnelly de uzun zaman yaşamadı, çünkü Frisco Kızılları onu öldürmeye ant içmişlerdi. Oligarşi, onu kurtarmak için elinden geleni yaptı, kaçması için ülke içinde bölge bölge dolaştırıldı. Kızıllardan üçü, onu ararken hayatlarını kaybetmişlerdi. Gruptaki üyelerin hepsi erkekti, ama sonunda bir kadının kucağına düştüler. Bu da yoldaşlarımızdan biri, Arına Roylston'dan başkası değildi. Bizim örgüt bu iş için ona izin vermedi, ama Arına kendi başına buyruk biriydi; disiplini kabullenmezdi. Üstelik olağanüstü zeki ve sevimliydi, kimse onu alt edememişti. Kendi başına bir sınıf oluşturuyordu ve devrimcilerin bilinen ölçüleriyle kıyaslanamazdı.
Kendisinden istenileni yapması için izin vermeye yanaşmamamıza rağmen, bu işi üstlendi. Ayrıca Arına Roylston, bir bakışta erkekleri baştan çıkartacak kadar da cazibeliydi. Herhangi bir erkeği, bir işaretiyle elde edebilirdi. Genç yoldaşlarımızdan en az bir düzinesinin kalbini kırmış, birçoklarını elde etmiş ve birçok kimseyi de kalplerinin dizginlerinden tutarak örgütümüze katmıştı. Buna rağmen, evlenmeye şiddetle karşıydı. Çocukları, canı gibi seviyor, ama kendi çocuğu olursa, bunun, kendisini davası uğruna çalışmaktan alıkoyacağını, oysa hayatını davaya adamış olduğunu söylüyordu.
Arına Roylston'un, Timothy Donnelly'nin kalbini kazanması çok kolay oldu. Vicdanı onu hiç rahatsız etmiyordu, çünkü o

sıralarda Nashville Kıyımı patlak vermişti. Donnelly'nin kumandasındaki Kiralık Askerler, bu kentteki sekiz yüz dokumacıyı öldürmüşlerdi. Ama Arına Roylston, Donnelly'yi kendi elleriyle öldürmedi, onu tutuklayıp, Frisco Kızılları'na teslim etti. Bu olay geçen yıl oldu ve devrimciler onu her yerde "Kızıl Bakire"* diyerek anıyorlar.
İkinci Ayaklanma'nın bastırılmasına kadar, Frisco Kızılları yeniden varlık gösteremediler. İki kuşak boyunca grup şahlandı. Sonra bir Demir Ökçe ajanı aralarına sızıp, üye olmayı başardı. Bütün sırlarını öğrendi ve bu da örgütün toptan yıkımını getirdi. Bu olay M. S. 2002 yılında oldu. Üyeler, üç hafta arayla, teker teker öldürüldüler ve cesetleri San Francisco'nun işçi gettosunda teşhir edildi.
Daha sonra karşılaştığım iki tanıdık yüz, Albay Ingram ile Albay Van Gilbert oldu. Albay Ingram, oligarşinin basamaklarını çok hızlı tırmanmış, Almanya'ya elçi olarak atanmıştı. Her iki ülkenin proleteryası da ondan nefret ediyordu. Demir Ökçe'nin uluslararası bir casusu olarak Berlin'de bulunduğum sırada, onunla karşılaştım. Beni evine davet etti ve büyük yardımlarda bulundu. Hemen belirtmeliyim ki, çift taraflı çalışmam, devrim adına çok önemli işleri gerçekleştirmemi sağladı.
Albay Van Gilbert "Huysuz Van Gilbert" olarak anılıyordu. Chicago Komünü'nden sonra, yeni ceza yasasının hazırlanmasında çok önemli bir katkısı oldu. Ama bundan önce, ceza yargıcı olarak şeytanlığa varan kötülüğüyle, ölüm cezasına çarptırılmıştı zaten. Onu yargılayıp cezalandıranlardan biri de bendim. Cezayı infaz eden, yine Arına Roylston oldu.
Eski hayatımdan bir kişi daha çıkıp geldi; Jackson'ın avukatı. Joseph Hurd adındaki bu adamla bir daha karşılaşacağımı hiç ummazdım. Tuhaf bir karşılaşma oldu. Chicago Komünü'nden iki yıl kadar sonra, bir akşam geç vakit Ernest'le birlikte, Benton Harbour Sığmağı'na gidiyorduk. Michigan Gölü'nde, Chicago'nun karşı kıyısındaki bu sığınağa vardığımızda, bir casusun yargılanması sona ermek üzereydi. Ölüm kararı verilmişti, mahkûm, götürülmeye

hazırlanıyordu. Biz, tam o sırada içeri girdik. Bizi görür görmez bu zavallı, muhafızlarının ellerinden sıyrılıp kendini ayaklarımın dibine atarak. Bir ruh taşkınlığı içinde merhamet dilenmeye başladı. Korkulu yüzünü bana doğru kaldırdığında, Joseph Hurd'ü tanıdım. O zamana kadar tanık olduğum korkunç şeylerden hiçbiri, bu çılgın yaratığın hayatının bağışlanması için yalvarması kadar beni tedirgin etmemişti. Yaşamak için çıldırıyordu. Acınacak bir şeydi bu. Yoldaşlarımın beni, onun elinden kurtarmak için gösterdikleri çabalara rağmen, öyle bir yapışmıştı ki, kurtulmam imkânsızdı. Onu korkunç çığlıklar içinde sürükleye sürükleye götürdükleri zaman, bayılarak yere yuvarlandım. Yürekli bir insanın ölümüne tanık olmak, bir korkağın, hayatının bağışlanması için dilenişini dinlemekten daha az acı vericidir.*

Benton Limanı Sığınağı bir yeraltı mezarıydı. Girişi bir kuyu tarafından kurnazca kamufle ediliyordu. Meraklı bir ziyaretçi, dehlizlerini dolaşarak, Avis Everhard'ın burada anlattığı olayın geçtiği toplantı odasına varabilir. Daha ileride tutukluların kapatıldığı hücreler ve ölüm cezalarının infaz edildiği ölüm odası vardır. Daha ötede ise, kayalardan oyulmuş, uzun ve döne döne ilerleyen galeriler halinde, devrimcilerin mezarlığı görünür; iki sıra halinde, uzun yıllar önce yoldaşları tarafından yatırıldıkları yerde yatmaktadırlar.

XX. Kayıp Bir Oligarşi Adamı

İşte, eski hayatımın anılan, yeni hayatımı hikâye ederken, beni çok ilerilere sürükledi. Toplu halde hapishaneden firar, 1915 yılının ortalarında gerçekleşebilmişti. Bu hareket, çok karmaşık olmasına rağmen, tam bir başarıyla uygulandı ve bu bizim için onur ve cesaret verici bir basan oldu. Küba'dan California'ya kadar geniş bir alana yayılmış, sayısız sivil ve askeri hapishaneden, kalelerden, tek bir gece içinde, elli iki milletvekilimizden elli birini ve üç yüz kadar sosyalist lideri kaçırdık. Tek bir yanlış uygulama olmamıştı. Bunların her biri kaçmakla kalmadı, planlandığı şekilde sığınaklara vardılar.

Kurtaramadığımız tek milletvekili, Cabanas'ta tutuklu bulunan ve korkunç işkencelerle öldürülmüş olan Arthur Simpson'du.
Bu olayı izleyen on sekiz ay, Ernest'le birlikte sürdürdüğüm hayatın, belki de en mutlu dönemi oldu. Bütün bu süre içinde, birbirimizden hiç ayrılmadık. Daha sonra, tekrar yeryüzüne çıktığımızda, birbirimizden çoğu kez ayrı düştük. Nasıl şimdi kaçınılmaz devrimi bekliyorsam, o firar akşamı da, Ernest'i aynı sabırsızlıkla bekliyordum. Onu, öyle uzun bir zamandır görmemiştim ki, planlarımızda karşılaşacağımız en küçük bir aksiliğin, onu o adada tutuklu bırakabileceği düşüncesiyle çıldıracak gibi oluyordum. Saatler, yüzyıllar gibi geliyordu. Yapayalnızdım. Biedenbach ile sığınakta yaşayan öteki üç genç, silahlanmış ve her şeye hazır olarak çıkıp dağlara varmışlardı. Sanırım o gece, ülkenin her yanındaki sığınaklar, boş denecek kadar tenhaydı.
Şafak yaklaşırken, gökyüzünün ağarmaya başladığı bir saatte, yukarılardan beklediğim işaret geldi. Ben de hemen karşılığını verdim. Karanlıkta, ilk aşağı inen Biedenbach'ı, kocam diye az daha kucaklıyordum. Bir süre sonra, kendimi Ernest'in kollan arasında buldum. Değişimim o kadar kusursuz olmuştu ki, eski Avis Everhard olabilmek için, eskisi gibi gülümseyebilmek, eskisi gibi davranabilmek, eski sözcüklerimle, hatta eski sesimle konuşabilmek için çaba harcamak zorunda kaldığımı o anda anladım. Eski benliğimi ancak, büyük bir irade gücüyle koruyabiliyordum. Yeni kişiliğimi o kadar benimsemiş, kendi yaratmış olduğum bu yeni kişilik, öylesine doğal bir hale gelmişti ki, kendim olabilmek için bir an bile asıl benliğimi unutmamak zorundaydım.
Küçük kulübemize girince, ışığın altında Ernest'in yüzünü görebildim. Cezaevinde kalmanın verdiği solgunluktan başka hiçbir değişiklik yoktu. Hiç değilse, fazla bir değişiklik yoktu. Yine aynı sevgilim, aynı kocam, aynı kahramanımdı. Bununla birlikte, yüz çizgilerinde dervişçe bir incelme vardı ve bu ona çok yakışıyor; yüz çizgilerinin her zaman en belirgin özelliği olan başkaldırıcı canlılığına, bir incelik kazandırıyordu. Belki

eskiye göre daha ciddiydi ama gözlerindeki o alaycı ışık kaybolmamıştı. Yirmi kilo kadar zayıflamış olmasına rağmen, sağlık durumu mükemmeldi. Tutuklu olduğu süre içinde, sürekli spor yapmıştı. Kasları çelik gibiydi. Aslında şimdi, eskiye oranla daha da kıvamındaydı. Saatler sonra başını yastığa koydu ve ben onu okşayarak uyuttum. Ama ben gözlerimi bir an bile kapamadım. Çünkü mutluluktan uçuyordum, ayrıca hapisten kaçan da ben değildim, saatlerce ata binen de.

Ernest uyurken elbisemi değiştirdim, saçıma başka bir biçim verdim ve böylece yeni kişiliğime tekrar dönmüş oldum. Biedenbach ve öteki yoldaşlar uyanınca, onların da yardımıyla küçük bir muziplik hazırladım. Mutfak ve yemek odası olarak kullandığımız yeraltı odasında, bütün hazırlıklarımızı bitirmiştik ki, Ernest kapıyı açtı, içeri girdi. Tam bu sırada Biedenbach bana, "Marie!" diye seslendi ve ben de ona karşılık vermek için ona döndüm. Devrimin ünlü bir kahramanını ilk defa gören genç bir kız yoldaşın meraklı ilgisiyle Ernest'e baktım. Ama Ernest'in bakışları benim üzerimden geçti ve sanki birini arar gibi sabırsızlıkla odanın içinde dolaştı. Bir an sonra ona, Mary Holmes olarak tanıtılıyordum.

Şaşırtmacanın daha etkili olması için, sofraya bir tabak daha koyduk ve bir sandalyeyi de boş bıraktık. Ernest'in giderek artan kaygısını gördükçe, içimden sevinç çığlıkları atmak geçiyordu. Sonunda daha fazla dayanamadı.

Aniden, "Karım nerede?" diye sordu.

"Hâlâ uyuyor," dedim.

Oyunun hayati bir anıydı ama sesim bir yabancının sesiydi ve Ernest bu seste tanıdık hiçbir şeye rastlamadı. Yemek devam etti. Bir kahramana hayran genç kız oyununu sürdürerek, heyecanla durmadan konuşuyordum. Kahramanımın o olduğu açıkça ortadaydı. Sonunda bu heyecan ve hayranlığım öyle bir noktaya ulaştı ki, o neye uğradığını anlayamadan, boynuna atılıp onu dudaklarından öptüm. Beni kendinden uzaklaştırıp, şaşkınlık ve tedirginlik içinde çevresine bakındı. Dört erkek onun bu davranışına

kahkahalarla güldüler ve gerekli açıklamalar yapıldı. Ernest önce kuşkuyla karşıladı sözlerimi. Beni dikkatle süzüyor ve pek tatmin olmuşa benzemiyordu. Başını sallıyor, inanmak istemiyordu. Ancak ben yine eski Avis Everhard olup, kulağına kendisi ile Avis Everhard'dan başka kimsenin bilmediği sırlan fısıldayınca, gerçek karısı olduğumu anladı.
Aynı gün, daha sonra beni kollarına alırken, az önceki durumdan sıkıldığını ve çok kanlı bir adam olduğu duygusuna kapıldığını söyledi.
"Sen benim Avis'imsin," dedi. "Ama aynı zamanda da başka birisin. Bu yüzden benim haremimsin. Şimdilik ne olursa olsun, güvenlikte sayılırız. Ama Birleşik Devletler bizim
için yaşanılmaz bir yer olursa, Türk vatandaşı olmaya hak kazanmış sayılırım."*
Sığınakta geçen hayatım çok mutluydu. Doğru, çok fazla, uzun saatler boyunca çalışıyorduk, ama birlikte çalışıyorduk. On sekiz ay boyunca birlikte olduk. Yalnız da kalmadık, çünkü yoldaşlarımız ve liderlerimiz gidip geliyordu. Bunlar, bütün cephelerimizden, savaş ve mücadele hikâyeleri getiren o bilinmedik entrika ve devrim dünyasının değişik sesleriydi. Bu arada bol bol gülüp eğleniyorduk. Sadece asık suratlı gizli örgüt üyeleri değildik. Çok çalışıyor, güçlüklerle savaşıyor, saflarımızdaki boşlukları dolduruyor, durmadan ilerliyorduk. Bütün bu işler ve hayatla ölüm arasında gidip gelirken, gülmeye ve sevmeye de zaman bulabiliyorduk. Aramızda sanatçılar, bilim adamları, öğrenciler, müzisyenler, şairler vardı. Bu mağarada, oligarşinin saraylarında ve harika kentlerinde rastlanmayan soylulukta ve incelikte bir kültür boy atıyordu. Zaten yoldaşlarımızdan birçoğu, özellikle bu harika kentleri ve sarayları güzelleştirmek için kullanılıyordu.** Sürekli olarak sığınakta kapalı kalmıyorduk. Geceleri sık sık, bedenlerimizin zindeliğini korumak için, dağda atla gezintilere çıkıyor ve bu iş için de Wickson'ın atlarından yararlanıyorduk.
* O tarihlerde birden çok kan almak Türkiye'de yürürlükteydi.

** Bunu Avis Everhard'ın attığı bir palavra saymamak gerek. Sanat ve entelektüel dünyanın çiçekleri devrimcilerdi. Birkaç müzisyen ve şarkıcının, oligarşiden gelen birkaç kişinin dışında, adları bize kadar gelen dönemin en büyük yaratıcıları devrimciydiler.
Atlarının, ne kadar çok devrimciyi taşıdığını bir bilseydi! Bildiğimiz, gözden uzak yerlere piknik yapmaya bile gidiyor ve buralarda bütün gün kalıyorduk. Şafak sökmeden yola çıkıyor, gece karanlığında geri dönüyorduk. Wickson'ın kaymağı ile yağını da kullanıyorduk.* Ernest de bu arada kekliklerini, tavşanlarını, rast gelirse keçi yavrularını avlamaktan geri kalmıyordu.
Gerçekten de sığınağımız güvenlikli bir yerdi. Daha önce, sığınağımızın yerinin bir kere keşfedilmiş olduğunu belirtmiştim. Şimdi bu olayı açıklarken, genç Wickson'ın ortadan kaybolmasını saran esrar perdesini kaldıracağımı sanıyorum. Şimdi artık ölmüş olduğuna göre, çekinmeden konuşabilirim. Sığınağımızın bir köşesine, günde birkaç saat güneş vururdu ve bunu sağlayan delik, dışarıdan görünmezdi. Çayın yatağından, yığın yığın kum taşıyıp kuru, sıcak, cana yakın bir köşe yapmıştık. Bir öğle sonrası, elimde Mandenhall'dan** bir kitapla, kumlara uzanmıştım. Bütün bedenim gevşemişti. Kendimi öylesine rahat ve güven içinde hissediyordum ki, şairin ateşli heyecanı bile beni duygulandıramıyordu.
Ayaklarımın dibine düşen bir toprak parçasıyla, yerimden sıçradım.
O devirde bile, kaymak ve tereyağı inek sütünden ilkel yöntemlerle elde ediliyordu. Yiyeceklerin laboratuarlarda hazırlanmasına henüz başlanmamıştı. ' Dönemin günümüze kadar gelen edebi ve belgesel eserlerinde, sürekli olarak Rudolph Mandenhall'ın şiirlerine atıfta bulunuluyor. Yoldaşları ona "Alev" derdi. Hiç kuşkusuz büyük bir dehaydı. Yazık ki şiirlerinden başkalarının yazıları arasında geçen unutulmaz parçalarının dışında, bugüne hiçbir şey kalmamıştır. M. S. 1928'de Demir Ökçe tarafından öldürülmüştür.

Sonra yukarıdan gelen bir yuvarlanma sesi duydum. Hemen ardından bir delikanlı, toz haline gelen mağara yüzeyinde kayarak karşıma dikiliverdi. Bu, genç, o zamanlar henüz tanımadığım Philip Wickson'dı. Bana sakin sakin baktı, sonra şaşırdığım belirtmek için, hafif bir ıslık çaldı. "Vay canına," dedi, sonra hemen kendisini toparlayarak, kasketi elinde, "Özür dilerim," diye ekledi. "Burada birinin olacağını sanmıyordum."

Ben onun kadar soğukkanlı değildim. Ani durumlarda, nasıl hareket edileceğine karar verme konusunda, daha pek becerikli sayılmazdım. Daha sonra, uluslararası bir casus olarak çalışırken, becerimin artacağı kesindi. O durumda, hemen bir sıçrayışta ayağa fırlayıp, tehlike durumunda parolayı haykırdım.

Bana merakla bakarak, "Bunu neden yaptın?" diye sordu.

Aşağı yuvarlanırken, burada bizim bulunduğumuzdan haberi olmadığı belliydi. Bunu fak edince rahatladım.

"Neden bağırdığımı sanıyorsun?" diye karşılık verdim. O zamanlar gerçekten çok beceriksizdim.

"Bilmem," diye karşılık verdi, başını sallayarak. "Belki de yakında arkadaşların var. Her neyse, bana açıklama yapmak zorundasın. Bu iş hoşuma gitmedi. Size ait olmayan bir arazide bulunuyorsunuz. Burası babamın toprağıdır ve..."

Tam bu sırada arkasından, her zamanki kibarlığı ve tatlılığı içinde Biedenbach'ın sesi duyuldu.

"Eller yukarı, genç beyefendi!"

Genç Wickson önce kollarını kaldırdı, sonra ona otuz otuzluk bir otomatik tüfek doğrultmuş olan Biedenbach'a doğru döndü. Wickson, kendine hâkimdi, soğukkanlıydı.

"Vay, vay, vay," dedi. "Bir devrimci yuvası ha! Bana kalırsa bir eşekarısı yuvası, demek daha doğru olur. Ama size şunu söyleyeyim, burada uzun süre barınamazsınız."

"Belki de siz, bu düşüncenizi değiştirecek kadar çok kalırsınız burada," dedi sakin bir ses tonuyla Biedenbach. "Bu arada benimle içeri gelmenizi rica edeceğim."

"İçeriye mi?" Genç adam tam anlamıyla şaşkına dönmüştü. "Yoksa burada bir yeraltı mezarlığı mı var? Böyle şeylerden

söz edildiğini duymuştum."
"Gel de gör," dedi Biedenbach en tatlı sesiyle.
"Ama bu yasalara aykırı," diye karşı çıktı delikanlı.
"Evet, sizin yasalarınıza," dedi terörist bir havayla. "Ama bizim yasalarımıza göre, inanın bana, bu oldukça yasal. Şimdiye kadar içinde yaşadığın baskı ve barbarlık dünyasından başka bir dünyada bulunduğuna, kendini alıştırman gerek."
"Bu tartışılabilir," diye mırıldandı Wickson.
"Öyleyse bizimle kalın da tartışalım."
Genç adam güldü ve kendisini esir almış olanın peşinden yürüdü. İçerideki odaya götürüldü ve orada, genç yoldaşlarımızdan birine teslim edildi. Biz de mutfakta, ne yapmamız gerektiğini tartışmaya başladık.
Biedenbach, gözlerinden yaşlar dökülerek onu öldürmemiz gerektiğini ileri sürdü, ama çoğunluk bu önerisini reddedince oldukça sevindi. Öte yandan, oligarşiden olan bu delikanlıyı serbest bırakmayı aklımızdan bile geçiremezdik.
"Ne yapacağımızı size söyleyeyim," dedi Ernest. "Onu burada tutacağız ve eğiteceğiz."
"Öyleyse, hukuk konusunda onu aydınlatma hakkının bana bırakılmasını istiyorum," diye bağırdı Biedenbach.
Böylece, neşe içinde bir sonuca varmış oluyorduk. Philip Wickson'ı tutsak olarak alıkoyacak ve ona kendi ahlak ve sosyoloji anlayışımızı öğretecektik. Genç adama ait bütün izle, ortadan kaldırılmalıydı. Buraya gelirken ve duvardan aşağı kayarken, arkasında bıraktığı izler vardı. Bu iş Biedenbach'a düştü ve bütün bir gün, bir ipin ucunda havada asılı durarak, izleri ortadan kaldırdı. Deliğin ağzından da, aynı şekilde bütün izleri silmiştim. John Carison geldi ve Wickson'dan ayakkabılarını istedi.
Genç adam ayakkabılarını vermek istemiyordu. Hatta bu nedenle kavga etmeyi bile göze aldı ama Ernest'in ellerindeki nalbant kuvvetim hissedince boyun eğdi. Carison daha sonra, ayakkabılar ayağına küçük geldiğinden, ayağında yara olduğundan söz etti, ama doğrusu ayakkabılar işe yaramıştı. Delikanlının izlerini silmeyi

bıraktığımız anda, bu ayakkabıları giyerek sağa sola yürümeye başlamıştı. Millerce yürümüş, tepelerin etrafını dolaşmış, dorukları aşmış, vadileri katetmiş,
sonunda bir akarsuyun içinde izleri yok etmişti. Dereye girince ayakkabıları çıkarmış, suyun içinde uzun süre yürüdükten sonra, kendi ayakkabılarını giyerek dışarı çıkmıştı. Bir hafta kadar sonra, Wickson ayakkabılarına kavuşmuştu.

O gece av köpekleri dışarı salınmış, sığınakta gözümüze bir damla uyku girmemişti. Ertesi gün havlayarak vadiye indiler ama Carlson'un onlar için hazırladığı yanlış izlerin peşine düştüler ve ulumaları uzakta, dağın doruklarında kayboldu. Bu arada bütün yoldaşlar elde silah, tetikte bekliyorlardı. Otomatik tabancaları, tüfekleri, ayrıca Biedenbach'ın yaptığı bir düzine kadar cehennem makineleri vardı. Arayanlar, yanlışlıkla sığınağımıza girselerdi kim bilir nasıl şaşkınlığa uğrarlardı.

Önceleri bir oligarşi mensubu, daha sonra gözü kara bir devrimci olan Philip Wickson'ın kaybolma olayının esrarını da bu şekilde aydınlatmış oluyorum. Sonunda onu da devrim yoluna çevirdik. Gençti, beyni henüz kemikleşmemişti, iyi bir ahlakı vardı. Birkaç ay sonra, onu babasının atlarından birine bindirip Sonoma Dağı'ndan aşırarak Petulama Koyu'na indirdik, buradan da ufak bir balıkçı teknesine bindirdik. Sonunda, yeraltı demiryolumuzdan yararlanarak kolaylıkla onu Carmel Sığınağı'na ulaştırdık.

Orada sekiz ay kaldı ve bu sürenin sonunda, artık bizden ayrılmak istemedi. İki nedeni vardı: Birincisi, Anne Roylston'a âşık olması, diğeri de gerçekten bizden biri olmasıydı. Aşkının umutsuz olduğundan, tamamen emin olduktan sonra, arzularımıza boyun eğdi ve babasının yanına döndü. Görünüşte, ölümüne kadar oligarşiye mensup biri olarak kaldı ama gerçekte, en değerli ajanlarımızdan biriydi. Bize karşı tasarladığı planların, ya başarısızlığa uğraması ya da uygulanamaması Demir Ökçe'yi sık sık şaşırtıyordu. Kendi örgütü içinde, bizim hesabımıza çalışan ne kadar çok adam olduğunu bilseydi, bu başarısızlığının nedenini anlardı. Genç

Wickson, sonuna kadar davaya bağlılığını sürdürdü. Ölümüne de bu bağlılığı neden oldu. 1927'deki korkunç fırtınaya denk gelen, büyük şefler toplantısına katılmaktan geri kalmadı, ama zatürreeye yakalandı ve kurtulamayarak öldü.*

Bu genç adamın durumunda olağanüstü bir yan yoktur. Oligarşiye mensup birçok delikanlı, ya doğruya yönelme duygusunun etkisiyle ya da devrimin ihtişamından büyülenerek, ahlaksal ya da romantik olarak hayatlarını devrime adıyorlardı. Benzer şekilde, Rus soylularının oğullan da. daha önceki yıllarda o ülkedeki küçük ölçekli devrime katılmışlardı.

XXI. Kükreyen Uçurum Hayvanı

Sığınakta kaldığımız uzun süre boyunca, dışarıda olup bitenleri en küçük ayrıntısına kadar izliyor, savaşa tutuştuğumuz oligarşinin gerçek gücünü, bu şekilde iyice öğreniyorduk. Geçiş döneminde yeni kurumlar oluşuyor ve bu kurumlar uzun süre yerleşeceklerinin belirtilerini veriyordu. Oligarşi, geniş olduğu kadar karmaşık bir hükümet mekanizması yaratmayı başarmıştı. Bu mekanizmayı, bütün engellemelerimize ve sabotajlarımıza rağmen, çalıştırmaya devam ediyordu.

Devrimcilerin birçoğu için bu, beklenmedik bir olaydı. Bunun mümkün olabileceğini bir türlü akıllan almıyordu. Ama yine de, bütün bunlara rağmen, bütün ülkede hayat, gündelik akışını sürdürüyordu. Tarlalarda ve madenlerde insanlar, köle gibi çalışıyorlardı. Çok önemli olan sanayi kollarında, büyük gelişmeler görülüyordu. Büyük işçi kastları üyelerinin gönülleri hoş edilmişti, neşe içinde çalışıyorlardı. Hayatlarında ilk defa, kavgasız gürültüsüz, huzur içinde çalışabiliyorlardı. Ne iş günü saatlerinin indirilmesiyle, ne grevlerle, ne lokavtlarla, ne de sendika aidatlarıyla kafa yoruyorlardı. Eskiden oturdukları kötü, pis kulübelerin yanında saray gibi duran rahat evlerde, kendilerine ait kentlerde yaşıyorlardı. Daha iyi besleniyor, daha az çalışıyor,

daha çok tatil yapıyor, daha zengin ve değerli eğlencelerden yararlanıyorlardı. Onların şanssız kardeşlerini, ayrıcalıkları olmayan işçileri, uçurumun eziyet gören halkını, hiçbir şeyi umursamıyorlardı. Bütün insanlık bir bencillik çağına giriyordu. Ama aslında bu gerçek değildi. Kardeşlik ve özgürlük aşkıyla yaşayan, midelerinden başka şeyleri de düşünebilen çok sayıda ajanımız, işçi kastlarının arasına sızmıştı.

Bu geçiş döneminde boy atan ve mükemmel bir şekilde işleyen bir başka kurum da, Kiralık Askerler'di. Bu askerler, devletin ordusunda eğitim görmüş eski, gerçek askerlerdi. Sömürgelerdeki güçleri saymazsak, bir milyon kişilik bir güç ve ayrı bir sınıf oluşturuyorlardı. Pratikte kendi kendini oluşturan özel şehirlerde oturuyorlardı. Birçok ayrıcalıklara sahiptiler. Satılmayan üretim fazlasının büyük bir kısmı, bunlar tarafından tüketiliyordu. Halkın diğer sınıflarıyla, bütün iyi ilişkilerini kaybetmişler ayrı bir sınıf bilinci, ayrı bir sınıf ahlakı yaratmışlardı. Ama yine de onların arasında, bizden binlerce ajan vardı.*

Bu arada kabul etmek gerekir ki, oligarşi de umulmadık bir gelişme göstermiş, bir sınıf olarak, topyekûn bir tavır takınmış, sınıf disiplini oluşturmuştu.

* Demir Ökçe'nin son günlerinde, Kiralık Askerler büyük bir rol oynadılar. İşçi kastlarıyla oligarşi arasındaki mücadelede, güç dengesini oluşturdular. Çevrilen entrikalara ve hile ve komplolara göre güçlerini bir o yana, bir bu yana kaydırdılar.

Her üyesinin üstüne düşen bir görev vardı ve bu görevi mutlaka yerine getirmek zorundaydı. Artık, aralarında çalışmayan, hazır yiyen genç yoktu. Onlardan oligarşiyi güçlendirmek için yararlanılıyordu. Üst rütbeli subay ve teğmenler en yüksek kademede endüstri yöneticisi görevlerine getiriliyorlar, uygulamalı bilim alanlarında uzmanlaşıyorlardı. Birçoğu büyük birer mühendis oldular. Hükümetin kilit noktalarına getiriliyor, sömürgelerde yüksek görevlere atanıyor ve çeşitli gizli servislere, binlercesi alınıyordu. Eğitimde, kilisede, bilimde, edebiyatta

uzmanlaşıyor ve ulusun beynine oligarşinin ölümsüz olduğu düşüncesini aşılamak için var güçleriyle çalışıyorlardı.
Yaptıkları işin doğru olduğunu öğrendiler ve öğrettiler. Daha bebekken, dış dünyadan ilk izlenimlerini edinmeye başladıkları çağda, bu düşüncelerle beslenmeye başlıyorlardı. Aristokrasiye ait fikirler, onların eti kemiği oluncaya kadar aşılanıyor, onlar da kendilerini vahşi hayvan eğiticisi, olarak görüyorlardı. Ayaklarının dibinde ise, devrimin hazırlamakta olduğu depremin çatırtıları duyuluyor, aralarında ölüm kol geziyordu. Onların gözünde bombalar, kurşunlar, bıçaklar, insanlığın devam etmesi için, hükmetmek zorunda oldukları, kükreyen uçurum hayvanının dişleriydi. Kendilerinin, insanlık soyunun kurtarıcısı ve yüksek bir ülkü için varlıklarını feda eden kahramanlar olduklarına bir sınıf olarak, uygarlığı yalnız kendilerinin ayakta tuttuğuna inanıyorlardı. Zayıf düşerlerse, büyük hayvanın onları yutacağına ve güzel olan her şeyin, bütün iyi ve yüce değerlerin, kaybolacağına inanıyorlardı. Onlar olmasa, her yerde anarşi meydana gelecek ve insanlık, ancak yüzyıllar süren çabadan sonra kurtulduğu o karanlık çağa yeniden dönecekti. Çocuklarını, anarşi denilen bir umacıyla korkutuyorlar, korkuyu yüreklerinde duyan ve bu duyguyla büyüyen çocuklar, aynı umacıyı kendi çocuklarının, kendilerinden gelen kuşağın damarlarına aşılıyorlardı. Bu halk ayaklar altında ezilmesi gereken bir hayvandı bu halk ve onu ezmek onların en başta gelen ödeviydi. Kısacası, zayıf insanlığı, yırtıcı canavara karşı, çabalarıyla ve bitmek bilmeyen fedakârlıklarıyla koruyorlardı. Bunun böyle olduğuna ve yaptıkları işin doğru olduğuna kesinlikle emindiler.
Bütün oligarşi sınıfına özgü bu ahlak anlayışı üzerine söylenecek daha çok şey var. Demir Ökçe'yi böylesine güçlü yapan da bu anlayıştı. Birçok yoldaşımız, bunu çok geç anladılar. Çoğunluğu, Demir Ökçe'nin kudretini, onun cezalandırma ve ödüllendirme sistemine bağlıyordu. Bu yanlış bir düşünceydi. Cennet ve cehennem, bir yobazın dini inancının temel öğelerini oluşturabilir, ama bunlar, genellikle

iyi ve kötü kavramlarının birer yansımasıdır. İyiye duyulan sevgi, iyilik yapma arzusu, iyi olmayana karşı hoşnutsuzluk, kısacası ahlak anlayışı dinin temel unsurudur. Aynı şey oligarşi için de söylenebilir; tutuklamalar, sürgüne göndermeler, bir yânda aşağılamalar, öte yanda onurlandırmalar, saraylar, büyük refah kentlerinin varlığı olağandır. Oligarşinin en büyük gücü, yaptıklarının doğru olduğuna inanmasıdır. Demir Ökçe'yi doğuran haksızlık ve baskı, elbette bunun dışındadır. Bunlara bir diyeceğimiz yok. Asıl önemli olan nokta, oligarşinin gücü, yaptığının doğruluğundan emin olmasından kaynaklanmaktadır. *

Bu korkunç geçen yirmi yıl boyunca, devrimin gücü, haklılık ve doğruluk duygusundan başka bir şeyden kaynaklanmamıştır. Ne fedakârlıklarımızı ne de ölen arkadaşlarımızın kahramanlığını, başka türlü açıklamanın olanağı yoktur. Rudolp Mandenhall, hayatını davamız uğruna vermiş ve son nefesini verirken türkümüzü söylemiştir. John Carlson'un, Glen Ellen Sığmağı'nın sadık ve ödüllendirilmemiş bekçisi oluşu, gene bu yüzdendir. Yoldaşlarını ele vermediği için işkenceyle ölmeye razı olan Hurlbert, bu inançla ölmüştür. Anne Roylston'un annelik mutluluğuna dirsek çevirmesi bu yüzdendir. Kadın, erkek, genç, ihtiyar, ateşli, uysal, zeki ya da sıradan bütün devrimci yoldaşları sorguya çekin. Onları bu yola iten nedenin, doğruluğa olan susuzlukları olduğunu göreceksiniz.

* Oligarşi mensupları, ahlaki tutarsızlıklardan ve kapitalizmin çarpık gelişmesinden, yeni bir ahlak anlayışı yarattılar. Bu yeni ahlak anlayışı tutarlı, kesin, keskin ve çelik gibi sert, son derece saçma ve bilime aykırı ve hiçbir zalim sınıfın etkili bir biçimde uygulayamayacağı bir ahlak anlayışıydı. Oligarşi mensupları, biyoloji ve evrim onları yalanlamasına rağmen, kendi anlayışlarına inanmışlardı. Bu inançlarından dolayı üç yüzyıl boyunca insanlığın gelişmesini gözle görülür biçimde, büyük ölçüde, metafizik ahlakçılarını şaşırtacak derecede yavaşlatmışlardır. Bu inançları, materyalistlerin kuşku duymalarının ve incelemelerinin konusu ve nedeni olmuştur.

Yine hikâyemin dışına çıktım. Ernest ve ben, sığınağı terk etmeden önce Demir Ökçe'nin gücünün nasıl geliştiğini iyice anlamış, öğrenmiştik. İşçi kastları. Kiralık Askerler, binlerce ajan ve gizli polis, oligarşiye bağlılıkla, inançla hizmet ediyorlardı. Genel olarak özgürlüğün kaybolduğunu görmezlikten geliyor, ama buna karşılık, hayatlarında hiçbir zaman göremedikleri bir rahatlık içinde yaşıyorlardı. Öte yandan, büyük çaresiz kitleler ve uçurum insanları, sefaletlerine boyun eğiyor, giderek vahşete gömülüyorlardı. Bir kitlede, güçlü proleterler çıkıp da kitlelerin gücünü canlandırmaya kalkarsa, oligarşi bunlara hemen el koyuyor, işçi kastlarına ya da Kiralık Askerler'in arasına sokarak, onları kitleden ayırıyordu. Böylece hava yatıştırılıyor ve proleteryanın doğal liderleri çalınmış oluyordu.
Uçurum insanlarının durumu, acınacak kadar kötüydü. Çocuklar okula gidemez olmuştu. Pislik kaynayan işçi mahallelerinde, hayvanlar gibi yaşıyor, aşağılık bir yaşantının ve sefaletin ortasında çürüyorlardı. Eski özgürlüklerinin hepsi ellerinden alınmıştı. Artık birer emek köleleriydiler. İş seçmeye haklan yoktu. Ev değiştirme, silah sahibi olma ya da taşıma haklan da yoktu. Birer serf durumundaydılar, ama çiftçiler gibi toprağa değil, makineye ve emeğe bağımlı birer serf. Ne zaman ki büyük yollar, hava alanları, kanallar, yeraltı geçitleri, tahkimat yapımı gibi olağanüstü zor işler karşısında kalınıyor, o zaman onlara ihtiyaç duyuluyordu. İşçi mahallelerinden on binlercesi toplanıyor, zorla ya da kendi rızasıyla iş alanlarına götürülüyorlardı. Şimdi de bu serf orduları, aile hayatının olanaksız olduğu, bir hayvan sürüsünün ahırlarını andıran köhne barakalarda yatıp kalkarak, Ardis Kenti'nin yapımında çalışıyorlar. Gerçekte, oligarşinin böylesine korktuğu, uçurumun kükreyen hayvanı burada, bu işçi mahallelerindedir, ama bu hayvanı yaratan yine oligarşinin kendisidir. İnsanoğlunun içindeki maymunu ve kaplanı yok etmek istemeyen yine odur.
Yine şu sıralarda, bundan önceki kentlerin hepsini, hatta Ardis'i bile gölgede bırakacak olağanüstülükte bir kentin

yapımı için, yeni işçi alımına başlanacağı söylentileri dolaşıyor.* Biz devrimciler, bu büyük eserin yapımını sürdüreceğiz, ama bu, sefil serilerin emekleriyle olmayacak. O masal kentinin duvarları, kuleleri şarkılarımızla yükselecek ve olağanüstü güzelliği içinde inlemeler ve iç çekişler değil, müzik ve neşe kucaklaşacak.

Ernest, bir an önce sığınaktan çıkmak, hızla olgunlaşmakta olan Chicago Komünü'nde başarısızlığa uğrayan Birinci Devrim hazırlıklarına katılmak istiyordu.

* Ardis M. S. 1942'de tamamlandı. Asgard, M. S. 1984'e kadar tamamlanamadı. Bu kentin yapımı için elli iki yıl uğraşıldı, bu süre içinde yarım milyon kişilik sürekli bir serf ordusu kullanıldı. Bu sayı, zaman zaman bir milyonu aştı, bu sayıya işçi kastlarından ve sanatçılardan yüz binlerce kişi katılmıştır.

Bununla birlikte çok sabırlı olduğundan, onu başka bir adam yapmak* amacıyla Illinois'den gelen Hadly, büyük acı veren işini yürütürken, yani Ernest'i kesip biçerken, Ernest, ilk devrimin başarısızlığa uğraması halinde, bilinçli proleterlerin nasıl örgütleneceği ve uçurum insanlarına nasıl bir temel eğitim uygulanabileceğini tasarlıyordu kafasında.

Ancak, Ocak 1917'de terk edebildik sığınağımızı. Her şey hazırlanmıştı. Hemen ajan provokatör olarak Demir Ökçe'nin hizmetine girdik. Ben, Ernest'in kız kardeşi olacaktım. Bu yerler, üst düzeyde oligarşi mensupları ve yoldaşlarımız tarafından sağlanmıştı. Gerekli bütün kâğıtlarımız tamamdı, hatta geçmişimiz üzerine yeteri kadar bilgi de hazırdı. Oligarşinin içinde görev almış yoldaşlarımızın yardımıyla, bu işi kolayca hallettik. Çünkü "gizli servis" denilen bu gölgeler dünyasında,

Devrimciler arasında çok sayıda operatör vardı ve insanın dış görünüşünü değiştirmek için kesip biçme işinde mükemmel olarak uzmanlaşmışlardı. Avis Everhard'ın sözleriyle, bir insanı kelimenin tam anlamıyla yeni baştan yaratabilirlerdi. Onlar için yara izlerini ve bazı şekilsizlikleri gidermek ufak tefek işlerdi. İnsanın yüz hatlarını öylesine değiştirirlerdi ki, geriye yaptıkları işten bir iz bile kalmazdı.

Burun, üzerinde en çok çalışılan organdı. Deri germe ve saç ekme onların her zaman yaptığı işler arasındaydı. Yüz hatlarında yaptıkları değişiklik, sihirbazlık derecesine varıyordu. Göz, kaş, dudak, ağız ve kulaklar kökten değiştirilebiliyordu. Çok ince düşünülmüş ameliyatlar sonunda dil, gırtlak ve burun deliklerinde yapılan değişikliklerle, insanın sesi bile değiştirilebiliyordu. Çaresizlik çareyi yaratıyor ve devrimin operatörleri çareyi buluyorlardı. Yaptıkları başka şeyler arasında bir insanın boyunu on on beş santim kadar uzatmak ya da beş altı santim kadar kısaltmak da vardı. Onların yaptıkları, artık günümüzde kaybolmuş olan bir sanattır. Buna ihtiyacımız yoktur. İnsanların kimlikleri her zaman bir esrar perdesinin ardında gizlidir. Ajanlar hayaletler gibi gider gelir, emirleri yerine getirir, görevlerini yapar, iz kovalar, çoğunlukla tanımadıkları üstlerine raporlar sunar ya da hiç görmedikleri ve bundan sonra da göremeyecekleri ajanlarla işbirliği yaparlar.

XXII. Chicago Komünü

Ajan provokatör olarak serbestçe dolaşma hakkı elde ettiğimiz gibi, proleterya ve devrimci arkadaşlarımızla ilişki kurma olanağına da sahiptik. Dolayısıyla, aynı zamanda iki kampta birden bulunuyor, sözüm ona Demir Ökçe'ye hizmet eder görünürken, gizlice var gücümüzle devrim uğruna çalışıyorduk. Oligarşinin gizli servislerinde, bizden çok adam vardı, bir dizi silkeleme ve yeniden örgütlenme çabasına rağmen, içine yuvalandığımız örgütler bizi söküp atmayı başaramıyorlardı.

Birinci Devrimi büyük oranda Ernest planladı. Saptanan tarih 1918 yılının ilkbaharının başlarıydı. 1917 yılının sonbaharında hazırlıklarımız daha bitmemişti. Yapılacak daha çok işimiz vardı. Zamansız kalkışılacak bir devrimin başarısızlığa uğrayacağı kesindi. Böylesine karmaşık bir girişimde, erken atılacak bir adım felaketimiz olurdu. Demir Ökçe de bunu sezmiş, planlarını buna göre hazırlamıştı.

İlk darbemizi, oligarşinin sinir sistemine indirmeyi kararlaştırmıştık. Oligarşi genel grevden aldığı dersi unutmamıştı ve telgrafçıların olası bir hareketine karşı önlem olarak telsiz telgraf istasyonlarını, Kiralık Askerler'in denetimine vermişti. Buna karşılık biz de, karşı önlemler almıştık. Sinyal verilince, her sığınaktan, ülkenin her yanından, kentlerden, kasabalardan, barakalardan fedakâr yoldaşlarımız fırlayacak ve telsiz telgraf istasyonlarını havaya uçuracaklardı. Böylece, ilk darbede Demir Ökçe yere serilecek; elini kolunu oynatamaz hale gelecekti.
Aynı anda, başka yoldaşlar da köprüleri, tünelleri dinamitleyecekler ve bütün demiryolu ulaşımını keseceklerdi. Yine bir başka grup, işaret verilince, Kiralık Askerler Ordusu'nun subaylarını ve kıdemli polisleri ve de önemli konumlardaki, yetenekli oligarşi mensuplarını yakalayacaklardı. Böylece, hemen her yerde ortaya çıkacak çatışmalara, düşman yöneticilerinin katılması engellenecekti.
Sinyal verilir verilmez, birçok şey aynı anda gerçekleştirilecekti. Demir Ökçe'nin hayal ettiğinden çok daha güçlü olan Kanadalı ve Meksikalı vatanseverler, bizim taktiklerimizi uygulayacaklardı. Yine bazı yoldaşlar (bunlar kadın olacaktı, çünkü erkekler başka işlerle uğraşacaklardı), gizli basım evlerimizi bekleyecek, afişlerimizi dağıtacak, sağa sola yapıştıracaklardı. Demir Ökçe'nin içinde, yüksek görevlerde bulunan biz ve bizim gibi ajanlar ise, hemen, servislerde anarşi yaratacaktı. Kiralık Askerler'in arasında, binlerce yoldaşımız vardı. Onların görevleri de silah depolarını havaya uçurmak ve etkili silahların mekanizmalarını bozmaktı. Aynı işlemler, Kiralık Askerler'in ve işçi kastlarının yaşadığı o özel kent ve bölgelerde de tekrarlanacaktı.
Kısacası, ani, muazzam ve öldürücü bir darbe indirmek istiyorduk. Felce uğramış olan oligarşi, daha kendine gelemeden, yok edilecekti. Bu korkunç günler yaşanacak ve birçok kişi ölecek demekti, ama ölüm düşüncesi devrimcileri durduramaz. Tasarılarımızdaki birçok şey, örgütlenmemiş

uçurum insanlarının da efendilerinin saraylarına ve kentlerine saldırmasına bağlıydı. Can ve mal kaybı umurumuzda değildi. Uçurum hayvanı kükreyecek, polis ve Kiralık Askerler öldürülecekti, bu kesindi. Ama böyle olmazsa da, uçurum hayvanı kükremeyecek, polis ve Kiralık Askerler öldürülmeyecek miydi? Bu, bizi korkutan tehlikelerin birbirlerini yok etmesi anlamına geliyordu. Biz de bu arada, daha güven içinde işimizi görecek ve bütün sosyal mekanizmanın yönetimini ele geçirecektik.
Planımız buydu ve bu planın her ayrıntısı, büyük bir gizlilik içinde, o gün yaklaştıkça, giderek daha çok yoldaşa duyurulacaktı. Bu, önemli bir noktaydı. Hazırladığımız komplonun yayılmaması, duyulmaması gerekiyordu. Ama bu tehlike asla baş göstermedi, çünkü iş oraya kadar varamadı. Casusuluk örgütü tarafından tasarlanan devrimi, Demir Ökçe çoktan öğrenmiş ve bize yeni, kanlı bir ders vermeye hazırlanıyordu. Bu dersi vermek için, Chicago kentini seçmişlerdi ve bunu başardılar da.
Bütün kentlerin içinde, devrim için en uygun olanı Chicago'ydu.* Eskiden, kanlı kent diye ün yapmış olan Chicago, bu ününü bir defa daha kanıtlayacaktı. Burada, devrimci ruh güçlüydü. Kapitalizm günlerinde, işçilerin kolayca unutamayacağı ve bağışlayamayacağı birçok grev katliamı olmuştu. Burada kentin işçi kastları bile devrim ateşiyle yanıp tutuşuyordu. Önceki grevlerde, unutulmayacak kadar çok kafa kırılmıştı. Hayat koşullarının değişmesine ve kendilerine sağlanan haklara rağmen, egemen sınıflara karşı duydukları kin, bir türlü sönmemişti. Bu ruh, Kiralık Askerler'i bile etkilemişti ve bunlardan üç birlik, toptan bizim saflara geçmeye hazırdı.
Chicago, her zaman emekle sermaye arasındaki çatışmaların merkezi olmuştur. Sokak kavgalarının, cinayetlerin, sınıf bilincinin ve örgütlenmenin kapitalistlerde olduğu kadar, emekçilerde de geliştiği bir kenttir. Üstelik eskiden burada, öğretmenler sendikalaşmış, duvarcılar ve odun taşıyıcılarla birleşerek, Amerikan İşçi Konfederasyonu'na girmişlerdir. Bu Chicago, başarısızlığı

tohumunun içinde taşıyan Birinci Devrim'in merkezi olmuştur.
* Chicago M. S. on dokuzuncu yüzyılın sanayi cehennemiydi. Büyük İngiliz işçi lideri ve bir zamanlar İngiltere Kabinesinin üyelerinden olan John Burns'ün günümüze kadar gelen bir hikâyesine göre, Burns, Birleşik Devletler'e yaptığı bir ziyaret sırasında, Chicago'dayken, bir gazeteci ona kent hakkındaki düşüncelerini sormuş. "Chicago," diye cevap vermiş Burns, "cehennemin daha küçük bir kopyasıdır." Bir süre sonra, İngiltere'ye dönmek üzere buharlı gemiye binerken, yanına Chicago hakkındaki düşüncelerinin değişip değişmediğini öğrenmek isteyen bir başka gazeteci yanaşmış. "Evet, düşüncemi değiştirdim," demiş Burns. "Şimdi cehennemin Chicago'nun daha küçük bir kopyası olduğunu düşünüyorum."
Fırtınanın bir an önce patlaması için, Demir Ökçe gerginliği tırmandırıyordu. Bunu da çok ustaca yapıyordu. İşçi kastları da dahil olmak üzere, bütün halka baskı yapmaya başlamışlardı. Anlaşmalar, sözleşmeler çiğneniyor, en küçük suçlara en ağır cezalar veriliyordu. Uçurum insanları, daldıkları kayıtsızlık uykusundan kırbaçla uyandırılıyordu. Gerçekte, Demir Ökçe, hayvanı kükretmeye hazırlanıyordu. Buna paralel olarak, Chicago'da aldığı önlemlerde, şaşılacak derecede dikkatsizlik göze çarpıyordu. Elde kalan Kiralık Askerler arasında tam bir keyfilik egemendi. Birçok askeri birlik, kentten alınarak ülkenin çeşitli yörelerine sevk edilmişti.
İşin sonuna varmak için, uzun zaman beklememiz gerekmedi. Sadece birkaç hafta bekledik. Biz devrimciler, olaylar ve durum hakkında, sadece söylentilerden ibaret bilgiler alabiliyorduk. Bizi yeni kararlara götürecek bilgilerden yoksunduk. Her şeyi, "devrimin doğal gelişmesi", diye kabul ediyor, özenle ve dikkatle çalışmamız gerektiğine inanıyorduk. Bütün bunların, gizlice ve sinsice Demir Ökçe'nin en yüksek çevreleri tarafından hazırlandığı aklımızdan hayalimizden geçmiyordu. Karşı komplo ustaca hazırlanmış ve başarıyla uygulanmıştı.

Hemen Chicago'ya gitme emrini aldığımda, New York'taydım. Bana bu emri veren oligarşi mensubu biriydi. Adını bilmiyordum, yüzünü görmemiştim, ama konuşma biçiminden bunu anlamıştım. Verdiği bilgiler pek açık seçik değildi. Satırlar arasında devrimci girişimin ortaya çıkarıldığı, devrimcileri havaya uçurmak için, bir kıvılcımın yeterli olduğu okunuyordu. Benim de aralarında bulunduğum Demir Ökçe ajanları, ya uzaktan ya da bizzat savaş alanına giderek bu kıvılcımı çakmakla görevliydi. Karşımdaki oligarşi adamının delici bakışları karşısında, soğukkanlılığımı kaybetmediğim için kendimle övünebilirim, ama kalbim delice atıyordu. O, insanı öfkeden kudurtacak emirleri sayarken içimden bağırmak, onu ellerimle boğmak geçiyordu.
Ondan ayrılır ayrılmaz, kalan zamanımı hesapladım. Eğer şans yüzüme gülerse, trene binmeden önce bölgedeki devrimci liderlerden biriyle, birkaç dakika da olsa görüşebilirdim. İzlenmemeye dikkat ederek, deli gibi İlk Yardım Hastanesi'ne koştum. Şansım varmış ki, hastanenin baş operatörü, yoldaş GaMn oradaydı. Soluk soluğa haberi ona ulaştırmak için, ağzımı açmıştım ki beni susturdu.
"Zaten biliyorum," dedi sakin bir sesle, ama İrlandalı gözleri alev alev yanıyordu. "Niçin geldiğini biliyorum. On beş dakika kadar önce, haber bana ulaştı ve haberi yaydım. Buradaki yoldaşların, kışkırtmaya kapılmamaları için elimizde geleni yapacağız. Chicago'yu feda etmeliyiz. Ama yalnız Chicago'yu."
"Chicago'ya haber verebildiniz mi?" diye sordum.
Başını salladı. "Telgraf bağlantısı kopuk. Chicago bütün dünyadan kopuk durumda şimdi. Bir cehennem olacak orası."
Bir an durdu, yumruklarını sıktığını gördüm. Sonra patladı:
Tanrı aşkına! Keşke orada olsaydım!"
"Olayı önleyebiliriz," dedim. 'Trene bir şey yapmazlarsa zamanında oraya varabilirim. Ya da gerçeği öğrenmiş olan gizli servisteki arkadaşlar, zamanında orada olabilirlerse..."
"Siz gizli servistekiler, bu defa fena uyutuldunuz," dedi.

Çaresizlik içinde başımı salladım.
"Ama çok gizliydi," dedim. "Yalnızca bölge liderleri biliyordu planı bugüne kadar. Hem karanlıkta el yordamıyla yürüyorduk, yakalanmamak elimizde değildi. Ah, Ernest burada olsaydı! Belki de şimdi Chicago'dadır ve belki de düşündüğümüz felaket başımıza gelmez."
Dr. Galvin başını iki yana salladı. "Onun hakkında son aldığım haberlere göre, Boston ya da New Haven'a gönderilmiş. Düşman ajanları, epey uğraştırmış olmalılar onu. Ama bu bile, sığınakta kapalı kalmaktan iyidir."
Gitmek üzere ayağa kalktım, Galvin sertçe elimi sıktı.
"Cesaretinizi kaybetmeyin," dedi bana ayrılırken. "Birinci Devrimi kaybetsek ne çıkar? İkincisini hazırlarız ve bu defa daha akıllıca davranırız. Hoşça kalın, şansınız açık olsun. Sizi bir daha görüp göremeyeceğimi bilmiyorum. Orada bir cehennem olacak, ama o cehennemde bulunmak için, hayatımın on yılını verirdim."
Yirminci Yüzyıl* treni, New York'tan akşamın altısında hareket etti ve Chicago'ya ertesi sabah yedide varması gerekirdi.
* Bu o zamanlar dünyanın en hızlı treni sayılırdı. Oldukça ünlü bir trendi.
Ama o gece, yolda çok zaman kaybetti. Başka bir trenin arkasından gidiyorduk. Benim bulunduğum vagonda, yoldaş Hartman da vardı. O da benim gibi, Demir Ökçe'nin örgütüne sızmış bir ajandı. Önümüzde giden trenden, o haberdar etti beni. Bu, bizim trenin tıpatıp aynısıydı, ama içinde hiç yolcu yoktu. Yirminci Yüzyıl'a yapılacak bir suikast karşısında, bu boş trenin hedef alınması amacıyla salıverilmişti. Ona bakarsanız, bizim trende de bir avuç yolcu ya var ya yoktu. Bizim vagonda, ancak on iki on üç yolcu sayabildim.
"Bu trende önemli insanlar olmalı," dedi Hartman. "Arkada özel bir vagon gördüm."
İlk lokomotif değiştirmesi yapıldığında, gece olmuştu. Biraz temiz hava almak ve neler yapılabileceğini araştırmak için perona indim. Özel vagonun pencerelerinde, tanıdık üç kişinin yüzünü gördüm. Hartman haklıydı. Biri General

Altendorff, diğer ikisiyse, oligarşinin gizli örgütünün beyni sayılacak Mason ve Vanderbold'du.
Sakin, mehtaplı bir geceydi. Yatağımda, bir o yana bir bu yana döndüm durdum. Gözüme uyku girmiyordu. Sabahın beşinde yataktan kalktım ve giyindim.
Tuvalet bakıcısına kaç saat geciktiğimizi sordum. "İki saat," dedi. Melez bir kadıncağızdı. Yüzü çökmüş, sanki sürekli bir kederle hep açık tuttuğu gözlerinin altında, koca koca morluklar belirmişti.
"Neyiniz var?" diye sordum.
"Bir şeyim yok bayan. Pek uyuyamadım, ondan olacak," diye cevap verdi.
Ona daha yakından baktım ve parolalarımızdan birini söyleyerek yokladım. Karşılık alınca, onun bizden biri olduğundan kuşkum kalmadı.
"Chicago'da korkunç olaylar olacak," dedi. "Önümüzde boş bir tren gidiyor. Bu tren ve askeri katarlar yüzünden gecikiyoruz."
"Askeri katarlar mı?" diye sordum.
Başını salladı. "Bütün hatlar bunlarla dolu. Bütün gece, yolda düzinelercesini geçtik. Hepsi de Chicago'ya gidiyor. Hava yoluyla da sevk yapılıyor."
Durdu, sonra özür diler gibi, "Chicago'da bir sevgilim var," dedi. "Bizden biri, Kiralık Askerler arasında, onun için korkuyorum."
Zavallı kız! Sevgilisi, bize katılan üç birlikten birindeydi.
Hartman'la, sabah kahvaltısını yemek vagonunda yaptık. Bir şeyler yiyebilmek için, kendimi zorladım. Gökyüzü bulutlanmıştı ve tren yeni günün puslu havasında bitmeyen bir şimşek gibi çakarak ilerliyordu. Bize hizmet eden zenci garsonlar bile, korkunç bazı şeyler olacağını anlamışlardı. Her zamanki el hafifliklerini kaybetmişler, sanki bitkinleşmişlerdi. Servisleri geç yapıyorlardı. Akılları başka yerlerdeydi ve ikide bir vagonun ucunda, mutfağın dibinde toplanarak kendi aralarında fısıltıyla bir şeyler konuşuyorlardı. Hartman durumu çok umutsuz buluyordu.

"Ne yapabiliriz?" diye, belki yirminci kez çaresizlik içinde omuzlarını kaldırarak sordu. Sonra pencereden dışarıyı gösterdi. "Görüyorsun ya, her şey hazır. Kentin, otuz kırkmil dışında bunlardan bir yığınının, sıra sıra dizildiğinden emin olabilirsin."
Yanımızdaki demiryolu hattının üzerindeki askeri vagonları gösteriyordu. Demiryolu kenarında yaktıkları ateşte, yemeklerini ısıtan askerler, hızını hiç azaltmadan önlerinden yılan gibi kayan trene, meraklı gözlerle bakıyorlardı.
Chicago'ya girdiğimizde her yer sakindi. Henüz olağandışı bir olay olmadığı anlaşılıyordu. Kentin kenar mahallelerinden birinde, sabah gazeteleri trene geldi. Gazetelerde bir şey yoktu, ama usta okurların hazırlanan planı görmeleri mümkündü. Sıradan okuyucunun anlamaması için, özel bir dil kullanılmıştı verilen haberlerde. Demir Ökçe'nin hünerli eli, her sütunda seziliyordu. Oligarşi zırhının bazı zayıf noktalarını, bilerek açık ediyorlardı. Ama elbette açıkça yazılmıyordu hiçbir şey. Her şey, büyük bir ustalıkla yapılıyordu. Bu 27 Ekim gününün gazeteleri, entrika roman türünün, en usta örneklerinden biriydi.
Yerel haberlere hiç yer verilmemişti. Bu kendi içinde başlı başına bir oyundu. Chicago'yu bir esrar perdesiyle sarıyor, bu da o sıradan okuyucuda, oligarşinin yerel haberleri vermeye cesareti olmadığı kanısını uyandırıyordu. Halkı yanlış düşüncelere sevk edecek haberler de boldu tabii. Ülkenin her tarafında baş gösteren karışıklıklardan ve bunlara karşı gerekli önlemlerin alınacağından söz ediliyordu. Bir başka haber de, telsiz telgraf istasyonlarına karşı girişilen bir dizi dinamitleme olayını anlatıyor, suçluları ihbar edenlere yüksek ödüller verileceği bildiriliyordu. Elbette, uçurulan telsiz istasyonu falan yoktu. Gazetelerde buna benzer, gerçekte olmayan ama devrimcilerin planlarıyla çakışan olaylar sergileniyordu. Bütün bunlardan amaç, Chicago'daki yoldaşlarda bir devrimin başladığı kanısını uyandırmak ve bazı yerlerde başarısızlığa uğradıklarını sezinleterek, onları telaşa sürüklemekti. İşin iç

yüzünü bilmeyenler, bütün ülkenin, çatlamaya başlayan devrimin kıvamında olduğunu sanacaklardı.
Yine bir başka habere göre, California'da Kiralık Askerler'in isyanı öylesine ciddi bir durum almıştı ki, atlı birlikleri dağıtılmış ve askerler aileleriyle birlikte, özel kentlerinden çıkarılarak, işçi mahallelerine atılmışlardı. Oysa California'daki Kiralık Askerler, oligarşinin en sadık köleleriydi! Ama bütün dünyayla ilişkisi koparılmış olan Chicago halkı, bunu nereden bilecekti? New York'ta, işçi kastlarının da katıldığı bir ayaklanma olduğu haberini veren ve birliklerin duruma hâkim olduğunu belirten bir telgraftan söz ediliyordu.
Oligarşi, basın kanalıyla yaptığı çalışmayı, başka binlerce alanda da uygulamış bulunuyordu. Bunları daha sonra öğrendik. Yaptıkları ustaca hilelerden biri, devrimcilerin kulağına gideceğinden emin oldukları seçilmiş haberleri, gizli örgütlerinin gizli telgraflarıymış gibi oradan oraya göndermekti.
"Artık Demir Ökçe'nin bizim hizmetimize ihtiyacı kalmadı sanıyorum," dedi Hartman, okuduğu gazeteyi elinden bırakırken. Bu arada tren gara giriyordu. "Bizi buraya göndermekle, boşuna zaman kaybettiler. Taşanları, umduklarından daha başarılı bir biçimde, kendiliğinden gerçekleşti. Birazdan burası bir cehenneme dönecektir."
Trenden inerken, döndü, katan gözden geçirdi.
"Tahmin etmiştim zaten," diye mırıldandı. "Gazeteler trene yüklendiğinde, arkadaki o özel vagonu trenden ayırmışlar."
Hartman, umutsuz bir karamsarlık içindeydi. Onu neşelendirmeye çalıştım ama çabalarımı görmezden geldi. Garda yürürken birden kısık bir sesle ama hızlı hızlı konuşmaya başladı. Önce ne olduğunu anlayamadım.
"İyice emin değildim," dedi, "kimseye de bir şey söylemedim bu yüzden. Haftalardır bunun üzerinde çalışıyorum, ama kesin bir sonuç elde edemedim. Knowlton'a dikkat edin. Ondan kuşkulanıyorum. Sığınaklarımızın birçoğunun yerini biliyor. Yüzlerce kişinin hayatını elinde taşıyor ve onun bir hain olduğunu sanıyorum. Bu, benim açımdan bir histen öte

bir şey değil. Ama son zamanlarda değiştiğini fark ettim. Bizi satmış olması mümkündür ya da satacaktır. Bundan, neredeyse eminim, diyebilirim. Bu kuşkularımdan kimseye söz etmek istemiyordum ama neden bilmem, içimde Chicago'dan sağ çıkamayacakmışım gibi bir his var. Gözünüzü Knowlton'un üstünden ayırmayın. Onu deneyin, maskesini düşürün. Fazla bir bilgim yok. Bu bir sezgi, bugüne kadar hiçbir ipucu elde edemedim." Tam bu sırada gardan çıkıp, kaldırımda yürümeye başlamıştık. "Unutmayın," dedi Hartman, aceleyle. "Knowlton'un üstünden gözünüzü ayırmayın."

Hartman haklıydı. Bir ay geçmemişti ki, Knowlton, ihanetini hayatıyla ödedi. Kurallara uygun olarak, Mihvaukee'li yoldaşlar tarafından cezası infaz edildi.

Sokaklar sakindi, olması gerekenden daha sakindi hatta. Chicago ölmüştü sanki. Caddeler bomboştu. Hiçbir taşıt yoktu. Taksi bile yoktu. Tramvaylar da işlemiyordu. Yalnız ara sıra, kaldırımlarda hızlı adımlarla yürüyen insanlar görünüyordu. Acele ve kararlı yürüyorlardı, ama yine de hareketlerinde garip bir çekingenlik vardı. Sanki ayaklarımın altındaki kaldırımın çökeceğini ya da havaya uçacağını, binaların üzerlerine yıkılacağını sanıyorlardı. Birkaç sokak çocuğu da göze çarpıyordu. Gözlerinde, sanki olağanüstü ve heyecanlı olaylar bekliyorlarmış gibi bir merak pırıltısı fark ediliyordu.

Bir yerden, güney tarafından, uzaklarda bir yerden, bir patlamanın boğuk sesi geldi kulaklarımıza. Başka bir şey duyulmadı. Yine sessizlik çöktü. Ama sokak çocuklan, yavru geyikler gibi sesin geldiği yöne doğru kulak kabarttılar. Bütün binaların kapılan kapalı, bütün dükkânların kepenkleri inikti. Ama çevrede, her zamankinden çok polis ve bekçi görünüyordu ve Kiralık Askerler, arada bir, arabalarla geçiyorlardı.

Hartman'la, Demir Ökçe'nin gizli servis yerel şeflerine, geldiğimizi haber vermeyi gereksiz bulduk. Bu hareketimizin, bundan sonra olacak olaylar nedeniyle, zaten hoş görüleceğini biliyorduk. Devrimci arkadaşlarla karşılaşırız

umuduyla, güney kesiminin büyük işçi mahallesine doğru yürümeye başladık. Artık çok geçti! Bunu biliyorduk. Ama bu bomboş sokaklarda, elimiz kolumuz bağlı hiçbir şey yapmadan da duramazdık. Ernest neredeydi? Onu merak ediyordum. İşçi kastlarının ve Kiralık Askerler'in kentlerinde neler oluyordu? Ya kalelerde?

Sanki bu soruma karşılık verir gibi, ansızın uzun uzun çığlıklar kulaklarımı doldurdu. Çok uzaktan geldiği için, boğuk boğuktu çığlıklar. Sonra bunu bir dizi patlama sesi izledi.

"Kaleden geliyor," dedi Hartman. 'Tanrı bu üç birliğe acısın!"

Yol kavşağında, buğday depolarının yönünde büyük bir duman bulutu gördük. Bir ileriki kavşakta da, batı kesiminin üstünde, yükselen başka duman bulutlan fark ettik. Kiralık Askerler'in kentinin üstünden büyük bir balon süzülüyordu. Birden patlayıverdi ve parçalan dört bir yana dağıldı. Havada gerçekleşen bu olay hakkında, hiçbir değerlendirme yapamıyorduk. Balonu patlatan bizim yoldaşlar mıydı, yoksa düşmanlar mıydı, karar veremiyorduk. Kaynağı belirsiz, sanki dev bir kazanda kaynayan suyun fokurtusunu andıran bir ses duyuluyordu. Hartman bana, bunun makineli tüfeklerin ve mitralyözlerin sesi olduğunu söyledi.

Ama yürüdüğümüz bölgede henüz, en küçük bir olağanüstü durumla karşılaşmamıştık. Bizim bulunduğumuz yerde, hiçbir şey olmuyordu. Polisler yürüyor, polis arabalan geçip duruyordu. Bir de beş altı itfaiye arabası görmüştük, bunların bir yangın yerinden döndüğü anlaşılıyordu. Otomobilli bir subay, itfaiyecilere bağırarak bir şey sordu, itfaiyecilerden biri bağırarak karşılık verdi: "Hiç su yok! Ana arkları havaya uçurmuşlar!"

"Su borularını patlatmışız," diye bağırdı Hartman bana heyecan içinde. "Soyutlanmış, vakitsiz bir hareket içinde bunları başarabiliyorsak, tam olgunlaşmış bir devrimde neler yapabileceğimizi bir düşün!"

Soruyu soran subayın arabası hızla yoluna devam etti. Hemen aynı anda, kulakları sağır edici bir ses yükseldi. Araba yolcusuyla birlikte bir duman bulutu içinde havaya

uçtu, sonra bir enkaz yığını halinde, bu defa cesetle birlikte yere yığıldı.
Hartman sevinçten çılgına dönmüştü. "Basan! Büyük basan!" diye tekrarlıyordu fısıltıyla. "Proletarya bugün dersini alıyor, ama ders de veriyor."
Polisler olay yerine doğru koşmaya başladılar. Bir askeri otomobil de, bu arada yetişti. Bana gelince, olayın aniden meydana gelişi karşısında, şaşkına dönmüştüm. Gözlerimin önünde olup bitenlerden hiçbir şey arılamıyordum, polis bizi yakaladığında ancak kendime gelebildim. Bunlardan biri Hartman'ı vurmaya hazırlanıyordu. Ama Hartman soğukkanlılığını kaybetmeden parolayı verdi. Polisin üzerine yönelttiği tabancanın titrediğini, sonra namlunun yere döndüğünü gördüm. Düş kırıklığına uğramış gibi homurdandı. Öfke içindeydi ve bütün gizli servise lanet okuyordu. Böyle adamların, hep işlerine engel olduğundan yakınıyordu. Hartman da gizli örgüt üyesi olmanın yapmacık gururuyla, polisin beceriksizliğinden yakınıyordu.
Bir an sonra, neler olup bittiğini anladım. Enkazın etrafında bir grup insan toplanmıştı ve iki tanesi yaralı subayı başka bir arabaya taşıyordu. Ansızın meydana gelen bir panik hepsini şaşırttı, herkes bir yana dağıldı. Herkes korkuyla kaçışıyordu. Yaralı subay, öylece oraya atılmış, bırakılmıştı. Homurdanan polis de kaçıyordu. Hartman'la ben de, nedenini bilmeden kör bir dehşete kapılarak, olay yerinden koşarak uzaklaşmaya başladık.
O an hiçbir şey olmadı ama az önceki olayın nasıl olduğu anlaşıldı. Kaçanlar, çekingen adımlarla geri dönüyorlardı, ama arada bir gözlerini, yolun iki tarafını sarp bir boğazın yamaçları gibi çevreleyen büyük yapıların üst pencerelerine dikiyorlardı. Bomba bu sayısız pencerelerden birinden atılmıştı, ama hangisinden? İkinci bir bomba atılmadı, ama birincinin korkusu yetmişti zaten.
Bunun üzerine, biz de pencerelere göz gezdirmeye başladık. Bunlardan herhangi birinin ardında, olası bir ölüm gizliydi. Her bina, bir tuzak olabilirdi. Bu büyük kent denilen modern cangılda savaş böyleydi işte. Her sokak bir vadi, her bina bir

dağdı. Vızır vızır geçen savaş otomobillerine rağmen, ilkel insanlardan farkımız yoktu.
Sokağın köşesini döndüğümüzde, bir kadınla karşılaştık. Yaya kaldırımı üzerinde, bir kan gölü içinde yatıyordu. Hartman kadına doğru eğildi ve onu gözden geçirdi. Bana gelince, bütün içim kalkmıştı. O gün, daha çok ceset görecektim, ama kitle halinde kıyım bile, beni ayaklarımın dibinde, yerde yatmakta olan bu ilk ceset kadar etkileyemeyecekti. "Göğsüne bir kurşun yemiş," dedi Hartman.
Eli göğsündeydi ve kollarının arasında, bir bebek tutuyormuş gibi, bir tomar kâğıt tutuyordu. Ama ölürken bile, ölümüne neden olan şeylerden kopmaya yanaşmamıştı. Hartman'ın kadının elinden zorlukla çekebildiği kâğıtlara baktığımızda anladık. Bunlar devrim bildirileriydi.
"Bir yoldaş," dedim.
Hartman, sadece Demir Ökçe'yi lanetlemekle yetindi. Yürümeye devam ettik. Polis ve devriyeler, bizi sık sık durduruyorlardı. Ama parolaları bildiğimiz için, yolumuza devam etmeyi başarıyorduk. Artık pencerelerden bomba atılmıyordu. Yoldaki tek tük insanlar da birden yok olmuş ve çevremiz mutlak bir sessizlik uçurumuna yuvarlanmıştı. Ama o büyük kazan, uzaklarda kaynamasını, fokurdamasını sürdürüyor, dört bir yandan boğuk patlama sesleri duyuluyor ve duman sütunları giderek artarak, uğursuzca göğe yükseliyordu.

XXIII. Uçurum İnsanları

Birden her şey değişmiş gibi göründü. Bir heyecan dalgası her yana yayılıyordu. Otomobiller vızır vızır, üçer, beşer, bazen de onar onar geçiyor, içindekiler bizi, çekilin, diye uyarıyorlardı. İlerideki dönemeçte, bir sokak aşağıda, arabalardan biri hızını hiç kesmeden virajı döndü ve aynı anda, kaldırımda büyük bir çukur oluşturan bomba patladı. Polislerin yan yollara kaçıştığını görüyor, korkunç olayların

yaklaşmakta olduğunu anlıyorduk. Bir kükreyiş, sürekli büyüyerek yükseliyordu.
"Cesur yoldaşlarımız geliyor," dedi Hartman.
Son savaş otomobili de hızla geçip giderken, caddeye oluk oluk akan yoğun bir kalabalık göründü. Hızla geçen araba, az ötemizde durdu. İçinden bir asker çıktı, elinde dikkatle bir şey taşıyordu. Bu taşıdığı şeyi, aynı dikkatle oluğa koydu. Sonra yeniden arabaya atladı. Araba hızla hareket etti, köşeyi döndü ve gözden kayboldu. Hartman oluğa koştu ve bırakılan şeyin üzerine eğildi. "Yaklaşmayın," diye seslendi bana.
Elleriyle acele acele bir şeyler yapıyordu.
Yanıma geldiğinde alnında ter damlaları parlıyordu.
"Zararsız hale getirdim," dedi, "tam zamanında davranmışım. O asker işinin ehli değilmiş. Bombayı yoldaşlarımız için hazırlamış, yalnız zamanını iyi ayarlayamamış. Erken patlayacaktı. Ama artık hiç patlamayacak."
Olaylar hızlı gelişiyordu. Yolun karşı kıyısında, bir sokak ötede, bir binanın üst katlarından birinin pencerelerinden birkaç kafanın sarktığını gördüm. Bunu, tam Hartman'a gösterecektim ki, binanın kafaların göründüğü cephesini bir alev ve duman bulutu yaladı ve hava bu büyük patlamayla sarsıldı. Taş bina yer yer çatlamış, sıvalar dökülmüştü, altından binanın demir iskeleti görünüyordu şimdi. Hemen peşinden, bu evin karşısındaki binanın cephesi de benzer patlamalarla darmadağın oldu. Bu patlamalar arasında, otomatik tabancaları ve tüfeklerin seslerini duyabildik. Bu yükseklerdeki çatışma birkaç dakika sürdü, sonunda yatıştı. Evlerin birinde yoldaşlarımızın, diğerinde Kiralık Askerler'in bulunduğu açıktı ve sokağın her iki tarafından birbirlerine ateş açıyorlardı. Ama hangi binada yoldaşlarımızın, hangisinde Kiralık Askerler'in bulunduğunu bilemiyorduk.
Bu arada, köşeden görünen kalabalık, neredeyse önümüze varmıştı. Bomba atılan binaların önüne geldiklerinde, bombacılar gene kızıştı, ama bu kez, evlerin yalnız birinden bomba düştü. Ötekiler, doğrudan bombanın atıldığı

pencereye ateş etmeye başladılar. Böylece hangi binada yoldaşlarımızın, hangi binada düşmanın bulunduğunu anlamış olduk. Bizimkiler başarılı bir hareket yapmış, sokakta ilerleyen ordumuzu düşman bombalarından korumuştu.

Hartman kolumu kavradı ve beni bir binanın girişine soktu.

"Bunlar bizim yoldaşlar değil," diye kulağıma bağırdı.

Binanın iç kapısı kilitli ve sürgülüydü. Kaçamadık. Bir an sonra, kalabalık önümüzden geçti. Bu bir ordu değil, bir güruh, yolu kaplayan taşkın bir seldi. İçkinin ve acıların çılgına çevirdiği uçurum insanlarıydı bunlar. Bağırarak efendilerinin kanını içmek için yürüyorlardı. Uçurum insanlarını daha önceden tanırdım. İzbelerinde yaşamıştım, onları tanıdığımı sanırdım. Ama o gün, onları sanki ilk defa görüyordum. O sessiz uyuşukluklarından silkinmişlerdi. Şimdi, insanın kanını donduran bir güç, elle tutulacak kadar somut öfkeleri ve uğultulu dalgalarıyla bir deniz, dükkânlardan yağmalanan alkolle, kinle ve kan susuzluğuyla sarhoş bir canavarlar sürüşüydüler. Baldın çıplak adamlar, partallar içinde kadınlar, sersefil çocuklar... Yüzlerinde iyilik adına ne varsa silinmişti ve artık yalnız şeytanca bir hırsın okunduğu kararmış ruhlar, maymunlar ve kaplanlar, avurtları çökük veremliler ve kıllı devler, vampir bir toplumun bütün kanlarını emip bitirdiği, solgun, hayvanlıkla ve kötülükle çarpılmış yüzler, her tarafı şiş kadınlar, ölü kafalı sakallı ihtiyarlar, eriyen bir gençlik, çürüyen bir ihtiyarlık, çirkin, çarpık şeytan yüzleri, hastalıkların ve bitmez tükenmez açlığın eğip büktüğü vücutlar, hayatın artıkları, köpükleri, ağzı köpüklü, öfkeden kuduran çapulcular vardı!

Başka nasıl olabilirdi ki? Uçurum insanlarının sefaletinden ve yaşama acısından başka kaybedecek hiçbir şeyi yoktu. Peki ne kazanabilirlerdi? Korkunç bir intikam zevkinden başka hiçbir şey. Bu kızgın insanların arasında, ateş seli içinde, görevleri uçurum insanlarını ayaklandırıp düşmanı uğraştırmak olan insanların, yoldaşların, kahramanların olduğu geldi aklıma.

O an bana garip bir şeyler oldu. Üzerime bir değişim geldi. Ölüm korkusu, başkaları ve kendi hayatım için duyduğum korku yok olmuştu. Garip bir biçimde başka bir canlı olduğumu, başka bir dünyada yaşadığımı hissediyordum. Hiçbir şey umurumda değildi. Dava bu kez kaybedilmişti, ama o davamız aynı tazelikle, daha da alevlenmiş olarak dipdiri duruyordu. O anı izleyen saatlerde, birbirini kovalayan olayların ortasında, sakinliğimi hiç kaybetmedim. Ölümün hiçbir anlamı yoktu şimdi gözümde, hayatın da bir anlamı yoktu. Olayları ilgiyle seyreden bir seyirciydim, kimi zaman akıntıya kapılıyor, ben de harekete katılıyordum. Çünkü artık düşüncelerim yücelmiş ve bütün değerleri, soğukkanlılıkla yerli yerine koymaya başlamıştı. Bu değişim olmasaydı, sanırım ölürdüm.
Bizi fark ettiklerinde, kalabalık yarım mil kadar ilerlemişti. İnanılmayacak kadar sefil çullar içinde, avurtları çökük, alev alev yanan, matkaplara benzeyen küçük kara gözleri çukurlarına kaçmış bir kadın, Hartman'la beni gördü. Cırtlak bir sesle haykırdı ve üzerimize atıldı. Kalabalığın bir kısmı onu izledi. Bu satırları yazarken, birbirine dolanmış beyaz saç örgüleriyle kalabalığın bir adım önünde yürüyerek üzerimize gelişini hâlâ görür gibi oluyorum. Saçları arasındaki bir yaradan akan kanlar, alnından aşağı doğru sızıyordu. Bir elinde bir balta sallıyor, kuru ve kırış kırış olan diğer eli, bir yırtıcı kuş pençesi gibi havayı dövüyordu. Hartman benim önüme fırladı. Açıklama yapacak zaman değildi. İyi giyinmiştik, bu da onlar için yeterliydi. Hartman, kadının yanan gözlerinin arasına bir yumruk indirdi. Bu darbe kadını geriye attı, ama arkasındaki insan duvarına çarptı ve gene bize doğru sendeledi. Sersemlemişti, çaresizlik içindeydi, salladığı balta Hartman'ın omzuna indi.
Bundan sonra ne olduğunu bilmiyorum, kalabalığın altında kalmışım. Bulunduğumuz o daracık yer çığlıklarla, küfürlerle dolmuştu. Üstüme yağmur gibi yumruk iniyordu. Elbiselerimi ve etimi parçalıyorlardı. Parçalara ayrıldığımı sandım. Yere düşüp, boğulmak üzereydim. Üstümdeki basıncın dayanılmaz olduğu bir anda, güçlü bir el beni omzumdan

kavradı ve şiddetle çekti. Acıyla bayılmışım. Hartman, oradan bir daha çıkamadı. Benim önüme geçmiş, öldürücü darbeyi yemişti. Bu beni kurtarmıştı, çünkü daha sonra sıkışıklık o kadar artmıştı ki, beni tırmalamaktan, tartaklamaktan başka bir şey yapamamışlardı.
Vahşi bir hareketliliğin ortasında, gözlerimi tekrar açtım. Çevremdeki her şey bu girdabın çarkında yuvarlanıyordu. Bu insan seliyle nereye olduğunu bilmeden sürükleniyordum. Açık havada bulunduğuma, anlar gibi oldum. Tatlı bir rüzgâr yanağımı okşuyor, tatlı tatlı ciğerlerime doluyordu. Başım dönüyordu, iyice ayılmamıştım. Güçlü bir kolun, beni belimden yakalayıp öne doğru sürüklediğini hissettim. Ayaklarımı yere basarak elimden geldiğince ona yardımcı olmaya çalışıyordum. Önümde hareket eden bir erkek paltosu görüyordum. Palto, orta dikişinden baştan aşağı yırtılmış, adamın adımlarıyla uyumlu bir şekilde, bir nabız düzenliliğiyle bir açılıp bir kapanıyordu. Bir süre bu yırtık paltoyla oyalandım, yavaş yavaş kendime geliyordum. Sonra yanaklarıma ve burnuma, binlerce iğnenin batmakta olduğunu hissettim, o zaman yüzüme kan damladığını anladım. Şapkam yoktu başımda. Başımda derin bir sızı hissedince, kalabalığın arasında birinin saçlarımdan çektiğini hatırladım. Göğsüm ve kollarım ısırıklar ve morluklar içindeydi, birçok yerden kan akıyordu.
Zihnim berraklaşıyordu. Yürüyüşümü durdurmadan beni tutan, beni kalabalığın arasından çekip kurtaran adamı görmek ve kim olduğunu anlamak için yüzümü döndüm. Hareketimi fark etti.
"Her şey yolunda!" diye bağırdı boğuk bir sesle. "Sizi hemen tanıdım."
Ben onu tanıyamamıştım. Bir şeyler söylemeye çabalıyordum. Tam bu sırada, canlı bir şeyin üstünde yürüdüğümü anladım. Arkamdan gelenler beni itelediği için önüme bakamıyordum, ama bunun binlerce ayağın altında ezilen ve kaldırıma doğru sürüklenen bir kadın olduğunu anladım.

"Her şey yolunda," diye tekrarladı adam. "Ben Garthwaite'im."
Sakallıydı, kirli çullar içindeydi ve pisti, ama üç yıl önce Glen Ellen'deki sığınağımızda, bizimle birlikte, birkaç ay geçiren bu iriyan adamı, hemen hatırladım. Demir Ökçe'nin gizli ajanlarının parolalarından birini, bana söyledi. O da Demir Ökçe'nin hizmetindeydi.
"Fırsatını bulur bulmaz sizi buradan kurtaracağım," dedi, "ama dikkatli yürüyün. Yanlış bir adım atıp yere düşmeniz, ölmeniz demektir."
O gün her şey, birden olup bitiyordu. Kalabalık da birden dağılıverdi. Önümdeki iriyarı kadına, sertçe çarptım (yırtık paltolu adam ortadan yok olmuştu), peşimden gelenler de bana çarptılar. Ve mitralyözlerin, tüfeklerin sesleriyle birlikte haykırışlar, lanetlemeler, can çekişme çığlıkları çevreyi bir anda cehenneme çevirdi. Önce hiçbir şey anlayamadım. Sağımda solumda bulunanlar yere düşüyorlardı. Önümdeki iriyarı kadın, iki büklüm olmuş, elleri karnında acıyla kıvranıyordu. Bacaklarımın dibinde bir adam, ölümün pençesinde can çekişiyordu.
Birden kalabalığın en önünde olduğumuzu fark ettim. Önüm sıra giden, yarım mil uzunluğundaki insan kütlesi ortadan yok olmuştu. Nereye ve nasıl kaybolduklarını asla öğrenemedim. Bugün bile, o yarım millik insanların nereye kaybolduğunu bilmiyorum. Korkunç bir savaş şimşeğiyle yanıp kül mü olmuşlardı? Dağıtılıp parçalanmışlar, kesilmişler miydi, yoksa kaçmışlar mıydı? Ama bildiğim tek şey o an, kalabalığın ortasında değil, tam başında olduğumuz ve bir kurşun yağmurunun etrafımızdaki bütün canlıları silip süpürdüğüydü.
Ölüm, kalabalığı bir parça seyreltince, kolumu hiç bırakmayan Garthwaite, sağ kalanları peşinden sürükleyerek bir iş hanının avlusuna soktu. Burada, soluyan yaratıklar kitlesi bizi kapılara yapıştırdı. Bir süre, hareket etmeden böylece kaldık.
"İyi mi oldu yaptığım sanki!" diye yakmıyordu Garthwaite. "Sizi tam bir kapana kıstırdım. Sokakta daha iyi

durumdaydık, hiç olmazsa az da olsa kurtulma şansımız vardı, burada o da yok. Şimdi yapacak tek bir iş kalıyor. "Vive la Revohıtion!"*

Sonra beklediği başımıza geldi. Kiralık Askerler önlerine geleni öldürüyorlardı. Başlangıçta, ezici bir sıkışma oldu, ama ölenler ve can çekişenler yuvarlandıkça rahatlıyorduk. Garthwaite, ağzını kulaklarıma dayadı ve bağırdı. Ama korkunç gürültülerden bir şey duyamadım. Benim, sözlerini anlamamı beklemedi. Beni yakalayıp yere fırlattı ve can çekişen bir kadını da üzerime yatırdı. İtiş kakış arasında kendisi de üzerime abandı. Üstümüzde ölülerden ve can çekişenlerden bir tepe yükseliyordu. Hâlâ hayatta kalanlar da, bu tepenin üzerine tırmanmaya çalışıyorlardı.

* Fra. "Yaşasın Devrim!"

Ama az sonra bütün hareketler kesildi ve bir sessizlik oldu. Yalnızca arada bir inlemeler, sızlanmalar duyuluyordu.

Garthwaite'in yardımı olmasaydı mutlaka ezilirdim. Durum böyleyken bile, onca ağırlığın altından nasıl sağ çıktığıma hâlâ şaşarım. Yine de, çektiğim acıların yanı sıra, büyük bir meraka kapılmıştım. Nasıl son bulacaktı bu olay? Ölüm nasıl bir şeydi? Böylece Chicago mezbahalarında kanla vaftiz edilmiştim. O güne kadar ölüm, benim gözümde bir kuramdı, ama o günden bu yana kolay olduğu kadar da önemsiz bir gerçek.

Bu arada Kiralık Askerler henüz yaptıklarıyla yetinmemişlerdi. Girişi doldurdular, yaralıların işini bitirdiler ve bizim gibi ölü numarası yapanları aramaya başladılar. Üzerimizdeki tepeden, bir adamı çekip çıkardıklarını hatırlıyorum. Adam hayatının bağışlanması için yalvarmış, ama hemen kurşunla susturulmuştu. Bir yığını kendisine siper etmiş bir kadın, kükreyerek askerlere ateş ediyordu. Susturuluncaya kadar altı el ateş etti, ama kurşunların boşa gidip gitmediğini bilmiyoruz, çünkü bu olaylara ancak kulağımızla tanık oluyorduk. Böyle sahneler aralıklı olarak sürüyor ve hep tabanca sesleriyle sona eriyordu. Tabanca sesleri kesildiğinde, askerlerin aralarında konuştuğunu,

cesetleri yoklayarak canlı aradıklarını duyuyorduk. Subaylar ikide bir çabuk olmalarını, işi bitirmelerini söylüyorlardı.
Sonunda bizim yığının önüne geldiler. Ölü ve yaralıları kaldırdıkça, üstümüzdeki basınç azalıyordu. Garthwaite parolayı verdi. Ama duyan olmadı. Sonra sesini yükseltti.
"Dinleyin şunu," dediğini duyduk bir askerin. Sonra bir subayın keskin sesi duyuldu. "Dur! Dikkatli ol!"
Ah, yığının altından dışarı çıktığımızda soluk alabilmek ne güzeldi! Garthwaite adamlarla konuşuyordu, ama Demir Ökçe'nin hizmetinde olduğumu kanıtlamam için benim de kısa bir sorgudan geçmem gerekti.
"Bunlar ajan provokatör, tamam," dedi subay. Subay tüysüz, çok zengin bir aileden olduğu anlaşılan bir delikanlıydı.
"Pis bir meslek bizimkisi," diye homurdandı Garthwaite. "İstifamı verip orduya karışacağım. Sizin işiniz rahat."
"Bunu hak ettin," diye karşılık verdi genç subay. "Sana bu konuda yardım edebilirim. Seni nasıl bir halde bulduğumu söylemem bile yeter."
Garthwaite'in adını ve numarasını aldı, sonra bana döndü.
"Ya siz?"
"Ah, ben evleneceğim," dedim şımarık bir kız tavrıyla, "ve bütün bunlardan kurtulacağım."
Etraftaki yaralıları öldürürlerken biz konuşmamıza devam ettik. Bütün bunlar şimdi bana bir düş gibi geliyor, ama o zaman bu, dünyanın en doğal şeyiydi. Garthwaite'le genç subay, modern savaşla, kentin içinde sürdürülen sokak ve gökdelen çatışmaları arasındaki yöntem farklılıkları üzerine derin bir tartışmaya girişmişlerdi. Ben bir yandan dikkatle onları dinliyor, bir yandan da saçımı başımı düzeltiyor ve yırtık giysilerimi iğnelemeye çalışıyordum. Bu arada yaralıların öldürülmesine devam ediliyordu. Bazen tabanca sesleri subayın ya da Garthwaite'in sesini boğuyor, onları, söylediklerini tekrarlamak zorunda bırakıyordu.
Chicago Komünü'nü üç gün yaşadım. Bu üç gün içinde, uçurum insanlarının öldürülmesinden ve gökdelenler arasında uçan kurşun ve bombalardan başka bir şey görmediğimi söylersem, kıyım konusunda size yeterli bir fikir

vermiş olurum. Yoldaşların, kahramanca eylemlerini göremedim. Maden ocaklarında patlamalar, bomba sesleri ve yangın dumanlan görebiliyordum, o kadar. Tek bir olaya tanık oldum sadece. Bizimkiler, kalelere havada patlayan balonlar gönderiyorlardı. Bu olay ikinci gün oldu. Üç isyancı birlik, son erine kadar yok edilmişti. Kaleler Kiralık Askerler'le kaynıyordu. Rüzgâr doğru yönden esiyor, balonlar kentteki bir iş hanından gökyüzüne salınıyordu.
Bizim Biedenbach, Glen Ellen'den ayrıldıktan sonra, çok kuvvetli bir patlayıcı icat etmişti. Balonlarda kullanılan silah buydu. Bunlar sıcak havayla doldurulmuş, kabaca ve aceleyle yapılmış balonlardı, ama işe yarıyorlardı. Olan biteni, bir gökdelenin çatısından seyrediyordum. İlk balon, kaleleri tutturamamış ve kırlık yörede gözden kaybolmuştu. Haberini sonradan alacaktık. Balonda Burton ve O'Sullivan bulunuyordu. Yükselirken, son hızla ilerleyen asker yüklü bir trenin üzerinden geçiyorlarmış. Bütün cephaneleri bu trenin üstüne boşaltmışlar, böylece yolun dört gün kapalı kalmasını sağlamışlardı. İşin en güzel yanı, ağırlığından kurtulan balon, birden yükselmiş ve on iki mil öteye inmişti. İki kahramanımız da yaralanmadan kurtulmuşlardı.
İkinci balon başarılı olamadı. Doğru dürüst uçamıyordu. Çok alçaktan gidiyordu ve hedefine varamadan kurşunla delik deşik edildi. Balonda Herford ve Guinness bulunuyordu. Onlar da balonları gibi, paramparça olup düştüler. Biedenbach umutsuzluğa düşmüş {bütün bunlar sonradan bize anlatılıyordu), üçüncü balona tek başına binmişti. O da alçaktan uçmuştu ama şanslıydı, çünkü düşman kurşunu balonu delememişti bu kez. Bu olaylar şimdi oluyormuş gibi gözlerimin önünde, bu satırları yazarken. Bulunduğum binanın tepesinden, şiş bir torbanın havada sürüklenişini ve altında sallanan küçücük insanı izliyorum sanki şu an. Kaleyi göremiyordum, ama yanımdakiler, balonun tam altında olduğunu söylüyorlardı. Patlayıcı maddelerin düşüşünü değil ama balonun hızla yukarı doğru fırladığını gördüm. Bir süre sonra korkunç bir duman sütunu göğe yükseldi, ardından patlamanın uğultusu duyuldu. Tatlı Biedenbach, kaleyi

havaya uçurmuştu. Bunun ardından iki balon daha aynı anda yükseldi. Bir tanesi, patlayıcı maddelerin etkisiyle havada paramparça oldu. Bunun sarsıntısı ikinci balonu da patlattı ve tam kalenin içine düşen bu balon, her şeyi havaya uçurdu. Yoldaşlar hayatlarını kaybetmişlerdi, ama düşmana da korkunç zarar vermişlerdi.
Tekrar uçurum insanlarına dönelim. Çünkü işim onlarla. Kenti yakıp yıkıyorlar, adam öldürüyorlar, ama buna karşılık kendileri de yok ediliyorlar ama batıya, oligarşinin oturduğu kesime bir türlü ulaşamıyorlardı. Oligarşi mensupları, kendilerini iyi koruyorlardı. Kentin göbeğine ne kadar felaket yağarsa yağsın, kadınları, çocukları da dahil, hepsi, burunları bile kanamadan kurtulmuşlardı. Bu korkunç saatlerin ve günlerin yaşandığı sırada, çocuklarının parklarda güle oynaya eğlendikleri ve büyüklerini taklit ederek proleteryayı ezmece oyunu oynadıkları söylenir.
Ama Kiralık Askerler, hem uçurum insanlarıyla başa çıkmanın hem de aynı anda yoldaşlarla savaşmanın kolay olmadığının bilincindeydiler. Chicago bu günlerde de kanlı geleneklerini bozmadı. Devrimcilerden bir kuşak ölüp gittiyse de, yanlarında bir kuşak düşmanı da beraberlerinde götürdüler. Elbette, Demir Ökçe ölü sayısını gizli tuttu, ama en iyimser tahminlerine göre, yüz otuz bin Kiralık Asker öldürülmüştü. Ne yazık ki, yoldaşlarımız için öldürmekten başka çıkar yol yoktu. Tüm halkın, el ele verip devrime katılması gerekirken, oligarşinin bir anda üzerlerine saldıran kuvvetlerine, tek başlarına karşı koymak zorunda kalmışlardı. Nitekim bu iş için her saat, her gün, trenler, yüz binlerce askeri Chicago'ya taşımıştı.
Ve uçurum halkı öylesine çoktu ki! Kesilmekle bitecek gibi değildi. Kıyımdan yorulan, bıkan askerler, insanları sürüler halinde toplamaya başladılar. Amaçlan, onları inek sürüsü gibi, Michigan gölüne dökmekti. Bu hareketin başladığı sıralarda, Garthwaite ile ben, o genç subayla konuşuyorduk. Bu çoban harekâtı başarıya ulaşmamışsa bu, yoldaşlarımızın olağanüstü çabalan sayesinde olmuştur. Bütün halkı, tek bir sürü haline getirebileceklerini sanan Kiralık Askerler, bu sefil

insanlardan ancak kırk binini göle dökebildiler. Topladıkları sürü, sokaklarda ilerlerken, yoldaşlar bir karışıklık yaratıveriyor ve bu arada zavallılar, gösterilen açık yollardan kaçıp kurtuluyorlardı.
Genç subaya rastlayışımızdan kısa bir süre sonra, Garthwaite ile ben bunun bir örneğiyle karşılaştık. Az önce bizim de içinde bulunduğumuz kalabalık, kendilerine yönelmiş namlularla korkutuluyor, güneye ve doğuya kaçmaları önleniyordu. Daha önce karşımıza çıkan birlikler de, bunları doğudan destekliyorlardı. Önümüzde açık olan tek yön kuzeydi ve bütün kalabalık, diğer üç yönden üstlerine yağan mitralyözlerin ve otomatik tüfeklerin ateşi altında eriye eriye kuzeye, yani göle doğru akmaya başladı. Başına gelecekleri mi hissetti ya da canavarın bilinçsizce bir silkinişi miydi bilemiyorum, ama kalabalık birden batıya açılan yan bir sola saptı. İlk yol kavşağında geri döndü, geldiği yere doğru, güneye, işçi mahallesine doğru akmaya başladı.
Tam bu sırada, Garthwaite ile ben, çatışma bölgesinden uzaklaşmak için batıya doğru ilerlemeye çalışıyorduk, ama aksilik bu ya, gene kalabalığın ortasında kıstırılmıştık. Köşeye vardığımızda, uluyan kalabalığın üstümüze geldiğini gördük. Garthwaite koluma yapıştı, sonra tam koşmaya başlayacağımız sırada, neredeyse bize sürtünerek geçen, beş altı savaş arabası altında ezilmemem için beni geri çekti. Arabalar, makineli tüfeklerle donanmış, olay yerine gidiyorlardı. Arkalamadan, ellerinde makineli tüfeklerle askerler geldi. Daha nişan almaya zaman bulamadan, kalabalık sel gibi üstlerine boşanacak, harekete geçmeden bu insan denizi onları boğacaktı.
Orada burada askerler ateş ediyorlardı, ama bu tek tük atışlar, öfkeden köpürerek durmadan ilerleyen bu kalabalıkta büyük bir tepki doğurmuyordu. Vahşi bir hırsla, üzerlerine yürüyordu uçurum insanları. Makineli tüfekler bozulmuştu sanki, ateş açamıyorlardı. Kullandıkları otomobillerle yolu kapamışlar, atıcılar da bunların üstlerinde, arkalarında ya da aralarında siper almışlardı. Durmadan asker geliyordu alana,

bu durumda kaçmamız olanaksızdı. Garthvvaite koluma yapıştı, bir binanın duvarına sımsıkı yaslanıp durduk.
Makineli tüfekler ateşe başladığında, kalabalıkla aramızda on metre kadar bir uzaklık vardı. Bu korkunç ateş salvosu karşısında, tek bir insan canlı kurtulamazdı. Kalabalık yürümeye çalışıyor ama başaramıyordu. Bir ölü ve can çekişen insan dağı olup çıkıyordu. Arkada olanlar öndekileri itiyor, bir kaldırımdan diğerine sıra olmuş makineli duvarına çarparak yere düşüyorlardı. Yaralılar,
kadınlar, askerler, bu korkunç yığının tepesinden aşağıya; arabaların tekerlekleri ya da askerlerin ayaklan dibine yuvarlanıyor, orada süngüyle delik deşik ediliyorlardı. Bu zavallılardan birinin ayağa fırlayıp, bir askerin üstüne atılarak boğazını ısırdığını gördüm. İkisi de birbirlerine sanlı halde yığının içinde kayboldular.
Ateş kesildi. İş bitmişti. Uçurum halkının çılgınca yarma hareketi durdurulmuştu. Savaş makinelerinin, tekerleklerin önleri temizlensin diye, emirler verildi. Bu ceset denizi içinde ilerleyemezlerdi ve yan yola sapmak istiyorlardı. Olay sırasında, askerler, tekerleklerin arasındaki cesetleri temizlemekle uğraşıyorlardı. Bu olayın nasıl olduğunu daha sonra öğrendik. Sokağın köşesinde, içinde yüz kadar yoldaşımızın gizlendiği bir ev varmış. Bir evden diğerine damlardan, duvarlardan bir yol açarak, Kiralık Askerler'in yığın halinde durduğu yerin dibindeki eve kadar ulaşmışlardı. İşte, karşı kıyım o zaman oldu.
Ansızın, binanın tepesinden bir bomba yağmuru başladı. Otomobiller bir anda paramparça oldu, askerlerin çoğu da aynı sondan kurtulamadılar. Biz sağ kalanlarla birlikte, çılgınlar gibi koşmaya başladık. Yarım sokak ötede, başka bir evden üzerimize ateş açıldı. Az önce, sokağa köle cesetleri döşeyen askerler, şimdi döşedikleri halının üzerinde bir ikinci kat oluşturuyorlardı. Garthwaite ile bana gelince, sanki hayatımızı görünmeyen güçler koruyordu. Daha önce yaptığımız gibi, bir binanın girişine sığındık. Ama bu kez uykuda yakalanmayacaktı Garthwaite. Bomba sesleri kesilince başını uzatıp sağa sola bakındı.

"Kalabalık tekrar geliyor!" diye seslendi bana. "Buradan çıkmamız gerek."
Kan içindeki kaldırım boyunca, el ele tutuşarak koştuk. En yakın köşe başına bir an önce varmak isterken, ikide bir kayıp sendeliyorduk. Sokağın aşağısında, karşı kaldırımda birkaç askerin kaçıştığını görebiliyorduk. Onlara bir şey olduğu yoktu. Yol açıktı. Bir an durup arkamıza baktık. Kalabalık yavaşça geliyordu. Ölülerin tüfeklerini alıyorlar, yaralıların işlerini bitiriyorlardı. Bizi kurtaran o genç subayın sonuna da tanık olduk bu arada. Dirseğinin üstünde zorlukla doğrulmuş, otomatik tabancasıyla, kalabalığa rast gele ateş ediyordu.
'Terfi umudum da sönüyor," dedi Garthwaite gülerek, o sırada bir kadın, elindeki kasap bıçağıyla, yaralı subayın üstüne atılıyordu. "Hadi gidelim. Yanlış yoldayız, ama kurtulmanın bir yolunu bulacağız."
Boş sokaklardan, bu defa doğuya doğru koşmaya başladık. Her köşe başında beklenmedik olaylarla karşılaşıyorduk. Güneyde, koca bir yangının kızıllığı bütün göğü kaplamıştı. İşçi mahallesinin yanmakta olduğunu biliyorduk. Sonunda yaya kaldırımına çöktüm. Tükenmiştim ve bir adım daha atacak gücüm kalmamıştı. Her yanım yara bere içindeydi. Tüm kaslarım ağrıyordu, ama yine de Garthwaite'in bir sigara sararken, bana söylediği sözler karşısında gülümsemekten kendimi alamadım.
"Seni kurtarma işini, yüzüme gözüme bulaştırdığımı biliyorum. Ama bu işin ne başı belli, ne sonu. Her şey arapsaçı gibi karmakarışık. Ne zaman kaçmaya, kurtulmaya çalışsak, önümüze bir engel çıkıyor, başladığımız yere dönüyoruz. Sizi çekip çıkardığım o bina girişinden, birkaç sokak ötedeyiz yalnızca. Burada dost düşman birbirine karışmış. Tam bir kargaşa. Şu lanet evlerde kimler var hiç bilinmiyor. Öğrenmeye çalışanın başına hemen bombalar yağıyor. Sessiz, sakin yolunda yürüsen, kalabalığa çarpıp makineli tüfeklere hedef olmak ya da Kiralık Askerler'in kucağına düşmek var. Ya da bir evin damından yiyeceğin bir

yoldaş bombasıyla ölmek de var. İşin içinde bir de, kalabalık arasında ezilmek, öldürülmek var."
Şaşkın şaşkın başını salladı, sigarasını yakıp yanıma oturdu.
"Karnım da öylesine acıktı ki," diye ekledi. "Şu kaldırım taşlarını bile yiyebilirim."
Bunu söyler söylemez de ayağa kalktı, sokağın ortasından koca bir taş aldı ve bunu bir dükkânın vitrinine indirdi.
"Zemin kat pek uygun değil bu iş için," dedi, açılan delikten içeri girmeme yardım ederken. "Ama şimdilik elimizden daha iyisi gelmez. Siz burada biraz uyumaya çalışın, ben de çevreden bilgi toplayayım. Sizi buradan kurtaracağım, ama zamana, çok zamana, sonsuz zamana ihtiyacım var. Bu arada yiyecek bir şeylere de."
Kendimizi bir saraç dükkânında bulmuştuk. Yoldaşım bana, aradaki yazıhane bölümünde, at battaniyelerinden güzel bir yatak yaptı. Çektiklerim yetmiyormuş gibi, başıma korkunç bir ağrı saplanmıştı. Gözlerimi kapayıp uyumaya çalışmaktan başka yapacak bir şeyim yoktu.
"Döneceğim," dedi ayrılırken. "Bir otomobil bulacağıma söz veremem, ama mutlaka yiyecek bir şeyler getireceğim."
Garthvvaite'i tekrar ancak üç yıl sonra görebildim. O gün, biri ciğerlerine, diğeri boynuna iki kurşunun isabet etmiş ve hastaneye kaldırılmıştı.

XXIV. Kabus

Yirminci Yüzyıl treninde geçirdiğim geceden önceki gece de uyuyamamıştım, bitkinliğimden hemen uykuya dalmışım. İlk uyandığımda, gece olmuştu. Garthwaite henüz dönmemişti. Saatimi kaybetmiştim, saatin kaç olduğu hakkında bir fikrim yoktu. Gözlerim kapalı, öyle uyanık yatarken, kulaklarıma, yine uzaklardan gelen boğuk patlama sesleri çalındı. Cehennem kaynıyordu hâlâ. Dükkânın ön tarafına doğru süründüm. Büyük yangınlar göğü aydınlatıyordu ve sokak gün gibi aydınlıktı. İnsan kitap bile okuyabilirdi bu ışıkta. Birkaç sokak ötede, el bombalarının sesi ve tüfeklerin takırtısı duyuluyordu. Sonra uzaklarda bir dizi büyük

patlama oldu. At battaniyelerimin yanına süründüm ve yeniden uyudum.
Bu defa uyandığımda, san ve solgun bir ışığın, yanı başıma kadar süzüldüğünü gördüm. Bu ikinci günün şafağıydı. Dükkânın ön tarafına süründüm yine. Soluk ışıklarla yer yer delinen, koyu bir duman bulutu kaplamıştı gökyüzünü. Yolun karşı tarafında zavallı bir köle, sendeleyerek yürüyordu. Bir eliyle böğrünü tutuyor, ardında kanlı bir iz bırakıyordu. Öfkeli ve korku dolu bakışlarıyla, etrafı kolaçan ediyordu. Bir an için doğrudan bana baktı, yüzünde yaralı bir hayvanın acılı ve sessiz ifadesi okunuyordu. O da beni gördü, ama aramızda özellikle de onun açısından en küçük bir sevgi bağı, kalmamıştı. İki büklüm olup sürünmeye devam etti. Bu dünyada kimseden bir yardım bekleyemezdi. Efendilerin katıldığı bu büyük sürek avının, sadece avlarından biriydi. Bütün umudu, bütün aradığı içine girebileceği bir delik bulmak, orada vahşi bir hayvan gibi saklanmaktı. Köşeden geçen bir ambulansın gürültüsüyle irkildi. Ambulanslar, kendisi gibiler için değildi. Acılı bir homurtuyla, kendisini bir giriş kapısına attı. Bir dakika sonra yeniden çıktı ve umutsuz yürüyüşüne tekrar başladı. At battaniyelerimin yanına döndüm ve bir saat kadar Garthwaite'i bekledim. Baş ağrım hafiflememişti. Aksine giderek artıyordu. İrademi zorlayarak gözlerimi açtım ve çevremdeki eşyaları incelemeye çalıştım. Gözlerimi açmak ve bakışlarımı nesnelere dikmek, benim için dayanılmaz bir işkence gibiydi. Ayrıca, beynim fena halde zonkluyordu. Zorlukla, sendeleyerek kırık camdan dışarı, sokağa çıktım, kaçmanın yolunu arıyordum. Bu mezbahadan kurtulmalıydım. Ve bu andan itibaren, yaşadığım tam bir kâbustu. Sonraki saatlerde yaşadıklarım, anılarımda yaşanmış olaylar olarak değil de, bir kâbus olarak yer etti. Birçok olay, birçok görüntü beynime saplandı. Bu silinmez görüntüler arasında boşluklar olduğunu hatırlıyorum, ama bu boşluklarda ne olduğunu hiç bilmiyorum.
Köşede bir adamın, bacaklarına takıldığımı hatırlıyorum. Bu az önce izlediğim zavallıydı ve sürünerek buraya kadar

varabilmiş, yolun ortasında kalmıştı. Nasırlı elleri, şimdi bile gözümün önünde canlanıyor. Günlük çalışmanın yıprattığı ve çarpıttığı, bir parmak nasır tutmuş bu eller, elden çok bir hayvanın pençesini andırıyordu. Ayağa kalkıp, tekrar yola koyulacağım sıra, zavallı kölenin yüzüne baktım ve hâlâ yaşadığını fark ettim. Donuk, zeki gözleri bana bakıyor, beni görüyorlardı.

Bundan sonrası yine karanlık. Hiçbir şey bilmiyor, hiçbir şey görmüyor, yalnızca sığınacak bir köşe arıyordum. Baştan aşağı cesetlerle dolu bir sokağa yolum düşünce, kâbus devam etmeye başladı. Kırda başı boş gezinen birinin aniden, bir ırmakla karşılaşması gibi bir şeydi bu. Ama baktığım bu ırmak, akmıyordu. Ölümün pıhtılaştığı bir ırmaktı bu. İki kaldırım arasında, düzgün bir biçimde yayılmış, orada burada tümsekler, tepeler oluşturmuş bir ölüler ırmağı. Zavallı, sürülmüş uçurum insanları, avlanmış köleler, California'da bir sürek avından* sonra serilen tavşanlar gibi caddeye dağılmışlardı. Caddeye baştan aşağı göz gezdirdim. Ne bir kımıltı, ne bir ses vardı.

* O günlerde, ülkede o kadar az nüfus yoğunluğu vardı ki. vahşi hayvanlar sık sık baş belası oluyorlardı. California'da tavşan avlama geleneği geliştirilmişti. Belirlenmiş bir günde, yöredeki bütün çiftçiler toplanır ve sonra çeşitli yönlere dağılarak yakaladıkları tavşanları önceden hazırlanmış büyük kafeslere kapatırlardı. Bu tavşanlar daha sonra bu kafeslerde, erkekler ve oğlan çocukları tarafından sopalarla öldürülürlerdi.

Sessiz binalar, bu manzaraya binlerce pencereleriyle bakıyorlardı. Ve bir an, sadece tek bir an için, o ölüler ırmağında bir kolun kımıldadığını gördüm. Yemin ederim ki gördüm. Garip bir hareketle; ancak acı içinde kıvranan bir insanın kolunun yapabileceği bir hareketle, havada anlaşılmaz şekiller çizen bir kol ve korkunç sesler çıkararak bir an için kalkıp bana bakan ve hemen sonra bir daha kımıldamamak üzere yere düşen bir baş gördüm.

Sessiz binalarla çevrili bir başka sokak hatırlıyorum ve bu bana, dehşetle; uçurum insanlarıyla ilk karşılaştığım zaman

hissettiklerimi hatırlatıyor. Ama bu defaki bir ırmaktı ve bana doğru akıyordu. Sonra korkulacak bir şey olmadığını görüyorum. Bu insan ırmağı, yavaşça ilerliyor ve derinliklerinden inlemeler, yakınmalar, çılgınca küfürler duyuluyor, isterik çığlıklar yükseliyor. Genci, ihtiyarı, zayıfı, hastası, güçsüzü, umutsuzu, uçurumun artıkları yürüyordu. Güneydeki işçi mahallesi yangını onları, sokak çatışmaları cehenneminin içine püskürtmüştü. Nereye gittiklerini ve başlarına neler geldiğini hiçbir zaman öğrenemedim.* Yine askerlerin kovaladığı bir insan kalabalığından kaçmak için, bir vitrin camını kırarak bir dükkâna girdiğimi hatırlıyorum belli belirsiz.

* Güney Yakası yangınının, kazayla mı yoksa Kiralık Askerler tarafından mı çıkarıldığı uzun süre tartışma konusu olmuştu. Ama şimdi, bu yangının üstlerinden aldıkları emirle. Kiralık Askerler tarafından çıkarıldığı kesin olarak biliniyor.

Daha önce uzun süre gözleyip bir hayat belirtisi görmediğim bir sokakta, tam yanı başımda bir bombanın patlaması bile silik bir anı olarak kalmış. Aklımda tutabildiğim son anım ise bir tüfek atışıyla başlıyor. Birden otomobilinin içindeki bir askere hedef olduğumu görüyorum. Ateş ediyor, ama ıskalıyor, bir an sonra çığlık çığlığa düşmanın parolasını haykırıyorum. Otomobilde yolculuk etmemin anısı bulanık kafamda. Ancak bu otomobil gezisi sırasında meydana gelen bir olayı ayrıntılarıyla, net olarak hatırlıyorum. Yanımda duran askerin, tüfeğini ateşlemesiyle gözlerimi açıyorum. Karşımda Pell Caddesi günlerinden tanıdığım George Milford'u görüyorum. Yavaşça kaldırıma çöküyor. Düşmekte' olan yaralı adama, bir kurşun daha sıkıyor yanımdaki asker. Milford iki büklüm olup öne doğru kapaklanıyor, sonra yere seriliyor. Asker gülüyor, otomobil son hızla uzaklaşıyor.

Bundan sonra bütün bildiğim, yanımda bir aşağı bir yukarı dolanan bir adamın ayak sesleriyle, derin bir uykudan uyandığımdı. Bu adamın yüz çizgileri gergindi, alnından burnuna doğru ter damlaları akıyordu. Bir kolunu göğsüne dayamış, öteki eliyle sıkıca bastırıyordu. Her adım atışında yere kan damlıyordu. Bir Kiralık Asker üniforması giyiyordu.

Duvarların ardında, boğuk bomba sesleri duyuluyordu. Başka bir binayla çarpışmakta olan kilitli bir binanın içindeydim.
Az sonra bir doktor, yaralı askere pansuman yapmaya geldi, saatin öğleden sonra iki olduğunu öğrendim. Başımın ağrısı geçmemişti, doktor bana, yüreğimi yatıştıracak ve ferahlık verecek kuvvetli bir ilaç vermek için, işine ara veriyor. Yeniden uyudum ve uyandığımda bu defa, bir binanın tepesindeydim. Oradaki çatışma kesilmişti, kalelere saldıran bir balonu seyretmeye koyuldum. Biri, kolunu belime dolamıştı ve ben de ona yaslanmıştım. Onun Ernest olması bana çok doğal geliyordu, ama bu arada da saçlarının, kirpiklerinin neden kızıl olduğunu kendi kendime soruyordum.
Bu korkunç kentte, nasıl olmuş da birbirimizi bulmuştuk, şaşıyordum. New York'tan ayrılmış olduğumdan bile haberi yoktu. Uyumakta olduğum odaya girdiğinde, gördüğünün ben olduğuma inanamadı. Chicago Komünü'nü birkaç gün daha yaşadım. Balon saldırısını seyrettikten sonra, Ernest beni binanın içine götürdü. Orada bütün öğleden sonra ve gece uyudum. Üçüncü günü de binada geçirdik ve dördüncü gün yetkililerden bir otomobil ve izin alan Ernest'le birlikte Chicago'dan ayrıldık.
Baş ağrım geçmişti, ama bedenen ve ruhen çok bitkin düşmüştüm. Otomobilde Ernest'e yaslanmış, tasasız gözlerle, bizim kentten çıkmamızı kolaylaştırmaya çalışan askerleri seyrediyordum. Çatışmalar, hâlâ devam ediyordu, ama yalnızca kuşatılmış bölgelerde. Orada burada, bazı bölgeler daha yoldaşlarımızın elindeydi ama bu bölgeler, askeri birlikler tarafından sarılmıştı. Buna benzer yüz kadar çember, yoldaşlarımızı teslim almak için pusuda bekliyordu. Ama boyun eğmek, ölüm demek olduğundan, hiç taviz verilmiyordu ve yoldaşlarımız kanlarının son damlasına kadar savaşıp kahramanca öldüler.*
Bu tür kuşatılmış bölgelere yaklaştığımızda, askerler arabamızı durduruyor ve bizi yolumuzu değiştirmeye zorluyorlardı. Bir keresinde, bize açık tek yol, yoldaşlarımızın

iki güçlü mevzisi arasında, yanmış yıkılmış bir bölgeden geçiyordu. İki yönden de savaşın uğultusu yükseliyor ve araba, dumanlan tüten ve sarsılan duvarlar arasından kendine bir yol bulmaya çalışıyordu. Önümüze sık sık çıkan enkaz yığınları, otomobilimizin dönüşler yapmasını zorunlu kılıyordu. Bir yıkıntı labirentine girmiştik, yavaş yavaş ilerliyorduk.
İşçi mahalleleri, atölyeler ve ne varsa her şey, baştan aşağı yıkıntıya dönüşmüştü ve hâlâ için için yanıyordu. Sağımızda, uzaklarda bir yerde ise, geniş bir duman perdesi gökyüzünü karartıyordu. Bu, asker şoförün de söylediği gibi, yakılıp yıkılmış olan Pullman Kasabası'ydı. Asker, komünün üçüncü günü oraya bir posta götürmüştü. Orada büyük çarpışmaların olduğunu, sokakların ceset yığınlarından geçilmez hale geldiğini görmüştü.
* Çok sayıda bina bir haftadan uzun bir süre yoldaşlarımızın elinde kaldı, hatta bir tanesi tam on bir gün boyunca yoldaşlarımız tarafından savunuldu. Her binayı, bir kale gibi kuşatmak gerekiyordu ve Kiralık Askerler kat kat savaşarak binaları ele geçirmek zorunda kalıyorlardı. Ölümüne bir savaştı. Binalar ele geçirilemiyordu. Bu savaşta binaların tepesinde olmaları nedeniyle yoldaşlarımız avantajlıydı. Devrimciler yerlerinden sökülürken. kayıp tek yönlü olmuyordu. Chicago'nun gururlu proletaryası, şanına yaraşır bir savaş veriyordu. Ne kadar çok ölü vermişlerse, o kadar da düşmanlardan öldürmüşlerdi.
Araba, yapımevlerinin bulunduğu kesimde, harabeye dönmüş bir binanın yıkıntıları arasından geçerken, bir ölü tepeciğinin önünde durdu. Kudurmuş bir denizin gelip de orada kalakalmış dev bir dalgasına benziyordu bu tepecik. Ne olup bittiğini tahmin etmek, bizim için kolaydı. Saldırıya geçen insan kalabalığı köşeyi dönerken, yan yola yerleştirilmiş makineli tüfekler, kısa mesafeden hepsini taramıştı. Ama askerler de, felaketten kendilerini kurtaramamışlardı. Onların ortasında da bir bomba patlamış olmalıydı, çünkü ölü tepeciklerinin hızını kestiği kalabalık, bu tepecikleri sağından solundan aşmış, otomobillerin ve

mitralyözlerin üstünde köleler ve Kiralık Askerler, parçalanmış bedenleri ve yırtılmış elbiseleriyle, iç içe yatıyorlardı.
Ernest birden arabadan atladı. Yalnız pamuklu bir gömleğin örttüğü omuzların üstünde, bir tutam beyaz saç çarpmıştı gözüne. Ben onu seyretmedim, otomobile dönüp yanıma oturduğunda ve araba hareket ettikten sonra açıkladı:
"Piskopos Morehouse'du."
Az sonra yeşil kırlara çıktık. Dumanla kaplı gökyüzüne son kez baktım. Bir patlamanın zor duyulur sesi çarptı kulaklarımıza. Yüzümü Ernest'in göğsüne gömdüm ve kaybedilen dava için içli içli ağlamaya başladım. Ernest'in kolu beni sevgiyle, hiçbir sözün karşılayamayacağı bir anlamla sıkıyordu.
"Bu kez kaybettik, sevgilim," dedi, "bu kez, ama sonsuza kadar kaybetmedik. Bundan çok şey öğrendik. Yarın, dava yine ayaklanacak. Bu kez daha bilgili, daha disiplinli bir ayaklanma olacak."
Otomobil bir tren istasyonunda durdu. Buradan New York trenine binecektik. Peronda beklerken, üç tren Chicago yönünde, yıldırım hızıyla geçtiler. Tıklım tıklım, üstü başı perişan uçurum insanlarıyla doluydular.
"Kentin yeniden yapımı için toplanan işçiler," dedi Ernest. "Görüyorsun ya, Chicago kölelerinin hepsi öldürüldü anlaşılan."

XXV. Teröristler

Davayı yenilgiye uğratan felaketin büyüklüğünü, Ernest'le birlikte New York'a döndükten ancak birkaç hafta sonra kavrayabildik. Sonuç acıydı ve çok kan akmıştı. Ülkenin dört bir yanında, yer yer köle ayaklanmaları ve katliamlar oluyordu. Kurbanların sayısı akıl almayacak ölçüde artıyordu. Her yerde sayısız idam cezası uygulanıyordu. Dağlar ve ıssız bölgeler acımasızca avlanan kaçaklarla ve isyancılarla doluydu. Sığınaklarımız da başlarına ödüller konan yoldaşlarla tıka basa doluydu. Ama buralar, casusları

aracılığıyla, Demir Ökçe'nin askerleri tarafından tek tek ele geçiriliyordu.
Yoldaşlarımızın çoğu, cesaretini kaybetmiş, terör hareketlerine başvurmaya başlamışlardı. Umutlarının boşa çıkmasıyla büyük bir çöküntüye uğramışlardı. Bizimle ilgisi olmayan birtakım terör örgütleri ortaya çıkarak, başımıza büyük belalar açıyorlardı.* Bu çılgınlar kendi hayatlarını isteyerek feda ederken,
Bu kısa süren dönemin tarihsel olayları kanlı bir belgedir. İntikam ağır basan güdüydü ve terörist örgütlerin üyeleri, ne hayatlarını umursuyorlardı ne de gelecekten umutlan vardı. Adlarını Mormon mitolojisinin intikam meleklerinden alan Danit'ler. Great West dağlarında bizim planlarımızı da baltalıyor ve silkinip yeniden örgütlenmemizi geciktiriyorlardı.
Bütün bunların arasında Demir Ökçe, sakin ve tedbirli adımlarla ilerliyordu. Toplumsal dokuyu sarsarak, yoldaşlarımızı bulup çıkarmak için Kiralık Askerler'i, işçi kastlarını ve gizli servislerini yıkıp geçirerek, acımasızca ve kin duymadan cezalandırıyordu. Kendisine yöneltilen bütün saldırılara karşılık vererek ve savaş hattındaki bütün gedikleri kapatarak, güvenli adımlarla sakin ve soğukkanlı bir biçimde amacına doğru ilerliyordu. Öte yandan, Ernest ve diğer liderler devrimin güçlerini yeniden örgütlemek için, çok çalışıyorlardı. Bu görevin büyüklüğünü anlamak için yalnız şunu...*
birden ortaya çıkarak Panama'dan Alaska'ya bütün Pasifik Sahili'ne yayıldılar. Valkyri'ler kadınlardan oluşuyordu. Bunlar içlerinde en çok dehşet saçanlarıydı. Akrabaları oligarşinin elinde ölmemiş olan hiçbir kadın, bu örgüte üye olamazdı. Tutsak ettiklerine, öldürene kadar işkence etmekten suçluydular. Bir başka ünlü kadın örgütü Savaş Dullan'ydı. Valkyri'lere bağlı bir örgüt daha vardı, bunlar Berseker'lerdi. Bu örgütü oluşturan adamlar için hayatlarının hiçbir değeri yoktu. Büyük Kiralık Askerler kenti Bellona'yı, yüz binden fazla nüfusuyla bütünüyle ortadan kaldıranlar bunlardı. Bedlamite'ler ve Helldamite'ler, birbirine bağımlı ikiz köle

örgütleriydi, ayrıca bunlar fazla uzun yaşamayan ve Tanrı'nın Gazabı adını verdikleri yeni bir dinsel mezhep yaratmışlardı. Daha başka birçok örgütün yanı sıra, kararlılıklarını göstermek bakımından, aşağıdakilerden söz etmek gerekir: Kanayan Kalpler, Yarının Çocukları, Sabah Yıldızlan, Flamingolar. Üçüz Üçgenler, Üç Demirler, Rubonik'ler, İntikamcılar, Komançeler ve Erebusite'ler. Everhard'ın el yazması burada sona eriyor. Cümlenin ortasında birdenbire kesiliyor. Kiralık Askerler'in geldiğine dair uyarılmış olmalı, çünkü kaçmadan ya da yakalanmadan önce el yazmasını güvenilir bir yere saklamaya zaman bulabilmiş. Hikâyesini tamamlayacak kadar yaşayamamış olmasına yazık, çünkü o zaman, hiç kuşkusuz, Ernest Everhard'ın idamını yedi yüzyıl boyunca saran esrar perdesi aralanabilirdi belki.

Notlar

Günümüzde Jack London, daha çok Vahşetin Çağrısı, Beyaz Diş, Deniz Kurdu romanları ve macera öyküleriyle hatırlanır. Ancak London'ın, bir maceracı olmanın yanı sıra, sosyal ve politik olaylarla da yakından ilgilendiği bilinmektedir. Demir Ökçe, didaktik bir roman. 20. yüzyılın başında, sosyalizmin kavram ve görüşlerini Platon diyalogları tekniğini hatırlatan bir yoldan "öğretiyor". Öte yandan metin, yazılışından yaklaşık 20-30 yıl sonra Avrupa'da ete kemiğe bürünen faşizmin de "ayak seslerini" duyuruyor okura. Sosyalist Ernest Everhard'ın eşi Avis, olayları, geçmişe bakan bir tanık gözüyle anlatıyor, onun varlığı, ayrıca romanın duygusal boyutunu da tamamlıyor. Metne 'sözde' 2700'lü yıllarda "eklenmiş" dipnotlar, romanı bilimkurgu türüne de yaklaştırıyor.
Demir Ökçe: Bir dönemin tanıklığı.